

3 | 2015

Slpř

Slovanský
přehled

Slavonic Review

Ročník 101 / Založen 1898

3 | 2015

Slovanský přehled

*Časopis pro dějiny střední, východní
a jihovýchodní Evropy*

Slavonic Review

*Journal for the History of Central, Eastern
and Southeastern Europe*

Slovanské historické studie (40, 2015)

Slavonic Historical Studies

Ročník 101 / Založen 1898

Upozornění redakce / Notice of the Editorial Board:

Redakční rada neodpovídá za obsahovou náplň jednotlivých příspěvků.

The views expressed herein are those of the authors and are not necessarily shared by the Editorial Board.

Od roku 2009 jsou abstrakty článků *Slovanského přehledu* uveřejňovány v databázi The Central European Journal of Social Science and Humanities (CEJSH) – <http://cejsh.icm.edu.pl> společně se jménem autora, adresou zaměstnavatele a e-mailovou adresou. Časopis je také registrován v databázi European Reference Index for the Humanities (ERIH) jako časopis kategorie INT2 a v rámci Seznamu recenzovaných neimpaktovaných časopisů vydávaných v České republice.

Since 2009, all abstracts of *Slovanský přehled* are published in The Central European Journal of Social Science and Humanities (CEJSH) – <http://cejsh.icm.edu.pl/>, along with the author's name, institutional affiliation, address and e-mail. *Slovanský přehled* is also registered in European Reference Index for the Humanities (ERIH) as INT2 Sub-Category (international publications with significant visibility and influence in the various research domains in different countries).

OBSAH | CONTENTS | СОДЕРЖАНИЕ

Studie | Studies | Статьи

- VLČEK Radomír
Historická rusistika na stránkách Slovanského přehledu:
tradice a současnost 497
*Historical Russian Studies on the Pages of the Slavonic Review:
Tradition and Contemporaneity*
- ВЛЧЕК Радомир
*Историческая русистика на страницах Славянского обозрения:
традиция и современность*
- VORÁČEK Emil
Slovanský přehled a jeho přínos k interpretaci dějin Sovětského svazu.
Proměny výzkumu od konce 50. let do nástupu normalizace 529
*The Slavonic Review and its Contribution to Interpretation of Soviet History:
Transformations in Sovietology from the End of the 1950s to the Beginning
of Normalization*
- ВОРАЧЕК Эмиль
*Славянское обозрение и его вклад в интерпретацию истории
Советского союза. Изменения в подходах к изучению с конца
50-х лет до наступления нормализации*
- FRIEDL Jiří
Polsko a sto ročníků Slovanského přehledu 561
Poland and One Hundred Volumes of the Slavonic Review
- ФРИДЛ Йиржи
Польша и сто томов Славянского обозрения

- HLADKÝ Ladislav
Dějiny jihovýchodní Evropy (Balkánu) na stránkách časopisu
Slovanský přehled 575
*The History of Southeast Europe (the Balkans) in the Pages
of the Journal Slavonic Review*
- ГЛАДКИ Ладислав
История Юго-Восточной Европы (Балкан) на страницах журнала
Славянское обозрение
- VLČEK Radomír
Slovanský přehled a historická slavistik a slavistika 593
The Slavonic Review and Historical Slavic Studies
- ВЛЧЕК Радомир
Славянское обозрение и историческая славистика
- IRMANOVÁ Eva
Slovanský přehled a vybrané problémy hungaristiky 619
The Slavonic Review and Selected Topics in Hungarian Studies
- ИРМАНОВА Эва
Славянское обозрение и выбранные проблемы унгаристики
- ČERNÝ Marcel
Význam Slovanského přehledu pro českou (zejména literárněvědnou)
bulharistiku 627
*The Significance of the Slavonic Review for Czech Bulgarian Studies
(Literary Studies in Particular)*
- ЧЕРНЫ Марцел
Значение Славянского обозрения для чешской (главным образом
литературоведческой) болгаристики
- VLČKOVÁ KRYČEROVÁ Lenka
Slovanský přehled 1998–2013 673
Bibliografický soupis
*Slavonic Review 1998–2013
Bibliographical Index*
- ВЛЧКОВА-КРИЧЕРОВА Ленка
Славянское обозрение 1998–2013
Библиографический список

– Články <i>Articles</i> <i>Статьи</i>	673
– Materiály a dokumenty <i>Materials and Documents</i> <i>Материалы и документы</i>	681
– Lidé a doba <i>People and Their Times</i> <i>Люди и эпоха</i>	693
– Recenze <i>Reviews</i> <i>Рецензии</i>	707
– Diskuse, polemiky <i>Discussions and Debates</i> <i>Дискусии, полемика</i>	739
– Zprávy o publikacích <i>News about Publications</i> <i>Сообщения о публикациях</i>	740

ÚVODEM

V roce 2014, při příležitosti vydání stého ročníku časopisu *Slovanský přehled*, připravila redakce časopisu ve spolupráci s Historickým ústavem AV ČR, v. v. i., několik akcí, kterými chtěla připomenout odborné i širší laické veřejnosti toto jubileum. Ve dnech 6.–24. října 2014 se uskutečnila v prostorách hlavní budovy Akademie věd České republiky v Praze na Národní třídě výstava nazvaná „Sto ročníků časopisu *Slovanský přehled*“. (Expozice byla dále prezentována 6. listopadu 2014 – 10. ledna 2015 v Národní knihovně v Praze a 2.–31. března 2015 v Moravské zemské knihovně v Brně.) Dne 7. října 2014 proběhla v Praze ve vile Lanna zároveň vědecká konference, jejímž posláním bylo připomenout místo a úlohu *Slovanského přehledu* v procesu poznávání kulturního a historického dění ve slovanských zemích, resp. v celé širší oblasti střední, východní a jihovýchodní Evropy.

Na konferenci zazněla řada zajímavých a podnětných příspěvků o dosavadní historii vydávání *Slovanského přehledu* a také o přínosu tohoto periodika pro rozvoj české rusistiky, sovětologie, polonistiky, hungaristiky, balkanistiky a mj. také pro studium dějin slavistiky. Redakce časopisu požádala některé z odborníků přítomných na konferenci, aby témata svých příspěvků rozpracovali do podoby zevrubnějších odborných studií, jež by byly následně publikovány v rámci monotematického čísla *Slovanského přehledu*.

Předkládané 3. číslo *Slovanského přehledu* za rok 2015, které je současně v pořadí již 40. číslem *Slovanských historických studií*, přináší sedm statí věnujících se genezi, vývoji, současnému stavu i perspektivám stěžejních teritoriálních či tematických oblastí, jimž se v uplynulých sto ročnicích věnoval *Slovanský přehled*. Cílem autorů předkládaného souboru studií nebylo zahltit čtenáře zevrubnými rozbory a za každou cenu vyčerpat všechna historicko-slavistická témata (v rámci analýz není samostatně sledována historická ukrajinstika a bělorusistika, naopak je např. připomenut význam hungaristických příspěvků na stránkách *Slovanského přehledu*). Redakce věří, že ačkoliv předložené sondy nevytváří zcela vyčerpávající celek, mohou být v řadě směrů inspirující. Vybízí kupříkladu ke srovnání s areálově podobně zaměřenými časopisy v zahraničí a také k zamyšlení nad dosavadními tematickými a metodologickými přístupy českých autorů k historicko-slavistické látce.

Jedna ze studií Radomíra Vlčka se zaměřuje na proměnu českého pojetí historické slavistiky. Autor sleduje problematiku jak v linii proměn slovanské vzájemnosti, tak dějin slavistiky jako oboru. Tentýž autor mapuje v úvodní stati o historické rusistice proměny českého zájmu o minulost Ruska před rokem 1917. Upozor-

ňuje mj. na absenci tematiky ruské kulturní historie v současné etapě vydávání *Slovanského přehledu*, jež měla v minulosti v tomto periodiku vcelku bohatou tradici. Problematikou Sovětského svazu na stránkách *Slovanského přehledu* se zabývá odborník na sovětologii Emil Voráček. Ten naznačuje paralely *Slovanského přehledu* s některými zahraničními periodiky a v rámci svého rozboru reflexe sovětských dějin *Slovanským přehledem* v 50. a 60. letech vyzdvihuje stěžejní studovaná témata. Historická polonistická témata na stránkách *Slovanského přehledu* prezentuje Jiří Friedl. I on se zaměřuje především na moderní dobu, stranou však neponechává ani kořeny českých historicko-polonistických bádání. Historické hungaristice se věnuje Eva Irmanová, která ve své stati zdůrazňuje, že ačkoliv dějiny Uher, resp. Maďarska nikdy nepředstavovaly ve *Slovanském přehledu* prioritní téma, přesto by bez nich bylo poznání historie střední Evropy nemyslitelné. Problematiku jihovýchodní Evropy (Balkánu) v rámci *Slovanského přehledu* představuje Ladislav Hladký. Hlavní pozornost přitom zaměřuje na dějiny národů a zemí bývalé Jugoslávie. O významu *Slovanského přehledu* pro českou bulharistiku pojednává Marcel Černý. Ten si vedle historicky zaměřených studií všímá i článků literárněvědných.

Důležitou součástí předkládaného svazku je bibliografie textů publikovaných ve *Slovanském přehledu* v letech 1998–2013. Zpracovatelkou bibliografie je Lenka Vlčková Kryčerová. Bibliografie navazuje na předchozí bibliografická zpracování *Slovanského přehledu*, jež byla doposud dovedena do roku 1997.¹ Bibliografie byla sestavena podle zásad posledního vydaného soupisu, včetně respektování rubrik, které byly ve *Slovanském přehledu* v podchycených patnácti letech užívány. Do bibliografie byly zahrnuty také ty práce, jež byly publikovány v letech 2010–2013 ve *Slovanských historických studiích* a v uvedeném období vyšly jako 5. číslo *Slovanského přehledu*.

Redakce

1 Karel HERMAN a kol., *Slovanský přehled 1898–1967. Bibliografický soupis. Díl I–IV*, Praha 1968–1971; Milada BOHÁČOVÁ, *Slovanský přehled 1968–1980. Bibliografický soupis*, Praha 1984; Zdeňka RACHŮNKOVÁ – Michaela ŘEHÁKOVÁ a kol., *Slovanský přehled 1981–1997. Bibliografický soupis*, Praha 1999.

INTRODUCTION

In 2014, upon the occasion of the publication of the 100th volume of the *Slavonic Review*, the editors of the journal, in cooperation with the Institute of History AV ČR, v. v. i., prepared several events through which they desired to commemorate this jubilee both for scholarly and more general audiences. From 6–24 October 2014 in the spaces of the main building of the Academy of Sciences of the Czech Republic in Prague (on Národní třída) an exhibition entitled “One Hundred Volumes of the *Slavonic Review* Journal” took place. (The exhibition then continued from 6 November 2014 – 10 January 2015 in the National Library in Prague, and from 2 – 31 March 2015 in the Moravian Land Library in Brno.) Simultaneously, on 7 October 2014 in the Villa Lanna in Prague a related scholarly conference took place. This event had the aim of commemorating the position and role of the *Slavonic Review* in the process of acquainting readers with cultural and historical events in the Slavic lands as well as in the entire broader territory of Central, Eastern, and Southeastern Europe.

At the conference, a great many interesting and stimulating contributions focusing on the history published in the *Slavonic Review* were presented, as well as some on the history of the *Slavonic Review's* publication, and on the contribution this periodical has made to the development of Czech Russian studies, Sovietology, Polish studies, Hungarian studies, Balkan studies and also for the study of the history of Slavistics itself. The editors of the journal requested that some of the experts who took part in the conference elaborate their contributions into detailed scholarly studies, which were subsequently published in a specially-dedicated issue of the *Slavonic Review*.

The current 3rd issue of the *Slavonic Review* for 2015, which is simultaneously also the 40th issue of *Slavonic Historical Studies*, offers seven essays dedicated to the origin, development, and current state, as well as the new horizons opening up for the same fundamental geographical and thematic areas that the *Slavonic Review* has addressed over the past one hundred issues. The goal of the authors of this collection of studies offered here was not to overwhelm readers with encyclopedic analyses and go hell bent for leather exhausting every possible historical-Slavistic subject possible (analyses of historical Ukrainian and Belarusian studies have not been tracked individually as subjects; however, the significance of Hungarianists' contributions to the *Slavonic Review* has been recollected). The editors believe that although the probes presented here do not make up an entirely

comprehensive catalog, they can still provide inspiration in many ways. For example, they challenge comparison with journals that engage with similar subjects abroad as well as contemplation of the subjects and methodological approaches that have been employed by Czech authors working with historical-Slavic materials in the past and present.

The study by Radomír Vlček focuses on the transformations in Czech interest in the history of Russia before 1917. One of the things the author draws particular attention to is the absence of articles on Russian cultural history in the current stage of publication of the *Slavonic Review*, which had previously had quite a rich tradition with this topic. Issues relating to the Soviet Union and contemporary Russia are treated by the specialist in Sovietology Emil Voráček. He sketches out parallels of the *Slavonic Review* with several foreign periodicals, and, in the context of his own analysis of Soviet history of the fifties and the sixties years, he highlights where they have grappled with the same subjects. Jiří Friedl presents subjects relating to Polish history on the pages of the *Slavonic Review*. He, too, primarily focuses on the modern era, but he does not neglect the roots of Czech research into Polish history. Issues relating to Southeast Europe (the Balkans) on the pages of the *Slavonic Review* are brought to readers' attention by Ladislav Hladký. However, this author mainly focuses his attention upon the history of the nations and lands of the former Yugoslavia. In his second study in this volume, Radomír Vlček tracks the Czech concept of historical Slavic studies. He describes this subject in terms of historical changes within the Pan-Slavist movement, as well as the history of Slavic studies as an academic field. Discussions of both of these aspects of the concept are set within the context of the syntheses of fragmentary analytical works that had been published earlier in the *Slavonic Review*. These more recent syntheses emerged as a result of long-term systematic interest by the authorial collective in the historical developments of Slavic studies, in both of the above-mentioned contexts. Historical Hungarian studies are handled by Eva Irmanová, who emphasizes in her essay that although the history of Hungary and the Hungarians has never been a subject much favored in the *Slavonic Review* knowledge of the history of Central Europe would be unthinkable without its inclusion. The significance of the *Slavonic Review* for Czech Bulgarian studies is discussed by Marcel Černý, who, besides the historically-oriented studies also takes heed of works of literary scholarship.

An important part of this current volume is the bibliography of texts published in the *Slavonic Review* from 1998 to 2013, which was compiled by Lenka

Vlčková Kryčerová. The new bibliography follows up on an earlier bibliographical index for the *Slavonic Review* that had only contained entries up to 1997.¹ The new one was organized according to the system used for the last published directory, even respecting the regular features that appeared in the *Slavonic Review* in the fifteen years that were covered. Those works published from 2010–2013 in *Slavic Historical Studies* and in the same period published as the 5th annual issue of the *Slavonic Review* have also been included in the bibliography.

Editors

1 Karel HERMAN et al., *Slovanský přehled 1898–1967. Bibliografický soupis. Díl I–IV*, Praha 1968–1971; Milada BOHÁČOVÁ, *Slovanský přehled 1968–1980. Bibliografický soupis*, Praha 1984; Zdeňka RACHŮNKOVÁ – Michaela ŘEHÁKOVÁ et al., *Slovanský přehled 1981–1997. Bibliografický soupis*, Praha 1999.

STUDIE

Historická rusistika na stránkách Slovanského přehledu: tradice a současnost

RADOMÍR VLČEK

Historický ústav AV ČR, v. v. i., pobočka Brno

Historical Russian Studies on the Pages of the Slavonic Review: Tradition and Contemporaneity

This analytical study discusses the interest among Czech historians who research Russian history spanning from its earliest periods to 1917. It is a case study that demonstrates this interest in the example of the periodical the *Slavonic Review*. Part of this study is an analysis of the tradition of Czech (Czechoslovak) research into Russian history and the historians' confrontations on the pages of the *Slavonic Review*. The work treats the topical and methodological transformations in the research chronologically, and pays tribute to the significant personalities who published historical Russian studies work in this periodical.

Key words: History of scholarship, Slavonic Review, Russian studies, historical Russian studies, Adolf Černý

Historickou rusistiku chápeme jako práce o dějinách Ruska a dějinách česko-ruských vztahů. Často se vymezuje pro celé dějinné období Ruska a Sovětského svazu. S ohledem na specifickou situaci dějin 20. století však dějepisectví používá od 50. let 20. století vedle historické rusistiky také termín historická sovětologie. Tím

se rozumí práce o dějinách Sovětského svazu a minulosti česko/československo-sovětských vztahů po roce 1917. S ohledem na značná specifika českých historických sovětologických bádání ponecháváme tuto problematiku samostatnému příspěvku. V tomto textu se zaměříme pouze na „klasickou“ historickou rusistiku, tedy na česká historická bádání na stránkách *Slovanského přehledu* o Rusku a dějinách česko-ruských vztahů ve smyslu dějin do roku 1917. Ponecháme rovněž stranou problematiku první světové války, zejména otázku formování československých legií, neboť tato záležitost, stejně jako revoluce v Rusku roku 1917 již bezprostředně předurčují a předjímají tematiku, která je vlastní sovětologii.

Předmětem následujícího příspěvku je v prvé řadě česká historická rusistika a její témata na stránkách sta ročníků časopisu *Slovanský přehled*. Je ovšem rovněž upozorněno na skutečnost, že od samotného počátku na stránkách *Slovanského přehledu* publikovali rovněž autoři slovenští, ruští, němečtí i jiných národností. V drtivé většině, s výjimkou slovenštiny, byly jejich texty překládány do češtiny, a to i v případě literárních příspěvků a publikované poezie. Teprve v posledních letech jsou v duchu moderních trendů publikovány články vedle češtiny a slovenštiny také v angličtině. Nicméně ani skutečnost dřívějších překladů neznamenal, že by takové příspěvky nebyly hodnotné. Mezinárodní zastoupení mezi autory bylo zajímavé jak z hlediska tematického tak metodologického. V obojím ve své většině obohacovalo. Zejména v meziválečném období a pak v době po roce 1989 byla tato skutečnost cenná pro veškerá slavistická, nejen námi nyní sledovaná historicko-rusistická bádání.¹

Česka historická rusistika má na stránkách *Slovanského přehledu* bohatou tradici. Kořeny české historické rusistiky jsou přitom ještě mnohem hlubší, než kam sahá existence tohoto periodika. Vinou se k české obrozenecké, zvláště jungmannovské generaci, pro niž se minulost slovanských národů Ruska, ruská kultura, Rusko jako samostatný stát a česko-ruské vztahy, spojené především s českým rusofilstvím, staly stavebními kameny českého slovanství sloužícího jako stěžejní opora formující se moderní české národní identity.²

Pro vědecké pojetí historické rusistiky, o něž nám jde v tomto výkladu především, bylo ovšem důležité, že původní silně zromantizovaný a zidealizovaný pohled na Rusko byl ve druhé polovině 19. století korigován kritickým pojetím. Vý-

1 Srov. např. *Rusko, Sovětský svaz a my*. Záznam diskuse, která proběhla v Ústavu dějin východní Evropy ve dnech 29. března a 10. dubna 1990 – *Slovanský přehled* 76, 1990, č. 4, s. 257–309.

2 Srov. Radomír VLČEK, *Slovanství, panslavismus a rusofilství při formování moderního českého národa*, in: *Slovanské historické studie* 30, Praha – Brno 2005, s. 59–109.

znamný podíl na něm měly osobnosti typu Karla Havlíčka Borovského, Františka Palackého a Tomáše Garrigua Masaryka, kteří kritický a realistický pohled zprostředkovaly i vidění, jež se po roce 1918 zformovalo v české společnosti v samostatné Československé republice. Realita českého / československého národního státu navíc umožnila oprostít se i od obrozeneckých emocí, což jen zvýraznilo kritické a realistické pohledy na Rusko.³ Nelze ovšem nepřipomenout některé levicové kruhy, které se již ve 20. letech 20. století opájely iluzí pozitivních stránek budování socialismu v Sovětském Rusku. Jejich glorifikace Leninových myšlenek a jejich provázání se staršími ruskými revolučními tradicemi se promítla již v této době i do historického obrazu Ruska a zejména pak do idealizace česko-ruských / československo-ruských vztahů v minulosti.⁴ *Slovanský přehled*, jak uvidíme i dále, však zaujímal jiné pozice. V letech 1915–1924 nevycházel. Poslední předválečné číslo *Slovanského přehledu* vyšlo v červenci 1914, tedy krátce před vypuknutím válečného konfliktu. Tehdejší hlavní redaktor *Slovanského přehledu* a současně jeho první vydavatel Adolf Černý se již několik týdnů po vzniku samostatného Československa pokoušel svolat poradu zainteresovaných osob, na níž by bylo dohodnuto co nejrychlejší obnovení vydávání *Slovanského přehledu*. Ale s ohledem na politicky důležitější záležitosti a následující pobyt Černého v zahraničí, bylo vydávání periodika obnoveno až v polovině 20. let 20. století. Z hlediska sledované tematiky i metodologie českých historicko-rusistických bádání to bylo ku prospěchu věci. Téma sledovaná na jeho stránkách mohla s jistým odstupem reflektovat skutečnost, že mladá republika hledala svoje spojence a potřebovala jednoznačně vymezit identitu své společnosti. Nikoli rusofilství, ale slovanství toho bylo nedílnou součástí. Obraz druhého ve smyslu vidění svého okolí k tomu patřil nedílnou měrou. A tak *Slovanský přehled*, který si od svého počátku v roce 1898 vytyčoval úkol objektivně informovat o dění ve slovanských zemích, při zachování této linie pomáhal i ve vztahu k poznávání Ruska a Sovětského svazu.

Mezeru, která přerušením ve vydávání *Slovanského přehledu* mezi druhou polovinou roku 1914 a rokem 1925 vznikla, zaplnil sborník – *Slovanský přehled*. *Sborník statí, dopisů a zpráv ze života slovanského* s pozdějším uvedením, že vyšel jako 17. ročník *Slovanského přehledu*. Mělo se jednat o kontinuální svazek vzhledem k předválečnému období. Jeho úkolem bylo vyplnit cézuru, a to i co se týče

3 Srov. Alexandr BRUMMER, *Rusko a „naše osvobození“*. *Význam válečného rusofilství a vztahu k carskému Rusku za Velké války a v meziválečném období*, *Slovanský přehled* 98, 2012, č. 5 (Slovanské historické studie 37), s. 465–536.

4 Srov. Jiří KŘEŠŤAN, *Zdeněk Nejedlý politik a vědec v osamění*, Praha – Litomyšl 2012, s. 152–158.

odborných či populárně vědných studií. Byl proto výrazně obsáhlejší a tematicky různorodější. Poznámku signifikantní pro profil *Slovanského přehledu* i z jiného úhlu pohledu si jistě zaslouží skutečnost, že byl vydán jako připomenutí výročí významného českého slavisty a zakladatele časopisu Adolfa Černého. Od následujícího ročníku 18, který vyšel v následujícím roce 1926, se pak již periodicitu každoročního vydávání *Slovanského přehledu* plně obnovila.⁵

I pro historickou rusistiku, a možná pro ni ještě výrazněji než pro jiné slavistické disciplíny, bylo podstatné, že *Slovanský přehled* měl svým prvním vydavatelem a hlavním redaktorem Adolfem Černým dáno do vínku: „Účelem jeho budiž seznamovati čtenářstvo se životem ostatních kmenů slovanských. Od *Slovanského sborníku* tím se bude lišiti, že hlavní zřetel bude obraceti k současnému vření života slovanského, všímaje si všech otázek slovanské přítomnosti.“⁶ To mělo být činěno u vědomí poslání, že „[...] vzájemnost slovanská, postavená na základě pravdivého vzájemného poznání, bude pevnější stavbou, než kdyby se opírala o pouhé mlhovitě horování beze všeho základu.“⁷

Připomeňme k tomu, že *Slovanský sborník*, přesněji *Sborník slovanský statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního i společenského života*, byl vydáván v letech 1881–1887 publicistou Edvardem Jelínkem.⁸ Na konci 80. let 19. století bylo jeho vydání zastaveno kvůli malému počtu předplatitelů. Adolf Černý, který ve své podstatě Jelínkův projekt převzal, se poučil v tom smyslu, že rozšířil zaměření nového časopisu. Zdůraznil, že je třeba čtenáři nabídnout i informaci o aktuálním dění. Dění v Rusku k tomu nabízelo spoustu příležitostí. Černý proto na ně v úvodníku k prvnímu číslu položil velký důraz. U vědomí, že *Slovanský přehled* přežil století, se nabízí otázka, zda Černého úspěch spočíval skutečně pouze v zaměření na aktuální dění. Domníváme se, že odpověď není složitá. Je však nutné ji vložit do souvislosti s vědomím o tom, jak významné se slovanství a jeho konkrétní projevy staly pro přelom 19. a 20. století a zejména pak pro meziválečné období.⁹

5 Srov. *Slovanský přehled 1914–1924. Sborník statí, dopisů a zpráv ze života slovanského. K šedesátým narozeninám Adolfa Černého*, Antonín Frinta – František Tichý (eds.), Praha 1925.

6 Srov. *Slovanský přehled* 1, 1898, č. 1, s. 1.

7 Srov. *Ibidem*.

8 Srov. Václav ČEJCHAN, *K počátkům „Slovanského sborníku“ Edvarda Jelínka*, *Ibidem* 27, 1935, č. 10, s. 407–414.

9 Srov. Radomír VLČEK, *Nacionalismus, panslavismus a neoslavismus – pokusy o řešení krize ruského impéria na přelomu 19. a 20. století*, *Ibidem* 80, 1994, č. 1, s. 1–17.

Sborník *Slovanský přehled 1914–1924. Sborník statí, dopisů a zpráv ze života slovanského. K šedesátým narozeninám Adolfa Černého* připravili Černého spolupracovníci Antonín Frinta a František Tichý. Vyšel nákladem Československé obce legionářské. Černý, který k němu napsal úvod, akcentoval shodně s předválečnými čísly, že *Slovanský přehled* musí zůstat především informační platformou. Ovšem zdůraznil jednu změnu: vznik samostatných slovanských států. Připomenul potřebu jejich poznání včetně nezbytného důrazu na poznání nového Ruska.¹⁰ Tomu obsah sborníku plně odpovídal. V tomto duchu totiž v něm byla později publikována na pokračování obsáhlá studie Jana Slavíka o ruských politických stranách.¹¹

V pojetí Adolfa Černého zformulovaném v prvním čísle prvního ročníku *Slovanského přehledu*, který vyšel na podzim roku 1898, byl *Slovanský přehled* chápán jako periodikum zveřejňující statě z oborů národopisu, kulturní historie a dějin literárního i společenského života slovanských národů. V tomto duchu byla historie chápána více či méně jako pomocná věda široce pojaté slavistiky, v níž jednoznačná dominance náležela filologickým vědám. Jednalo se o tradiční i později vyprofilované české chápání slavistiky, v němž historie sice sehrávala významnou, nikoli však určující roli. Její úloha byla spatřována především v popisu minulosti myšlenky slovanské vzájemnosti, vztahů mezi slovanskými národy a dějin slavistiky jako samostatného vědního oboru.¹² Historická rusistika byla tímto pojetím nepochybně silně ovlivněna. Jinými slovy, v tomto duchu bylo prostoru pro skutečná historicko-rusistická bádání, jak je známe dnes, jen velmi málo. Rusko ve své minulosti však na stránkách *Slovanského přehledu* od samotného počátku existence tohoto periodika reflektováno bylo. Ovšem především v jazykově literární dimenzi. Již v prvním čísle prvního ročníku se např. objevila stať Karla Štěpánka o Vissarionu Grigojeviči Bělinském. Jak ovšem bylo pro některé tehdejší práce o Rusku typické, přes literárně vědné zaměření se v ní objevily zajímavé podněty i k jiným záležitostem, např. k otázce formování ruského národního vědomí. Pro původní zaměření *Slovanského přehledu* je i v tomto případě signifikantní, že stať byla motivována výročím – padesátiletím, které uplynulo od Bělinského úmrtí.¹³

10 Srov. Adolf ČERNÝ, *Po desíti letech*, Ibidem 17, 1925, č. 1, s. 1–4.

11 Srov. Jan SLAVÍK, *Ruské strany politické za světové války*, Ibidem 17, 1925, č. 1, s. 19–27; č. 2, s. 97–106; č. 4, s. 249–257; č. 5–6, s. 387–395; č. 7–8, s. 476–483 a č. 9–10, s. 608–616.

12 Srov. Milan KUDĚLKA, *O pojetí slavistiky: vývoj představ o jejím předmětu a podstatě*, Praha 1984, s. 176–183.

13 Srov. Karel ŠTĚPÁNEK, *K padesátému výročí smrti Bělinského*, *Slovanský přehled* 1, 1898–1899, č. 1, s. 10–15 a č. 2, s. 79–85.

Nebyl to však jediný typ tehdejších historicko-rusistických prací zveřejňovaných ve *Slovanském přehledu*. Pozornost si jistě zaslouží práce Jaroslava Rozvody o ruských duchaboreckých učeních¹⁴ a ve své podstatě souborná recenze o ruském dějepiscectví 19. století doplněná více než informativními exkurzy do ruských dějin 19. století z pera Vojtěcha Pracha.¹⁵ Upozorněme rovněž na obsáhlý referát Adolfa Černého o knize ruského chemika Dmitrije J. Mendělejeva o statistice, která plynula z prvního skutečného sčítání obyvatel ruského impéria, jež se uskutečnilo v roce 1897. Dodnes je tato stať cenná uvedením konkrétních čísel a dalších údajů.¹⁶

Ojediněle se v prvních ročnících *Slovanského přehledu* objevily práce o ruské filozofii, např. z pera polského autora Maryana Zdziechowského o Vladimíru Sergejeviči Solovjovovi a o jeho vztahu k slovanofilství, resp. tradici tzv. Sváté Rusi.¹⁷ Zdůrazněme opět, že *Slovanský přehled* byl koncipován jako informativní více či méně populárně vědný časopis. Drtivá většina statí byla proto psána stručně, v rozsahu několika stran a esejevým způsobem. To však neznamená, že by neměly dostatečnou vypovídací hodnotu. Ta dvojnásob vyplyne, spojíme-li výše uvedené a další historicko-rusistické práce s ostatními rubrikami periodika. Například s důrazem prvních ročníků *Slovanského přehledu* na literárně vědnou stránku, která je nejvíce patrná z rubriky *Přehled literatur slovanských*. Přehled byl uváděn vždy za předchozí rok. Ruské literatuře vždy byla věnována značná, i když nikoli zcela systematická pozornost.¹⁸ Vedle toho najdeme v dalších rubrikách zmínky i o pracích filozofických, historických či uměnovědných. I v tomto směru šlo o subjektivní výběr z významných knih ruské produkce. Leckteré přitom byly nejen tematicky ale i metodologicky inspirativní. Například recenze právního historika Karla Kadlece o knize Grigorije A. Džanšijeva *Epocha velikich reform* prokázala schopnost autora nejen se kriticky vyjádřit k práci ruského kolegy, ale i přinést k tématu vlastní historicko-právní poznatky. Vedle velké znalosti problematiky autorem recenze pak prokázala skutečnost, že takto byly na stránkách *Slovanského přehledu* připomenuty jak významné společenskopolitické dopady politického i šířeji kulturně společenského dění, tak zhodnoceno pojednání o nich v příslušné literatuře.¹⁹

14 Srov. Jaroslav ROZVODA, *O ruských duchoborech*, Ibidem 2, 1899–1900, č. 9, s. 409–414 a č. 10, s. 458–462.

15 Srov. Vojtěch PRACH, *Kus ruské historie*, Ibidem 8, 1905–1906, č. 1, s. 25–27 a č. 2, s. 66–69.

16 Srov. Adolf ČERNÝ, *K poznání Ruska*, Ibidem 10, 1907–1908, č. 1, s. 17–20 a č. 2, s. 66–70.

17 Srov. Maryan ZDZIECHOWSKI, *Vladimír Solovjev a slovanfilstvo*, Ibidem 3, 1900–1901, č. 7, s. 303–310 a č. 8, s. 371–378.

18 Srov. Ibidem 3, 1900–1901, č. 7, s. 324–333.

19 Srov. Ibidem 3, 1900–1901, č. 1, s. 56–59.

Rubriku recenzí od samotného počátku ve *Slovanském přehledu* doplňoval přehled zahraničních časopisů. Jednalo se však o silně zjednodušený výběr. Z ruského prostředí byl anotován např. petrohradský *Kraj*, nikoli ústřední periodika.

V prvních ročnících *Slovanského přehledu* ovšem najdeme i drobné zprávy, které referují o aktuálních krocích carské vlády. Například o carském manifestu z roku 1875, jímž se potvrzovala práva uniátům.²⁰ Do jisté míry tyto reference nahrazovaly pozdější rubriku *Zprávy z vědeckého života*, ovšem měly, jak svědčí uvedený příklad, širší politický kontext.²¹ O tematické šíři této rubriky svědčí i opakované referování o úmyslu svolat všeobecný církevní koncil, jehož úkolem mělo být zlepšení prezentace skutečné pravoslavné víry a jejího církevního vedení. Z politického dění mezi informacemi nejvíce zaujmou ty, které pojednávaly o růstu radikalismu a o projevech nespokojenosti studentů. Zmiňovaly mj. hladomory a dary, jež car hladovějícím poskytoval.

Pro objasnění zaměření *Slovanského přehledu* jako pozdějšího vědeckého časopisu prezentujícího především historicko-rusistickou problematiku (od roku 1964) je třeba připomenout, že důležitý pro tuto profilaci byl okamžik, kdy na stránky periodika vstoupil přední český historik, specialista na dějiny Slovanstva, Gollův žák Jaroslav Bidlo. Právě on totiž patřil mezi první, kdo začali ve *Slovanském přehledu* zveřejňovat skutečně vědecké práce o minulosti slovanských národů. I když bylo Bidlovi vlastní především polské prostředí, Rusko v jeho tematickém záběru sehrávalo významné místo. Jeho syntéza *Dějiny Ruska v 19. století* je sice považována za málo originální, závislou na tematice a metodologii ruské pozitivistické školy v čele s Nikolajem Ivanovičem Karejevem, ale jeho analytické práce o ruských dějinách zveřejňované ve *Slovanském přehledu* byly nepochybně tematicky inovativní. Mimo jiné i proto, že se dotýkaly nejen ruské, ale i ukrajinské otázky. Tak, jak tato záležitost v předválečném a meziválečném období patřila ve *Slovanském přehledu* mezi hojně frekventované i z pohledu literárně vědného. Dokonce by bylo možné tvrdit, že míra, jak zevrubně se ukrajinskou otázkou *Slovanský přehled* zabýval, vytvořila tradici publikování statí s ukrajinskou tematikou, zejména prací o ukrajinském národním obrození a o aktuálním dění na Ukrajině v celém českém prostředí.

Pro první ročníky *Slovanského přehledu* bylo cenné, že se na jeho stránkách objevily příspěvky i takových osobností, jako byl právě zmíněný ruský historik Ni-

20 Srov. Ibidem 3, 1900–1901, č. 1, s. 49.

21 Srov. Ibidem 3, 1900–1901, č. 2, s. 96–98 a č. 3, s. 133–145.

kolaj Ivanovič Karejev.²² I když to nebylo obecným pravidlem, minimálně v jeho případě se jednalo nejen o tematicky, ale i o metodologicky cenné práce s ohledem na mimořádné postavení předrevolučního ruského dějepisce ve světové historiografii.²³ Neméně cenné byly práce i dalších předních ruských historiků. Například Nikolaje Nikolajeviče Novikova o osvobozeneckém hnutí v Rusku.²⁴ Podcenit nelze ani práce autorů jiných národností.²⁵ Některé jejich články ovšem vyvolávaly polemiku, jejímuž zveřejňování, pokud se nejednalo o politizaci problému, se redakce nebránila.²⁶

Vratme se ale ještě jednou k prezentaci ukrajinské otázky. *Slovanský přehled* totiž přetiskoval do češtiny přeložené příspěvky ukrajinského literárního historika Ivana Franka o ukrajinsko-ruské (maloruské) literatuře.²⁷ Vytvořil tak základ i pro meziválečné období, ve kterém se toto pojetí reflektovalo především v rubrice *Rozhledy po slovanském životě*, v níž pak především Jan Slavík pojednával i o aktuálním dění v Sovětském svazu.²⁸ Nikoli však pouze z pohledu Moskvy. Ukrajinská a do značné míry i běloruská problematika i pro něj vytvářela samostatné části.²⁹

Nelze v této souvislosti nepřipomenout takto naplňovaný odkaz prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, že českému prostředí chybí zevrubné objektivní informace o Rusku, a proto je třeba, aby se tato činnost systematicky a dlouhodobě rozvíjela. Masarykovi se vždy jednalo o kritiku neobjektivních zkreslených obrazů Ruska vedoucích k neopodstatněnému glorifikování všeho ruského a tím zbytečného dráždění kruhů konkurenčních, především ně-

22 Srov. Nikolaj I. KAREJEV, *Z historie ruských společenských proudů XIX. století (Slavjanofilstvo a západnictví, národnictví a novomarxismus)*, Ibidem 4, 1901–1902, č. 1, s. 9–14 ; č. 2, s. 68–72 a č. 3, s. 112–117.

23 Srov. Radomír VLČEK, *Nikolaj Ivanovič Karejev (1850–1931)*, in: Jiří Hanuš – Radomír Vlček (eds.), *Historik v proměnách doby a prostředí – 20. století*, Brno 2009, s. 279–304.

24 Srov. Nikolaj N. NOVIKOV, *Panslavismus a osvobozenecké hnutí v Rusku*, *Slovanský přehled* 10, 1907–1908, č. 4, s. 147–152.

25 Srov. Henrik BOCZKOWSKI, *Ruské politické strany a skupiny*, Ibidem 10, 1907–1908, č. 4, s. 161–168; č. 5, s. 204–211; č. 6, s. 252–257 a č. 7, s. 313–321.

26 Srov. *Ještě o panslavismu a osvobozeneckém hnutí v Rusku*, Ibidem 10, 1907–1908, č. 5, s. 218–223; *Polemika*, Ibidem, č. 6, s. 285–288.

27 Srov. Ivan FRANKO, *Literatura ukrajinsko-ruská (maloruská)*, Ibidem 1, 1898–1899, č. 1, s. 52–56; č. 2, s. 103–110 a č. 6, s. 293–302.

28 Srov. Ibidem 17, 1925, č. 1, s. 47–50.

29 Srov. Ibidem, s. 50–51.

meckých.³⁰ Masaryk ovšem nechtěl absolutizovat ani kritický pohled. Šlo mu prostě o znalost Ruska, pochopení jeho zvláštností a logiky jeho vývoje.³¹

Polovina prvního desetiletí 20. století přinesla v rámci historicko-rusistických prací první závažnou změnu. *Slovanský přehled* sice ve svých rubrikách *Dopisy z [...]* či *Listy z [...]*, kde tři tečky byly vždy doplněny konkrétním městem, tedy i ruským, referoval o zajímavých událostech včetně politických. Ale teprve dění, které souviselo s první ruskou revolucí 1905–1907 vyvolalo systematický zájem *Slovanského přehledu* o politické události. K nim se bezprostředně připojovala snaha prolnout tyto informace s historickými sondami. Jedním z autorů článků o změnách, ke kterým došlo v Rusku v prvním desetiletí 20. století, byl opět samotný vedoucí redaktor Adolf Černý.³² Nejen on využíval petrohradského dopisovatele, jehož některé příspěvky se přímo ve *Slovanském přehledu* přetiskovaly. Nikoli však pod skutečným jménem, ale pouze pseudonymem Dopisovatel. Nebudeme spekulovat, kdo jím byl, pro obraz historicko-rusistických statí na stránkách periodika to není podstatné. Důležitější je, že jsou zajímavým a historicky cenným obrazem toho, co se v Rusku a zejména v jeho hlavním městě Petrohradě v té době odehrávalo.

Uvedené trendy české historické rusistiky se bezprostředně projevovaly i v dalších studiích, referátech a recenzích z ruských dějin a dějin česko-ruských vztahů. *Slovanský přehled* byl ovšem před více než sto lety, v roce 1898 založen Adolfem Černým jako tematicky široce koncipovaný slavistický časopis, jehož cílem bylo informovat čtenáře především o aktuálním kulturním a politickém dění ve slovanském světě. Bylo to v době vrcholícího českého slovanství proměňujícího se od všeslovanské ideologie v novoslovanskou konkrétní spolupráci. Jak již bylo výše zdůrazněno, Rusku byla od samotného počátku vydávání *Slovanského přehledu* věnována na jeho stranách mimořádná pozornost. A to i jeho samotným redaktorem, specialistou na sorabistickou problematiku. Právě on dbal na to, aby ve všech případech tak bylo činěno nikoli ve smyslu zideologizovaného či dokonce apriorně nekritického náhledu. K tomu, podobně jako např. Masaryk v jiných periodicích,

30 Srov. Radomír VLČEK, *Mýtus Ruska a ruského slovanství v českém prostředí 19. století*, in: Mirjam Moravcová – David Svoboda – František Šístek (eds.), *Pravda, láska a ti na „Východě“*. Obrazy středoevropského a východoevropského prostoru z pohledu české společnosti, Praha 2006, s. 28–56.

31 Srov. Tomáš G. MASARYK, *Rusko a Evropa. Studie o duchovních proudech v Rusku*, I–III., Praha 1995–1996.

32 Srov. Adolf ČERNÝ, *Na prahu velké doby. K nynějším událostem v Rusku*, *Slovanský přehled* 7, 1903–1904, č. 10, s. 433–445.

opakovaně ve *Slovanském přehledu* připomínal, že česká společnost má o souborném Rusku jen velmi málo informací. Proto považoval za nutné, aby se Rusko, jeho literatura, informace o kulturních akcích i politickém dění v něm se konající a sondy do, řekněme, kulturologické minulosti, na stránkách *Slovanského přehledu* neustále objevovaly.

Doplňme, že v první etapě vydávání *Slovanského přehledu*, tedy do první světové války, se na jeho stranách objevily i statě Tomáše Garrigue Masaryka o ruském intelektuálním životě počátku 19. století a počátku 20. století, o stávkách ruských vysokoškoláků v 90. letech 19. století, a o událostech první ruské revoluce roku 1905 a jejich historických souvislostech. Snad stojí za upozornění, že se v této době jednalo o několikastránkové spíše informativní práce, nikoli zásadní ucelené vědecké studie. Větší pozornost než historii ovšem v této době *Slovanský přehled* věnoval ruské literatuře. Ale protože ruská klasická literatura 19. století v mnohém suplovala v západní Evropě v té době již obvyklé politické statě a v jinotajích ukazovala na nedostatky ruského politického systému, měla její prezentace na stránkách periodika velký význam i pro poznání minulého dění v Rusku a inspirační význam pro vlastní českou historickou rusistiku.

Meziválečná doba byla z hlediska vydávání *Slovanského přehledu* a jeho historicko-rusistické tematiky krátkou, nicméně velmi významnou etapou. Bylo tomu zejména proto, že mezi léty 1925 až 1939 se *Slovanský přehled* profiloval do podoby vědeckého časopisu. Především zásluhou historika ruských a sovětských dějin Jana Slavíka se v něm objevily zásadní analýzy ruských dějin. Slavík se ovšem soustředil na Rusko 20. století, především na události související s revolucí roku 1917. Pro kontext historicko-rusistických bádání na stranách *Slovanského přehledu* je důležité, že časopis mu byl platformou, v níž mohl, podobně jako i jiní rusisté, včetně některých ruských emigrantů – historiků, zveřejňovat dílčí studie, jež se staly základem pro jeho následná syntetická zpracování. Například *Studie k dějinám ruské revoluce*, které vycházely v letech 1926–1928, práce *V předvečer ruské revoluce* z roku 1926 a *Smysl ruské revoluce* vydaná Slavíkem v roce 1927.

Antonín Frinta, s nímž Slavík v roce 1931 od Adolfa Černého převzal redigování *Slovanského přehledu*, byl jazykovědec, ale historicko-slavistické zaměření periodika podporoval. Stojí snad rovněž za upozornění, že tak činil v době, kdy na mezinárodním poli vznikaly asociace historiků orientovaných na slavistická témata. Ty pak vehementně podporovaly i historicko-rusistická bádání v jednotlivých zemích i na mezinárodní úrovni. Takto se např. již na počátku 30. let zrodil nápad na sestavení dějin slovanské historiografie a dějin slavistiky.

Co se týče konkrétní rusistické profilace, v meziválečném období patřily k frekventovaným především témata z ruských dějin 19. století, např. geneze, vývoj a dopady děkabristického hnutí. Vedle Jana Slavíka je zpracovával Josef Jirásek. Objevovaly se však i jiná témata, např. o expanzi ruského impéria do Střední Asie z pera N. O. Bystrova, či o upevňování státní moci v Rusku 17. století. Právě na tomto zaměření je dobře vysledovatelné, že českému prostředí nešlo o to publikovat na stránkách *Slovanského přehledu* jen tzv. historii carů, ale také o vysvětlení chodu ruské společnosti a proměn ruské státnosti. Signifikantní k tomu byly i ojedinělé studie ze starších ruských dějin, např. o názorech protopopa Avvakuma či patriarchy Nikona. K jedné z mála konkrétně historických rusistických prací z právních dějin Ruska v 19. století lze přiřadit studii Karla Kadlece *Osvobození selského lidu na Rusi*.³³

První světová válka, jak již bylo výše uvedeno, znamenala první cézuru ve vydávání *Slovanského přehledu*. Mezera vzniklá mezi léty 1914–1925 byla zaplněna publikací *Slovanský přehled 1914–1924. Sborník statí, dopisů a zpráv ze života slovanského*. Druhá část tohoto díla představovala tematickou a metodologickou inovaci: jednalo se o soubor studií, ve kterých byly jednotlivé slovanské národy a jejich minulost sledovány konkrétně. Jednalo se o reflexi potřeby nové republiky ukotvit svoji ideologii v širším mezinárodním prostředí. S ohledem na tuto skutečnost bylo nejvíce místa z hlediska českých historicko-rusistických prací ovšem na stranách *Slovanského přehledu* v meziválečném období věnováno vztahové problematice. Šlo především o otázku geneze a vývoje česko-ruských vztahů. K mimořádně frekventovaným přitom patřilo to, co souviselo s aktuálním děním, tedy rozbory vztahující se k formování a pobytu československých legií v Rusku a ke vztahu T. G. Masaryka k legiím a Rusku vůbec.

Úměrně rostoucímu zájmu o Rusko se důležitou a také obsáhlejší součástí reflexí dění v ruském prostředí staly recenze, anotace a zprávy. Jak bývalo v této době zvykem i v jiných periodících, jednalo se již o systematickou činnost, jíž se věnovaly konkrétní osoby. Jistou nevýhodou bylo adorování některých autorů recenzovaných knih, např. Lva Nikolajeviče Tolstého.

Kdežto do první světové války bylo na stránkách *Slovanského přehledu* Rusko sledováno především z literárně kulturního pohledu a informace o aktuálním politickém a kulturním dění byly sdělovány v rámci rubriky *Listy* či *Dopisy z Petro-*

33 Srov. Karel KADLEC, *Osvobození selského lidu na Rusi*, Ibidem 14, 1911–1912, č. 1, s. 1–7; č. 2, s. 57–64; č. 3, s. 111–116; č. 4, s. 158–165; č. 5, s. 221–226; č. 6, s. 267–272; č. 7–8, s. 355–360 a č. 9–10, s. 421–429.

hradu, Moskvy, Kyjeva, Oděsy i jiných ruských měst, pak v obnoveném *Slovanském přehledu* po roce 1925 se začaly objevovat články s konkrétně historickou tematikou, především takové, které vysvětlovaly aktuální politické dění v historickém kontextu zevrubně. V čele autorů tohoto zaměření stál Jan Slavík.³⁴ K tomu přistupovaly práce ruských emigrantů – historiků, např. Georgije Petroviče Fedotova o ruské církvi³⁵ nebo N. O. Bystrova o proměnách vztahů mezi Ruskem a zahraničím.³⁶ Kdežto české dějepisectví sledovalo nové a nejnovější období, ruská emigrační historiografie suplovala i starší dějiny.³⁷ Mimořádná pozornost byla i nadále oběma skupinami věnována ukrajinské národnostní otázce a vztahu rusko-ukrajinskému. Úlohu v této tematice sehrával široký kulturologický i historický pohled. Ovšem s tím, že historie v tomto pojetí již sehrávala rozhodující postavení.³⁸

Již bylo výše zmíněno, zásadní změna, co se týče historické rusistiky na stránkách *Slovanského přehledu*, nastala v roce 1931, kdy se šéfredaktorských úkolů místo nemocného Adolfa Černého ujali filolog Antonín Frinta a historik Jan Slavík. Zejména Jan Slavík, který se v duchu Masarykova odkazu dlouhodobě a systematicky nad Ruskem zamýšlel, vytvořil tradici českých historicko-rusistických prací zveřejňovaných právě na stránkách *Slovanského přehledu*. Připomeňme, že se Jan Slavík ve svém pojetí dějin slovanských zemí zásadním způsobem rozešel se svým učitelem Jaroslavem Bidlem. Bidlo v tradičním českém diskursu slovanství usiloval o celistvý obraz Slovanstva a dějiny jednotlivých slovanských národů považoval pouze za část většího a také významnějšího celku. V tomto duchu také v roce 1907 napsal *Dějiny Ruska v 19. století*. Jednalo se sice o první českou původní syntézu ruské minulosti, ovšem vydanou bez přípravných analytických studií a založenou výhradně na pracích několika ruských autorů.³⁹ Důvod, proč se nejednalo o analyticko-syntetizující práci, jak bychom očekávali, tkví v tom, co plyne z výše uvedeně-

34 Srov. Jan SLAVÍK, *Oposice v bolševické revoluci*, Ibidem 20, 1928, č. 2, s. 101–108; č. 3, s. 171–177; č. 4, s. 272–279 a č. 5, s. 331–340; Idem, *Filosoficko-historický maximalismus L. N. Tolstého*, Ibidem 20, 1928, č. 7, s. 511–516; Idem, *Západnictví P. N. Miljukova*, Ibidem 21, 1929, č. 1, s. 23–31; Idem, *Podíl Svazu ruských měst na pádu carismu*, Ibidem 21, 1929, č. 3, s. 181–187; Idem, *Dva dopisy Iv. S. Aksakovu (od M. Runina a metropolity Michaila)*, Ibidem 21, 1929, č. 4, s. 256–261.

35 Srov. Georgij P. FEDOTOV, *Ruská církev za revoluce*, Ibidem 20, 1928, č. 6, s. 426–436 a č. 8, s. 582–597.

36 Srov. N. O. BYSTROV, *Rusko a Indie*, Ibidem 32, 1930, č. 6, s. 405–414.

37 Srov. Venedikt A. MJAKOTIN, *Patriarcha Nikon a protopop Avvakum*, Ibidem 33, 1931, č. 10, s. 725–737.

38 Srov. Jan SLAVÍK, *Ruská vláda a ukrajinské hnutí před světovou válkou*, Ibidem 22, 1930, č. 1, s. 26–35; č. 3, 212–219; č. 4, s. 265–272 a č. 6, s. 414–425.

39 Srov. Jaroslav BIDLO, *Dějiny Ruska v devatenáctém století*, sv. 1–2, Praha 1908.

ho. Tedy v tom, že práce nad dějinami Ruska nebyla pro Bidla zásadní. Stěžejní byly pro něj Dějiny Slovanstva, jež pak také od roku 1912 skutečně vydával.⁴⁰

Pojetí ruských dějin, jež na stránkách *Slovanského přehledu* představoval Jan Slavík,⁴¹ nebylo vzdáleno další významné osobnosti českých historicko-rusistických studií meziválečného Československa Josefu Macůrkovi.⁴² Macůrek, který po studiích a následné habilitaci na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze odešel v roce 1931 do Brna, chápal dějiny Ruska jako součást širšího geopolitického prostoru – východní Evropy. Oproti Bidlovi pracoval analyticky s následným syntetizujícím výstupem.⁴³ Možná ovšem překvapí, že tato významná osobnost československé meziválečné rustiky a slavistiky do *Slovanského přehledu* v meziválečném období nepřispívala. Snad to byl důsledek soustředění na jiné úkoly, mj. dějiny dějepiscectví, snad výsledek vzdálenosti Brna od Prahy. Soustředěná, zejména redakční práce vyžadovala častou přítomnost v místě vydávání časopisu.

Jan Slavík směřoval historickou rusistiku především k problémům 20. století. Obecně ale byla historická rusistika pod jeho vedením ve 30. letech ve *Slovanském přehledu* zastoupena málo. Starší Rusko bylo sledováno i nadále především v kulturologických dimenzích (literatura, divadlo, hudba) nebo bylo připomínáno pouze ruskými historiky – emigranty. Původní česká tvorba se v této době více soustředila na širší slovanské prostředí. Patrně nešlo jen o problém *Slovanského přehledu*. Souviselo to s další profilací národního vědomí a identity státu ve střední Evropě ohrožovaného nejen hospodářskou krizí, ale i aktivujícím se Německem.

Druhá světová válka znamenala druhou a doposud našťastí poslední cézuru ve vydávání *Slovanského přehledu*. Podotkněme však, že ani před válkou to *Slovanský přehled* neměl se svým vydáváním nejsnazší. Hospodářská krize tvrdě dopadla na vydavatelské možnosti. *Slovanský přehled* musel mít skromnější náklad i nepoměrně menší rozsah. Pro historicko-rusistická studia tedy na jeho stránkách nebylo příliš mnoho prostoru. I to mohl být důvod, proč Macůrek do periodika v této době nepřispíval.⁴⁴

Druhá světová válka nasměřovala následující česká historicky rusistická studia vyhraněnějším směrem. Účel podpořit historickými kořeny českého rusofilství

40 Srov. Idem, *Slovanstvo: obraz jeho minulosti a přítomnosti*, Praha 1912; Idem, *Dějiny Slovanstva*, Praha 1927.

41 Srov. Jaroslav BOUČEK, *Jan Slavík. Příběh zakázaného historika*, Praha 2002, s. 52–56.

42 Srov. Radomír VLČEK, *Josef Macůrek*, Praha 2014.

43 Srov. Josef MACŮREK, *Dějiny východní Evropy*, sv. 1–3, Praha 1947.

44 Srov. REDAKCE, *Na prahu XXV. ročníku*, *Slovanský přehled* 25, 1933, č. 1, s. 1–2.

protifašistický boj měl ovšem širší než jen český rozměr.⁴⁵ Byla to přirozená účelová záležitost, kterou můžeme již na konci 30. let 20. století dobře sledovat i na stránkách *Slovanského přehledu*.⁴⁶

Méně opodstatněná ovšem byla skutečnost, že obdobný trend ovládl česká historicky rusistická studia i po skončení války. Dokonce i u demokraticky smýšlejících historiků jako by převažoval pocit, že za osvobození Československa Rudou armádou je nutno vyjádřit vděčnost Sovětskému svazu za každou cenu.⁴⁷ Stoupenci levice přitom zacházeli tak daleko, že popírali pozitiva západoevropského vlivu a západoevropského historického vývoje na české prostředí. Toto pojetí se po únorovém převratu roku 1948 dramaticky zvýraznilo. Navíc centrálně řízená marxistická ideologie odstranila názorovou pluralitu a metodologii historicko-rusistických bádání nasměrovala k nekritickému napodobování sovětských vzorů.⁴⁸

V prvním čísle *Slovanského přehledu* po první světové válce se v podnázvu objevilo vymezení periodika jako platformy určené pro poznávání politického, hospodářského, sociálního a kulturního života slovanských států a národů. Toto definování přetrvalo až do druhé světové války. V roce 1946 bylo vymezení změněno na časopis pro poznávání politického, sociálního a kulturního života slovanských států a národů. Vypadlo tedy „pouze“ slůvko hospodářského. Bylo to zcela signifikantní pro historicko-rusistická studia: hospodářské rovině byla věnována pozornost jen ojediněle a velmi okrajově. Další změna v podnázvu pak nastala na počátku 50. let, kdy vlastně podtitul zcela zmizel, již se jednalo pouze o *Slovanský přehled*.

Pro tematické zaměření časopisu po druhé světové válce bylo podstatné i to, že jeho vydavatelem zůstával po roce 1945 (až do roku 1960) Slovanský výbor v Praze, který se ujal vydavatelské role již v roce 1931.⁴⁹ Na šéfredaktorském postu ovšem nastala v roce 1946 zásadní změna. Oproti Frintovi a Slavíkovi, kteří vedli časopis ve 30. letech 20. století, se nyní této role ujal Zdeněk Nejedlý. Z hlediska témat opravdové historické rusistiky tato skutečnost žádnou zásadní změnu nepřinesla. Nejedlý byl sice jednostranně levicově politicky orientován, nakloněn ideali-

45 Srov. Radomír VLČEK, *Ruský panslavismus – realita a fikce*, Praha 2002, s. 244–247.

46 Srov. Jan SLAVÍK, *Slované a vznik Velkého Německa*, Slovanský přehled 30, 1938, č. 3, s. 111–114.

47 Srov. Radomír VLČEK, *Slovanská vzájemnost a panslavismus v českém pojetí v prvních letech po druhé světové válce*, in: Slovanské historické studie 23, Praha 1997, s. 219–238.

48 Srov. Radomír VLČEK, *Česká poválečná historiografie a studium ruských dějin od vlády Kateřiny II. do r. 1917*, in: Václav Veber (ed.), *Ruské a sovětské dějiny v české poválečné historiografii*, Praha 1996, s. 21–36.

49 Srov. Slovanský přehled 23, 1931, č. 1, s. 1.

zaci všeho ruského, měl však široký rozhled a nebránil publikování různých témat. Problém ovšem byl v metodologii. Nejedlý zůstával bytostně přesvědčený, že sovětský vzor je třeba důsledně napodobovat, a tudíž, že je nezbytné dávat v „jeho“ časopisu místo jen takovým statím, které toto činily. To vše bez ohledu na stěžejní zásadu vědecké práce, možnost plurality názorů a vědecké disputace.⁵⁰

V následujících čtyřiceti letech se zdánlivě stala rusistika na stránkách *Slovanského přehledu* zbytnělou disciplínou. Skutečně vědecké zkoumání ruské minulosti, takové, v němž bychom mohli hovořit o systematických vědeckých historicko-rusistických bádáních, jak jsme je tematicky vymezili v úvodu, bylo ovšem velmi omezené. Znemožněn byl nejen metodologický pluralismus, v českém prostředí vysloveně vybízející ke kombinaci metod západoevropského a východoevropského dějepisectví, ale i svobodný výběr témat; nemluvě o špatné dostupnosti nejen západoevropské a americké literatury, ale i literatury a pramenů východní proveniencí. Přesto v českém prostředí i v této době vznikly zajímavé, především obsahově do dnes inspirativní práce o ruské minulosti. Platilo to především o druhé polovině 60. let 20. století, kdy také vyšla první velká česká syntéza ruských dějin. Ta se ostatně stala základem, z něhož mohutně čerpali titíž autoři při sestavování nové české syntézy dějin Ruska po roce 1989. Jednalo se o *Dějiny Ruska* autorského kolektivu vedeného někdejším ředitelem Ústavu dějin střední a východní Evropy ČSAV Milanem Švankmajerem, jež se pak v upravené a rozšířené podobě dočkaly celkem šesti vydání.⁵¹ Nicméně možnost objektivního rusistického bádání se otevřela teprve od počátku 90. let 20. století.⁵²

Podobně jako první světová válka, způsobila přerušení ve vydávání *Slovanského přehledu* i druhá světová válka. Období 1946–1948 jako by se tuto cézuru v českých historicko-rusistických bádáních snažilo vynahradit. Historicko-rusistické trendy meziválečného období byly přežaty, aktualizace ve výběru témat se ale zvýraznila téměř ad absurdum. Ilustrativní jsou opět práce Jana Slavíka. Možná překvapí, že podobně jako v meziválečném období se ve *Slovanském přehledu* objevovaly práce jen některých českých historických rusistů. Ani tentokrát v něm nenajdeme např. statě uznávaného odborníka na dějiny střední, východní a jihovýchodní Evropy Josefa Macůrka, ani většiny ruských historiků – emigrantů.

50 Srov. J. KŘEŠŤAN, *Zdeněk Nejedlý*, s. 326–332.

51 Srov. Milan ŠVANKMAJER – Václav VEBER – Zdeněk SLÁDEK – Vladislav MOULIS, *Dějiny Ruska*, Praha 1995¹.

52 Srov. Miroslav ŠESTÁK – Radomír VLČEK, *East European Studies*, in: *Czech Historiography in the 1990s*. To Profesor Jaroslav Mezník, a gentleman and outstanding historian, *Historica* 7–8, Prague 2001, s. 181–226.

V období 1946–1948 se téměř neobjevovala témata z předrevolučních dějin Ruska. Výjimku tvořila práce sovětského historika Vladimíra Ivanoviče Pičety (1878–1947) o významu ruského národa pro formování národního vědomí ostatních slovanských národů.⁵³ Jednalo se o signifikantní příklad soustředění na slovanskou problematiku – dějiny a kulturu slovanských národů jako jednu z opor opět se konstituujícího státu – a o snahu přejímat sovětské metodické podněty za každou cenu. Součástí prací otiskovaných na stránkách *Slovanského přehledu* se stále více stávalo vyzdvihování sovětských zkušeností.⁵⁴ Tento trend pak, pochopitelně, pokračoval i po roce 1948.⁵⁵ Před rokem 1948 ovšem byly pozitivní zveřejňované zprávy o sovětské historiografii, jednotlivých jejích osobnostech a jejich návštěvách českého prostředí.⁵⁶ Tato více než informativní linie se udržela i v dalších letech, snad jedna z mála pozitivních směrů *Slovanského přehledu* prvního pětiletí po únoru 1948.

Únorové události roku 1948 přinesly z hlediska českých historicko-rusistických studií zásadní zlom. Vědecké staře z této tematiky, doposud ve *Slovanském přehledu* uveřejňované, naráz ustaly. Časopis byl vyplněn propagandistickými články o vděčnosti Sovětskému svazu a jeho úsilí o celosvětový mír a celosvětový socialisticky proflovaný revoluční proces.⁵⁷ Signifikantní bylo soustředění se na tzv. pokrokové myšlenky „vynikajících“ osobností, především Vladimíra Iljiče Lenina,⁵⁸ Josifa Vissarionoviče Stalina,⁵⁹ ale i Sergeje Mironoviče Kirova a dalších představitelů komunistické strany a sovětského státu.⁶⁰ Meze historické rusistiky překračuje poznámka, že výjimkou nebylo v prvních několika ročnících po únorových událostech ani publikování novoročních projevů stěžejních státních a stranických osobností a představitelů společenských organizací ČSR, zejména Klementa Gottwalda a Antonína Zápotockého.⁶¹

53 Srov. Vladimír I. PIČETA, *Význam ruského národa v historických osudech slovanských národů*, *Slovanský přehled* 33, 1947, č. 7–8, s. 373–386.

54 Srov. Bohuslav HAVRÁNEK, *O dnešní organizaci a práci Akademie věd SSSR*, *Ibidem* 32, 1946, č. 3–4, s. 170–173.

55 Srov. *Rozkvět sovětské kultury*, *Ibidem* 40, 1954, č. 2, s. 99; Josef RŮŽIČKA, *Moskva v životě novodobé Rusi*, *Ibidem* 33, 1947, č. 5–6, s. 245–250.

56 Srov. Václav HUSA, *Návštěva a promoce J. V. Tarleho v ČSR*, *Ibidem* 33, 1947, č. 7–8, s. 447–448.

57 Srov. Zdeněk NEJEDLÝ, *Za Michaiem Ivanovičem Kalininem. Projev na vzpomínkovém večeru v Praze z 11. 6. 1946*, *Ibidem* 32, 1946, č. 5–6, s. 257–260.

58 Srov. Vjačeslav A. KARPINSKIJ, *Vzpomínka na Lenina*, *Ibidem* 36, 1950, č. 4, s. 149–151.

59 Srov. *Rozhovor J. V. Stalina s dopisovatelem „Pravdy“*, *Ibidem* 37, 1951, č. 3, s. 99–101.

60 Srov. *Nadšený tribun revoluce*, *Ibidem* 35, 1949, č. 2, s. 58–60.

61 Srov. např. *Na prahu roku 1951 novoroční projev presidenta Klementa Gottwalda*, *Ibidem* 37, 1951, č. 1, s. 1–4; *Novoroční projev presidenta republika Antonína Zápotockého*, *Ibidem* 40, 1954, č. 1, s. 1–4.

Stávající historická rusistika jako by byla na stránkách *Slovanského přehledu* tematicky i metodologicky vymezena článkem Čestmíra Císaře o významu ruské říjnové revoluce pro český národ.⁶² Tato stat totiž předjímalá celý následný velký směr české historické rusistiky soustřeďující se na tradice ruského a sovětského dělnického hnutí. Zvláštní místo zaujalo téma první ruské revoluce let 1905–1907, zevrubně zpracovávané zejména v souvislosti s blížícím se půlstoletým výročím.⁶³

Statím, které v rámci *Slovanského přehledu* v této době vycházely, dominovala apriorní tvrzení, klíše a tautologie.⁶⁴ U některých autorů tento přístup přetrvál i v dalších desetiletích.⁶⁵ Opuštěny přitom byly pozitivní tradice širokého pohledu na ruskou (a sovětskou) minulost a zejména kulturu. *Slovanský přehled* ještě nebyl výhradně historickým časopisem, ale snaha zdůvodnit politické změny v Československu za každou cenu vedly k apriornímu vyzdvihování ideologicky vytyčených historických souvislostí. Vědecká rovina se tím zcela vytrácela. Nevylévejme však s vaničkou i dítě. Sice ojedinělé statě, ale přece jen některé i přes silně dogmatický ideologický tlak přinášely zajímavý pohled na širší historické a kulturní dění.⁶⁶ Co se týče metodologie těchto prací, nelze upřít skutečnost, že v některých z nich se skrývaly rysy dřívějšího pozitivistického a realistického pohledu, ovšem zarámované do vynucených klíše o nedostacích západní vědy a přednostech všeho marxistického a sovětského.⁶⁷

Teprve od druhé poloviny 50. let je na stránkách *Slovanského přehledu* patrný pozvolný návrat ke skutečným historicko-rusistickým odborným statím. To i přesto, že byl stále kladen důraz na tzv. revoluční tradice, což se projevilo často apriorně vlebícími články o pugačovštině,⁶⁸ děkabristech⁶⁹ a revolučních demokra-

62 Srov. Čestmír CÍSAŘ, *Říjnová revoluce a naše nezávislost*, Ibidem 34, 1948, č. 9–10, s. 515–521.

63 Srov. Jiří DOLEŽAL, *První ruská revoluce a její ohlas u nás*, Ibidem 51, 1955, č. 1, s. 19–20 a č. 2, s. 65–66; Vladimír HOSTIČKA, *Povstání na křižníku „Potěmkin“ a jeho ohlas v Čechách*, Ibidem 51, 1955, č. 6, s. 203–204.

64 Srov. Rudolf LUŽÍK, *Iskra*, Ibidem 36, 1950, č. 10, s. 438–440.

65 Srov. Čestmír AMORT, *Vladimír Iljič v Praze r. 1901*, Ibidem 42, 1956, č. 4, s. 113–116; Ludvík SVOBODA, *Vzácný člověk. Hrst vzpomínek na setkání s Nikitou Sergejevičem Chruščovem*, Ibidem 49, 1959, č. 4, s. 115–117.

66 Srov. Mirko OČADLÍK, *Češi a Čajkovskij*, Ibidem 36, 1950, č. 7, s. 322–325; Miroslav POSTER, *Život a dílo českého hudebníka v Rusku*, Ibidem 45, 1959, č. 6, s. 199–200.

67 Srov. Václav HUSA, *Akademik Boris Dmitrijevič Grekov*, Ibidem 38, 1952, č. 4, s. 139–140; Radegeast PAROLEK, *Skláníme se před památkou A. I. Gercena*, Ibidem 38, 1952, č. 4, s. 140–142; Idem, *K 150. výročí smrti A. N. Radiščeva*, Ibidem 38, 1952, č. 7, s. 238–240.

68 Srov. Eva FOJTÍKOVÁ, *180 let od pugačovštiny*, Ibidem 41, 1955, č. 7, s. 70.

69 Srov. Milan ŠVANKMAJER, *Budoucí děkabristé v bitvě u Chlumce roku 1813*, Ibidem 44, 1958, č. 9, s. 332–333.

tech jako inspiračních vzorech ruského revolučního hnutí 20. století. Nejprve se jednalo o připomenutí významných výročí.⁷⁰ Metodologie zpracování byla jednoduchá. Cílem nebyla analytická, ale pouze informativní stať. Tak tomu bylo i v případě adorace první ruské revoluce roku 1905, k níž se pořádala, zejména v souvislosti s jejím výročím padesáti let od jejího konání, ale i později, řada konferencí a kolokvií. *Slovanský přehled* o nich pilně referoval a publikoval jak stať českých autorů, tak překlady sovětských historiků.

S tématem historických revolučních tradic úzce souviselo téma vzájemných česko-ruských / československo-ruských vztahů. Opět především ve formě adorace těch vztahů, které prezentovaly revoluční vazby.⁷¹ Prání prokázat vazby mezi ruskými a českými revolucionáři vedly nejen k účelovému výběru pramenů, ale občas dokonce i k jejich překrucování. „Mistrem“ v tomto směru byl nechvalně známý Čestmír Amort (1922–2013), jehož práce o Michailu Illarionoviči Kutuzovi na Moravě,⁷² či pobytu ruských vojsk v Čechách v souvislosti s napoleonskými válkami, jsou toho zřetelným důkazem. Nejednu analytickou stať s tímto tematickým zaměřením Amort publikoval i na stránkách *Slovanského přehledu*.⁷³

Na druhé straně se ale od poloviny 50. let 20. století objevovaly analytické práce založené na znalosti lepší i kvalitnější literatury. Přístup k pramenům ruské provenience byl i přes postupně se rozvíjející studijní pobyty minimální, západní literatura mohla být zohledněna výhradně v negativním smyslu. I když tedy tematické ani metodologické zaměření nemohlo příliš vybočit ze stanovené linie, studie Jaroslava Šedivého o děkabristovi Vranickém⁷⁴ či Milana Švankmajera o česko-ruských obchodních stycích,⁷⁵ česko-ruských vztazích v době husitské,⁷⁶ česko-ukrajinských stycích⁷⁷ či o dění v Evropě v době Napoleonova tažení do Ruska roku 1812 a krátce po něm,⁷⁸ byly prvními vlastovkami z hlediska rozšiřování rusistic-

70 Srov. Jaroslav VÁVRA, *125 let od povstání děkabristů*, *Ibidem* 36, 1950, č. 9, s. 409–412.

71 Srov. Jindřich VESELÝ, *Lenin v Praze*, *Ibidem* 38, 1952, č. 1, s. 8–10.

72 Srov. Čestmír AMORT, *Kutuzov na Moravě. K 150. výročí pobytu ruských vojsk u nás*, *Ibidem* 41, 1955, č. 8, s. 279–280.

73 Srov. Čestmír AMORT, *Car Petr I. v Čechách*, *Ibidem* 38, 1952, č. 5, s. 172–174.

74 Srov. Jaroslav ŠEDIVÝ, *Český děkabrista V. I. Vranický*, *Ibidem* 42, 1956, č. 6, s. 191–193.

75 Srov. Milan ŠVANKMAJER, *K česko-ruskému obchodu na počátku 19. století*, *Ibidem* 51, 1965, č. 1, s. 11–19.

76 Srov. Idem, *K česko-ruským stykům v době husitské*, *Ibidem* 40, 1954, č. 9, s. 287–288.

77 Srov. Vladimír HOSTIČKA, *K česko-ukrajinským stykům v první polovině XIX století*, *Ibidem* 40, 1954, č. 6, s. 181–182.

78 Srov. Milan ŠVANKMAJER, *Ruští důstojníci u J. Jungmanna v Litoměřicích r. 1813*, *Ibidem* 44, 1958, č. 8, s. 295–297; Idem, *Budoucí děkabristé v bitvě u Chlumce roku 1813*, *Ibidem* 44, 1958, č. 9, s. 332–333; Idem, *Rok 1812*, *Ibidem* 48, 1962, č. 5, s. 260–262.

kých témat sledujících i jiné než jen revoluční aspekty ruské minulosti. To vše včetně tématu česko-ruských vztahů⁷⁹ a výše již zmíněných témat z hospodářských dějin, resp. česko-ruských hospodářských vztahů. Někteří z uvedených autorů pokračovali v tomto zaměření i v následujících 60. letech. Např. Milan Švankmajer,⁸⁰ který pak „svoje“ téma dokončil po normalizační perzekuci až o téměř půl století později v podobě několika monografií.⁸¹

Pozitivní ovšem rovněž bylo, že od druhé poloviny 50. let 20. století rostl počet recenzí na aktuální odborné práce a počet zpráv o vědeckém životě. *Slovanský přehled* se tedy postupně stále zřetelněji profiloval do vědeckého zaměření. Jistě tomu tak bylo i proto, že jej podobně, jako na počátku jeho vydávání Česká akademie věd a umění, podporovala ČSAV, jejíž pracoviště zahájila svoji činnost v roce 1953, a že mnozí autoři, kteří do *Slovanského přehledu* přispívali, pracovali ve společensko-vědních institucích ČSAV.

Šedesátá léta 20. století se na historicko-rusistických bádáních podepsala svobodnějším výběrem témat spojeným se snazší dostupností literatury. Pramenná základna sice zůstala do značné míry i nadále uzavřena, ale publikované statě mohly být pestřejší a výkladově zajímavější. To umožňovalo i diskuse a recenzní polemiky. Vzor Ruska a Sovětského svazu začal mizet. Za všechny lze jmenovat např. práce Zdeňka Sládka o ruském zlatém pokladu ve válečném a předválečném období, nebo Milana Hübla o ruském nihilistovi Sergeji Gennadijeviči Něčajevovi a jeho tzv. kasárenském komunismu,⁸² či Zdeňka Bradáče o konzervativním Rusku za Alexandra III. Některá „tradiční“ apriorně revoluční tradice velebící témata byla alespoň dílčím způsobem přehodnocována. Bylo totiž poukázáno i na některé negativní rysy, např. na malou organizovanost a nesystematičnost při realizování revolučních akcí.⁸³ Platilo to i o tématech literárních zasazených do historických souvislostí. Zřetelným příkladem toho bylo soustředění na revolučně demokratické směřování ruského myšlení 19. století.⁸⁴ Co se však v této době nepodařilo, to bylo provázání *Slovanského přehledu* s historickou rusistikou tzv. západních zemí. Na konferencích

79 Srov. Idem, *Čestí vlastenci o děkabristech*, Ibidem 50, 1964, č. 3, s. 145–148.

80 Srov. Idem, *Češi a Rusové roku 1813*, Ibidem 49, 1963, č. 5, s. 245–248.

81 Srov. Idem, *Čechy na sklonku napoleonských válek: 1810–1815*, Praha 2004.

82 Srov. Milan HÜBL, *Nečajev a tzv. kasárenský komunismus*, Ibidem 51, 1965, č. 6, s. 336–340.

83 Srov. Karel HERMAN, *Rusko roku 1904 a česká sociální demokracie*, Ibidem 50, 1964, č. 3, s. 135–140; Idem, *Cestou k revoluci roku pátého*, Ibidem 51, 1965, č. 6, s. 327–335.

84 Srov. Radegast PAROLEK, *Náš vztah k V. G. Bělinskému*, Ibidem 42, 1956, č. 8, s. 263–264; Idem, *Bělinskij dnešku*, Ibidem 47, 1961, č. 3, s. 162–163; Idem, *Dobroljubov a my*, Ibidem 47, 1961, č. 5, s. 296; Václav ČEJCHAN, *Češi a A. I. Gercen před sto lety*, Ibidem 48, 1962, č. 2, s. 105–108; Idem, *Znal N. G. Černyševskij česky?*, Ibidem 50, 1964, č. 3, s. 141–144.

i jiných setkáních k takovým kontaktům docházelo, objevovaly se tematické i metodologické diskuse, do písemné podoby se na stránky periodika z toho však dostalo jen velmi málo, a pokud ano, pak jen ve skryté podobě, které rozuměli jen zainteresovaní.

Pozitivní bylo alespoň to, že pozvolna se v 60. letech rozvíjela i témata ze starších ruských dějin, po několik desetiletí ve *Slovanském přehledu* prakticky absentující. Propagátorem této tematiky se ve *Slovanském přehledu* stal Vladimír Hostička (1929–2006) a jeho práce o Opričnině a vládě cara Ivana IV. a brněnští historici Hynek Bulín (1908–1996) a Lubomír Havlík (1925–2000) soustřeďující se na nejstarší slovanské politické útvary. Jistě na rozšíření témat z historické rusistiky měla vliv skutečnost, že zrušením Slovanského ústavu ČSAV, který v letech 1961–1963 *Slovanský přehled* vydával, zřízením Ústavu dějin evropských socialistických zemí ČSAV k 1. lednu 1964 a převedením *Slovanského přehledu* pod toto historické pracoviště, došlo k ještě výraznějšímu útlumu publikování literárně vědných a jazykovědných slavistických prací ve *Slovanském přehledu*. Uvolněný prostor byl obsazen novými historickými tématy. Nová redakce v úvodníku k prvnímu číslu ročníku za rok 1964 explicitně vymezila cíl soustředit se na dějiny střední, východní a jihovýchodní Evropy. Historická rusistika v nich měla mít podstatné místo. Z hlediska takto určených úkolů byl zdůrazněn cíl sledovat společné úsilí o vybudování socialistické společnosti.⁸⁵ V rámci státního plánu základního výzkumu, pod který musela být veškerá badatelská činnost v ústavech Akademie věd zařazena, se i starší historicko-rusistická témata stala součástí úkolu *Předpoklady socialistických revolucí*. Jejich stěžejní osou bylo rozvinutí tématu, jež se od 50. let 20. století stalo tradičním: ohlasy ruských revolučních tradic v českém prostředí,⁸⁶ zejména v tisku, ale i v konkrétních činnostech jednotlivců a kolektivů.⁸⁷

Ku prospěchu věci literárně vědná problematika, stejně jako témata ze širších kulturních dějin a archeologie ze stran *Slovanského přehledu* zcela nevytizela. Nicméně akcent byl kladen na politickou historii. Dokonce, a to platilo až do 80. let 20. století, silný útlum zaznamenala i historiografie. To ovšem byl tradiční

85 Srov. *Slovanský přehled* 1964, č. 2, s. 129–130.

86 Srov. např. Jiří DOLEŽAL, *První ruská revoluce a její ohlas u nás*, *Ibidem* 41, 1955, č. 1, s. 19–20 a č. 2, s. 65–66; Oldřiška KODEDOVÁ, *Lidové manifestace v Čechách k prvnímu výročí ruské revoluce*, *Ibidem* 42, 1956, č. 1, s. 13–14; Jan SKÁLA, *Bylo nás dvacet. (Vzpomínky na první boje s reakcí a na ohlas první ruské revoluce u nás před 55 roky)*, *Ibidem* 45, 1959, č. 5, s. 171–172.

87 Srov. např. Karel HERMAN, *Ohlas II. sjezdu SDDSR v českém dělnickém hnutí*, *Ibidem* 49, 1963, č. 4, s. 187–188.

problém (a doposud do značné míry je), že historiografie je v rustice a ve slavistice jako celku podceňována až pomíjena.

Polovina 60. let znamenala jednu zásadní věc. V souvislosti se zvažováním místa a úlohy historické slavistiky byly publikovány i takto zaměřené diskusní práce s historicky rusistickým zaměřením. Jednalo se především o příspěvky Josefa Macůrka, který akcentoval práce o východních dějinách jako součást obecných dějin.⁸⁸ K nim patřilo i zveřejnění zajímavých závěrů sovětské historiografie, která se po letech mlčení začala zajímat o svoji minulost tkvící v předrevolučním objektivistickém dějepisectví.⁸⁹

Metodologicky i tematicky inovativní byly práce věnující se česko-ruským vztahům zaměřeným na osobnosti, o nichž se v uplynulých dvou desetiletích nesmělo psát nebo mohlo psát pouze v negativním smyslu.⁹⁰ Uvolněnější doba 60. let 20. století umožnila publikovat i taková témata, která hodnotila ruskou minulost alespoň zčásti kriticky a navozovala analogii ke kritickému pohledu na aktuální dění v Sovětském svazu. Starším ruským dějinám se v tomto směru věnoval např. Vladimír Hostička⁹¹ a Milan Švankmajer.⁹²

Od podzimu 1969 normalizace pozitivní trendy historicko-rusistických zpracování, nejen ve *Slovanském přehledu*, přerušila. Dominantní se stala opět výhradně ruská socialistická revoluce a to, co s ní bezprostředně souviselo.⁹³ Množství prací s apriorně vytyčeným cílem glorifikovat ruské a sovětské revoluční dění je překvapující. Je ovšem obdivuhodné, jak rychle si někteří historici dokázali s tímto trendem poradit a opět i pod něj zahrnout práce, které alespoň v náznacích odhalovaly jiný obraz Ruska a jeho minulosti. Protagonistou účelově na revoluce zaměřených prací byl pozdější ředitel Československo-sovětského institutu ČSAV, jenž od svého zřízení v roce 1969 převzal vydávání *Slovanského přehledu*, Antonín Do-

88 Srov. Josef MACŮREK, *Místo Slovanů a východní Evropy v obecných dějinách*, Ibidem 51, 1965, č. 6, s. 349–351.

89 Srov. Ludmila P. LAPTĚVOVÁ, *Pokrokový proud v ruské předrevoluční husitologii*, Ibidem 55, 1969, č. 5, s. 377–385.

90 Srov. Zdeněk SLÁDEK, *T. G. Masaryk a revoluční Rusko*, Ibidem 54, 1968, č. 6, s. 462–469; Theodor SYLLABA, *K problematice vztahu T. G. Masaryka k Říjnové revoluci*, Ibidem 54, 1968, č. 5, s. 386–391; Lubomír NOVÝ, *Fenomén Ruska v Masarykově filozofii*, Ibidem 55, 1969, č. 3, s. 201–208; Vladislav ŠTASTNÝ, *Masaryk a české rusofilství*, Ibidem 55, 1969, č. 2, s. 134–139.

91 Srov. Vladimír HOSTIČKA, *Opričnina a car Ivan Hrozný (1565–1572)*, Ibidem 51, 1965, č. 6, s. 378–384.

92 Srov. Milan ŠVANKMAJER, *Petr I. a jeho doba*, Ibidem 51, 1965, č. 5, s. 272–280; Idem, *Kateřina II.*, Ibidem 54, 1968, č. 6, s. 516–524.

93 Srov. Vladimír KUŠ, *Leninův boj za jednotu strany po II. sjezdu SDDSR*, Ibidem 56, 1970, č. 2, s. 81–90.

lejší. Na druhé straně zejména práce o starších ruských dějinách, doplňované od 80. let 20. století především o rozbory spektra ruského myšlení v 19. století, si však i v této době udržely svoji odbornou hodnotu. Vytvořily tím most pro prolnutí s tradicemi české rusistiky z druhé poloviny 60. let 20. století a z meziválečného období do doby po sametové revoluci. Nešlo tedy jen o zpracování „dějin ruských carů“ a krutosti jejich vlád, které podle doktrinářského dějepisectví zcela nutně vedly k revolucím, ale také o sondy do dějin myšlení širšího spektra ruské společnosti a do dějin mentalit. Jistě tyto práce nedosahovaly úrovně tematicky srovnatelných prací v západní Evropě. Pluralita metodologického přístupu byla v československém prostředí i nadále potlačena. Nicméně již samotná skutečnost, že zejména nastupující generace historických rusistů se vzepřela dogmatice revolucí, vytvářela prostor pro následné, po roce 1989 vytvářené práce s novým tematickým i metodologickým zaměřením.

Některá stereotypní témata vlastní 50. létům 20. století ovšem i v normalizační době přežívala.⁹⁴ Zvláště to platilo pro práce Antonína Dolejšího.⁹⁵ Pro tohoto autora byla obvyklá i apriorní kritika západního pojetí ruských revolucí.⁹⁶ Jako pozitivní pendant se však v 80. letech objevila témata nová. Například o ruském politickém myšlení 19. století, a to jak ve smyslu liberalismu, tak konzervatismu. Podotkněme jen, že se nejprve jednalo o práce poplatné ruskému a sovětskému pojetí nereflktující podstatu zcela zásadních odlišností ruského liberalismu a konzervatismu od proudů stejného názvu, jak jsou chápány ve střední a západní Evropě.⁹⁷ Pozitivní v tomto smyslu jistě je, že se na stránkách *Slovanského přehledu* na počátku 21. století objevily práce, které pak toto pojetí uvedly na pravou míru.⁹⁸ Nepo-

94 Srov. Ivana BAKEŠOVÁ, *K oblasům ruské revoluce 1905–1907 na Dálném východě*, Ibidem 61, 1975, č. 6, s. 519–527.

95 Srov. Antonín DOLEJŠÍ, *Spory v SDDSR o ozbrojeném povstání za první revoluce v letech 1905–1907*, Ibidem 56, 1970, č. 5, s. 348–359; Idem, *Mensěvici a liberální buržoazie za první ruské revoluce*, Ibidem 57, 1971, č. 2, s. 122–132; Idem, *Charakter a perspektivy první ruské revoluce*, Ibidem 58, 1972, č. 5, s. 353–368; Karel HERMAN, *Mezinárodní význam II. sjezdu SDDSR*, Ibidem 59, 1973, č. 4, s. 190–200.

96 Srov. Ludvík BRÁZDA, *Ke kritice buržoazní koncepce „živelného“ charakteru únorové revoluce v Rusku*, Ibidem 63, 1977, č. 4–5, s. 299–304; Karel HERMAN, *První ruská revoluce a západní buržoazní historiografie*, Ibidem 65, 1979, č. 6, s. 449–460.

97 Srov. Zdeněk BRADÁČ, *Evropa „moderních“ konzervativců a Rusko za Alexandra III.*, Ibidem 56, 1970, č. 1, s. 1–16; Miroslav SUTTÝ, *U zrodu vládního a byrokratického liberalismu a reformátorství v Rusku po krymské porážce (příspěvek k historii politiky ruského samodržaví)*, Ibidem 57, 1971, č. 5, s. 353–366.

98 Srov. Josef ŠAUR, *Ke kořenům ruského liberalismu*, Ibidem 96, 2010, č. 1, s. 3–26.

chybným přínosem se pak i v 70. letech staly materiálové statě, např. z pera moskevské historičky Mariny Dostálové.⁹⁹

Přínosem byla pozornost věnovaná pramenům.¹⁰⁰ Na pramenném základě byly např. stavěny práce slovenské badatelky Tatiany Ivantyšynové.¹⁰¹ Obdobně tomu bylo i v problematice česko-ruských vztahů, kterým věnoval i nadále pozornost především Jaroslav Vávra. Přínosem byl jeho nový zájem o vědecké a kulturní styky. Vávra je sledoval v konkrétně historické rovině. Jednalo se o téma ale i metodologii, které byly doposud na stránkách *Slovanského přehledu* prezentovány jen ojediněle.¹⁰² K tomu přistupoval Vávruv pokračující zájem o konkrétně historické události¹⁰³ a o dějepisné otázky.¹⁰⁴

Počátek 80. let 20. století znamenal tematické i metodologické rozšíření sledovaných problémů. Byl to obecně společenský jev patrný v celé české historiografii. Úměrně politické situaci se projevila i větší volnost ve výběru rusistických témat, změny v Sovětském svazu pak napomohly studijním pobytům a výměnám umožňujícím českým rusistům dostupnost širší pramenné základny. V popisu starších ruských dějin se vlivem této skutečnosti počátkem 80. let 20. století objevilo doposud v podstatě nepřipustné téma – církevní otázka. Zaměřil se na ni brněnský historik Pavel Boček, který ji pojal jako součást procesu formování a proměn moskevského středověkého státu. Na jedné straně sledoval úlohu církevních činitelů, na druhé straně proměňující se roli státu a jeho představitelů.¹⁰⁵ Tuto tematiku rozvíjel i po roce 1989,¹⁰⁶ aby, podobně jako v případě jiných autorů publikujících analyticky

99 Srov. Marina Ju. DOSTAL, *I. I. Srezněvskij v Čechách a na Moravě v roce 1840. (Dopisy A. F. Veltmanovi, J. I. Srezněvské a V. V. Pasekovi)*, Ibidem 63, 1977, č. 4–5, s. 385–398.

100 Srov. Jiří PROCHÁZKA, *Prameny k dějinám vztahů Ruska a Rakouska koncem 16. století*, Ibidem 65, 1979, č. 5, s. 406–409.

101 Srov. Tatiana IVANTYŠYNOVÁ, *Slovianofili a národní zápas Čechov a Slováků v polovici minulého storočia*, Ibidem 67, 1981, č. 5, s. 387–393.

102 Srov. Jaroslav VÁVRA, *Děkabristé a česká kultura a politika 1820 až 1875 (Na okraj 150. výročí vystoupení děkabristů)*, Ibidem 61, 1975, č. 6, s. 449–466; Idem, *Petrohradská akademie věd a česko-ruské styky za raného osvícenství*, Ibidem 60, 1974, č. 2, s. 100–111; Idem, *Podstata a problémy česko-ruských kulturních vztahů za pozdního feudalismu*, Ibidem 59, 1973, č. 4, s. 257–265.

103 Srov. Idem, *Povstání J. P. Pugačova v evropské diplomacii a publicistice let 1773–1775*, Ibidem 57, 1971, č. 1, s. 1–14.

104 Srov. Idem, *Dobner – Lomonosov – Schlötzer (Ke sporům o Nestorův letopis)*, Ibidem 64, 1978, č. 5, s. 376–392.

105 Srov. Pavel BOČEK, *Nil Sorskij a jeho přínos ruskému společenskému zřízení*, Ibidem 74, 1988, č. 6, s. 483–491.

106 Srov. Idem, *Reformátoři ruské pravoslavné církve ve 13. a 14. století*, Ibidem 77, 1991, č. 5, s. 353–363.

ké studie ve *Slovanském přehledu*, jeho téma vyústilo v syntézu.¹⁰⁷ Obdobně postupoval i historik starších dějin Lubomír Havlík, který navázal na svoje analýzy nejstarších slovanských státních útvarů.¹⁰⁸

Novým tématem se v historicko-rusistických bádáních v 80. letech 20. století stal rovněž obraz Ruska a sledování jeho dějinných proměn z neruského prostředí.¹⁰⁹ Jejich autor, brněnský historik Josef Kolečka dokonce dospíval ve své době k originálnímu závěru o existenci dvojího Ruska, jež existovalo především ve druhé polovině 18. století a v 19. století.¹¹⁰ Od tohoto tématu nebylo daleko k tématu vztahu Ruska k Západu¹¹¹ a tomu zasvěceným historiografickým bádáním.¹¹² Fakticky se tím připravovala širší diskuse o postavení Ruska v Evropě, které se však staly vlastní české historické rusistice až po roce 1989. Signifikantní k tomu bylo i postupné rozšiřování pohledu na Rusko ve smyslu sledování impéria, které v průběhu staletí kolonizovalo okolní země.¹¹³ To vše i přesto, že do konce 80. let 20. století zůstávala pro českou historickou rusistiku stěžejním zdrojem informací sovětská (díky Slovanské knihovně v Praze ale i předrevoluční ruská) historiografie.¹¹⁴ Teprve po roce 1989 byly naznačeny možnosti i jiných pramenných základů.¹¹⁵

107 Srov. Idem, *Stát a církev v Rusku na přelomu XV. a XVI. století*, Brno 1995.

108 Srov. Lubomír E. HAVLÍK, *Kyjevská Rus a Velká Morava. K charakteru společnosti a státu*, Slovanský přehled 69, 1983, č. 4, s. 273–286.

109 Srov. Josef KOLEJKA, *Evropské „obrazy Ruska“ z konce 18. a první poloviny 19. století*, *Ibidem* 74, 1988, č. 6, s. 475–482.

110 Srov. Idem, *Tzv. druhé Rusko a jeho mluvčí v letech 1760–1848*, *Ibidem* 75, 1989, č. 5, s. 435–448.

111 Srov. Jiří PROCHÁZKA, *Předpoklady k utvoření koalice císaře a papeže s východní Evropou na konci 16. století*, *Ibidem* 73, 1987, č. 5, s. 353–366.

112 Srov. Idem, *Z práce K. Havlíčka-Borovského nad ruskými dějiny a jeho pojetí historie východních Slovanů*, *Ibidem* 70, 1984, č. 2, s. 122–128; Radomír VLČEK, *Ke 130. výročí úmrtí T. N. Granovského*, *Ibidem* 71, 1985, č. 6, s. 519–526; Idem, *K historické koncepci ruské státoprávní školy*, *Ibidem* 70, 1984, č. 2, s. 110–121; Idem, *N. I. Karějev a dějiny slovanských zemí*, *Ibidem* 74, 1988, č. 2, s. 140–154; Idem, *Odras západoevropského pozitivismu v polské a ruské historiografii druhé poloviny 19. století*, *Ibidem* 71, 1985, č. 1, s. 14–25; Idem, *Ruská liberálně buržoazní historiografie na přelomu 19. a 20. století. (K vývoji pozitivistické metodologie v ruské historiografii)*, *Ibidem* 73, 1987, č. 5, s. 378–391; Idem, *Vztah děkabristů k dějinám jako odraz společensko-politického vývoje soudobého Ruska. (K vývoji historiografických názorů)*, *Ibidem* 76, 1990, č. 1, s. 17–34.

113 Srov. Jiří BEČKA, *Sovětská Střední Asie a Jiří Weil*, *Ibidem* 67, 1981, č. 5, s. 443–448; Idem, *Znalec a ctitel Střední Asie Josef Aul*, *Ibidem* 69, 1983, č. 4, s. 341–352.

114 Srov. Jiří PROCHÁZKA, *Připojení Sibiře k ruskému státu a řešení problematiky v současné sovětské historiografii*, *Ibidem* 70, 1984, č. 3, s. 229–235.

115 Srov. Idem, *Fondy k východoevropským dějinám v Berlíně*, *Ibidem* 78, 1992, č. 4, s. 461.

Moderní historicky-rusistická česká (československá) bádání odstartovala krátce po sametové revoluci diskuse předních českých a slovenských historických rusistů o ruských a sovětských dějinách. Diskuse byla cenná i tím, že vytyčila zřetelné cíle ale i stávající problémy českých (československých) historicko-rusistických bádání. Nešlo v ní jen o přehodnocení čtyřicetiletého dogmatismu, ale i o kritickou reflexi celé dosavadní české historické rusistiky. Zdůrazněme i to, že tato nesmírně cenná tematicky i metodologicky orientovaná diskuse měla svoje pokračování. I když v menší, o to však v živější podobě. Nejde tedy jen o diskusi, která proběhla v prvních měsících roku 1990 na půdě obnoveného Ústavu dějin východní Evropy ČSAV v Praze,¹¹⁶ ale i o diskuse v jiných vysokoškolských obdobně orientovaných pracovištích a především také na stranách *Slovanského přehledu*. V jeho případě bylo nejzávažnější součástí této diskuse prohlášení tzv. Pražské skupiny historiků¹¹⁷ a následné reflexe jak tuzemských, tak zahraničních osobností na ně.¹¹⁸

Léta 1990–1993 se jevila jako doba, kdy se *Slovanský přehled* stane profilujícím časopisem, a to i v mezinárodním kontextu, právě z hlediska historické rusistiky. Kromě tematicky i metodologicky podnětných statí z tematiky historické rusistiky se v ní totiž objevovaly jednotlivé i souhrnné recenze domácích i zahraničních autorů ukazující na specifika středoevropských historicko-rusistických bádání a jejich možnosti z hlediska prolnutí tradičně nosných tematik východního a západního dějepisectví.

Zájem o dějiny ruského prostoru před revolucí 1917 na počátku 90. let rostl. Uspokojovaly je i studie zahraničních autorů překládané do češtiny.¹¹⁹ Jejich tematické a metodologické zaměření prohloubilo domácí české studium.¹²⁰ A to i ve

116 Srov. *Rusko, Sovětský svaz a my*, Ibidem 76, 1990, č. 4, s. 257–309.

117 Srov. *Kontinuita ruských dějin (Teze pražské skupiny historiků)*, Ibidem 85, 1999, č. 4, s. 539–540.

118 Srov. Michal REIMAN, *Na okraj pražsko-brněnských tezí*, Ibidem 86, 2000, č. 3, s. 375–379; František ŠUMAN, *Jak je dobré mít svého Figese. K diskusi o kontinuitě ruských dějin*, Ibidem 86, 2000, č. 3, s. 383–389; Roman WAPIŃSKI, *1918–1945–1989: Přelomy nebo logika kontinuity dějinných změn*, Ibidem 86, 2000, č. 1, s. 85–92; *Předběžné stanovisko k anketě o tezích pražské skupiny historiků-rusistů „Kontinuita ruských dějin“*, Ibidem 87, 2001, č. 1, s. 57–62; Vladimír GONĚC, *„Výroční“ poznámky k tezím a diskusi nad nimi*, Ibidem 87, 2001, č. 1, s. 63–67.

119 Srov. B. N. FLORJOVÁ, *Rusko a vojsko záporožské ve 20. letech 17. století*, Ibidem 77, 1991, č. 5, s. 364–370.

120 Srov. Pavel BOČEK, *Starec Artjomij – oběť neúspěšných plánů Ivana IV*, Ibidem 79, 1993, č. 3–4, s. 392–401.

smyslu nového vymezování paradigmatu¹²¹ a tzv. druhého života.¹²² Obdobně tomu bylo i ve vztahové problematice týkající se staršího i nejstaršího dějinného období.¹²³ Spíše výjimkou ovšem zůstalo sledování ruského raného novověku.¹²⁴

Z 80. let pokračoval na počátku 90. let 20. století zájem o historiografii.¹²⁵ Začal se objevovat i obraz ve smyslu postavení Ruska v obecných dějinách a diskuse, nakolik Rusko patří do Evropy, či nikoli.¹²⁶ Pozitivní tradicí *Slovanského přehledu* se od počátku 90. let 20. století stalo publikování statí zahraničních, včetně tzv. západních autorů. Touto cestou právě *Slovanský přehled* obohatil jak tematicky tak metodologicky celou českou historickou rusistiku.¹²⁷ Připomeňme také, že na stránkách *Slovanského přehledu* došlo k návratu ke koncepci, v níž bylo Rusko pojímáno jako součást širšího kulturně i státně pojímaného celku – východní Evropy. Nově se na stránkách časopisu objevila zamyšlení nad podstatou ruské duše, ruského státu i myšlení ruské společnosti, nejprve vlivem zahraničních autorů.¹²⁸

I v 90. letech 20. století pokračovalo sledování česko-ruských vztahů, opět ovšem, což bylo jisté negativum, zúženě, téměř výhradně v politické rovině.¹²⁹ Ale vedle toho byla pozornost věnována dějinám politického a společenského myšlení.¹³⁰ V tomto směru bylo např. novým tématem pro celou českou historickou rusistiku na stránkách *Slovanského přehledu* otevřené sledování geneze a proměn ruské-

121 Srov. Michal TĚRA, *Smerdi – zapomenutý termín raně středověké slovanské společnosti*, *Ibidem* 99, 2013, č. 3–4, s. 217–237.

122 Srov. Dana PICKOVÁ, *K „druhému životu“ Alexandra Něvského*, *Ibidem* 100, 2014, č. 1, s. 9–34.

123 Srov. Eadem, *K problematice anglo-ruských vztahů ve druhé polovině 16. století*, *Ibidem* 79, 1993, č. 3–4, s. 241–252.

124 Srov. Kateřina ZOUFALÁ, *Ruské poselstvo v Toskánsku roku 1656 (analýza pramene)*, *Ibidem* 88, 2002, č. 2, s. 277–294.

125 Srov. Jiří PROCHÁZKA, *Pojetí ruských dějin v českém osvícenství a romantismu*, *Ibidem* 74, 1988, č. 2, s. 124–139; Radomír VLČEK, *Stát a státní ideologie v koncepci ruské liberální historiografie poslední čtvrtiny 19. století (Ke 150. výročí narození a 80. výročí úmrtí Vasilije Osipoviče Ključevského)*, *Ibidem* 77, 1991, č. 5, s. 434–442.

126 Srov. Milan ŠVANKMAJER, *Rusko a Evropa, Evropa a Rusko*, *Ibidem* 82, 1996, č. 3–4, s. 349–356.

127 Srov. Józef LEWANDOWSKI, *Rusko mezi západem a východem v názorech Ključevského a Miljukova*, *Ibidem* 81, 1995, č. 3, s. 211–218.

128 Srov. Hans-Heinrich NOLTE, *O osamělosti Ruska a ruské myšlenky*, *Ibidem* 78, 1992, č. 2, s. 121–130.

129 Srov. Jiří PROCHÁZKA, *České země a Rusko v 60. letech 19. století. (K oblasu ruských buržoazních reforem v české společnosti)*, *Ibidem* 75, 1989, č. 2, s. 149–158 a č. 3, s. 238–248.

130 Václav VEBER, *Česká politika a Rusko na konci 19. a na začátku 20. století*, *Ibidem* 83, 1997, č. 2, s. 247–255; J. ŠAUR, *Ke kořenům ruského liberalismu*, *Ibidem* 96, 2010, č. 1–2, s. 3–26.

ho národního vědomí v předrevolučním období.¹³¹ S tím úzce souvisela otázka ruského slovanství a panslavismu.¹³² Obdobně byla sledována problematika i ve vztahové rovině, tedy ve vztahu ruského myšlení k českému.¹³³

Na počátku 21. století se některá konkrétně historická témata dočkala přehodnocení na základě poznání pramenů a kritického zhodnocení dosavadní (i tzv. západní) literatury.¹³⁴ České, leckdy zúžené, hledění na Rusko dostalo ve druhé polovině 90. let 20. století a na počátku 21. století novou dimenzi i ve smyslu vidění Ruska z pohledu jiného než jen českého prostředí.¹³⁵ Tím se otevřela možnost širší konfrontace jak tematického, tak metodologického přístupu české historické rusistiky. Lze jen litovat, že pohled jiných zemí často ustrnul na bázi recenzí. Podotkněme také, že obecně lze v této době sledovat růst zájmu o sovětologická témata. Ta pak často překračovala retrográdním způsobem léta 1917/1918, a tak tematicky i metodologicky provazovala historickou rusistiku se sovětologií. Zejména patrné to bylo na stránkách *Slovanského přehledu* v zájmu o analýzu ruské národní mentality.¹³⁶ Jednalo se ale i o vlastní historicko-rusistická témata. Například Kristýna Jašková přispěla k rozšíření českých historicko-rusistických bádání prohloubením obrazu Ruska nahlíženého britskými očima.¹³⁷ Nově na základě pramenů a konfrontace tzv. západní a tzv. východní literatury byla sledována minulost Ruska v 18. století a v 19. století.¹³⁸ Nově přitom byla věnována pozornost i osobnostem

131 Srov. Radomír VLČEK, *Nacionalismus, panslavismus a neoslavismus – pokusy o řešení krize ruského impéria na přelomu 19. a 20. století?*, Ibidem 80, 1994, č. 1, s. 1–17.

132 Srov. Idem, *M. P. Pogodin a formování ruského panslavismu*, Ibidem 81, 1995, č. 3, s. 193–209; Idem, *Ruský panslavismus a krymská válka*, Ibidem 85, 1999, č. 1, s. 13–31.

133 Srov. A. BRUMMER, *Rusko a „naše osvobození“*, Ibidem 98, 2012, (Slovanské historické studie 37), č. 5, s. 465–536; Idem, *Rusko opět „slovanské“? České rusofilství a pozitivní obraz Sovětského svazu v posledních letech první republiky*, Ibidem 99, 2013, č. 5 (Slovanské historické studie 38), s. 499–532.

134 Srov. Radomír VLČEK, *Liberální opozice a cesta Ruska ke konstituční monarchii. (Ke genezi prvního zasedání ruské státní dumy)*, Ibidem 82, 1996, č. 3–4, s. 229–250; Idem, *Rusko na jaře r. 1917. K liberalizujícímu pokusu o reformování impéria*, Ibidem 79, 1993, č. 2, s. 134–149; Idem, *S. Ju. Viťte a jeho pokusy o překonání krize ruského impéria*, Ibidem 81, 1995, č. 1, s. 17–34.

135 Srov. Jiří VYKOUKAL, *Polské vidění Ruska: příklad negativního stereotypu (I. Vývoj do roku 1918.)*, Ibidem 85, 1999, č. 2, s. 127–147.

136 Srov. Zdeněk BĚLONOŽNÍK, *Bolševismus a ruský národní charakter*, Ibidem 91, 2005, č. 4, s. 463–747.

137 Srov. Kristýna JAŠKOVÁ, *Rusko a maltská otázka v letech 1800–1804*, Ibidem 94, 2008, č. 4, s. 505–522; Eadem, *Rusko britskými očima. Obraz Ruska přelomu 18. a 19. století v britské cestopisné literatuře*, Ibidem 97, 2011, č. 5 (Slovanské historické studie 36), s. 505–545.

138 Srov. František STELLNER, *Dynastický faktor v ruské politice v prvních letech vlády Alžběty Petrovny*, Ibidem 86, 2000, č. 4, s. 413–439.

reformního myšlení,¹³⁹ stejně jako širší linii kulturních dějin.¹⁴⁰ Uvedme i několik konkrétních příkladů: první polovině 19. století se z nového pohledu věnoval mj. Karel Svoboda.¹⁴¹ Na konec 19. století, především ve smyslu rozboru myšlenek ruských tradicionalistů a názorů ruských konzervativců činěného důsledně na pramenné bázi, se zaměřil Zbyněk Vydra,¹⁴² jehož doménou se stala rovněž problematika židovské otázky v předrevolučním Rusku.¹⁴³ K pozitivu jím prezentovaných problémů je třeba přičíst i jeho zevrubné sledování anglosaské literatury a starší historiografie, jež zřetelně chybělo v dřívějších exkurzech.¹⁴⁴ Reformám v 19. století se věnoval Denjis Kovinski.¹⁴⁵ Do roviny mezinárodních vztahů se na základě editovaných pramenů týkajících se doby první světové války ponořil Petr Prokš.¹⁴⁶ K tomuto tématu opět na pramenném základě přispěla i ruská badatelka Olga Pavlenko.¹⁴⁷ Přidáme-li k tomu informaci, že se počátku 20. století, a to nejen ve smyslu obrazu o politickém dění, věnoval Timur Kashapov, vzniká nám vcelku ucelený obraz o moderní české historické rusistice na stránkách *Slovanského přehledu*.¹⁴⁸ K pozitivním stránkám připočteme, že v několika rovinách, zejména v otázce kolektivní

139 Srov. Radomír VLČEK, *Alexandr A. Bezborodko – sedlá eminence vlády ruské carevny Kateřiny II.*, Ibidem 89, 2003, č. 2, s. 289–303.

140 Srov. František STELLNER, *Středoevropský vliv na školské reformy Kateřiny Veliké*, Ibidem 97, 2011, č. 3–4, s. 409–424.

141 Srov. Karel SVOBODA, *Zabraněná politika Mikuláše I. v kontextu hospodářské situace impéria*, Ibidem 96, 2010, č. 1, s. 27–40.

142 Srov. Zbyněk VYDRA, *Svatá družina 1881–1883*, Ibidem 85, 1999, č. 4, s. 577–599; Idem, *N. P. Ignatěv, I. S. Aksakov a Zemský sněm*, Ibidem 87, 2001, č. 1, s. 111–124.

143 Srov. Idem, *Sergej Grigorjevič Svatikov (1880–1942): historik proti antisemitismu a bolševismu*, Ibidem 89, 2003, č. 1, s. 161–167; Idem, *V zajetí temných sil. Nikolaj Marko, antisemitismus a ruská radikální pravice*, Ibidem 96, 2010, č. 4, s. 457–472.

144 Srov. Zbyněk VYDRA, *Židé v předrevolučním Rusku a anglosaská historiografie; stará a nová paradigmata*, Ibidem 97, 2011, č. 5 (Slovanské historické studie 36), s. 603–624.

145 Srov. Denis KOVINSKI, *Příprava a realizace ruské agrární reformy z roku 1861*, Ibidem 90, 2004, č. 4, s. 505–529.

146 Srov. Petr PROKŠ, *Politika císařského Německa vůči Rusku a německé plány v „Orientu“ (1914–1918)*, Ibidem 90, 2004, č. 1, s. 29–40; Idem, *Velmocenské záměry carského Ruska v předvečer „Velké války“ (leden – červen 1914)*, Ibidem 95, 2009, č. 1, s. 1–18; Idem, *Válečné cíle carského a revolučního Ruska za Velké války (1914–1916/17)*, Ibidem 97, 2011, č. 1, s. 17–48; Idem, *Balkánská politika Ruska a vstup Itálie do „Velké války“ (červenec 1914 – květen 1915)*, Ibidem 99, 2013, č. 5 (Slovanské historické studie 38), s. 417–453.

147 Srov. Olga V. PAVLENKO, *„Západní brozba“ a prognózy vojenskej a politickej elity Ruska o veľkej európskej vojne (roky 1910–1914)*, Ibidem 97, 2011, č. 3–4, s. 259–279.

148 Srov. Timur KASHAPOV, *Stolypinova zemědělská reforma*, Ibidem 99, 2013, č. 3–4, s. 239–256.

ho myšlení a národní identity, byl ve studiích patrný přesah k antropologii a politologii.¹⁴⁹ Stejně tak důležité bylo rovněž kritické vydání některých pramenů.¹⁵⁰

Pro ucelenou představu o stavu historicko-rusistických bádání počátku 21. století nemůžeme ponechat stranou vztahovou problematiku. Připomeňme, že ji na stránkách *Slovanského přehledu* v této době obohatila např. moskevská badatelka Zoja Sergejevna Něnaševa.¹⁵¹ Ta se věnovala i pohledu na Rusko očima cizinců, které ovšem bylo vlastní také některým dalším českým¹⁵² i ruským badatelům.¹⁵³ Totéž platí o otázce českého vystěhovalectví, k níž se zajímavým způsobem z ruské strany vyjádřili Igor V. Krjučkov a Andrej N. Pticyň.¹⁵⁴ A neponechme stranou ani skutečnost, že v návaznosti na Slavíkovu a Macůrkovu tradici pojmání Ruska jako souboru komunit přispěl z pohledu sledování Ruska jako imperiálního celku, k jeho genezi a proměnám s ohledem na aktuální politickou situaci i Radomír Vlček.¹⁵⁵ To vše začleňme do informací o nové literatuře, byť i skutečné kritické recenze nebyly příliš časté. Takové, které by dokázaly porovnat různorodost tematiky a metodologie, byly vcelku ojedinělé.¹⁵⁶ Stejně tak byla malá pozornost (tradičně) věnována historiografii. Nicméně i v takto zaměřených ojedinělých statích byl patrný ve srovnání s dobou před rokem 1989 výrazný metodologický posun.¹⁵⁷ Především šlo o širší pramenný základ. Kdežto dříve se v českém prostředí maximálně využívala

149 Srov. např. Emil SOULEIMANOV, *Několik poznatků k antropologii Čecenců*, *Ibidem* 93, 2007, č. 4, s. 597–616.

150 Srov. Jiří HNILICA, *Francouzský slavista Jules Legras a jeho (znovu)objevený deník*, *Ibidem* 100, 2014, č. 2, s. 247–269.

151 Srov. Zoja S. NĚNAŠEVA, *Američtí Češi a Rusko. Nerealizované projekty*, *Ibidem* 89, 2003, č. 1, s. 87–96.

152 Srov. Karel SVOBODA, *Rusko v roce 1839 očima markýze de Custina*, *Ibidem* 89, 2003, č. 1, s. 1–18.

153 Srov. Natalija KISELKOVŮVA, *Obraz Ruska v českém periodickém tisku v 60. a 70. letech 19. století*, *Ibidem* 93, 2007, č. 3, s. 377–387.

154 Srov. Igor V. KRJUČKOV – Andrej N. PTICYŇ, *Čeští vystěhovalci na Kavkaze ve druhé polovině 19. a na začátku 20. století*, *Ibidem* 98, 2012, č. 3–4, s. 233–249.

155 Srov. Radomír VLČEK, *Rusko, Severní Kavkaz a Čečensko v 19. století. (Ke genezi a vývoji konfliktu)*, *Ibidem* 96, 2000, č. 3, s. 289–308; *Idem*, *Ruská expanze do Střední Asie a její vyvrcholení v 19. století*, *Ibidem* 87, 2001, č. 3, s. 257–268; Emil SOULEIMANOV, *Velká kavkazská válka 1817–1859/1864*, *Ibidem* 93, 2007, č. 1, s. 1–22; *Idem*, *Mezi Tureckem, Persií a Ruskem: Percepce národní identity v Ázerbájdžánu a Arménii na sklonku 19. a 20. století*, *Ibidem* 98, 2012, č. 1, s. 49–63.

156 Srov. Zdeněk SLÁDEK, *Kucharzewski versus Malia*, *Ibidem* 86, 2000, č. 3, s. 381–382.

157 Srov. Anton SVĚŠŇNIKOV – Jelena ALEXANDROVA, *Skandály ruských univerzitních historiků konce 19. a začátku 20. století jako předmět vědeckého výzkumu*, *Ibidem* 91, 2005, č. 2, s. 205–220.

původní díla autorů, k nimž se historiografická studie vztahovala, nyní nastalo ob-
sáhlé využití pramenů osobní povahy.¹⁵⁸

Z uvedeného je na jedné straně patrná šíře témat. Nepochybně je zajímavá. Na druhou stranu ovšem ukazuje na roztržitost českého rusistického bádání. Snad je ale pozitivní, že právě šíří tematického záběru a referováním o význam-
ných knihách, událostech a zapojení českých rusistů do mezinárodních organizací
a akcí se od konce 90. let 20. století *Slovanský přehled* posouval do roviny koordi-
načního tiskového orgánu pro problematiku dějin střední, východní a jihový-
chodní Evropy.

V závěru podotkněme i to, co *Slovanský přehled* bedlivě sledoval, že 90. léta
20. století jako celek se stala dobou redukce pracovišť zaměřených na východní
Evropu. Jak těch, která se nacházela v rámci Československé akademie věd, tak těch
vysokoškolských. České rusistické prostředí nebylo přitom příliš zvyklé na polemiky.
Devadesátá léta, jak jsme výše viděli, však přinesla změnu. A týkalo se to též
organizační stránky. Pro institucionální vymezení české historické rusistiky měla
zajímavou úlohu polemika na stránkách *Slovanského přehledu* o zrušení semináře
východoevropských dějin na Karlově univerzitě v Praze.¹⁵⁹

Podotkněme, že redukce rusistických pracovišť byla celoevropským či do-
konce celosvětovým trendem. Pádem železné opony a opuštěním bipolárního ná-
hledu na svět totiž výrazně poklesl politický zájem o ruské prostředí. V postsovět-
ských zemích, včetně České republiky, se navíc výuka ruštiny prakticky rozpadla.
Přesto historická rusistika nezašla na úbytě. Sice se její výzkum individualizoval
a omezil prakticky na jedince působící na jednotlivých vysokých školách, ale mož-
nost pro institucionální zastřešení zejména časopiseckou formou přetrvávala. K ne-
prospěchu historické rusistiky se někteří její představitelé střední generace upjali
k jiným než badatelským cílům. Snad svojí organizační prací pomohli historickou
rusistiku udržet, z hlediska publikační aktivity ovšem v leccems zaostali. Na tuto
skutečnost upozornily i některé teoretické a metodologické práce publikované na

158 Srov. Josef ŠAUR, *A. V. Florovskij (1884–1968)*, Ibidem 91, 2005, č. 1, s. 131–146; Idem, *Tzv. státní škola v ruské historiografii: zachycení jejich počátků a zformování v dobovém odborném tisku*, Ibidem 98, 2012, č. 5 (Slovanské historické studie 37), s. 537–573.

159 Srov. Václav VEBER, *O studiu ruských dějin v České republice – zrušení semináře východoevropských dějin na Filozofické fakultě v Praze*, Ibidem 87, 2001, č. 1, s. 69–70; Idem, *Ještě jednou (a naposledy) o studiu ruských dějin na Filozofické fakultě KU v Praze*, Ibidem 87, 2001, č. 4, s. 513–514; František STELLNER, *O studiu ruských dějin v České republice – výuka východoevropských dějin na Filozofické fakultě v Praze*, Ibidem 87, 2001, č. 3, s. 345–346; Dana PICKOVÁ, *Studium ruských dějin na pražské Filozofické fakultě nebylo zrušeno*, Ibidem 87, 2001, č. 3, s. 347–348.

stránkách *Slovanského přehledu*.¹⁶⁰ Nicméně v posledních letech, signifikantně od počátku 21. století, je patrný obrat. Formuje se nová generace navazující na pozitivní tradice rusistických bádání. V Brně na tradici Josefa Macůrka, v Praze na tradici Jaroslava Bidla, Antona Florovského, Jana Slavíka a Milana Švankmajera. Na stránkách *Slovanského přehledu* nacházíme jak témata z ruských dějin 19. století, tak starších období, jak dějin mentalit, tak politického myšlení. Absentuje systematické sledování hospodářské roviny, což má negativní dopady i v tom smyslu, že ti, kteří sledují západní dějiny, se některých údajů, jež jsou v kontextu historickými rusisty uváděna, vysloveně vysmívají. *Slovanský přehled* však, podle mého názoru, plní svůj úkol být moderním historickým časopisem zaměřeným na dějiny střední, východní a jihovýchodní Evropy a dává dostatek prostoru k tomu, aby v něm z hlediska historické rusistiky nebyly publikovány pouze práce z politických dějin, ale i z dějin idejí a ideologií, obchodování, ale i cestování, obrazu druhého. Historická rusistika v tomto vyústění v českém prostředí neztrácí na svém významu, stává se součástí širšího dějinného celku – dějin východní Evropy. V jejich rámci pak nejde (a nemůže jít) jen o dějiny. Českému východoevropskému studium ovšem chybí zevrubnější interdisciplinární i vnitřní diskuse. Neuvažuje ani o teoretickém vymezení studia, ani o jeho praktickém rozvinutí. Přitom na západ od našich hranic se taková diskuse vede od počátku 90. let a zvláště pak intenzivně od roku 1997. *Slovanský přehled* a historická rusistika, která se na jeho stránkách doposud prezentovala, však tomuto zaměření zatím věnovala jen malou pozornost. Jedná se nepochybně o velkou výzvu dalším českým pracím o dějinách východní Evropy.

160 Srov. Emil VORÁČEK, *Současný stav a problémy české historiografie Ruska a Sovětského svazu*, *Ibidem* 81, 1995, č. 4, s. 333–343; Idem, *Bibliografie české produkce z oboru ruských a sovětských dějin v období od listopadu 1989 do jara 1995*, *Ibidem* 81, 1995, č. 4, s. 345–360.

SUMMARY

The *Slavonic Review* as a journal whose primary goal was, according to a statement by its founder and long-serving editor in chief and publisher, Adolf Černý, to “take notice of all issues in the Slavic present time”. From its very beginnings, the publication has paid especially significant attention to the language, literature, culture and history of the Russian cultural milieu. Whereas earlier, historical Russian studies had been treated rather as a kind of auxiliary to the discipline, a fundamental change in historical orientation took place in 1931. That was when the philologist Antonín Frinta and the historian of Russian and Soviet history Jan Slavík took over the editorship of the journal. It is particularly thanks to Slavík that analyses of Russian history that truly interrogated the past of the discipline made their way onto the pages of the *Slavonic Review*. However, the Second World War and – even more decisively – the events of February 1948 resulted in a great reduction in the number of Russian subjects published. What became determinative was authors’ political orientation and the political interest in explaining the necessary historical conditions for socialist revolutions.

Although beneath these topics a great number of interesting subjects from the earliest age of Russian history as well as later historical periods still appeared, still, the often one-dimensional political interpretation of revolution was predominant. In the year 1964 the *Slavonic Review* was transferred into the sponsorship of the Institute for the History of European Socialist Countries in the ČSAV, and they made the publication into a historical journal. All other topics were gradually suppressed. The re-opening to new topics only took place again after 1990, when discussions among Czech scholars of Russian history clearly showed the necessity of liberating the discipline from topical and methodological oversimplification. 25 years of the existence of modern Czech Russian studies however, illustrates, that this has proven to be a very long-term process. To a certain extent, it can be blamed on a reduction in the centers of scholarship where historical Russian studies used to be cultivated. This, too, is a topic that the *Slavonic Review* treated with special attention. There then followed further discussions on the necessity of introducing new topics and methods, which have made it possible for these kinds of pieces to appear on the pages of the *Slavonic Review* over the last decade. It is only through publicizing these works that the *Slavonic Review* fulfilled and continues to fulfill its main mission, which is to be a scholarly platform for analytical work in the field of the history of Central, Eastern and Southern and South-eastern Europe; that is, historical Russian studies work built upon a broader topical and disciplinary foundation.

STUDIE

Slovanský přehled a jeho přínos
k interpretaci dějin Sovětského svazu.
Proměny výzkumu od konce 50. let
do nástupu normalizace

EMIL VORÁČEK

Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha

The Slavonic Review and its Contribution to Interpretation of Soviet History: Transformations in Sovietology from the End of the 1950s to the Beginning of Normalization

The aim of this study is to evaluate the material published on the pages of the *Slavonic Review* from the end of the 1950s to the beginning of the 1970s, including the broader contexts of research into the Soviet Union and Russian history of the 20th century, and the various reflections and interpretations of it. At the same time, broader contexts, particularly the political ones that naturally had a significant influence upon the journal's publishing policies, are also analyzed. Not only what was published, but also the authors' formulations, concepts, and the quality of the work all, naturally, reflected their period, which here means the commencement of the normalization era again that again brought an officially-mandated heavily ideologized editorial policy. Just as the atmosphere in Czechoslovakia transformed, so too did the content journal and the requirements for the quality of its writing, and these transformations were all the more apparent in essays dedicated to research into Soviet history, which we could classify with the

term “Sovietology”. It was only in the middle of the 1960s that any change was registered in the scope of Soviet-themed essays, their quality was significantly enhanced, and they reflected the contemporary state of the art for research, encompassing subjects that corresponded with modern research trends in the world. With regard to the expanded horizons of information available these essays also reflect the results of Western research and not only for use in criticizing bourgeois Sovietology.

Key words: Slavonic Review, Sovietology, history of the Soviet Union, de-ideologization, comparison, Stalinism

Úvodem

Cílem této studie je vysvětlit přínos statí publikovaných ve *Slovanském přehledu* k problematice politického, ekonomického a sociálního vývoje v Sovětském svazu se zaměřením na poválečné období, zejména 60. léta 20. století.¹ Jedná se o výzkumné téma, pro které se, poněkud zjednodušeně řečeno, v 50. letech 20. století v západních zemích ustálil pojem „sovětologie“.² Důvod soustředit se na toto období je zřejmý. Právě v průběhu tohoto necelého jednoho a půl desetiletí totiž došlo k zásadní proměně časopisu. To se odrazilo v kvalitě publikovaných článků i v jejich zaměření. Normalizace opět přinesla hluboký pokles opačným směrem, byť na produkci této doby nelze nahlížet jen zjednodušeným, černobílým pohledem. Uvědomujeme si potíže spojené s takto profilovaným záměrem. Pokud chceme získat komplexní pohled na zvolenou problematiku, musíme se zabývat i většími publikačními výstupy, nemůžeme pominout institucionální a personální vývoj; nezbytné je také vysvětlit, v jakém prostředí se institucionální či neinstitucionální výzkum pohyboval, tj. v jakém politickém systému probíhal, včetně mezinárodního srovnání. V demokratických podmínkách, kdy by věda měla být zcela nezávislá na politice, se jedná o zcela pochopitelný požadavek. Nicméně nemůžeme přehlédnout podmínky a možnosti vědy v Československu před rokem 1989. Na druhé straně

1 Studie byla zpracována v rámci výzkumu RVO: 67985963, jehož nositelem je Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Autor studie vyjadřuje veliké poděkování neocenitelné pomoci pracovníkům knihovny a oddělení bibliografie Historického ústavu AV ČR, v. v. i., kteří trpělivě vycházeli vstříc mým neustále opakovaným prosbám, dotazům a žádostem o rešerše.

2 Termín je ovšem širší. Zahrnuje celé sovětské období od roku 1917. Je součástí širší disciplíny s názvem „rusistika“.

k tomuto tématu nelze přistupovat s apriorním pohledem. Není možné ani pominout skutečnost, že zkoumáme určitou část rusistického výzkumu v Československu, či po roce 1993 v České republice.

V rámci formátu této studie se omezíme na některé podstatné fáze rozvoje publikační činnosti *Slovanského přehledu*, zejména pak na výrazné období 60. let 20. století, nástup mladé generace badatelů a současně ožívování celé československé společnosti poté, co odeznívala dogmatická 50. léta. Navazujícím směrem v dalších studiích bude zhodnocení změn výzkumu a publikační činnosti po kolapsu reálně socialistických režimů na přelomu 80. a 90. let 20. století.

Současně je nutno konstatovat, že plně objektivní zhodnocení přínosu *Slovanského přehledu* ve sledovaném směru výzkumu si vyžaduje též pohled na produkci srovnatelných časopisů s obdobným profilem, s periodiky, která jsou takto zaměřena a vycházejí stejně dlouho. Nelze hodnotit výsledky jen na základě jejich samotného vyčíslení. Optimální by byla komparace produkce několika tematicky a profilově obdobných časopisů. Uvědomujeme si též, že v průběhu času se profily časopisů proměňovaly, stejně jako se měnily jejich názvy. Při pohledu na produkci, profil a délku existence *Slovanského přehledu*, podle našeho názoru, odpovídají požadavkům srovnání níže uvedené časopisy: nejdříve připomeneme britský časopis *Slavonic and East European Review*, dříve *Slavonic and East European Studies*, vydávaný od roku 1921.³ Toto periodikum bylo chápáno jako ústřední orgán slovanských studií ve Velké Británii. Bylo zaměřeno na prakticky celý horizont společenských věd, ovšem s důrazem na výzkum současnosti. Šlo především o práce z nejnovějších politických dějin, avšak nejen slovanských, ale i ostatních východoevropských národů a Ruska, resp. Sovětského svazu.⁴ V časopise byly mj. publikovány překlady slovanských, zejména ruských klasiků. V letech 1934 až 1937 byly uveřejněny dvě série monografických studií o tehdejší vývoji v SSSR. Dále se jedná o *Europe-Asia Studies* (dříve *Soviet Studies*), vydávané v Edinburhu,⁵ ně-

3 *Slavonic and East European Review* (název prošel různými proměnami včetně proměn podtitulku), v roce 2015 vyšel jeho 93. ročník. Původní název časopisu: *The Slavonic Review. A Survey of the Slavonic Peoples, Their History, Economics, Philology and Literature*.

4 Srov. Robert W. SETON-WATSON, *The Origins of the School of Slavonic Studies*, *The Slavonic and East European Review* 17, 1939, č. 3, s. 360–372.

5 *Europe-Asia Studies*, vycházející ve Velké Británii (10x ročně), je relativně mladší časopis, navíc ne s akcentem na studium slovanských zemí, resp. slavistiky. První číslo původně *Soviet Studies* bylo vydáno v roce 1949 a až do roku 1992 (od 45. ročníku 1993) vychází pod novým názvem. V současnosti je zaměřen na politický, sociální a hospodářský vývoj zemí bývalého sovětského bloku, jako i jejich dějiny ve 20. století.

meckou *Osteuropa*⁶ a francouzský *Revue des études slaves*.⁷ Vzhledem k proměně v Rusku přihlédneme i k časopisu *Slavjanovedenije* (dříve *Sovetskoje slavjanovedenije*).⁸ Jsme si ovšem vědomi, že vychází řada dalších časopisů s delší působností, které by bylo účelné zohlednit při hodnocení.

Podívejme se na profil dvou vybraných relevantních časopisů a jejich zaměření v 50.–70. letech. Nejdříve se budeme stručně věnovat periodiku *Soviet Studies*, jednoho z předních časopisů zabývajících se sovětskou problematikou. V jeho čele stál dlouhá léta významný hospodářský historik Alec Nove.⁹ Časopis si po celou dobu své existence trvale udržoval přísně akademický přístup. Vycházel čtvrtletně a byly v něm publikovány statě, které čerpaly z dlouhodobějších výzkumů. Nereagovaly na bezprostřední politické proměny. Snahou redakce bylo sledovat významné trendy ve výzkumu, ale přicházet i s novými pohledy. Na konci 50. let byly studie teritoriálně zaměřeny především na sovětskou problematiku, na konci sledovaného období se záběr rozšířil již na celý sovětský blok. Z ostatních velkých tematických okruhů zde registrujeme čínskou problematiku. Byla sledována zejména v souvislosti se sovětsko-čínskou roztržkou a s jejími hospodářskými důsledky. Podstatná pozornost byla trvale věnována hospodářským otázkám kladeným jak na základě empirického výzkumu, tak i teoretického přístupu (vývoj ekonomické teorie v SSSR, diskuse o reformě v polovině 60. let, fungování hospodářských mechanismů, nástroje řízení v příkazové ekonomice), ne však problémům hospodářské integrace. Pouze na okraj byly publikovány statě ke kulturní problematice. Významný podíl měly práce pojednávající různé aspekty pádu Nikity Sergejeviče Chruščova, jeho vliv na sovětskou politiku a reflexi změny sovětských vůdců v jednotlivých evropských socialistických zemích. Poměrně velká

6 První ročník časopisu *Osteuropa. Zeitschrift für die gesamten Fragen des europäischen Ostens* byl vydán v roce 1925, založen Otto Hoetzschem (1876–1946). V období druhé světové války bylo přerušeno jeho vydávání, aby byl znovu obnoven v roce 1951, veden žákem Hoetzscheho, Klausem Mehnertem (1906–1984) až do roku 2002, poté byl veden Alexandrem Steiningerem. Vychází v Berlíně. Podrobná informace v monotematickém čísle *Spiegel der Zeit 1925–2005. Osteuropa: Traditionen, Brüche, Perspektiven*, *Osteuropa* 55, 2005, č. 12.

7 První číslo *Revue des études slaves* vyšlo v roce 1921, v roce 2015 vyšel již 86. ročník. Je ovšem zaměřen více literárně slavisticky.

8 *Slavjanovedenije* vychází od roku 1942, původně jako *Sovetskoje slavjanovedenije*, péčí Institutu slavjanovedenija i balkanistiki Akademii nauk SSSR, po roce 1994 přejmenován na Institut slavjanovedenija Rossijskoj akademii nauk (RAN).

9 Vlastním jménem Alexandr Jakovlevič Novakovskij, narozen v Rusku. Srov. Alec NOVE, *Economic History of the USSR 1917–1991*, London 1992³ (1969¹).

pozornost byla věnována Československu, a to jak jeho politickým, tak i hospodářským otázkám.¹⁰

Soviet Studies věnovaly rozsáhlou pozornost ideologickým aspektům vývoje v Sovětském svazu. Mezi jejich stálými autory byl i Robert V. Daniels, v textu dále zmiňovaný Zdeňkem Sládkem.¹¹ Od poloviny 60. let uveřejnily celou řadu studií k problematice bolševické revoluce.¹² Souviselo to s jejím 50. výročím v roce 1967. Jednalo se však rovněž o důsledek rostoucí poptávky po výzkumu zemí sovětského bloku a zesilující snahou získávat kvalitnější informace a objektivní analýzy. V druhé polovině 60. let se časopis intenzivně věnoval metodologickým otázkám sovětských studií.¹³

Diskuse tohoto typu probíhaly také na stránkách *Slovanského přehledu*. Jejich autoři se již orientovali v západní sovětologii, přesto však stále nedocházelo k intenzivnější vzájemné komunikaci, resp. spolupráci se západními kolegy, tak jak o její potřebě již dříve hovořil Josef Macůrek. Počtem kvalifikovaných autorů, kteří zde publikovali, ani rozsahem zainteresované veřejnosti ovšem *Slovanský přehled* časopisu *Soviet Studies* tehdy nemohl konkurovat.

Jako druhý referenční časopis jsme si zvolili západoněmecký *Osteuropa* (*Osteuropa- Zeitschrift für die Gegenwartsfragen des Ostens*). Stejně jako *Soviet Studies* se i tento časopis od tehdejšího *Slovanského přehledu* podstatně lišil; mj. tím, že soustředil svoji pozornost na nejnovější vývoj v zemích sovětského bloku. Kromě toho ovšem zahrnul problematiku komunistického hnutí obecněji a věnoval se i otázkám kultury a umění. Na nejnovější politické změny v sovětském bloku reagoval velice pružně. Jeho stránky se v polovině 60. let prakticky okamžitě zaplnily statěmi hodnotícími pád prvního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu (ÚV KSSS), Nikity Sergejeviče Chruščova, v říjnu 1964 konsekvencemi, které následovaly, jakož i ohlasem těchto událostí v socialistických zemích.¹⁴ *Osteuropa* tématu změn v sovětském bloku věnovala takovou pozornost, že v průběhu několika čísel byla publikována celá série statí pod souborným ná-

10 A. H. BROWN, *Pluralistic Trends in Czechoslovakia*, *Soviet Studies* 17, 1965–1966, č. 4, s. 453–472; Vaclav HOLESOVSKY, *Planing Reforms in Czechoslovakia*, *Ibidem* 19, 1967–1968, č. 4, s. 557–566.

11 Robert V. DANIELS, *The Ideological Vector*, *Ibidem* 18, 1966–1967, č. 1, s. 71–73 etc.

12 David S. ANIN, *The February Revolution: Was the Collapse Inevitable?*, *Ibidem* 18, 1966–1967, č. 4, s. 435–457.

13 Frederic J. FLERON, Jr., *Soviet Area Studies and the Social Science: Some methodological Problems in Communist Studies*, *Ibidem* 19, 1967–1968, č. 3, s. 313–339.

14 Srov. sérii statí, kterou uvedla tato studie: Boris MEISSNER, *Chruschtschowism ohne Chruschtschow, I*, *Osteuropa* 15, 1965, č. 1, s. 1–15.

zvem: *Nach Chruschtschow – Analysen und Prognosen*. Tak byly ovšem zmapovány pouze hlavní okruhy problému. Pro porovnání nutno připomenout, že *Osteuropa* vycházela dvanáctkrát ročně. Profil zde uveřejňovaných statí s těmi, jež vycházely ve *Slovanském přehledu*, můžeme srovnávat jen stěží. V Československu se teprve rozšiřoval publikační prostor. První vskutku analytickou statí k pádu Chruščova najdeme ve *Slovanském přehledu* až v roce 1968.¹⁵ Podíl článků s tematikou SSSR, resp. vztahových otázek se v *Osteuropě* pohyboval trvale kolem poloviny z celkového počtu publikovaných. Časopis byl již tehdy výrazně interdisciplinární, překračoval historii zejména směrem k politologii, sociologii, resp. historické sociologii.¹⁶ Nesmírně obsáhlá byla její recenzní část. Pravidelně, až doposud, uveřejňoval bibliografické přehledy nejnovější literatury, dříve i nyní zde byla výrazně zastoupena monotematická čísla.

I z tohoto zjednodušeného pohledu je zřejmá problematičnost srovnání. Ta je navíc násobena jinými možnostmi zahraničních časopisů vycházejících ve světových jazycích. Jen výše naznačený pohled na dva časopisy západní provenience s obdobným tematickým záběrem jako *Slovanský přehled* naznačuje rozdíly časopisů, vydávaných v odlišných politických systémech. Za účelem ověření, resp. srovnání výsledků, ale i trendů prací uveřejněných ve *Slovanském přehledu* a jejich vkladu do bádání, zohledňujeme též celkové výsledky, trendy zahraničního sovětologického bádání.¹⁷ Vycházíme přitom z analýz vlastních, stejně jako dřívějších studií i dalších autorů.¹⁸

15 Vladislav MOULIS, *Čtyřicet let politické činnosti N. S. Chruščova*, *Ibidem* 54, 1968, č. 4, s. 331–339.

16 V Československu se v polovině 60. let sociologie teprve obrozovala ze svého nebytí v 50. letech. Hospodářskou problematiku v západním Německu tehdy pojednával sesterský časopis *Osteuroppy, Osteuropa Wirtschaft*, který vycházel od roku 1954, a sice 4x ročně. Jeho vydávání bylo ukončeno číslem 3–4 v roce 2011. Kromě toho dosud vychází časopis *Osteuropa Recht*. Jeho vydávání bylo zahájeno v roce 1954.

17 Vycházíme především z následujících prací, které obsahují historiografická zhodnocení tematiky: Walter LAQUEUR, *The Fate of the Revolution. Interpretation of Soviet History*, New York 1967; Zdeněk SLÁDEK, *Vývoj západní historiografie sovětských dějin v 70. a 80. letech*, in: Zdeněk Sládek – Vladislav Moulis (eds.), *Dějiny SSSR v západní sovětologii v posledních desetiletích*, Praha 1992, s. 5–22; *Rethinking the Soviet Collapse. Sovietology, the Death of Communism and the New Russia*, Michael Cox (ed.), London – New York 1998.

18 Emil VORÁČEK, *Sovětská perestrojka v západní historiografii*, in: Z. Sládek – V. Moulis (eds.), *Dějiny SSSR v západní sovětologii v posledních desetiletích*, s. 83–113; Idem, *České země a jejich vztahy s Ruskem v zahraniční historiografii po roce 1989 (výzkum období od 1918 až po 1948)*. *Vybrané problémy*, in: Jaroslav Pánek (ed.), *České dějiny v současné zahraniční historiografii*, Pardubice – Praha – Ústí nad Labem 2008, s. 213–249; Idem, *Mezinárodní bilancování výzkumu střední a východní Evropy: VI. ICCEES World Congress*, *Slovanský přehled* 86, 2000, č. 4, s. 549–

Pochopitelně zde zohledňujeme i skutečnost proměňujícího se historikova záberu a jeho realizace na stránkách profilového časopisu. Studie, jež byly uveřejňovány, vycházely ovšem z určitých výzkumných záměrů, byly součástí dlouhodobějších bádání. Tento trend je zřejmý zejména v posledních zhruba dvou desetiletích. Slovy historika Jaroslava Pánka: „[...] dílčí řešení, jaká předkládá *Slovanský přehled*, jsou podložena dalekosáhlými syntetickými závěry.“¹⁹

Ve vývoji každého odborného periodika dochází k proměnám, tím spíše u časopisu s tak dlouhou minulostí jakou má *Slovanský přehled*. Nelze tudíž opomenout, že pozice *Slovanského přehledu*, který poté, co bylo po roce 1945 obnoveno jeho vydávání a získal téměř monopolní pozici v daném oboru, se v poválečném období měnily. Postupně začaly vycházet i další časopisy obdobného zaměření – na Slovensku se jednalo o *Slovanské štúdie*,²⁰ v Praze začaly od roku 1955 vycházet *Slovanské historické studie*.²¹ S nástupem změny politického systému v Československu po roce 1948 a znovu pak na začátku normalizace docházelo k výrazným proměnám obsazení badatelských a vysokoškolských pracovišť. To vše se odráželo v rázných obměnách v obsahu časopisů a v jejich zaměření. Bylo to způsobeno tím, že do jejich vedení, slovy Milana Kundery, nastoupili lidé s jinou „generační filosofií“.²²

557; Idem, *Česká historická rusistika po listopadu 1989 k dějinám Ruska, Ukrajiny a Běloruska ve 20. století (včetně bibliografie za období 1990–2000)*, in: *Slovanské historické studie* 27, 2001, s. 89–122, bibliografie (ve spolupráci s Václavou Horčákovou) s. 183–226; Idem, *Stalinismus a Sovětský svaz 1927–1939. Přehled nejnovější literatury k problematice stalinismu I*, *Slovanský přehled* 88, 2002, č. 4, s. 549–568; Idem, *III. Vznik, vývoj a praxe moci násilí v Sovětském svazu 1917–1939. Základní problémy a historiografie*, *Ibidem* 89, 2003, č. 2, s. 249–272; Idem, *IV. Kulminace teroru 1937–1939. Problém historiografického výkladu*, *Ibidem* 89, 2003, č. 3, s. 379–403; Idem, *Monografická studie: Stalinismus a Sovětský svaz 1927–1939. Historiografie, evoluce výzkumu, problém výkladu fenoménu a jeho interpretační modely*, in: Bohuslav Litera a kolektiv, *Formování stalinického mocenského systému. K problému tzv. sebedestrukce bolševiků 1928–1939*, Praha 2003, s. 11–108.

19 Jaroslav PÁNEK, *Slovanský přehled v rámci výzkumného programu Historického ústavu AV ČR (Na prahu druhého století našeho časopisu)*, *Slovanský přehled* 85, 1999, č. 1, s. 1–4, zde s. 3.

20 Vycházejí od roku 1957 v nakladatelství Slovenské akademie věd v Bratislavě.

21 Vycházejí od roku 1955 v nakladatelství ČSAV v Praze. Od svého počátku byly *Slovanské historické studie* zaměřeny na vydávání obsáhlejších studií.

22 Josef HANZAL, *Cesty české historiografie 1945–1989*, Praha 1999, s. 82.

Proměny české sovětologie v 60. letech (1960–1971) na stránkách *Slovanského přehledu*

Slovanský přehled, jenž se po roce 1948 stal především nástrojem propagandistických a agitačních cílů režimu, který sám sebe definoval jako lidově demokratický, byl výrazně zaměřen na popularizaci úspěchů Sovětského svazu. Postupně bylo také na jeho stránkách referováno o zemích tehdejšího sovětského bloku. Byla zdůrazňována úloha slovanství jako svorníku tehdejších lidově demokratických zemí, byť tyto státy nebyly všechny slovanské. Pochopitelně zde tudíž odpovídající reflexe v době kritiky Stalinova kultu osobnosti nenastala. Přesto pozvolně „tání“ ohlašující se z Moskvy vedlo ve společenských vědách v Československu k růstu požadavku na úroveň výzkumu a jeho výstupů. Počátkem 60. let převzala záštitu nad časopisem Československá akademie věd (ČSAV). V roce 1961 se stal jeho vydavatelem *Slovanský ústav ČSAV*.²³

Tímto vstupujeme do období činnosti časopisu, které bude ve středu naší pozornosti. Pokusíme se vyhodnotit profil *Slovanského přehledu*, ve smyslu „sovětologické“ produkce, v průběhu celého desetiletí až do počátků „normalizace“. Ta s sebou přinesla opětový návrat směrem k rigoróznímu ideologickému přístupu a výrazný ústup ze směřování k plně hodnotnému odbornému časopisu. Přestože úroveň jednotlivých statí, jak dále uvidíme, byla různá, řada z nich, zejména z oblasti starších dějin či obecně slavistických studií, ale i balkanistických, si podržela svoji úroveň a odborný přínos. Ani tato doba nebyla černobílá.

Po XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu v roce 1956, Chruščovově, byť omezené, kritice kultu osobnosti Stalina, docházelo v Československu k postupnému překonávání dogmatické fáze vývoje tehdejší domácí historiografie. Část autorů však ve svém myšlení a činnosti zůstávala poplatná staršímu stylu. Do *Slovanského přehledu* začínala přispívat mladá generace historiků. Absolvovali vysokoškolské studium, ať v Československu nebo v zahraničí (z drtivé většiny v SSSR), a koncem 50. a počátkem 60. let vstoupili na odbornou dráhu. Přistoupili ke své práci s vědomím nutnosti kritického zkoumání, plni vědeckého entuziasmu. Později charakterizoval jejich cestu významný český rusista Zdeněk Sládek jako hledání historické pravdy.

Peripetie institucionálních proměn vědeckých pracovišť v Československu v první polovině 60. let vedly k tomu, že se od ledna 1964 stal novým vydavatelem

23 Srov. Ladislav HLADKÝ, *Stý první ročník Slovanského přehledu. Oblédnutí za dosavadní historií časopisu*, *Slovanský přehled* 101, 2015, č. 1, s. 14.

Slovanského přehledu právě založený Ústav dějin evropských socialistických zemí ČSAV (ÚDESZ), jehož ředitelem byl tehdy osmatřicetiletý Václav Král (1926–1983). Ten se také stal vedoucím redaktorem *Slovanského přehledu*. Nejen Královou zásluhou *Slovanský přehled* v této době získal klíčovou pozici v oblasti československého historického slavistického výzkumu, včetně výzkumu ruských a sovětských dějin. Postupně zde ovšem začaly vycházet rovněž studie k problematice dějin dalších zemí východní a jihovýchodní Evropy. Zaměstnanci ÚDESZ se ostatně stali noví pracovníci, mj. albanista Pavel Hradečný.

Období počátku 60. let

Tematické proměny *Slovanského přehledu* na počátku 60. let a zejména reorientace směrem ke kritickému výzkumu sovětských, resp. ruských dějin, neprobíhaly jednorázově. Mladí nastupující autoři se názorově posunovali a také diferencovali. Atmosféru předcházející první fázi těchto posunů nejlépe charakterizuje zpětný pohled příslušníka této generace, již zmiňovaného Zdeňka Sládka: „Vzpomínám si na druhou polovinu 50. let, kdy k nám začala z ciziny pronikat zakázaná literatura. Vzpomínám si, jak mě ohromila kniha Roberta V. Danielse ‚Svědění revoluce‘ v německém překladu. Uvědomil jsem si, z jak ohromného vědeckého a intelektuálního potenciálu tato kniha vzešla. Začali jsme jinak číst i naše autory, v prvé řadě Jana Slavíka a T. G. Masaryka. Tento proces se neodehrál přes noc. Nešlo o pouhou výměnu kladných a záporných znamének, ale o odlišné pojetí.“²⁴

Seznámení se se západní literaturou, která byla do té doby v československém prostředí velice málo známou, představovalo velkou výzvu. Bylo nutno nejen vstřebat výsledky bádání, ale také porozumět v nich použitým teoretickým koncepcím a metodologickému ukotvení. Jednalo se o náročnou záležitost. Její nastudování si nutně žádalo čas. Bez její znalosti však nebylo možno hovořit o schopnosti konkurovat ve výzkumu na mezinárodní úrovni. Koncem 50. let v americké a brit-

24 Zdeněk SLÁDEK, *Vývoj anglo-americké sovětologie po druhé světové válce*, Ibidem 88, 2002, č. 4, s. 535–547, zde s. 535. Jedná se o práci: Robert Vincent DANIELS, *Das Gewissen der Revolution. Kommunistische Opposition in Sowjetrußland*, Köln – Berlin 1962. V americkém originále: Idem, *The Conscience of the Revolution: Communist Opposition in Soviet Russia*, Cambridge 1960. Stručné zhodnocení vědeckého působení Zdeňka Sládka v nekrologu: Vladislav MOULIS, *Zemřel Zdeněk Sládek (1926–2003)*, *Slovanský přehled* 89, 2003, č. 3, s. 286–288.

ské sovětologii, obdobně však i v západoněmecké, převažovala ve výzkumu teorie totalitarismu, s níž se v průběhu 60. let začal vyrovnávat silící revizionistický směr.²⁵

Mezi mladými autory, kteří postupně od konce 50. let 20. století začali do *Slovanského přehledu* přispívat rusistickými tématy, byli odborníci na ruské dějiny 18.–19. století, např. Milan Švankmajer, jehož první monografie byla vydána již v roce 1955.²⁶ Vladimír Hostička byl jediný z týmu ukrajinista. Na období dějin 20. století se specializovali Zdeněk Sládek (1926–2003), který se v prvním období po aspirantuře²⁷ zaměřil na kolektivizaci zemědělství v SSSR v letech 1932–1934. Jeho kandidátská práce *Sovětské zemědělství ve třicátých letech* byla vydána tiskem v roce 1962. Vladislav Moulis se původně zabýval reflexí Sovětského svazu v československé meziválečné společnosti,²⁸ Toman Brod (1929) se zaměřil na vztahy v období druhé světové války. V bývalém Československo-sovětském institutu (ČSI) pracoval do roku 1958 Václav Kotyk (1927), který se postupně profiloval v tématu československo-sovětských vztahů v letech 1941–1945, František Šorm se soustředil na studium svazku mezi dělníky a rolníky v meziválečném SSSR. Vedle nich však v dřívějším ČSI působil také odborník na polskou problematiku Jaroslav Valenta.²⁹

Nelze opomenout, že v republice působila i celá řada dalších historiků – rusistů, kteří byli zaměstnanci jiných pracovišť. I oni výrazně přispěli ke kritickému pohledu na ruské, resp. sovětské dějiny. Z nich je nutno uvést zejména Michala Rei-

25 Teorie totalitarismu poprvé komplexně zpracována in: Carl J. FRIEDRICH – Zbigniew K. BRZEZINSKI, *Totalitarian Dictatorship and Autocracy*, Cambridge 1956. Velký vliv na zhodnocení sovětských dějin měly další tři práce inspirované „teorií totalitarismu“: John A. ARMSTRONG, *The Politics of Totalitarianism. The Communist Party of the Soviet Union from 1934 to the Present*, New York 1961; Merle FAINSOD, *How Russia is Ruled*, Cambridge 1963 (německy: *Wie Rußland regiert wird*, Köln 1965) a Leonhard SCHAPIRO, *The Origins of the Communist Autocracy*, London 1955. Podrobně k tématu srov. Emil VORÁČEK, *Stalinismus a Sovětský svaz 1927–1939. Přehled nejnovější literatury k problematice stalinismu*, *Slovanský přehled* 88, 2002, č. 4, s. 549–568.

26 Milan ŠVANKMAJER, *Bitva u Přestanova a Chlumce 29. – 30. srpna 1813*, Ústí nad Labem 1955.

27 Zdeněk SLÁDEK, *Organizačně hospodářské upevňování socialistického zemědělství SSSR v době od druhé poloviny roku 1931 do začátku roku 1935*, Praha 1968 (kandidátská práce – strojoepis).

28 Poznamenejme, že toto téma není dosud řádně a systematicky zpracováno. Reflexi návratů z SSSR v 30. letech nejnověji analyzoval Jiří HNILICA, *O optimismu, realismu, pověrách, pravdách a věčných i zhroutených iluzích: návraty ze SSSR*, in: *Acta historica Universitatis Silesianae Opavensis : cesty a návraty v dějinách* 3, 2010, s. 143–162.

29 Srov. Lenka VLČKOVÁ KRYČEROVÁ, *Studium dějin Ruska a SSSR v Československé akademii věd 1950–1969. Československo-sovětský institut a Ústav dějin evropských socialistických zemí*, *Slovanský přehled* 101, 2015, č. 2, s. 319–355.

mana, který v polovině 60. let působil v Ústavu dějin socialismu, či Václava Vebera, jenž byl zaměstnán na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Nelze neuvést ani další autory zabývající se vývojem zemí lidové demokracie, což se studiem poválečného vývoje v SSSR úzce souviselo, jako Milana Hübla, v roce 1968 rektora Vysoké školy politické ÚV KSČ. Oživení se však netýkalo pouze rusistiky, resp. sovětologie. Ve společnosti, procitající po mrazivých 50. letech, se dynamizoval celý historický výzkum, resp. společenskovědní oblast a v jejím rámci zejména dějiny 20. století. To vše zásluhou takových osobností jako byli Miroslav Kadlec, Miloš Hájek, Jan Křen, Jiří Sládek, Miroslav Klír, Jaroslav Opat, Karel Jech a řada dalších. Kromě toho se také vytvářelo jádro historiků – rusistů na Slovensku, především v Bratislavě v Historickém ústavu Slovenské akademie věd.

Znovu připomeňme, že v Československu teprve od přelomu 50. a 60. let 20. století mohly knihovny vědeckých pracovišť získávat nákupem či výměnou do té doby jen stěží přístupnou literaturu západní proveniencie. Současně se teprve nyní postupně doplňovaly, často pouhou výměnou, časopisecké fondy.³⁰ Je nutno ocenit nesmírně cennou odbornou práci knihovníků, kteří získáváním této literatury „otevřeli okno do světa“. Z nich uveďme alespoň Antonína Černého, který se v roce 1964 stal zaměstnancem nově ustaveného ÚDESZ. Bez této „drobné“, téměř neviditelné a málo zmiňované práce by autoři prací publikovaných ve *Slovan-ském přehledu* byli poznatky velice ochuzeni.³¹ Tím spíše jejich čtenáři.

První signály změn v publikacích

Zdeněk Sládek ve své pozdější vzpomínce uvedl, že polovina 60. let začala diskusemi. Zdůraznil, že tento fakt byl pozoruhodný, protože „diskutovat o sovětských dějinách nebývalo zvykem“.³² Zajímavý byl i mechanismus těchto diskusí: „Pro tehdejší dobu bylo charakteristické, že podněty, které přinášel československý politický a hospodářský vývoj, byly promítány do problémů sovětské historie a že naopak sovětské aktuální politické a hospodářské otázky nacházely svůj odraz i v českoslo-

30 Ředitel nově zřízeného ÚDESZ v roce 1964 si vynutil možnost získávat literaturu pro knihovnu z výběru knih a časopisů, které byly zabavovány státní cenzurou z příchozí pošty ze zahraničí.

31 Možnost studia této „trezorové“ literatury však byla omezena. V době normalizace byla opět zavedena povinnost vyplnit zvláštní žádost o možnost studia, což však v rámci pracoviště byla spíše formální záležitost.

32 Zdeněk SLÁDEK, *Po stopě historické pravdy*, s. 1, rkp. 1995, osobní archiv Emila Voráčka, s. 2.

venské historiografii.³³ Úrovní těchto posunů odpovídaly i první publikační výsledky, jež postupně ukazovaly cestu k rozsáhlejším projektům. Pohlédneme-li do stránek *Slovanského přehledu* z ročníku 1960, zaujmou nás právě statě Zdeňka Sládka. Sládek v nich původně zpracovával témata z oblasti hospodářských dějin a vztahové problematiky.³⁴ Postupně ovšem publikoval práce k otázce bolševické revoluce.³⁵ Nakolik se *Slovanský přehled* stal periodikem pro publikování analýz, z nichž vzešly velké práce, dosvědčuje opět Zdeněk Sládek³⁶

I dalším autorům se stal vlastní zájem o obecněji položené otázky. Mnohé z nich však v první polovině 60. let byly ještě v intencích své doby.³⁷ Jak však vyplývá z výše uvedené Sládkovy vzpomínky, i tito autoři intenzivně studovali literaturu západní provenience a věnovali značnou pozornost rychle se rozrůstajícímu a také se proměňujícímu bádání „Ostforschung“.³⁸ Jen připomeňme, že v tomto období bylo první čtení západní literatury u československých autorů ještě překrýváno kritickými zprávami, resp. kritikou celého západního Ostforschung.

Inspirativní podněty přicházely pochopitelně i ze sovětské literatury, především z historických časopisů jako byly *Istorija SSSR* a *Sovetskoje slavjanovedenije*. Atmosféra jistého uvolnění byla znatelná i v nich. Z hlediska klíčových témat, např. problematiky druhé světové války, bylo přínosné, že do češtiny byly přeloženy pětidílné *Dějiny Velké vlastenecké války*, jejichž autoři se nevyhýbali do té doby obcházeným a vědomě zamlčovaným problémům. Například důsledkům čistek ve velitelském sboru Rudé armády v letech 1937–1938, jakož i chybám, kterých se sovětské armádní velení dopustilo, včetně Stalinových pochybení. Sládek ve svých memoárově laděných studiích o třicet let později ovšem připomenul, že publikační možnosti v 60. letech byly stále ještě omezeny. To vytvořilo zásadní problémy historikům, kteří podléhali „iluzi o drastické přervě mezi tzv. leninskou a stalinskou etapou dějin SSSR. Kromě toho tu jistou roli hrála i ta okolnost, že kritika tzv. kultu osobnosti v SSSR mířila i proti jeho československému vydání a plnila funkci politické kritiky komunistického režimu. Není proto divu, že práce, jež překračovaly

33 Ibidem, s. 2.

34 Jakousi úvodní studií startu nové generace je práce Zdeněk SLÁDEK, *Nové údobí naší hospodářské spolupráce se SSSR*, *Slovanský přehled* 46, 1961, č. 4, s. 193–196.

35 Idem, *Ruský zázrak*, Ibidem 51, 1965, č. 6, s. 321–326.

36 Idem, *Ruský zázrak očima světa. Svědectví dokumentů úvah a vzpomínek významných osobností kapitalistického světa na 50 let SSSR*, Praha 1967.

37 Milan ŠVANKMAJER, *Potíže teoretiků satelitismu*, *Slovanský přehled* 47, 1962, č. 2, s. 84–86.

38 Srov. např. Zdeněk SLÁDEK, „Ostforschungen“ o československo-sovětských vztazích, Ibidem 47, 1962, č. 4, s. 200–202.

povolený rámec, narážely na odpor státního a stranického aparátu.³⁹ Nejvíce se tento stranický dohled odrazil na pracích Václava Vebera a Michala Reimana.⁴⁰ Knihy sice vyšly, zejména Michal Reiman byl však později oznámkován jako jeden z čelných tvůrců kontrarevoluce, jehož kniha představovala „provokaci nepřátelskou KSSS a mezinárodnímu komunistickému hnutí“.⁴¹

Od ledna 1964 se *Slovanský přehled* stal odborným historickým periodikem. Tato proměna, charakterizovaná slovy Marcela Zachovala jako „Systematické sledování historické produkce socialistických i kapitalistických zemí o problematice této oblasti [...]“⁴²; časopisu jednoznačně prospěla. Přestal být propagandistickým periodikem. Na změně se výrazně podíleli i noví členové redakční rady. Vedle Václava Krále, jako vedoucího redaktora, to byli zejména Zdeněk Sládek, Milan Švankmajer, Václav Kotyk, Jiří Sládek a Jaroslav Matějka. Pro rusistická a sovětologická témata bylo podstatné, že se v ÚDESZ v průběhu několika let zformoval tým, který výrazně přispěl k výzkumu jak sovětských dějin, tak i československo-sovětských vztahů. *Slovanský přehled* byl pro členy tohoto týmu přirozenou platformou k prezentování výsledků svého výzkumu. V uvolňující se politické atmosféře poloviny 60. let se po zlepšení získání literatury a časopisů západní provenience postupně nabízející možnosti kontaktů a komunikace s kolegy na druhé straně železné opony, zejména v západním Německu. Po etapě seznámení se s nejnovější sovětologickou produkcí z přelomu 50. a 60. let a zpracovávání přehledů, resp. kritiky Ostforschung, nastala etapa navázání kontaktů a zahájení spolupráce se západními kolegy. To přineslo nové tematické a metodologické podněty. Ty se projeví i v rubrikách recenzí a zpráv. Ve *Slovanském přehledu* byly od poloviny 60. let postupně opuštěny dřívější kritické pohledy známější práce západní provenience jako antisovětské, produkty buržoazního bádání, negativně hodnoceného Ostforschung.⁴³ Na stránkách časopisu se objevily i zprávy z vědeckého života v západním světě, resp. z prvních výjezdů českých historiků na konference a studijní pobyty do západního světa. První vlašтовkou byla zpráva Z. Sládka ve druhém čísle časopisu za rok 1966.⁴⁴ Autor v ní informoval o své účasti na konferenci, která proběhla na podzim 1995

39 Idem, *Po stopě historické pravdy*, s. 3–4.

40 Václav VEBER, *K Leninovu pojetí socialismu. Poslední období Leninova života*, Praha 1968; Michal REIMAN, *Ruská revoluce, 23. února – 25. říjen 1917*, Praha 1968.

41 Celý text kritiky uveřejněn v 2. vydání Reimanovy knihy z roku 1991, v dokumentární příloze.

42 Marcel ZACHOVAL, *K nové organizaci slavistiky*, *Slovanský přehled* 50, 1964, č. 2, s. 73–74, zde s. 73.

43 Zdeněk SLÁDEK, „Osteuropa“ v přerodu?, *Ibidem* 50, 1964, č. 4, s. 307–309.

44 Idem, *Válečný komunismus v Marburgu*, *Ibidem* 52, 1966, č. 2, s. 96.

v Marburgu; byla pořádána seminářem pro východoevropské dějiny tamní univerzity. Jednalo se o téma Zhodnocení politiky bolševické strany v prvních letech vlády sovětů. Podstatný byl racionální tón zpravodajství. Zdeněk Sládek konferenci charakterizoval slovy: „Odlišná stanoviska k některým otázkám se stala podnětem k živé výměně názorů, která však byla vedena snahou dobrat se vědeckého poznání. [...] Účastníci konference v Marburgu jsou součástí mladší historické generace v NSR, která se zabývá dějinami socialistických zemí. Diskuse s nimi znovu potvrdila, že v západních zemích i na tomto poli jsou historikové, s nimiž je možné a užitečné diskutovat, a že izolace neprospívá ani vědeckému bádání, ani vzájemnému poznání.“⁴⁵

Slovanský přehled v této době zaznamenával i pozitivní posuny v badatelském světě zemí sovětského bloku, mj. v SSSR včetně diskusí v sovětské historiografii. V Sovětském svazu však ideologická protireformace, která posilovala své pozice po svržení N. S. Chruščova, postupně nabývala na síle, aby se o několik let později prosadila i v Československu.

Měníci se společenská atmosféra

V reformním období v Československu se ve druhé polovině 60. let angažovala celá řada výrazných osobností, jejichž život se odvíjel v úzké souvislosti s válečným obdobím, osvobozením v květnu 1945 i únorem 1948. Mezi aktéry Pražského jara byli i takoví, kteří byli zatíženi svými aktivitami v první polovině 50. let. Na vývoji systému se mnozí z nich významně podíleli. Jejich politické myšlení bylo výrazně formováno bezprostředně předcházejícím obdobím okupace, vírou v sociální spravedlnost a jejím hledáním. Možnost její realizace spatřovali v programu socialismu, což je přivedlo k programu komunistické strany. Někteří z nich již v průběhu 50. let korigovali svůj postoj, aby si v pomalu se uvolňující atmosféře uvědomovali základní příčiny hlavních nedostatků, destrukcí i zločinů jimi spoluvytvářeného systému. Podíleli se na tvorbě prostředí pro nastávající společenské proměny, ale i reflexi svého chování v době nedávno minulé. Stali se aktéry obrodného procesu, někteří i politickými činiteli na různých úrovních. V celé plejádě těchto osobností vystupovali velice aktivně zejména Ota Šik, Zdeněk Mlynář, Milan Hübl, Zdeněk Hejzlar,

45 Ibidem, s. 96.

Ladislav Lis, Jiří Pelikán a celá řada dalších. Atmosféra, kterou spoluvytvářeli, se odrážela i ve společenských, resp. historických vědách.⁴⁶

S působením těchto několika desítek osobností úzce souviselo i formování týmů, iniciované stranickým vedením, které měly připravit teoretické odůvodnění změn v politice a ekonomice. Vedení komunistických stran byla nucena nově se orientovat a najít východiska z krize, v nichž se tyto společnosti nacházely. Vzhledem k určité víře ve věrohodnost významu vědy byla přikládána pozornost ustavení specializovaných výzkumných institucí. V rámci „relativně“ výhodných podmínek vznikaly v nich kolektivy složené z výrazných osobností. Nejednalo se ovšem o nezávislá výzkumná zařízení. Týmy byly pod stranickou kontrolou. V Československu se jednalo o čtyři mezioborové vědecké skupiny. Od poloviny 60. let silně ovlivňovaly jak společenskovědní bádání, potenciálně pak i státní a politickou moc. Jednalo se o: tým pro společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce v čele s Radovanem Richtou z Filozofického ústavu ČSAV, tým pro teoretické problémy plánovitého řízení národního hospodářství vedený Karlem Koubou z Ekonomického ústavu ČSAV, tým pro rozvoj demokracie a politického systému naší společnosti, jemuž předsedal Zdeněk Mlynář, působící v Ústavu státu a práva ČSAV, a tým pro výzkum vertikální sociální diferenciacie československé společnosti vedený Pavlem Machoninem z Ústavu sociálněpolitických věd Univerzity Karlovy. Oto Šik jako ředitel Ekonomického ústavu ČSAV, pozdější místopředseda vlády, vytvořil tým reformně orientovaných ekonomů, který připravoval ekonomickou reformu. Vědecká diskuse o změnách měla pochopitelně zřetelné hranice. O otázce fungování se nediskutovalo, resp. pokud ano, pak jen ve velmi omezené míře. Ve společenském prostoru se formovaly další, širší okruhy osob a diskusní skupiny, v nichž se pohybovali i historici, včetně historiků ruských a sovětských dějin, byt se na práci těchto výzkumných týmů přímo nepodíleli (kromě určitých výjimek jako byl Milan Hübl). Mezi nimi a uvedenými týmy pro přípravu reformy byly přímé i nepřímé vztahy. Odtud se také odvíjela řada „drobných“ změn ve společenských vědách, mj. rehabilitace sociologie jako vědy a zřízení Sociologického ústavu ČSAV

46 Stručně, ale výstižně zhodnotil proměny atmosféry, destalinizace po XX. sjezdu KSSS, v Československu: Ivan PFAFF, *Die Auswirkungen des XX. Parteitages der KPdSU auf die Tschechoslowakei*, in: Hans Lemberg (ed.), *Zwischen „Tauwetter“ und neuem Frost. Ostmitteleuropa 1956–1970*, Historische und Landeskundliche Ostmitteleuropa-Studien, 11, Marburg an der Lahn 1993, s. 21–25. Podrobněji charakteristiku rozvádím in: Emil VORÁČEK, *Jiří Pelikán*, in: Zlatica Zudová-Lešková (ed.), *Undaunted by Exile! To the Victims of Religious, Political, National and Racial Persecutions in Central Europe between the 16th and 20th Century with an Accent on the Czech Lands*, Prague 2015, s. 311–322.

na jaře 1965. Nejinak tomu bylo i na dalších historických pracovištích, včetně Historického ústavu ČSAV a ÚDESZ. Tyto procesy ovšem probíhaly v prostředí plném střetů, včetně prosazování osobních ambic jednotlivců. Zatímco změny v našem případě, v redakci *Slovanského přehledu*, proběhly relativně klidně, k ostrým osobním střetům došlo mj. při změně šéfredaktora časopisu *Dějiny a současnost*, odvoláním Zdeňka Šolleho a jmenováním poslušného stranického aparátníka Zdeňka Šumbery. Výsledkem bylo, že řada osobností, včetně Františka Šmahela, Bedřicha Loewensteina, Miroslava Hrocha, Kolomana Gajana a Jiřího Mušky, redakci opustila.⁴⁷ Časopis *Dějiny a současnost* uveřejnil řadu objektivně psaných článků o SSSR, ale i politice KSČ, stejně jako i ostrou kritiku výzkumných metod a postupu V. Krále. Mnoho z nich napsal Emanuel Mandler, který byl členem redakce *Dějin a současnosti* od roku 1962. V roce 1968 se tento časopis stal skutečnou tribunou nezávislé historiografie. Realizoval tak mj. tezi M. Reimana vyslovenou dva roky před tím: „Mají-li se dějiny lidové demokracie po roce 1948 stát vědou, a doba k tomu dozrává, nemohou mít jinou metodu a metodologii, než má historická věda jako celek a výzkum jiných období novodobých dějin“.⁴⁸

V tomto prostředí se postupně, několik let před Pražským jarem, vyhraňovaly pozice i politické postoje. Mezi časopisy z různých oblastí výzkumu byly ovšem zřetelné rozdíly. Souhrnně nutno souhlasit s Josefem Hanzalem: „Oficiální historické časopisy, zvláště *Československý časopis historický*, za kulturními a literárními periodiky ztlačily, dogmatický marxistický duch v nich byl poměrně dlouho živý, zhruba do let 1964–1966.“⁴⁹ Relativně pozdě, přesto o zhruba dva roky dříve než *Slovanský přehled*, začal psát *Československý časopis historický* o tématech, která představovala po roce 1948 tabu: jednalo se o osobu T. G. Masaryka, osudy československých legií, zejména v Rusku, ale i další.⁵⁰ Mezitím řada dalších časopisů, především nově vzniklých, se dogmatického přístupu zbavovala podstatně rychleji. Mezi ně náležely i *Příspěvky k dějinám KSČ*, které od roku 1967 změnily název na *Revue dějin socialismu*.

47 Vydáván Společností pro šíření politických a vědeckých znalostí. Název byl později přeměněn na *Socialistická akademie*.

48 Michal REIMAN, *K. Kaplan, Utváření generální linie výstavby socialismu v Československu*, Praha 1966, *Československý časopis historický* 14, 1966, č. 5, s. 737. (Jednalo se o recenzi.)

49 Josef HANZAL, *Cesty české historiografie 1945–1989*, Praha 1999, s. 98.

50 Jaroslav KRÍŽEK, *T. G. Masaryk a vystoupení československých legií na jaře 1918*, *Československý časopis historický* 14, 1966, č. 5, s. 637–666.

Směry výzkumu sovětského období

Změna *Slovanského přehledu* od počátku roku 1964 v odborné historické periodikum neznamenal bezprostřední kvalitativní proměnu. Přinesla pouze jeho výraznou profilaci jako odborného historického periodika. Dokonce ještě ani rok 1965 z pohledu výzkumu dějin sovětského období nepředstavoval podstatný zlom. Nicméně již v tomto roce vyšly statě, které sledovaly, jak se sovětské dějepisceví vyrovnává s problémy vlastní historie. Českým historikům, obdobně i ekonomům, neunikal jiný tón psaní v příslušných sovětských časopisech, o čemž informovali prostřednictvím statí či historiografických přehledů.⁵¹ Přesto se však na stránkách časopisu nedostávalo místa souvislostem ekonomické reformy, iniciované tehdejším předsedou rady ministrů SSSR Nikolajem Kosyginem.

Statě ve *Slovanském přehledu* v polovině 60. let ještě nepřinášely analýzy či bezprostřední reakce na nejnovější politické proměny v Sovětském svazu, tak jako tomu bylo ve srovnatelných časopisech v západním Německu (*Osteuropa*) a dalších zemích (např. *Soviet Studies*). Autoři však již delší dobu měli možnost sledovat trendy výzkumu západní sovětologie. Důsledkem se staly diskuse, které byly pak zohledňovány při vlastní autorské práci. Některé se odrazily v jejich publikační činnosti bezprostředně, např. otázky bolševické revoluce v roce 1917, jiné, jako např. záležitosti roztržky SSSR s Čínskou lidovou republikou, pád N. S. Chruščova a jeho ohlas v zemích sovětského bloku, zůstávaly i nadále mimo publikační prostor. Nepochybně v tom hrála svoji roli okolnost, že šéfredaktorem časopisu byl V. Král, který z titulu funkce ovlivňoval výběr statí. Svědčí to o vnitřních, rozporných procesech, které teprve postupně nazrávaly, aby vyústily do skromného politického uvolňování. V nich se odrážely i složitosti doby, jež předcházela československému jaru 1968.

V přelomovém období vycházela i řada studií autorsky nepřekračujících profil publikací z počátku 60. let. Jednalo se především o otázky nejnovějších československo-sovětských vztahů.⁵² Ovšem další statě týchž autorů už sledovaly témata dříve nepojednávaná. Dokonce i jejich jazyk jakoby byl jiný.⁵³ Domníváme se,

51 Bohumil WINKLER, *Rehabilitace vedoucích vojenských pracovníků v SSSR*, *Slovanský přehled* 51, 1965, č. 4, s. 228–234.

52 Vladislav MOULIS, *Ke vzniku československo-sovětské spojenecké smlouvy z roku 1935*, *Ibidem* 51, 1965, č. 3, s. 135–140; *Idem*, *O vztazích čs. lidu k SSSR na počátku třicátých let*, *Ibidem* 52, 1966, č. 5, s. 273–279; Vladimír KRECHLER, *První delegace čs. kulturních a vědeckých pracovníků v SSSR*, *Ibidem* 52, 1966, č. 5, s. 264–273.

53 Vladislav MOULIS, *Poválečné ideologické kampaně v SSSR*, *Ibidem* 52, 1966, č. 1, s. 36–42.

že i toto svědčí či signalizuje probíhající „revoluci v myslích“ mladé generace. V každém ohledu i první zmiňovaný typ prací měl již jinou úroveň, co se týkalo odborného zpracování. Ovšem zatím ne ve smyslu interpretace. Druhý typ přišel s tématy, která byla dříve buď zcela nebo téměř tabu. Je ovšem nutné zdůraznit, že i nadále určitá témata zůstávala nesledována (mj. klíčové otázky legitimizace systému, komunistické ideologie).

Nový trend se otevřeně přihlásil až v roce 1966. Bylo tomu obdobně jako i v jiných časopisech, včetně *Československého časopisu historického*. Ve *Slovanském přehledu* byly zveřejňovány výsledky archivních výzkumů zaměřených na nová, jinak formulovaná témata. Tematicky mezi ně náležely i statě týkající se československo-sovětských vztahů, resp. pobytu Čechů a Slováků v Rusku, pozdějším Sovětském svazu, peripetií jejich požadavků o vyrovnání za majetek, o který přišli po odchodu z Ruska zmítajícího se v občanské válce.⁵⁴

Rozšířilo se i spektrum žánrů. Informativní se stalo uveřejnění vzpomínek účastníků (tehdy ještě žijících) výstavby v SSSR z počátků 20. let.⁵⁵

Nově pojatá vztahová témata znovu otevřela potřebu vydání edice dokumentů československo-sovětských vztahů. Stalo se tak mj. v souvislosti s ustavením československo-sovětské komise historiků a jejími zasedáními.⁵⁶ Komise historiků ČSSR a SSSR vznikla v roce 1966.⁵⁷ Na jejím prvním zasedání v Praze ve dnech 24.–29. května 1967 navrhl Václav Král zpracování společné edice dokumentů československo-sovětských vztahů za období 1917–1945.⁵⁸ Na svém druhém zasedání v Moskvě 28.–31. května 1968 se komise věnovala otázce vzniku samostatného Československa v roce 1918. Diskutovala mj. otázku role T. G. Masaryka, přičemž sovětská strana poukazovala „na úlohu, kterou československá vojska sehrála v Rusku, a na odpovědnost T. G. Masaryka za jejich účast na intervenci“.⁵⁹ Druhou spornou otázkou byla úloha československého vojska na Sibiři a „zvláště hodnocení subjektivního cíle vojska při počátcích konfliktu“.⁶⁰ Autor této zprávy Z. Sládek zahrnul do textu i diplomaticky formulovanou větu: „Je třeba s uspokojením kvito-

54 Zdeněk SLÁDEK, *Odškodňovací akce Čechoslováků z Ruska*, Ibidem 52, 1966, č. 5, s. 57–263.

55 Idem, *Svědectví z doby velikých projektů*, Ibidem 52, 1966, č. 1, s. 50–54 [příprava plánu hospodářské pomoci sovětskému Rusku].

56 Idem, *2. zasedání komise historiků ČSSR a SSSR*, Ibidem 54, 1968, č. 5, s. 407–408.

57 Valentina Vladimirovna MARJINA, *Sovětsko-čechoslovackaja komissija istorikov. Dejatel'nost' na fone obščestvenno-političeskich peremen v SSSR i ČSSR (Konec 60-ch – 80-je gody XX veka)*, Moskva 2014, s. 6.

58 Ibidem, s. 12.

59 Z. SLÁDEK, *2. zasedání komise historiků ČSSR a SSSR*, s. 407.

60 Ibidem.

vat, že sovětští hostitelé akcentovali odborný ráz zasedání.⁶¹ Diskuse byla ovšem poněkud bouřlivější (z osobní vzpomínky Z. Sládka). Na tomto zasedání se sovětští členové komise obořili na Karla Pichlíka, „který jim vysvětloval, že československým legionářům v Rusku byl boj v podstatě vnucen. Na jednáních komise vystupovali sovětští historikové, o nichž jsem věděl, že problematiku znají. Přesto argumentovali způsobem odborně nekvalifikovaným, zato však v linii vedení strany a vládních činitelů.“⁶² Sládek autorovi této studie v osobním rozhovoru v 90. letech potvrdil tvrzení zachycená v uvedené vzpomínkové stati, tehdy jím formulovaná: „Po dvaceti letech jsem se sešel se sovětským historikem, který byl tehdy na Slovanském sjezdu v Praze. Zeptal jsem se ho, co to mělo tehdy znamenat. Odpověděl mi vyhýbavě, ale podotkl, že vedení sovětské sjezdové delegace bylo ihned po svém příjezdu do Prahy u tehdejšího rady sovětské ambasády v Praze Prasolova.“⁶³ Přímá účastnice V. V. Marjina se ve své pozdější vzpomínce o zasedání komise v květnu 1968 v Praze opět diplomaticky, o nějakých sporech, resp. ostrých diskusích, vůbec nezmiňovala.⁶⁴ Uskutečnění zmíněného návrhu edice přišlo až v době normalizace, přesto je nutno její první svazek považovat za odborně dobře připravenou edici, zpracovanou erudovanými odborníky, kromě zmíněného Z. Sládka také Ivanem Štovičkem.⁶⁵

Trend přinášející nové reinterpretace politických a sociálních procesů v Sovětském svazu, včetně zahrnutí nových, dříve potlačovaných faktů, vyšel na povrch v době přípravy velké práce rusistů z ÚDESZ, dvoudílných *Dějin Svazu sovětských socialistických republik* (1. díl *Dějiny Ruska* a 2. díl *Dějiny Sovětského svazu*). Obsáhá dvoudílná syntéza si sama vyžadovala řadu nových interpretačních pohledů, jak to vidíme v dílčích studiích uveřejněných ve *Slovanském přehledu*. Nové metodologické přístupy byly reflektovány zejména v analytických statích k tématu nových interpretací revolucí v roce 1917. Jednalo se především o práce z autorské dílny Jana Moravce.⁶⁶ Novými aspekty zde byla především otázka souvislostí socialistické re-

61 Ibidem, s. 408.

62 Z. SLÁDEK, *Po stopě historické pravdy*, s. 6. Oním nejmenovaným historikem byl zřejmě Vladimír Konstantinovič Volkov.

63 Ibidem, s. 11.

64 Blíže o sovětském vlivu na Československo v 60. letech: T. A. DŽALILOV, *K voprosu o vlijanii sovětského faktora na československé sobytija 1964–1967 godov*, Novaja i novejšaja istorija, 2012, č. 6, s. 50–60.

65 *Dokumenty a materiály k dějinám československo-sovětských vztahů, díl. 1, listopad 1917 – srpen 1922*, Praha 1975.

66 Jan MORAVEC, *Pokusy o pokojnou revoluci v Rusku 1917*, *Slovanský přehled* 53, 1967, č. 4, s. 222–229; Idem, *Spor o socialistickou revoluci v Rusku*, Ibidem 53, 1967, č. 5, s. 257–263.

voluce a demokracie, resp. svérázu ruské cesty k socialismu. Autor již dobře znalý probíhající diskuse na toto téma mj. v *Soviet Studies* argumentoval zásadně nově. S tématem nových interpretací revoluce souvisely též otázky rozvoje sovětského státu v prvních letech jeho existence, mj. také k problematice NEPu, zpracované zejména ve statích Vlastislava Bartoňka a Ludvíka Brázdy.⁶⁷ Sem náležely i kriticky a dobře argumentované statě Františka Janáčka, významného diskutéra na druhém zasedání komise historiků v Moskvě.⁶⁸

Objevovaly se první práce, které zaplňovaly dosud zapovězený výzkumný prostor, mj. působení československých legionářů v Rusku.⁶⁹ Významným „staro-novým tématem“ byla druhá světová válka a boj československých vojáků proti německým armádám. Zde významně přispěl Toman Brod, který však svoji práci ve finální podobě uveřejnil až po roce 1989.⁷⁰ V sérii svých statí k tematice Sovětského svazu ve vztahu k Československu pokračoval Brod i v roce 1968. S jedinečnými vzpomínkami přispěl též jeden z mužů legendární jedenáctky zpravodajců, kteří odletěli z Československa 14. března 1939 do londýnské emigrace a zahraničního odboje, Emil Strankmüller (1902–1988).⁷¹ Zdeněk Sládek podpořil diskusi o tak významné osobnosti jakou byl T. G. Masaryk. Nebyl však sám, kriticky reagoval na stať politologa Theodora Syllaby.⁷² Na jeho statě reagoval zhruba o rok později Vladislav Štátný.

Publikační směřování *Slovanského přehledu* bylo ovšem součástí celého širšího procesu. Jeho autoři se podíleli na řadě dalších publikací, či podporovali jejich vydání. Jednalo se i o dokumentární příručky, např. *Ruská revoluce 1917*,⁷³ dále

67 Vlastislav BARTOŇEK, *Sověty v prvních letech sovětské moci*, Ibidem 53, 1967, č. 5 s. 272–278; Ludvík BRÁZDA, *NEP a dnešek*, Ibidem 53, 1967, č. 1, s. 14–17.

68 František JANÁČEK, *Historické i aktuální souvislosti válečného komunismu*, Ibidem 53, 1967, č. 5, s. 264–271.

69 Jaroslav VÁVRA, *Říjnová revoluce v našich prvních legionářských memoárech a brožurách*, Ibidem 53, 1967, č. 5, s. 315–320.

70 Toman BROD, *Československé dilema v Sovětském svazu. Čs. vojáci v SSSR a jejich příchod na Střední východ (1939–1941)*, Ibidem 53, 1967, č. 1, s. 1–9.

71 Emil STRANKMÜLLER, *O spolupráci československé a sovětské vojenské rozvědky v Praze a Londýně*, Ibidem 54, 1968, č. 1, s. 72–79.

72 Theodor SYLLABA, *K problematice vztahu T. G. Masaryka a k říjnové revoluci*, Ibidem 54, 1968, č. 5, s. 386–391; Zdeněk SLÁDEK, *T. G. Masaryk a revoluční Rusko*, Ibidem 54, 1968, č. 6, s. 462–469.

73 *Ruská revoluce 1917. Prameny, memoáry, literatura. I. část 1917–1918*. Sv. 1, 2, Praha 1967 (Bibliografie a informace knihovny Ústavu dějin KSČ a Vysoké školy politické ÚV KSČ; *Přehled o složení nejvyšších orgánů KSSS*, in: Tamara Reimanová – Michal Reiman (eds.), *Revue dějin socialismu* 8, 1968, č. 4, s. 369–413.

o edici dokumentů Miloše Jandy a Jiřího Mušky.⁷⁴ Ohlas nejen v odborných kruzích mělo vydání překladu tehdy již známé práce historika Alexandra Nekriče, vědeckého pracovníka Institutu istorii Akademii nauk SSSR.⁷⁵ Autor v něm otevřeně hovořil o těžkých následcích Stalinova ignorování varování sovětských zpravodajců a dalších zpráv o chystaném útoku nacistických armád proti Sovětskému svazu. Bylo to téma doposud téměř nedotknutelné.⁷⁶ Nekričova kniha se vskutku stala téměř přes noc více než bestsellerem. Odhalovala stalinistický režim, úlohu vůdčovství Stalina, otázky, které byly pro ortodoxní linii sovětské ideologie nedotknutelné.

Pražské jaro 1968

Rok 1968 přinesl zásadní publikační zlom v činnosti časopisu. Důležitým pozitivním momentem proměn časopisu byl na jaře 1968 nástup renomovaného brněnského slavisty Josefa Macůrka do funkce ředitele ÚDESZ, jakož i do čela redakce časopisu. Na základě jeho iniciativy byl změněn název pracoviště na Ústav dějin východní Evropy (ÚDVE), což znamenalo, že se nyní bude více zaměřovat na výzkum v oblasti slavistiky, jakož i na starší dějiny východní Evropy do konce 19. století (včetně dějin Byzance). Macůrek si do redakce přinesl nezměrný elán, invenci a s ní též řadu nových záměrů. Šlo i o ambice, které měly postavit *Slovanský přehled* na úroveň směřující k západním slavisticky orientovaným časopisům. Tak, aby pracovníci mohli úspěšně vystupovat na zahraničních konferencích k východoevropské tematice.

Bezprostřední, viditelnou změnou bylo otevření časopisu dosud nepokryvané oblasti, reflexi nejnovějšího vývoje, na pořad dne přicházela témata, která byla dosud více než tabu, včetně osudů Podkarpatské Rusi.⁷⁷ Publikování statí obsahujících nová fakta, nové interpretace známých faktů i nové koncepce se ovšem netýkaly jen *Slovanského přehledu*, ale i *Československého časopisu historického*, *Historie a vojenství*,⁷⁸ *Revue dějin socialismu* a dalších. Právě posledně zmíněný časopis zde zaujímal specifické postavení. Statě, které v něm vycházely, obsahovaly mj. závažná metodologická zamyšlení, posunujících diskusi opět dále. Jednalo se např. o posta-

74 Miloš JANDA – Jiří MUŠKA, *Rok 1917 neznámý*, Praha 1967.

75 Emigroval v roce 1976 do USA.

76 Alexandr M. NEKRIČ, *První den války*, Praha 1967.

77 V. MOULIS, *Čtyřicet let politické činnosti N. S. Chruščova*, s. 331–339; Toman BROD, *Spor kolem Zakarpatska (1944–1945)*, *Slovanský přehled* 54, 1968, č. 4, s. 340–352.

78 Idem, *Příspěvek k prehistorii 22. června 1941*, *Historie a vojenství* 15, 1966, č. 5, s. 1017–1060.

vení české historické rusistiky, zejména o její místo v kontextu světové rusistiky, místo v československé historiografii, místo v kontextu české společnosti. Závěr jedné z těchto studií zněl: „Naše rusistika se ocitla na rozcestí. Musí důkladně zvážít, kam se vydat a jaký cíl chce sledovat. Bez cílevědomé organizace a myšlenkového kvasu nelze tyto otázky vyřešit.“⁷⁹ V téže studii ovšem autor také zdůraznil: „Leckterý historik, který se dnes zabývá např. působením Ruska a SSSR na vývoj ČSR, je leckdy – pokud jde o naše dosavadní práce věnované tomuto problému – v situaci stavbaře, který si říká, že by bylo výhodnější dům zbořit a postavit nový, než podniknout nákladnou a rozsáhlou opravu.“⁸⁰

V roce 1968 probíhalo rovněž kritické hodnocení ideologického výkladu z 50. let, resp. legend, které byly v tomto období vytvářeny, mj. i otázky interpretace postoje Sovětského svazu k Československu v roce 1938.⁸¹ Začínaly se objevovat i první připomínky tématu, jež bylo dosud zcela tabu, a sice ruské emigrace v Československu. Ovšem zatím jen v některých pracích literárních historiků.

Část autorů už dokázala zhodnotit výsledky svého studia v publikovaných statích, další byly připravovány. Nicméně bylo zřejmé, že bude potřeba delšího času, než se dospěje k tolik potřebnému monografickému zpracování. Směřování, vzestup kvality uveřejněných statí, trval však příliš krátce. Pohyboval se zhruba v první polovině trajektorie směřování ke špičkovému periodiku. Pro odborníky v oblasti ruských a sovětských dějin bylo důležitým signálem, který posunoval i publikační aktivitu ve *Slovanském přehledu*, vydání překladu práce známého amerického historika Waltera Lacqueura, v níž hodnotil historiografii sovětské revoluce u příležitosti jejího 50. výročí.⁸² Překlad Lacqueurovy práce, vydané v originále v roce 1967, však vyšel pouze v interní edici ÚDVE, navíc již ve změněné atmosféře jara 1969. Ve *Slovanském přehledu* v roce 1968 přibývaly kvalitně zpracované historiografické studie.⁸³ Časopis postupně v průběhu několika let obsahoval všechny potřebné rubriky standardního odborného časopisu v daném oboru. Můžeme říci, že v tomto ohledu, ve druhé polovině sledovaného období, přispěl *Slovanský přehled* podstatně i k výzkumu námi sledované tematiky. Co zatím časopisu scházelo, byly

79 Zdeněk SLÁDEK, *Otazníky nad naši rusistikou*, Revue dějin socialismu 8, 1968, č. 2, s. 299.

80 Idem, s. 296.

81 František LUKEŠ, *Poznámky k čs.-sovětským stykům v září 1938*, Československý časopis historický 16, 1968, č. 5, s. 703–730.

82 Walter LACQUEUR, *Osud revoluce. Interpretace sovětských dějin (výňatky)*, Praha 1969.

83 Zdeněk SLÁDEK, *Sovětská historiografie o zahraniční politice SSSR od r. 1917 do druhé světové války*, Slovanský přehled 54, 1968, č. 1, s. 65–67.

úporné, leč věcné diskuse, se kterými přišel J. Valenta, již v této době známý svými vášnivými diskusními příspěvky a časopiseckými polemikami.

S Macůrkovým projektem, s nímž nastupoval do funkce ředitele ÚDEV, souvisela podnětná anketa,⁸⁴ jejíž výsledky byly zveřejněny na stránkách *Slovanského přehledu*. Jednalo se o první anketu v dějinách časopisu a navíc takového rozsahu. Poprvé zde na otázky odpovídali také badatelé ze západních výzkumných institucí. Anketa uspořádaná při příležitosti sedmdesáti let existence časopisu pokládala respondentům dvě otázky:

„1. Jakým směrem by se podle vašeho názoru měla ubírat činnost a jednání historické sekce příštího slavistického kongresu, který se bude konat v Praze v létě r. 1968?

2. Jak hodnotíte přínos *Slovanského přehledu* pro rozvoj slavistického bádání – zvláště na poli historických věd, dnes jeho poli nejvlastnějším?“

Macůrek ve svých vlastních odpovědích vysoce pozitivně hodnotil úroveň *Slovanského přehledu*. Nejdříve ji stručně srovnal s podobnými periodiky, která vycházela ve slovanských zemích, poté co byl v roce 1924 obnoven, pak i pro následující období: „[...] jevil se mi obnovený *Slovanský přehled* jako mimořádně významný odborný i populárně vědecký časopis.“⁸⁵ Zdůraznil způsob vedení časopisu Janem Slavíkem. O nejnovějším vývoji časopisu souhrnně konstatoval ve formě, jak sám řekl, stručné poznámky k posledním ročníkům: „Soudím, že se v nich obnovuje a prohlubuje dobrá tradice *Slovanského přehledu*. Studie, které tu vycházejí tiskem, velmi napomáhají poznávání soudobých vztahů mezi národy střední, jihovýchodní Evropy a Sovětského svazu; na druhé straně studie metodologického charakteru přispívají účinně k upřesnění teoretických otázek.“⁸⁶

Na otázky v anketě odpověděl obšírně i Roger Portal, prezident Ústavu slovanských studií v Paříži, který si kromě drobných kritických poznámek posteskl, že revue by se měla věnovat též historii srovnávací. Nicméně konstatoval pozitivně: „*Slovanský přehled* se již přizpůsobuje vývoji současného světa.“⁸⁷ Kriticky i pochvalně se vyjádřil Yves Miller, profesor češtiny na Škole východních jazyků v Paříži. Ocenil vysokou hodnotu Slavíkových statí z meziválečného období o politických důsledcích bolševické revoluce, aby dále diplomaticky konstatoval o vývoji po

84 Další anketa, diskuse následovala až těsně po sametové revoluci v listopadu 1989, aby ji pak zhruba po deseti letech, na konci tisíciletí vystřídala diskuse na téma *Kontinuita ruských dějin*, která vyšla z iniciativy „Pražské skupiny historiků“.

85 *Anketa*, *Slovanský přehled* 57, 1968, č. 1, s. 6.

86 *Ibidem*.

87 *Ibidem*, s. 8.

roce 1956: „[...] čestné místo patří Sovětskému svazu. Co však revue získává na povrchu, ztrácí na hloubce a často na objektivitě, aspoň do roku 1956. [...] Vědecká hodnota článků se zřetelně zlepšuje po roce 1956.“⁸⁸ Mimořádně zajímavé byly odpovědi slavisty Hanse Lemberga ze semináře pro východoevropské dějiny v Kolíně nad Rýnem. Zdůraznil potřebu nejen historické komparace, ale zejména syntetického podání, a také potřebu neopomíjet neslovanské národy východní Evropy. Anketa nesporně sloužila jako inspirace pro další rozvoj *Slovanského přehledu*, což si však vyžadovalo více času.

Výsledkem řady přípravných studií, zveřejňovaných ve *Slovanském přehledu*, se stala dvoudílná publikace k dějinám Sovětského svazu, která vyšla v roce 1967.⁸⁹ Práce byla jednoznačným příslibem pro budoucí monografie, ale i výzvou pro další výzkum. Byla svým záběrem srovnatelná s pracemi, které tehdy byly vydány v západních zemích.

Po 21. srpnu 1968 – nástup ideologické protireformace

Záměry J. Macůrka vybudovat z ÚDVE excelentní pracoviště a *Slovanský přehled* proměnit v časopis světového významu, srovnatelný s dalšími periodiky tohoto typu, vzaly rychle za své po srpnovém vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa.

Rok 1969 nepřinesl již další pokrok v kvalitě studií, což odpovídalo vývoji politické situace v Československu i atmosféře ve společenských vědách a v samotném ústavu. Generace začátku 60. let jakoby zmizela, výjimkou bylo jen velice zdrženlivé pokračování v diskusi k masarykovskému tématu. Situace se proměňovala postupně, diskuse na téma osobnosti a významu T. G. Masaryka zazněla na stránkách časopisu ještě v průběhu roku 1969 v pracích Lubomíra Nového a Vladislava Štátného.⁹⁰ Vycházely i statě, jež si byly metodologicky protichůdné.

88 Ibidem.

89 Milan ŠVANKMAJER – Karel HERMAN – Vladimír HOSTIČKA – Bohumila ZÁSTĚROVÁ, *Dějiny Svazu sovětských socialistických republik: Přehled politického vývoje společnosti, Díl 1, Dějiny Ruska*, Praha 1967; Zdeněk SLÁDEK – Vladislav MOULIS – Jiří MUŠKA, *Dějiny Svazu sovětských socialistických republik: Přehled politického vývoje společnosti, Díl 2, Dějiny Sovětského svazu*, Praha 1967; *Dějiny Sovětského svazu a československo-sovětských vztahů v dokumentech, sv. 2, (1790–1900)*, Václav Čejchan (ed.), Praha 1964.

90 Lubomír NOVÝ, *Fenomén Ruska v Masarykově filosofii*, *Slovanský přehled* 55, 1969, č. 3, s. 201–208; V. ŠTÁTNÝ, *Masaryk a české rusofilství*, *Ibidem* 55, 1969, č. 2, s. 134–139.

Ústav dějin východní Evropy byl zrušen 30. září 1969,⁹¹ aby od 1. listopadu začal pracovat nový ústav pod starým názvem Československo-sovětský institut ČSAV (ČSI). Jeho ředitelem se stal V. Král, který také převzal místo šéfredaktora *Slovanského přehledu*. V této době si počínal velice radikálně. Svůj vztah k pracovníkům rušeného ústavu vyjádřil v hodnocení historických pracovišť.⁹² Sám zhodnotil kořeny kritického směru těmito slovy: „Pravicově-revizionistická skupina mezi historiky se postupně formovala od poloviny padesátých let, přičemž využívala zejména dezinterpretace závěrů XX. sjezdu KSSS. Přejímala ze západní antikomunistické propagandy pojem ‚stalinismus‘, kterým označovala celé období socialistické výstavby v Sovětském svazu od roku 1924, tj. od Leninovy smrti. Postupně však tento pojem rozšiřovala i na leninismus, který začala označovat za ‚specificky ruskou deformaci marxismu‘. V její interpretaci byl socialismus typem administrativně-byrokraticko-policejní diktatury, socialistická společnost byla označována jako společnost všeobecné manipulovatelnosti.“⁹³

Ideologická protireformace, normalizace, zcela eliminovala slibný náběh k bezprostřední komunikaci, konfrontaci a spolupráci se západními kolegy na téměř dvě desetiletí.⁹⁴ Výrazná proměna personálního obsazení se rychle odrazila v podstatné změně profilu publikovaných článků ve *Slovanském přehledu*, počínaje prvním číslem ročníku 1970. Zrušení ÚDVE také znamenalo, že převážná část příslušníků mladé generace rusistů, nyní dozrávajících do středního věku, dobře vybavená znalostmi a badatelskými kontakty, se ocitla mimo oficiální akademický svět. Kromě toho jim byl také prakticky znemožněn přístup do archivů a byl jim též ztížen přístup k vědecké literatuře. Jejich práce byly staženy z prodeje. Ty, které byly před vytištěním, šly do stoupy, nebyly přístupny ani v knihovnách. Tak byla postižena převážná část nejnovější knižní produkce k problematice sovětských dějin.

91 Prof. J. Macůrek byl penzionován.

92 Jitka VONDROVÁ, „Je třeba vyrovnat se s řáděním pravicových živilů“. *Úvahy Václava Krále nad stavem československé historiografie z léta 1969*, Soudobé dějiny 14, 2007, č. 1, s. 190–226.

93 Václav KRÁL, *Nad perspektivami české historické vědy*, s. 4, strojepis, průklep, osobní archiv Emila Voráčka. s. a.

94 Přímá komunikace se západními slavistickými pracovišti byla zastavena na téměř dvě desetiletí. Teprve v roce 1989, přesněji měsíc před listopadovou revolucí, došlo na základě předchozí korespondence k první návštěvě „ze západu“. Na studijní pobyt přijel 17. října do ČSI prof. Egbert Jahn, politolog z Hessische Stiftung Friedens – und Konfliktforschung se sídlem ve Frankfurtu/Main. Došlo tak k prvnímu pobytu, vlastně vůbec za existenci nejen ČSI, ale i ÚDESZ, na základě první smlouvy, aby do západního Německa jako první vycestoval Václav Melichar, vedoucí oddělení dějin socialistických zemí. Další vývoj ovšem již následoval po zlomu a pádu reálného socialismu.

Jejich autoři byli donuceni vykonávat podřadná kancelářská či manuální povolání (topiči v kotelně, stavební dělníci); část z nich posléze emigrovala.

Z pohledu výzkumné základny tak byly způsobeny nenahraditelné ztráty, které se nutně projeví na produkci *Slovanského přehledu*, jenž také rychle ztratil své nové, pracně nabývané renomé ze 60. let. Rozbití struktury vědeckého výzkumu, pracovních týmů a pracovních kontaktů znamenalo nejen pro historickou obec škody, jež byly později jen s námahou kompenzovány.

Do nového pracoviště ČSI již „hlavní hlasatelé revizionistických myšlenek“ nebyli přijati. Byl tak dokončen boj nové ortodoxie proti „pravicovému oportunistu“. Někteří z autorů ovšem ještě v nově ustaveném ČSI přežívali, ale byli si vědomi, že v okamžiku stabilizace pracoviště s příchodem nových pracovníků skončí. Linie byla určována lidmi z okruhu V. Krále. Noví lidé, kteří do ČSI přišli, většinou ve *Slovanském přehledu* uveřejňovali studie, jež si zasluhují označení propagandistické. Byť leckteré z nich byly vybaveny poznámkovým aparátem.⁹⁵

Počínaje č. 1 ročníku 59 za rok 1970 začala pracovat nová redakční rada v čele s V. Králem. J. Macůrek, V. Kotyk, F. Janáček, Z. Sládek, M. Švankmajer, J. Valenta již v redakční radě nefigurovali. Vedle „osvědčeného“ Čestmíra Amorta a jeho nespočetných statí k československo-sovětským „bratrským“ vztahům, přinesl časopis seriál statí s tematikou ruských revolucí 1905–1917 pracovníka ÚV KSČ Antonína Dolejšího (v letech 1983–1989 ředitel ČSI). Psány byly ve standardním sovětském duchu publikací 60. let. Vyšla i řada dalších statí propagačního charakteru; mj. z pera Karla Brabce, nového vědeckého tajemníka ústavu. Přesto v časopisu ještě doznívala témata dříve připravená, jejichž autoři mezitím opustili pracoviště. Ředitel V. Král přišel první s řadou svých rychle napsaných textů, které v brzké době využil v monografiích k problematice československé politiky před Mnichovem 1938.⁹⁶ Jimi se také vyrovnával s pokusy na základě obširných archivních výzkumů zhodnotit tuto problematiku. V této době Z. Sládek, ovšem ne na stránkách *Slovanského přehledu*, nýbrž v monografické podobě, vydal svoji stěžejní práci k hospodářským vztahům Československa se Sovětským svazem v meziválečném období.⁹⁷

95 Čestmír AMORT, *V. I. Lenin v Praze*, *Slovanský přehled* 56, 1970, č. 1, s. 65–74; Antonín DOLEJŠÍ, *Spory v SDDSR o ozbrojeném povstání za první revoluce v letech 1903–1907*, *Ibidem* 56, 1970, č. 5, s. 348–359; Karel BRABEC, *Sovětská obranní politika v boji za demokratická řešení problémů Dálného východu po druhé světové válce*, *Ibidem* 57, 1971, č. 6, s. 457–462; Václav MELÍCHAR, *Pomoc Sovětského svazu korejskému lidu v boji proti imperialistické agresi 1950–1953*, *Ibidem* 57, 1971, č. 6, s. 463–472.

96 Václav KRÁL, *Moskevský impuls*, *Ibidem* 57, 1971, č. 6, s. 449–456.

97 Zdeněk SLÁDEK, *Hospodářské vztahy ČSR a SSSR 1918–1938*, Praha 1971.

Ti badatelé, kteří přešli z bývalého pracoviště do nového jako dočasní zaměstnanci, publikovali studie, které byly formulovány značně zdrženlivě. Po bývalém nadšení a jiskře již nebylo ani stopy. Takovéto studie vycházely i z pera autorů, kteří již v novém pracovišti nepůsobili, mj. Jaroslava Valenty a Vladislava Moulise. Přesto si zasluhují pozornost. Jejich témata souvisela s výzkumem zahájeným v předchozích letech, nedošla však svého finále v monografické publikaci.⁹⁸

Z kvantitativního pohledu vychází nejsilnější řada prací k sovětskému ranému období, tématu, které bylo v té době hojně sledováno i v západní sovětologické odborné literatuře.⁹⁹ Nesourodá autorská dvojice, K. Herman a Z. Sládek, zpracovala studii zabývající se politickým oponentem T. G. Masaryka Karlem Kramářem.¹⁰⁰

Klíčová témata tak, jak byla diskutována ještě na 2. zasedání československo-sovětské komise historiků v Moskvě (mj. legie v Rusku, osobnost T. G. Masaryka, Sovětský svaz a Československo za druhé světové války.), již nebyla na pořadu dne. Témata, jež by si zasluhovala pozornost, mj. období po roku 1948, také ne. Normalizace přinesla v 70. letech návrat k jednoznačné poplatnosti ideologickým kánonům. Situace se pomalu proměnila teprve v 80. letech. Péčí disentu postupně vznikaly ineditní časopisy, připravované prakticky „na koleně“, ale o to s větším úsilím a zápalem. Jednalo se zejména o *Historické studie*, ve kterých historikové, vyhnání z akademických pracovišť, přes veškeré problémy vydávali výsledky svého studia a pokračovali ve výzkumu, byť omezenou měrou. Práce připravované často v maringotkách či jinde měly svoji nezpochybnitelnou hodnotu. Ti historici, kteří odešli do emigrace a podařilo se jim uchytit v akademickém světě, publikovali své práce veřejně. Jejich dílo se dostávalo do několika málo fondů pracovišť v Československu. I přesto, že k nim přístup byl komplikován uložením ve zvláštních trezorových fondech „Z“, nacházely své čtenáře mimo oficiální vědu.

98 Vladislav MOULIS, *Počátek rozporů ve spojenecké koalici. Východní Evropa ve vztazích mezi západními velmocemi a Sovětským svazem na jaře 1945*, Slovanický přehled 56, 1970, č. 1, s. 17–24; Zdeněk SLÁDEK – Jaroslav VALENTA, *Lenin a brestlitevský mír*, Ibidem 56, 1970, č. 2, s. 106–120; Jiří SLÁDEK, *Leninova revoluční činnost. (Úvaha)*, Ibidem 56, 1970, č. 2, s. 100–105.

99 Zdeněk SLÁDEK, *V. I. Lenin a janovská konference*, Ibidem 57, 1971, č. 5, s. 374–385; František ŠROM, *K utváření sociálně politické struktury sovětské vesnice v letech NEP*, Ibidem 57, 1971, č. 5, s. 367–373; Ludvík BRÁZDA, *Historicko-demografický a sociální vývoj dělnictva v SSSR*, Ibidem 55, 1969, č. 6, s. 455–466.

100 Karel HERMAN – Zdeněk SLÁDEK, *Karel Kramář a jeho slovanství*, Ibidem 56, 1970, č. 5, s. 321–336.

Ještě než se pokusíme učinit závěrečné hodnocení

Přínos *Slovanského přehledu* výzkumu sovětských dějin, resp. sovětologii můžeme zjišťovat různými způsoby. Pro přehlednost se nyní pokusme o jistou číselnou sumarizaci. Nejdříve se vynasnažíme zjistit vývoj podílu statí publikovaných ve *Slovanském přehledu*, tzn. nakolik byla věnována pozornost danému tématu. Pokusíme se ji zjistit využitím jednoduché povrchové kvantitativní metody. Není tím ovšem řečeno nakolik tyto statě byly přínosné pro obor. Podrobněji se pokusíme sumarizovat produkci časopisu v časovém období zhruba jednoho desetiletí 1960–1971, které představovalo nástup nové generace historiků, jejíž profesní záměry tvrdě korigovaly mocenské proměny až po zahájení normalizace v roce 1969 a jejím prosazení počátkem 70. let.

Tab. Podíl studií k ruským a sovětským dějinám na celku statí uveřejněných ve Slovanském přehledu 1960–1971.

Rok	Rusko do r. 1917	SSSR	Vztahy čs.-sov.	Vztahy SSSR k ostatním zemí sov. bloku	Celkový počet článků k Rusku, SSSR a vztahovým	Celkový počet studií ve Slov. př.	Podíl studií k Rusku a SSSR na celku
1960	-	-	3	1	4	30	0,13
1961	-	1	4	-	5	24	0,21
1962	2	2	1	-	5	24	0,21
1963	2	-	8	-	10	31	0,32
1964	4	1	9	-	14	52	0,27
1965	6	5	4	-	15	48	0,31
1966	5	3	4	1	13	37	0,35
1967	2	6	5	3	16	35	0,46
1968	2	-	4	-	6	31	0,19
1969	4	1	1	2	8	39	0,21
1970	4	4	5	-	13	25	0,52
1971	8	5	4	-	17	30	0,57

Nutno uvést několik technických upřesnění. Na přelomu 50. a 60. let se postupně změnil profil studií publikovaných ve *Slovanském přehledu*. Nejednalo se jen o proměny časopisu zaměřeného především na propagandu, dále došlo postup-

ně ke změně profilyce směrem k historickému zaměření. Zásadní proměna proběhla v roce 1964, kdy se časopis stal periodikem především s historickým zaměřením.

Nepracujeme zde ovšem s obsáhlými bibliografickými databázemi, takže výsledky této tabulky můžeme považovat jen za orientační, ve smyslu trendu. I v produkci můžeme sledovat, že někteří autoři připravovali větší práci a postupně vydávali jednotlivé dílčí kapitoly, zatímco naopak jiní dávali přednost publikovat celou práci najednou, a tudíž se až na drobné statě odmlčeli. Z tabulky lze i vysledovat, nakolik redakční vedení věnovalo pozornost tématu ruských a sovětských dějin, resp. poměr publikovaných studií k ruským potažmo sovětským dějinám na celém obsahu časopisu. Vidíme, že v první polovině 60. let studie k sovětským dějinám nepředstavovaly většinu. Teprve v roce 1965 se rozběhla publikační vlna s tímto zaměřením. Rok 1968 znamenal (snad) paradoxně pokles, který však signalizoval přípravu větších prací, jako byly zmiňované dvoudílné *Dějiny sovětských socialistických republik*. Standardní průměr si udržely práce k československo-sovětským vztahům, aby i ty v roce 1969 jakoby nebyly. Jak jsme viděli výše, vyplývalo to i z té okolnosti, že historici z ÚDVE své statě uveřejnili jinde, např. v *Revue dějin socialismu*, resp. *Československém časopise historickém*. Prudký nárůst podílu studií k dějinám sovětského období, tedy sovětologickým, nám signalizuje nástup normalizace v roce 1970–1971.

Závěrem

Hodnocení přínosu *Slovanského přehledu* v 60. letech 20. století ve smyslu historického bádání o dějinách Sovětského svazu nutně souvisí s cestou, kterou československá sovětologie v této době urazila. Byla pozoruhodná ve dvou směrech: „Jednak tím, že se pokoušela uvolnit sevření dogmatu a jeho strážců, jednak tím, že přitom narazila nejen na překážky vnitropolitické, ale i na zásahy vnější, zvláště když se dotkla bolavých aspektů československo-sovětských vztahů. Přesto je pozoruhodné, kam až přes tyto překážky dospěla.“¹⁰¹ Časopis prošel výraznými proměnami, autorský kolektiv však jednoznačně potřeboval pokračovat dále v této linii, rozšiřovat komunikaci s odborným světem. Na produkci se postupně projevoval nejen entuziasmus mladé, ale již vyzrálé generace československých rusistů, kteří pracovali na výzkumu sovětského období. Obdobně bylo přínosné důkladnější teoretické a metodologické zakotvení výzkumu i interpretace. *Slovanský přehled* po-

101 Z. SLÁDEK, *Po stopě historické pravdy*, s. 3–4.

stupně přišel s novými badatelskými tématy, překonával dřívější bariéry i tabu, pokládal zcela nové otázky. I ve stručném srovnání s vybranými západními časopisy vidíme, že se vracel k renomé, jaké měl v meziválečném období. Tak, jak jej vnímal historik nejpovolanejší, Josef Macůrek, který ve funkci šéfredaktora časopisu usiloval o další kvalitativní posun. Ten byl zastaven, můžeme snad říci, v půli cesty. Pohyb po ní byl přerušen na dlouhá léta a periodikum se, co do publikování kvalitních studií, srovnatelných se západní produkcí vrátilo, až na čestné výjimky, kvalitativně hluboko zpět.

SUMMARY

For more than a decade following 1948 the *Slavonic Review* became, with few exceptions in its publication record, more or less a propaganda mouthpiece that served the ideological goals of the communist regime in Czechoslovakia, and its quality steeply declined. Most of the members of the younger generation of historians and Russianists who were entering the research centers between the 1950s and 1960s brought with them an awareness of the necessity of approaching research in a fundamentally different manner, more critically, and without the burden of the previous ideological shackles. The subjects of their individual studies also gradually homed in on previously forbidden subjects. More freely available information enabled more immediate encounters with the results of Western research, first only through the channels of specialist literature, and then later also when scholars were able to take part in foreign conferences which then opened up opportunities for further collaboration with foreign colleagues. The young generation then worked these discoveries into their new projects which recognized the differences in the views of Western Sovietology, including revisionist perspectives. And it was the *Slavonic Review*, which in 1964 had become an exclusively specialized historical periodical with much higher professional standards, that conveys these materials to a general scholarly and even the lay public that took an interest in these matters. New methods lead to different perspectives in several of the lines of historical inquiry into Soviet history tracked in this study. However, these lines had had to be negotiated, and issues revolving around the revolution, the origin and development of the Soviet state, the roles of Stalinism and criticism of it, theories of peoples' revolutions were of particular interest. There were also essays published with new evaluations of significant historical personalities such as T. G. Masaryk. The publication's journey to its position as a standard scholarly periodical comparable with the renowned journals in Western countries was cut short with the commencement of normalization, and such was also the fate of the character and scope of individual essays published. There were a few honorable exceptions, which, however, were primarily dealing with older periods in Russian and Balkan history.

STUDIE

Polsko a sto ročníků Slovanského přehledu

JIŘÍ FRIEDL

*Historický ústav AV ČR, v. v. i., pobočka Brno***Poland and One Hundred Volumes of the Slavonic Review**

This article, on the basis of the study of one hundred volumes of the *Slavonic Review*, attempts to present a sketch of the reflection of Polish subjects in this journal. The *Slavonic Review* was founded as a news periodical, and therefore at the outset there were many texts appearing on its pages from the disciplines of ethnography, linguistics, and literature. This article focuses on the gradual filtering of historical subjects into the *Slavonic Review* and upon the gradual transformation of the journal into a scholarly periodical in which Czech historians who focus on Poland – as well as their Polish colleagues – published their essays. The article does not present an exhaustive bibliographical summary of Polish studies topics in the *Slavonic Review*. It is only a sketch of the main trends in the field of the presentation of the history of Poland and of Czech-Polish relations within the *Slavonic Review*.

Key words: Slavonic Review, Poland, historiography

Dějiny *Slovanského přehledu* nebyly přímočaré, vliv na ně měly politické změny v Evropě ve 20. století a také proměny v chápání dějin slovanských národů. Tato skutečnost se bezpochyby bude odrážet i v ostatních příspěvcích věnovaných jiným oblastem (národům), jimiž se autoři publikující ve *Slovanském přehledu* zabývali. *Slovanský přehled* vznikl primárně jako zpravodajské periodikum, což je obecně

známou skutečností. Stanovil si za cíl zprostředkovávat zejména informace o dění ve slovanském světě. Je přitom pochopitelné, že značnou pozornost přispěvatelé věnovali národům bezprostředně sousedícím s Čechy, tedy i Polákům. Následující příspěvek si nenárokují být vyčerpávajícím pojednáním o Polsku a Polácích na stránkách *Slovanského přehledu*. Vzhledem k proměnám zaměření časopisu by to vyžadovalo spolupráci i dalších odborníků (zejména z oblasti lingvistiky, literární vědy či etnologie), kteří by pomohli zhodnotit přínos *Slovanského přehledu* v těchto oblastech. Předkládaný text je jen pokusem o základní charakteristiku, přičemž se zaměří zejména na postupné pronikání historických témat na stránky *Slovanského přehledu*, resp. přiblížení, jak ve *Slovanském přehledu* rezonovaly významné události, ať už z polských dějin či relací mezi Čechy a Poláky. I tak, vzhledem k omezenému prostoru, bude možné většinu aspektů jen naznačit. Podnítl-li proto tento příspěvek další bádání o místě *Slovanského přehledu* v historických výzkumech o Polsku a Polácích, pak splní jeden ze svých cílů.

Pokud si prolistujeme ročníky před první světovou válkou, tak zjistíme, že zájem o Polsko a Poláky byl značný. Příspěvky psali nejen čeští, ale také polští autoři, což lze jistě přičíst rozsáhlým kontaktům Adolfa Černého mezi polskými intelektuály. Ostatně nedávno publikovaná korespondence mezi Černým a sourozenci Parczewskými ukazuje, jak poměrně rozsáhlé a čilé kontakty mohl tehdejší intelektuál udržovat, jsa odkázán jen na klasickou poštu a (ve srovnání s dneškem) jen na omezené možnosti dopravy.¹ Ani sám Černý se polské problematice nevyhýbal a vyslovil se např. k palčivé otázce polsko-ruských vztahů. Jednalo se o reakci na zprávu významného polského publicisty a literárního kritika (a později také rektora Univerzity Stefana Batoryho ve Vilně) Mariana Zdziechowského o průběhu sjezdu slovanských novinářů v Krakově, během něž rezonovaly napjaté polsko-ruské vztahy, které zároveň komplikovaly porozumění mezi českými a polskými zástupci na sjezdu. České rusofilství bylo pro řadu polských vlastenců nepochopitelné a Zdziechowski apeloval na Čechy, že „musí mít na paměti, že jest nám bojovati nejen s pruským hakatismem, ale i s hakatismem ruským, že pp. Komarov a Gringmuth nejsou [k] nám ani dost málo laskavější než pp. Hennemann, Kennemann a Tidemann, o tolik však nebezpečnější, že hakatismus pruský tiskne poměrně malou část Polska, kdežto štváním hakatismu ruského trpí ohromná většina ná-

1 Ewa ANDRYSIAK – Elżbieta STECZEK-CZERNIAWSKA, *Dopisy Adolfa Černého Melanii a Alfonsovi Parczewským. Příspěvek k česko-polským vztahům*, *Slovanský přehled* 100, 2014, č. 1, s. 141–178.

roda našeho“.² Černý se snažil ukázat na příkladu Borise Čičerina, že mezi ruskými mysliteli jsou upřímní přátelé Poláků, kteří si přejí shody mezi oběma národy. Leč, jak Černý dodává, „lidí rázu Čičerinova není v Rusku mnoho“. Zakladatel *Slovanského přehledu* si velmi dobře uvědomoval, že bez shody rusko-polské myšlenka slovanské vzájemnosti, mezi slavjanofily stále populárnější, nebude realizovatelná.³

Čechy a Poláky nerozděloval jen odlišný postoj k Rusku. Na počátku 20. století ve *Slovanském přehledu* rezonuje i otázka Těšínského Slezska, kde v té době obě etnika vedla mezi sebou boj o získání rozhodujícího vlivu na tomto území. Zcela přirozeně proto dominovala lingvistická stránka sporu a ke cti *Slovanského přehledu* lze bezpochyby připsat, že ve vyostřujícím boji mezi Čechy a Poláky na Těšínsku si časopis zachovával nadhled a apeloval na ochotu k porozumění. Jiří Polívka, polonista působící na Karlově univerzitě,⁴ k tomu v roce 1909 napsal: „[...] jak Češi tak Poláci mají hojnější a důležitější práci než znesvářiti se pro nějakou vesnici na Těšínsku. Jmenovitě budiž nás Čechů daleko, abychom shlíželi na polský lid dělný asi podobně, jak to činí bourgeoisie německá na náš dělný lid v severních Čechách“.⁵ V obdobném duchu psal i známý polský jazykovědec Roman Zawiliński.⁶

Slovanský přehled se jinak v této době zaměřoval zejména na literární a jazykovou problematiku a tomu odpovídal i charakter publikovaných textů. Často se setkáváme s pracemi o polské literatuře, překlady polských děl, portréty významných spisovatelů. V recenzní rubrice patřily polské knihy k nejvíce zastoupeným, zajímavé pro současného badatele mohou být dopisy zasílané z Polska a informující o aktuálním dění ve světě literatury. Vzhledem k česko-německému soupeření v habsburské monarchii se zájmu těšila rovněž problematika postavení Poláků v pruském záboru. Postupně ovšem na stránky *Slovanského přehledu* začínají proni-

2 Maryan ZDZIECHOWSKI, *O sjezdě slovanských novinářů v Krakově. Z dojmů slovanofila*, Ibidem 2, 1900, č. 2, s. 91–99. Termín „hakata“ je odvozen od počátečních písmen jmen zakladatelů organizace Deutscher Ostverein Ferdinanda von Hansemanna, Hermannna Kennemanna a Heinricha von Tiedemanna, kteří prosazovali postupnou germanizaci pruského záboru. K rozdílným postojům k Rusku srov. např.: Jaroslav VALENTA, *Poláci a Rusko v letech 1918–1945: státní politika a veřejné mínění*, in: Vladimír Leška a kol., *Rusko, Polsko, střední Evropa: dědictví minulosti a současnost*, Praha 1998, s. 17–18.

3 Adolf ČERNÝ, *K otázce shody rusko-polské*, *Slovanský přehled* 2, 1900, č. 9, s. 415–426.

4 Karel KREJČÍ, *Třicetiletí polonistických studií na Karlově univerzitě*, Ibidem 39, 1953, č. 9, s. 285–286.

5 Jiří POLÍVKA, *Ke sporu českopolskému v Těšínsku III.*, Ibidem 4, 1902, č. 3, s. 117–119.

6 Roman ZAWILIŃSKI, *Ke sporu českopolskému v Těšínsku I.*, Ibidem 4, 1902, č. 2, s. 62–68.

kat i práce s historickou tematikou, kdy česko-polským stykům v minulosti věnoval pozornost Jaroslav Bidlo.⁷

Přestávka ve vydávání *Slovanského přehledu*, způsobená první světovou válkou, trvala nakonec déle než samotný konflikt. Vznik Československé republiky a Černého angažmá v diplomatické službě nového státu způsobily, že *Slovanský přehled* čtenáři znovu dostávali do rukou až v roce 1925. Novému ročníku obnoveného časopisu předcházela sborník vydaný u příležitosti Černého šedesátin. Sestavovatelé Antonín Frinta a František Tichý chtěli nejen uctít životní jubileum zakladatele *Slovanského přehledu*, nýbrž časopis opět vydávat. Mezeru způsobenou první světovou válkou a léty po ní se pokusili alespoň zčásti zaplnit souborem prací, které by zachytily „vývoj Slovanstva v uplynulém desetiletí“ a podaly „obraz přítomného stavu slovanských národů, jakého naše literatura od převratu bolestně postrádá“.⁸ Frinta i Tichý si přitom dobře uvědomovali, že ani takto se nepodaří mezeru ve vydávání *Slovanského přehledu* zaplnit. Ostatně i články o Polsku publikované v tomto svazku byly jen velmi skromným příspěvkem k jeho historii v předchozích deseti letech. Stručný text Jerzyho Kurnatowského, polského právníka a ekonomy (vyznamenaného Řádem Bílého lva), jen ve zkratce nastiňuje první léta obnoveného polského státu. Tyto limity si dobře uvědomovali i oba sestavovatelé, a tak čtenářům v závěrečné redakční poznámce doporučili k dalšímu studiu knihu bývalého spolupracovníka *Slovanského přehledu* Václava Dreslera (redaktoři jméno zkomolili na Drexler) *Polsko a Poláci* (Plzeň 1922).⁹

Můžeme jen litovat, že *Slovanský přehled* nevycházela zvláště během prvních let po první světové válce. Jak známo, v roce 1918 se mezi Československem a Polskem rozhořel územní spor o Těšínské Slezsko a také o Oravu a Spiš. Trval několik let, v jednu dobu dokonce přerostl ve válečný konflikt (tzv. sedmidenní válka v lednu 1919). Ztroskotaly pokusy o dohodu, plánovaný plebiscit se neuskutečnil. Polsko a Československo se nakonec podřídily arbitrážnímu rozhodnutí Konference velvyslanců v belgickém Spa 28. července 1920. Zvláště polská strana však nebyla s jejím výsledkem spokojena. Není zde prostor podrobněji rozebírat příčiny a prů-

7 Jaroslav BIDLO, *O stycích česko-polských v minulosti*, Ibidem 6, 1904, č. 5, s. 193–202.

8 Antonín FRINTA – František TICHÝ, *Úvodem*, in: Eosdem (eds.), *Slovanský přehled 1914–1924*. Sborník statí, dopisů a zpráv ze života slovanského. K šedesátým narozeninám Adolfa Černého, Praha 1925, s. 3–4.

9 Jerzy KURNATOWSKI, *Vzkříšení Polska*, in: *Slovanský přehled 1914–1924*, s. 254–262. Další texty k Polsku v tomto svazku: Bohumil VYDRA, *Krásná literatura v obnoveném Polsku*, s. 263–274; F. BAŁKOWSKI, *Kašubové*, s. 275–278.

běh sporu o Těšínské Slezsko, Oravu a Spiš,¹⁰ konstatujeme pouze, že vztahy mezi oběma státy tento spor značně poškodil. Bylo by jistě zajímavé sledovat, jak by se k němu stavěli přispěvatelé *Slovanského přehledu*, bezpochyby by se toto téma stalo jedním z významných, jemuž by časopis na svých stránkách věnoval prostor a komentáře. Naději na lepší budoucnost v československo-polských vztazích se stal soubor mezistátních smluv uzavřených v roce 1925.¹¹ Adolf Černý tuto událost na stránkách *Slovanského přehledu* upřímně přivítal. Viděl v nich naději pro přátelské soužití obou států ve střední Evropě, a tak se nelze divit, že zvláštní pozornost Černý věnoval likvidační smlouvě řešící otázky národnostních menšin, v případě Československa té polské na Těšínsku. „Je třeba prakticky projevované dobré vůle vůči menšinám, ale je také třeba dobré vůle menšin a jejich obhájců, kteří nesmí otázku menšinovou rozdmýchovat do té míry, aby z toho mohli těžiti nepřátelé proti nám. Loajální postup v obojím směru jest příkazem správné politiky obou států,“ konstatoval A. Černý a masarykovsky zdůrazňoval, jak od existence Československa závisí trvání Polska a naopak. Černý byl hluboce přesvědčen, že od roku 1925 se začíná psát nová, světlejší kapitola československo-polských vztahů.¹²

Obnovený časopis se přitom v řadě ohledů lišil od předválečných čísel. Způsobila to mezi jinými i generační výměna. Patrný je také určitý ústup od problematiky literární a jazykové, byť i tyto mají po celé meziválečné období ve *Slovanském přehledu* silnou pozici.¹³ V oblasti polonistiky je zřejmý zvýšený zájem o dějiny. Reprezentoval jej zejména Karel Krejčí svými statěmi o česko-polských literárních kontaktech v první polovině 19. století a vztazích mezi oběma národy v době listopadového povstání a po něm.¹⁴ Spolu s Marianem Szyjkowským, také profesorem Karlovy univerzity, jenž do *Slovanského přehledu* přispíval zejména statěmi o polské

10 Z posledních prací srov. zejména: Marek Kazimierz KAMIŃSKI, *Konflikt polsko-czeski 1918–1921*, Warszawa 2001; Petr JELÍNEK, *Zabraněně-politické vztahy Československa a Polska 1918–1924*, Opava 2009. Stále přínosná je i starší práce Jaroslava Valenty *Česko-polské vztahy v letech 1918–1920 a Těšínské Slezsko* (Ostrava 1961).

11 Jindřich DEJMEK, *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992)*, Praha 2002, s. 141.

12 Adolf ČERNÝ, *Doboda polsko-československá*, *Slovanský přehled* 17, 1925, č. 2, s. 92–97.

13 Např.: Zofja CIECHANOWSKA, *Polská literatura v letech 1929–31*, *Ibidem* 24, 1932, č. 7, s. 389–401; č. 8, s. 453–474; č. 9, s. 526–538; č. 10, s. 577–583.

14 Karel KREJČÍ, *První krise českého slovanství (Vliv polského povstání listopadového na české národní obrození)*, *Ibidem* 20, 1928, č. 1, s. 13–22; č. 2, s. 108–122; č. 3, s. 177–201; č. 4, s. 249–272; *Idem*, *Poláci v Čechách v době povstání listopadového a „velké emigrace“*, *Ibidem* 22, 1930, č. 7, s. 504–509; č. 8, s. 583–598; č. 9, s. 670–678; č. 10, s. 721–741.

literatuře,¹⁵ patřil k výrazným osobnostem, které se polské problematice v *Slovanském přehledu* věnovaly. Nechybějí ovšem ani příspěvky ze soudobých polských dějin,¹⁶ přehlednou studii o historii česko-polských styků čtenářům nabídl historik a diplomat Kamil Krofta.¹⁷ Za povšimnutí také stojí, že v meziválečném období do *Slovanského přehledu* našel cestu pozdější významný polský historik Henryk Batowski.¹⁸

Časopis i nadále plnil úlohu zpravodajskou. Důraz byl ovšem nyní kladen nejen na literární a umělecký život slovanských národů, nýbrž i na aktuální politický a hospodářský vývoj. Každé číslo mělo rubriku nazvanou *Rozhledy po životě slovanském*, v níž byla věnována pozornost i aktuálnímu dění v Polsku.¹⁹ Ze zřetele *Slovanský přehled* neztrácel ani „bolavá místa“ v česko-polských vztazích. I když Adolf Černý v roce 1925 optimisticky hleděl do budoucnosti, ukazovalo se, že otázka Těšínska a postavení tamní polské menšiny zůstává i nadále palčivým tématem. Ve 30. letech se situace zhoršovala. V této souvislosti stojí za zmínku recenze publikace ostravského historika a učitele Aloise Adamuse, kterou v roce 1931 publikoval ve *Slovanském přehledu* Antonín Frinta. Adamusův příspěvek se vzeprél tvrzením českých šovinistů o popoštění Těšínska v 19. století, za což si autor vysloužil ostrou kritiku. V útlé brožurce²⁰ shromáždil důkazy o autochtonním charakteru zdejšího polského obyvatelstva a na svou dobu velmi odvážně prohlásil: „Tvrdí-li se dnes, že Těšínsko bylo popoštěno, je to tatáž logika, jako když Němci v Čechách tvrdí, že Čechy byly počeštěny. Veškerá moc pochází z lidu a na Těšínsku učilo se tak dlouho česky, dokud lid neměl moci. Jakmile přišel k moci, odstraňoval to, co mu bylo úřady vnuceno. Čeština ustupovala cestou přirozenou, a nebyti průmyslu v Ostravě a na Orlovsku, byla by ustoupila až na břehy Ostravice [...]“ Frinta pouka-

15 Např.: Marian SZYJKOWSKI, *Lyrika Jana Kasprowicze*, Ibidem 19, 1927, č. 2, s. 81–90; Idem, *Nejnovější proudy v současné polské poezii*, Ibidem 18, 1926, č. 3–4, s. 225–231; č. 6, s. 423–428.

16 Např.: Emil JANOUŠEK, *Polský převrat z r. 1918*, Ibidem 20, 1928, č. 9, s. 641–658; Idem, *Polsko a světová válka*, Ibidem 18, 1926, č. 2, s. 102–115; č. 3–4, s. 208–225; č. 5, s. 324–331; č. 6 s. 439–446; č. 7, s. 509–516; č. 8, 602–609; č. 9, s. 674–683; č. 10, s. 721–732; Idem, *Polsko a světová válka*, Ibidem 19, 1927, č. 2, s. 94–107; č. 3, s. 183–198; č. 4–5, s. 277–304; Idem, *Masarykova „Nová Evropa“ a Dmowského „Problems of Central and Eastern Europe“*, Ibidem 22, 1930, č. 2, s. 86–98; Idem, *Polsko a Litva*, Ibidem 22, 1930, č. 1, s. 6–26; č. 3, s. 199–212; č. 4, s. 245–261; č. 5, s. 334–358; č. 6, s. 435–444; č. 7, s. 509–518; č. 8, s. 605–614; č. 9, s. 678–684; č. 10, s. 742–750.

17 Kamil KROFTA, *Naše dějinné styky s Polskem*, Ibidem 24, 1932, č. 8, s. 453–462; č. 9, s. 513–526.

18 Např.: Henryk BATOWSKI, *Ještě o písni „Hej, Slované!“*, Ibidem 26, 1934, č. 10, s. 295–297.

19 Např.: Ludvík EHRlich, *Polsko a Gdansk*, Ibidem 18, 1926, č. 1, s. 21–31.

20 Alois ADAMUS, *Jazyková otázka ve školství na Těšínsku*, Slezská Ostrava 1930.

zoval na problémy, s jakými se Adamus setkal při přípravě vydání knížky. Původně text vznikl pro *Sborník slezských učitelů*, avšak „z příčin národních na přání jistých politiků“ jej redakce odmítla. Frinta obhajoval Adamusovy vývody a poukazoval v této souvislosti na vlastní zkušenost: „[...] sám dotvrzují ze svých pozorování poměrů na Těšínsku od r. 1914 podnes, že právě tyto ‚vlastenecké legendy‘ a iluze o původním, prý českém rázu celého Těšínska, přispívají k fanatismu protipolského boje a k favorisování ‚dajčfrajndlišských‘ živilů,²¹ těžících z národní nevědomečnosti slezského lidu.“²²

Racionální hlasy v diskusi o národnostních poměrech na Těšínsku ovšem v té době přehlušovaly politické zájmy. Od roku 1934 nastala změna kurzu polské zahraniční politiky k Československu vnímaného sanačním režimem jen jako sezonní stát. Na antičeskou kampaň odpovídali v podobném duchu čeští šovinisté, a tak se poměry na Těšínsku rychle vyostřovaly do té míry, že i nevhodná poznámka, pronesená v nevhodnou chvíli a na nevhodném místě, mohla způsobit značné problémy, zatímco za normální situace by zůstala bez povšimnutí.²³ Polsko si stěžovalo na útlak polské menšiny a snahy československých úřadů o asimilaci. Obě strany v argumentační válce využívaly různé statistiky a pojednání o počtech Poláků na Těšínsku, které k uklidnění ovšem nevedly. Ve *Slovanském přehledu* se k aktuálnímu stavu československo-polských vztahů vyjádřil Emil Janoušek, jenž za jejich špatným stavem neviděl otázku postavení polské menšiny, nýbrž „značně rozdílná hlediska na základní problémy politiky evropské“. Polskou otázku na Těšínsku vnímal jen jako zástupný problém, který však Varšava staví na první místo a vidí v ní „jádro problému polsko-československých vztahů a jedinou základnu, již je třeba zvoliti pro řešení dalších otázek“.²⁴ Janoušek ve svém příspěvku analyzoval v poslední době Poláky vydané publikace, jež zejména za využití různých statistických

21 Frinta měl na mysli šlonzácké hnutí. Podrobněji srov.: Marie GAWRECKÁ, *Těšínské Slezsko a „šlonzácké hnutí“*, Těšínsko 53, 2010, č. 3, s. 1–8; Krzysztof NOWAK, *Ruch ślązakowski na Śląsku Cieszyńskim. Ślonzácké hnutí v Těšínském Slezsku*, in: *Mniejszości narodowe na Śląsku Cieszyńskim dawniej i dziś. Minulost a současnost národnostních menšin na Těšínsku*, Český Těšín 2001, s. 53–68.

22 Citát z Adamusovy knihy: *Slovanský přehled* 23, 1931, č. 8, s. 618. V únoru 1948 byla v ostravském městském muzeu otevřena výstava o díle Aloise Adamuse u příležitosti jeho sedmdesátin. Adamus se jejího zahájení zúčastnil. V té době byl bývalý učitel již na odpočinku, který trávil v Turnově. *Výstava díla prof. Adamuse*, Hlas, 10. 2. 1948, s. 2.

23 Jiří FRIEDL, „*Moje jméno zní tak jako v polštině Těšín, který jste ukradli*“. *Trampoty dr. Franciszka K. Cieszyńskiego při cestě přes Československo v roce 1936 na pozadí československo-polských vztahů*, Těšínsko 57, 2014, č. 2, s. 22–28.

24 Emil JANOUŠEK, *Jak je to s Poláky v Československu?*, *Slovanský přehled* 27, 1935, č. 8, s. 325–332.

přehledů a jejich interpretace se snažily dokázat zhoršující se poměry Poláků na Těšínsku. Podle Janouška ovšem rozbor prezentovaných dat ukazoval, „že rozruch, který se kolem nich působí, jest chtěný a uměle živěný“.²⁵

Emil Janoušek patřil po mnoho let k čilým přispěvatelům *Slovanského přehledu* pro oblast Polska. Jeho pozornost přitahoval boj uvnitř sanačního tábora o politický vliv po smrti maršála Józefa Piłsudského, ale i pokusy o reformu polského hospodářství.²⁶ Časopis v tomto období reflektoval i problémy v polsko-ukrajinských nebo polsko-litevských vztazích,²⁷ resp. otázku Podkarpatské Rusi v relacích mezi Československem a Polskem.²⁸ K roli Polska, Československa a Sovětského svazu v Evropě, nad níž již visel černý mrak blížící se války, se vyjádřil Jan Slavík.²⁹ Zájem publicistů o dění v Polsku a zejména polsko-ukrajinské vztahy neustával ani po rozpadu Česko-Slovenska a okupaci českých zemí v březnu 1939.³⁰

V roce 1939 vyšel *Slovanský přehled* pouze dvakrát (v květnu a červnu) – vždy jako dvojčíslo. Redakce se přitom snažila udržet dosavadní úroveň časopisu, musela však po 15. březnu 1939 – jak sama přiznávala – na některé texty rezignovat. Rozhodla se však vyzkoušet, kam až může v nové situaci zajít: „[...] Odhodlávali se nyní k jeho vydání, činíme tak, abychom zjistili, jak na to bude reagováno. Slované orientace se vzdání nemůžeme, neboť patří k životním tradicím našeho národa. Čtenáři jistě pochopí, když nebudeme nyní posuzovati všechny poli ti c-

25 Ibidem, č. 9, s. 365–371.

26 Emil JANOUŠEK, *Rozcestí polské vnitřní politiky*, *Slovanský přehled* 29, 1937, č. 1, s. 4–8; č. 2, s. 43–51; Idem, *Česká pozorování polské politické přítomnosti*, *Ibidem* 29, 1937, č. 4, s. 108–118; Idem, *Polský vnitropolitický problém*, *Ibidem* 29, 1937, č. 7, s. 219–224; Idem, *Polská čtyřletka*, *Ibidem* 30, 1938, č. 2, s. 49–57.

27 V. CHARVÁT, *Krise polsko-ukrajinské dohody*, *Ibidem* 29, 1937, č. 9, s. 273–277; Idem, *Ukrajinský tábor v Polsku*, *Ibidem* 30, 1938, č. 2, s. 61–65; Idem, *Ukrajinský tábor v Polsku*, *Ibidem* 30, 1938, č. 5, s. 204–207; Emil JANOUŠEK, *Polsko-litevský poměr*, *Ibidem* 30, 1938, č. 4, s. 151–163. Posledně citovaný text se týká hraničního incidentu v březnu 1939. Podrobněji k němu srov.: Jindřich DEJMEK, *Polské ultimátu Litvě v březnu 1938: mezinárodní aspekty zapomenuté krize předválečné Evropy*, *Ibidem* 94, 2008, č. 2, s. 209–220; Piotr ŁOSSOWSKI, *Ultimatum polskie do Litwy 17 marca 1938 roku*, Warszawa 2010.

28 Emil JANOUŠEK, *Česko-polský poměr a Podkarpatská Rus*, *Slovanský přehled* 30, 1938, č. 9, s. 362–368.

29 Jan SLAVÍK, *Polsko, Sovětské Rusko a Československo*, *Ibidem* 30, 1938, č. 4, s. 133–139; č. 5, s. 194–204; č. 6, s. 232–239.

30 V. CHARVÁT, *Zostření polsko-ukrajinského sporu*, *Ibidem* 31, 1939, č. 1–2, s. 19–24; Idem, *O taktiku Ukrajinců v Polsku*, *Ibidem* 31, 1939, č. 3–4, s. 88–91; Boh. VYDRA, *Výsledky školské reformy v Polsku*, *Ibidem* 31, 1939, č. 3–4, s. 83–88; Emil JANOUŠEK, *Věci polské*, *Ibidem* 31, 1939, č. 1–2, s. 15–18.

ké události, týkající se slovanských států. Jde nám hlavně o udržení kontinuity našeho časopisu, jehož další dvojčíslu chystáme na červen.“³¹

Červnové dvojčíslu se nakonec ukázalo být posledním, a to na dlouhých sedm let.³² Když v roce 1946 začal *Slovanský přehled* znovu vycházet, dostalo se do rukou čtenářů již výrazně proměněné periodikum, na jehož podobu měly vliv společenské a politické změny v tehdejší Československu. Všeobecné nadšení z výrazného podílu slovanských národů na porážce nacistického Německa – zvláště díky válečnému nasazení Rudé armády – se projevovalo zejména v propagování myšlenky slovanské vzájemnosti. Problematické otázky, natož spory, existující ve vztazích mezi slovanskými národy nebyly zmiňovány. Neinformovaný čtenář by si proto na základě četby textů *Slovanského přehledu* mohl učinit doslova idealistický obrázek o československo-polských vztazích, ač skutečnost byla, jak známo, jiná. Zatímco hospodářským dohodám s Polskem z roku 1947 věnoval *Slovanský přehled* značnou pozornost,³³ tak smlouvu o přátelství a vzájemné pomoci podepsanou ve stejném roce pominul mlčením. Musel by totiž zmínit i dodatkový protokol týkající se mj. územních sporů mezi oběma státy a polské menšiny na Těšínku. Zmínky o neshodách či třenicích mezi Čechy a Poláky na Těšínku prostě nezapadaly do tehdejší představy slovanské vzájemnosti. Nová realita svobodnému psaní již nepřála. Je to jistě škoda, když si uvědomíme, jak zajímavou četbou jsou zmiňované texty z poloviny 30. let věnované česko-polským vztahům. Historická tematika se v podstatě vytrácí a články o soudobém dění u severního souseda jen obhajují společensko-politické změny související s jeho sovětizací.

Po únoru 1948 *Slovanský přehled* definitivně nastoupil cestu patrnou už u předchozích dvou ročníků: stává se propagandistickým časopisem akcentujícím zejména úspěchy slovanských národů, na prvním místě Sovětského svazu. Příspěvky týkající se Polska prakticky informují pouze o současném dění, zdůrazňují úspěchy hospodářské spolupráce, a to podle tehdy platných ideologických šablon. Většina takových textů nemá valnou historickou hodnotu, může však být dobrým zdrojem informací ke studiu argumentační základny komunistického režimu, resp. jeho psychologie. Hodně místa je věnováno také literárnímu životu v Polsku. Absenci samostatné platformy k publikování vědeckých příspěvků k dějinám slo-

31 *Z redakce*, Ibidem 31, 1939, č. 1–2, s. 64.

32 Adolf ČERNÝ, *Z počátků Slovanského přehledu*, Ibidem 32, 1946, č. 1, s. 1–5.

33 P. V. HÁJEK, *Hospodářské dohody mezi Československem a Polskem*, Ibidem 34, 1948, č. 5–6, s. 318–321.

vanských národů musela eliminovat jiná periodika, zejména pak *Slovanské historické studie* založené roku 1955 profesorem Josefem Macůrkem.

Po roce 1953 začínaly být na stránkách *Slovanského přehledu* zřejmé opatrné změny. Postupně se objevovaly i příspěvky s historickou tematikou, byť i nadále měly popularizační charakter a interpretace historických událostí (zvláště 20. století) byla ovlivněna komunistickou ideologií. V roce 1953 se do *Slovanského přehledu* vrátil znalec polské literatury profesor Karel Krejčí.³⁴ Důraz se však v případě polonistických textů stále kladl na literaturu a umění. Ve druhé polovině 50. let ve *Slovanském přehledu* začali postupně publikovat příslušníci nové generace historiků. Slovensko-polskou problematiku zkoumal Viktor Borodovčák,³⁵ Robert Kvaček a Květa Kořalková zase čtenáře seznamovali s ohlasem Mnichova v slovanských zemích.³⁶ Ze starší generace je naopak nutné zmínit Václava Žáčka a jeho zájem o česko-polské kontakty v 19. století. Cestu k časopisu našli i polští vědci, jako jazykovědec Tadeusz Lehr-Splawiński³⁷ nebo historička Ewa Maleczyńska.³⁸

V roce 1960 otiskl ve *Slovanském přehledu* článek historik Jaroslav Valenta,³⁹ který se v následujícím desetiletí stal významným příspěvatelem.⁴⁰ Představil v něm hlavní pilíře blížících se oslav milénia příchodu křesťanství do Polska. Tyto slavnosti přirozeně znamenaly důležitý impuls i pro českou historiografii. Výsledkem byl vznik obsáhlé syntézy *Češi a Poláci v minulosti*, na jejímž zpracování se Valenta podílel.⁴¹ Práce na ní řídil Václav Žáček, jenž spolu s Valentou i nadále patřil k hlavním autorům textů (článků, recenzí a zpráv) s polskou tematikou publikovaných ve *Slo-*

34 Karel KREJČÍ, *Tradice česko-polského přátelství*, Ibidem 39, 1953, č. 6, s. 166–168; Idem, *Třicetiletí polonistických studií na Karlově universitě*, Ibidem 39, 1953, č. 9, s. 285–286.

35 Viktor BORODOVČÁK, *Polské povstanie roku 1863 a Slováci*, Ibidem 44, 1958, č. 6, s. 203–206.

36 Robert KVAČEK – Květa KOŘALKOVÁ, *Oblas Mnichova ve slovanských zemích a mezi krajinami*, Ibidem 44, 1958, č. 7, s. 239–242.

37 Tadeusz LEHR-SPLAWIŃSKI, *Nejstarší zprávy o polských kmenech a o polském státu*, Ibidem 45, 1959, č. 6, s. 209–210.

38 Ewa MALECZYŃSKA, *Polsko a Čechy v době husitské*, Ibidem 43, 1957, č. 3, s. 85–86.

39 Jaroslav VALENTA, *Polské millenium*, Ibidem 46, 1960, č. 1, s. 17–21. Pokud jde o další práce J. Valenty publikované v *Slovanském přehledu*, odkazují čtenáře na bibliografii jeho prací otiskněné v publikaci *Evropa mezi Německem a Ruskem. Sborník prací k sedmdesátinám Jaroslava Valenty*, Miroslav Štěsták – Emil Voráček (eds.), Praha 2000, s. 25–59.

40 Už dříve publikoval spolu s Antonínem Měšťanem recenzi *Česko-polského sborníku* (Praha 1955). *Slovanský přehled* 43, 1957, č. 6, s. 201–203.

41 Reflexe ke vzniku díla *Češi a Poláci v minulosti* srov.: Jaroslav VALENTA, *Česká historiografie o nejnovějších dějinách Polska v posledních třech desetiletích*, in: Milan Myška – Ryszard Gładkiewicz (eds.), *Česká polonistika a polská bohemistika*, Praha 1995, s. 73–74.

vanském přehledu. Zatímco Žáček se věnoval hlavně 19. století,⁴² Valenta svůj zájem nasměroval na 20. století. Jejich texty přitom už mohly vycházet jako odborné studie: od roku 1961, kdy vydávání *Slovanského přehledu* převzala Československá akademie věd, otiskovala redakce k článkům poznámkový aparát, čímž se v zásadě završil proces přetváření popularizačního časopisu v periodikum odborné, a od roku 1964, kdy vydávání převzal Ústav dějin evropských socialistických zemí ČSAV, v časopis zaměřený na historii. Nadále v něm byly zveřejňovány četné recenze polských historických prací, publikovali zde také polští historikové.⁴³ Žáček a Valenta pochopitelně nepatřili k jediným autorům polonistických prací. Ve spolupráci s časopisem pokračovali zvláště Květa Kořalková⁴⁴ a Viktor Borodovčák, jenž se tentokrát zaměřil na slovensko-polské vztahy ve 20. století.⁴⁵

Toto období trvalo velmi krátce. Kromě toho je třeba dodat, že i přes určité uvolnění režimu v 60. letech zůstávaly práce o polských dějinách, zvláště těch nejnovějších, do jisté míry stále zatíženy a deformovány komunistickou ideologií. Nesmělé krůčky k objektivnímu výzkumu minulosti rázně přerušila normalizace zahájená po potlačení Pražského jara. Obsahy *Slovanského přehledu* v 70. a 80. letech prezentují v případě polonistiky velmi neutěšený pohled. Nuceným odchodem Jaroslava Valenty po srpnu 1968 ztratil časopis znalce polských dějin a mezinárodních vztahů ve střední Evropě v první polovině 20. století. Článků k polské problematice a dějinám česko/československo-polských vztahů výrazně ubylo. A pokud se objevily, tak představovaly často spíše konglomeráty ideologických frází, aniž by přinesly větší posun v historickém poznání,⁴⁶ nebo doslova agitacní texty.⁴⁷ Kvalitnějších textů k polské problematice bylo jen poskrovnu, troufl bych si mezi ně zařa-

42 Např. Václav ŽÁČEK, *Sto let od polského povstání r. 1863. Hrdinství českých dobrovolníků*, Slovan-
ský přehled 49, 1963, č. 1, s. 29–34.

43 Józef LEWANDOWSKI, *Polsko, Československo a integrace střední Evropy počátkem dvacátých let*,
Ibidem 52, 1966, č. 5, s. 281–289.

44 Např. Květa KOŘALKOVÁ, *Dvě koncepce polské zahraniční politiky (1939–1945)*, Ibidem 54,
1968, č. 2, s. 98–110.

45 Viktor BORODOVČÁK, *Leon Wasilewski a Slováci*, Ibidem 55, 1969, č. 6, s. 417–424.

46 Např. Viktor BORODOVČÁK, *Mezinárodní rámec rozvoje česko-polských vztahů v letech
1945–1947*, Ibidem 69, 1983, č. 1, s. 19–27; Václav MELICHAR, *Varšavské povstání v roce 1944*,
Ibidem 70, 1984, č. 4, s. 296–303; Idem, *Účast 2. polské armády v pražské operaci v květnu 1945*,
Ibidem 71, 1985, č. 2, s. 120–123.

47 Např. Vladislav RYBECKÝ, *Varšavská smlouva – spolehlivá záruka bezpečnosti a obrany socialistic-
kých států*, Ibidem 71, 1985, č. 3, s. 177–191; Václav MELICHAR, *X. sjezd PSDS a jeho úloha
v současném vývoji lidového Polska*, Ibidem 72, 1986, č. 6, s. 454–465.

dit zejména studie Jaromíra Mikulky,⁴⁸ materiálově byl v jistých ohledech zajímavý příspěvek Petra Prokše.⁴⁹ V roce 1980 výsledky svých výzkumů o obchodních kontaktech mezi Polskem a Československem v letech 1949–1952 publikovali polští historikové Zbigniew Landau a Jerzy Tomaszewski.⁵⁰ Také polská literatura byla recenzována v tomto období jen málo.

Zajímavé reflexe o *Slovanském přehledu* v době normalizace přináší vzpomínka polského historika Jerzyho Tomaszewského, podle nějž by nebylo správné nedocenit i toto, byť nepříliš šťastné období *Slovanského přehledu*: „Vedle článků především ideologického rázu a s nepatrnou vědeckou hodnotou (utrpěly na tom zejména dějiny XX. stol.) tam bylo možné stále si přečíst zajímavé příspěvky, jejichž autoři se inteligentně vyhýbali nástrahám aktuálních politických požadavků a snažili se dodržovat zásady solidní vědecké práce. Bedlivý čtenář, zejména orientující se v československých poměrech, rychle postřehl, kdo z autorů stál za přečtení, popřemýšlení a případně za diskusi, koho pak nestálo za to ani číst.“ V 80. letech začínal Tomaszewski vnímat náznaky pozitivních změn: „Mám však dojem, že během doby, zejména po r. 1984, lze postřehnout postupné změny k lepšímu. Pravda, nechyběly články, sloužící momentální politické potřebě, ale stále častěji jsem se setkával s články, jež byly pro autory dobrou vizitkou. Charakteristický byl poslední (6.) sešit r. 1987, kde byly skoro výlučně jen materiály, související s výročím Říjnové revoluce. Ale předchozí 5. číslo obsahovalo, snad jakoby pokání za očekávané naplánované ‚hříchy‘, až na několik výjimek závažné články seriózních autorů.“⁵¹

Přesto je zřejmé, že v případech polonistiky představují 70. a 80. léta ztracené dvacetiletí. Utrpěné škody vyjdou ještě více najevo, když si prolistujeme čísla *Slovanského přehledu* po roce 1989. Jaroslav Valenta se mohl vrátit k vědecké práci a *Slovanský přehled* se pro něj stal hlavní platformou k publikování textů. Jako by

48 Jaromír MIKULKA, *Polské slovanství za první světové války*, Ibidem 71, 1985, č. 1, s. 41–53; Idem, *Polské slovanství na přelomu 19. a 20. století*, Ibidem 68, 1982, č. 1, s. 13–33; Idem, *Polské slovanství v letech mezi dvěma světovými válkami*, Ibidem 72, 1986, č. 2, s. 97–106; č. 4, 273–284.

49 Petr PROKŠ, *Vytváření nových vztahů mezi Československem a Polskem v letech 1945–1948*, Ibidem 74, 1988, č. 3, s. 230–244.

50 Zbigniew LANDAU – Jerzy TOMASZEWSKI, *Československo-polské obchodní vztahy v letech 1949–1952*, Ibidem 66, 1980, č. 5, s. 379–388.

51 Jerzy TOMASZEWSKI, *Století důležitého časopisu*, Ibidem 84, 1998, č. 1, s. 55–56. J. Tomaszewski s časopisem spolupracoval i v pozdějších letech. Srov. Jiří FRIEDL, *Za profesorem Jerzym Tomaszewským*, Ibidem 101, 2015, č. 1, s. 241–244. Jednou z jeho posledních reakcí na stránkách *Slovanského přehledu* byla polemika týkající se knihy Štěpána Pellara, *Hrdí orlí ve smrtelném obličení. Polské stereotypizované vidění moderního světa* (Praha 2009) a její recenze ve *Slovanském přehledu* od Ivo Barana. Srov. Jerzy TOMASZEWSKI, *Ještě ke knize Štěpána Pellara Hrdí orlí ve smrtelném obličení*, Ibidem 98, 2012, č. 1–2, s. 173–175.

chtěl dohnat to, co byl donucen zameškat, publikoval Valenta značné množství nejen odborných článků, ale zejména zasvěcených recenzí a zpráv o polské historické literatuře k dějinám 20. století a československo-polských vztahů. Možnost svobodně vyjadřovat názory otevřela před Valentou také příležitost polemizovat (a to dost ostře) se závěry některých polských autorů a *Slovanský přehled* těmto diskusím poskytoval prostor.⁵² Valenta samozřejmě nebyl jediným historikem, který se v *Slovanském přehledu* věnoval polské problematice. V 90. letech se postupně začínal prosazovat nová generace historiků zabývajících se v *Slovanském přehledu* polskou problematikou. Zčásti jsou profesně spjati s Historickým ústavem AV ČR (např. Jiří Vykoukal, Jindřich Dejmek, Jan Němeček), kde po roce 1993 redakce časopisu našla po předchozí reorganizaci Akademie věd ČR nové útočiště, pocházejí ale také z jiných vědeckých pracovišť v České republice. *Slovanský přehled* se definitivně stal odborným časopisem zaměřeným na dějiny střední, východní a jihovýchodní Evropy a poskytujícím publikační prostor i zahraničním autorům, samozřejmě též polským. Polonistická témata přitom patří k frekventovaným, jak co se týče článků, tak i recenzovaných či anotovaných prací.

Jak jsem již uvedl v úvodu, tento článek je jen nástinem, jak se polská problematika v předcházejících stech ročnících projevovala ve *Slovanském přehledu*. I když nepředstavuje dostatečný základ k formulování jasných hodnotících soudů, musím přiznat, že při četbě článků o Polsku v *Slovanském přehledu* mě nejvíce zaujala publicistika z meziválečného období reflektující některé otázky tehdejšího (zvláště politického) života v Polsku. Pro historiky může být cenným zdrojem informací o dobovém vnímání Polska. Mimo veškerou pochybnost zůstává, že i když má *Slovanský přehled* dlouhou tradici, výrazně se do textů v něm publikovaných promítaly politické a společenské zvraty 20. století. Doufejme, že bude pokračovat v listopadu 1989 započaté období, které *Slovanskému přehledu* umožnilo stát se respektovaným vědeckým časopisem, a že ho již podobné politické a společenské turbulence jako v minulém století nepotkají.

52 Jaroslav VALENTA, *Monografie o plánech československo-polské federace*, Ibidem 78, 1992, č. 2, s. 212–217; Tadeusz KISIELEWSKI, *Odpověď Jaroslavu Valentovi*, Ibidem 79, 1993, č. 4, s. 356–362; Jaroslav VALENTA, *Diskuse ano, ale kde jsou argumenty?*, Ibidem, s. 362–366.

SUMMARY

The *Slavonic Review* originated as a news magazine that informed readers about events in individual Slavic countries. Therefore, since its inception there has been a clear and substantial interest in Poland and the Poles. Of course, historical subjects only gradually found their way onto the pages of the *Slavonic Review*. In the interwar period the *Slavonic Review* offered a great deal of interesting journalistic analysis of the contemporary events in Poland and on the state of Czechoslovak-Polish relations. These essays are often thoroughly elaborated and they can serve as a source of information for the study of period reflections on Poland and on Czechoslovak-Polish relations. We can only be sorry that the *Slavonic Review* was not published in 1918–1920 (its publication was disrupted by the First World War and readers only got their hands on new issues in 1925). The articles would have made for very interesting reading about the conflict that was raging at the time over Cieszyn Silesia. Its publication was again interrupted by the Second World War. Afterwards, the *Slavonic Review* was transformed into a propaganda magazine and any texts about Poland's history were of little value. The situation began to change in the 1960s, when the *Slavonic Review* was transferred to the Czechoslovak Academy of Sciences. It became a scholarly journal focusing on history, and the leading Czech historians who focused on Poland, such as Jaroslav Valenta and Václav Žáček, published their work in its pages. The so-called normalization period between 1969 and 1989, unfortunately, was a less felicitous time for subjects relating to the history of Poland in the *Slavonic Review*. Jaroslav Valenta and other specialists had to leave the field and were forbidden to publish. This new political reality was also negatively reflected in the quality of Polish subjects dealt with in the *Slavonic Review*. After 1989 the journal again became a scholarly periodical and the generation of researchers who were unable to do their scholarly work during the normalization era have returned. Polish issues today are some of the most essential that the *Slavonic Review* publishes.

STUDIE

Dějiny jihovýchodní Evropy (Balkánu) na stránkách časopisu Slovanský přehled

LADISLAV HLADKÝ

Historický ústav AV ČR, v. v. i., pobočka Brno

The History of Southeast Europe (the Balkans) in the Pages of the Journal Slavonic Review

The goal of this article is to provide concise information about in what ways, and how well the *Slavonic Review* has managed, over the course of its publishing history to date, to reflect on social and political events in the region of Southeast Europe (or, more specifically, the Balkan Peninsula). The focal point of analysis is on the period after 1964, when the *Slavonic Review*, which had, until that time, been more broadly conceived as a multidisciplinary revue covering the Slavic lands, was transformed into a historical journal that expanded its scope to include the Slavic and non-Slavic states of Central, Eastern, and Southeastern Europe. In its conclusion the study attempts to describe and evaluate the contemporary thematic orientation of contributions focusing on the history of Southeastern Europe that have been published in the *Slavonic Review*.

Key words: Slavonic Review journal, historiography of Southeast Europe, history of Yugoslavia, history of Bulgaria, history of Romania, history of Albania, history of Greece

Cílem tohoto článku je podat stručnou informaci o tom, jakým způsobem se dařilo *Slovanskému přehledu* v jeho dosavadní historii reflektovat na svých stránkách politické dění a také specifický historický vývoj v oblasti Balkánského poloostrova, resp. v rámci celé širší jihovýchodní Evropy.¹

V počátečních fázích vydávání *Slovanského přehledu*, konkrétně v období před rokem 1914 a ještě i v meziválečném období, bylo primární snahou tohoto periodika přinášet informace o aktuálním společenském a kulturním dění ve slovanských zemích, včetně oblastí obývaných jižními Slovany. Významnými rubrikami v rámci *Slovanského přehledu* byly tehdy oddíly Dopisy a Rozhledy a zprávy, v nichž poměrně početná skupina domácích a zahraničních spolupracovníků časopisu přinášela prakticky každý měsíc (*Slovanský přehled* vycházel zprvu desetkrát do roka) relativně podrobné přehledy a komentáře o kulturních a politických událostech ve všech slovanských, tedy i jihoslovanských zemích. Před rokem 1918 se z Balkánu glosovaly ve *Slovanském přehledu* události v jednotlivých jihoslovanských oblastech habsburské monarchie, Srbsku, Černé Hoře a Bulharsku, po roce 1918 se zpravodajství týkalo Jugoslávie a Bulharska.²

Slovanský přehled se již před rokem 1914 odlišoval od ostatních českých časopisů tím, že se ideově přikláněl k tzv. kritickému slovanství. Snahou časopisu bylo, aby napomáhal široké mezislovanské spolupráci, redakce však nechtěla zamlčovat ani některé politické rozpory mezi jednotlivými slovanskými národy. Ve zpravodajství z Balkánu proto *Slovanský přehled* před svými čtenáři neskrýval např. dobové animozity mezi Srby a Chorvaty, stále narůstající napětí ve vztazích mezi Srby a Bulhary, způsobené v prvé řadě sporem o Makedonii, a odvažoval se vystupovat i s kritikou autokratického způsobu vlády knížete (později krále) Nikoloy I. Petroviče v Černé Hoře.³

Důraz na aktuálnost širokých, zprvu víceoborových (literárních, etnografických, muzikologických, historických aj.), informací a objektivní, ideově apriorně nezaujaté soudy, o politickém dění v prostředí balkánských Slovanů vydrželo *Slovanskému přehledu* i v meziválečném období. Ve vztahu k Jugoslávii byl v té době

1 O vymezení pojmů Balkán a jihovýchodní Evropa srov. Ladislav HLADKÝ, *Balkanistika (jihovýchodoevropská studia): předmět zkoumání, historie a současnost této vědní specializace*, in: Eva Semotanová ed., *Cestou dějin 1*, K počtě prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc., Praha 2007, s. 77–89.

2 Srov. Karel HERMAN a kol., *Slovanský přehled 1898–1967. Bibliografický soupis, svazek 1–4*, Praha 1968.

3 Srov. František ŠÍSTEK, „Strhnutí romantické masky“. *Černá Hora a její politická scéna očima časopisu Slovanický přehled, 1898–1914*, in: *Slovanské historické studie* 32, 2007, s. 311–329.

pro časopis nespornou autoritou novinář a publicista Hubert Ripka. Ten komentoval politický vývoj v Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (od roku 1929 Jugoslávií) prakticky po celou meziválečnou dobu.⁴ Zvláště je třeba připomenout Ripkův kritický poměr k diktatuře krále Alexandra I. Karadorđeviče v Jugoslávii po roce 1929, neboť takovýto postoj k režimu spřáteleného malodohodového státu nebyl v tehdejším českém tisku zrovna častý. Ve 30. letech 20. století doplňovaly Ripkovy články o Jugoslávii ve *Slovanském přehledu* ještě texty Jaromíra Kopeckého a Eduarda Parmy,⁵ informace o politickém dění v Bulharsku podávaly zejména články Rudolfa Künzla-Jizerského a Josefa Fialy.⁶

Článků s vyloženě historickou tematikou přinášel *Slovanský přehled* v raných fázích svého vydávání jen velmi málo. Příspěvky tohoto typu se tu objevovaly převážně jen při příležitosti významných historických výročí. Přesto se redakci čas od času dařilo získávat texty i od špičkových odborníků na dějiny Balkánu, např. od Lubora Niederleho, Nikolaja L. Okuněva, Františka Hýbla ad.⁷

Názorově korektní trend zpravodajství *Slovanského přehledu* o slovanských zemích na Balkáně se redakce snažila zachovat ještě několik málo let po druhé světové válce, byť se postupně ukazovalo, že nový vydavatel časopisu – Slovanský výbor Československa v čele se Zdeňkem Nejedlým, bude chtít dát časopisu výraznější levicové a někdy až vyloženě prokomunistické zabarvení. K tomu je však třeba poznamenat, že tato linie korespondovala s celkovými posuny v názorech a náladě tehdejší československé společnosti. V letech 1946–1947 vyšly např. ve *Slovanském přehledu* nadšené články ideologa jugoslávského komunistického režimu Milovana Đilase o nutnosti boje slovanských národů za mír v Evropě a o inspirativním vlivu

4 Srov. např. Hubert RIPKA, *Deset let království SHS*, *Slovanský přehled* 20, 1928, č. 10, s. 721–740; Idem, *V pátém roce jugoslávské diktatury*, *Ibidem* 25, 1933, č. 1–2, s. 3–7; Idem, *Za králem Alexandrem*, *Ibidem* 26, 1934, č. 8, s. 225–227.

5 Srov. Jaromír KOPECKÝ, *Politický profil Svetozara Pribičeviče*, *Slovanský přehled* 28, 1936, č. 8, s. 269–272; Idem, *Zabraniční politika Jugoslávie*, *Ibidem* 39, 1937, č. 2, s. 54–56; Idem, *Jugoslávie a Malá dohoda*, *Ibidem* 29, 1937, č. 4, s. 124–127; Eduard PARMA, *Jugoslávie a Německo*, *Ibidem* 30, 1938, č. 2, s. 57–61; Idem, *Jugoslávie a mocnosti Osy*, *Ibidem* 31, 1939, č. 3–4, s. 91–95.

6 Srov. Rudolf KÜNZL-JIZERSKÝ, *Zhroucení Bulharska ve světové válce*, *Ibidem* 17, 1925, č. 7–8, s. 449–465; Josef FIALA, *Prvé autoritativní volby v Bulharsku*, *Ibidem* 29, 1937, č. 3, s. 83–86; Idem, *Zabraniční politika Bulharska*, *Ibidem* 31, 1939, č. 3–4, s. 95–97.

7 Srov. Lubor NIEDERLE, *O kolébce národa slovanského*, *Ibidem* 2, 1900, č. 1, s. 1–6; Idem, *Dvě nové knihy o Makedonii*, *Ibidem* 3, 1901, č. 3, s. 119–124; Nikolaj L. OKUNĚV, *Starožitnosti jižních Slovanů a jejich vědecký význam*, *Ibidem* 19, 1927, č. 4–5, s. 241–253; František HÝBL, *Car Symeon*, *Ibidem* 19, 1927, č. 4–5, s. 265–277; Idem, *K 50. výročí míru v San Stefanu*, *Ibidem* 20, 1928, č. 3, s. 168–171.

Sovětského svazu na tehdejší Jugoslávii. V roce 1947 otiskl časopis také úvodní řeč Josipa Broze Tita při zahájení prvního poválečného slovanského kongresu v Bělehradě.⁸

Radikální zvrát v dosavadním vývoji časopisu přinesl rok 1948, kdy krátce po únorovém převratu v Československu byla vyměněna redakční rada *Slovanského přehledu*, v jejímž čele stanul samotný Zdeněk Nejedlý. Odborný charakter časopisu se v následujícím období silně rozmělnil, resp. prakticky zcela vytratil, neboť nový komunistický režim využíval periodika k prosazování svých propagandistických cílů, konkrétně k propagování přátelství se Sovětským svazem a dalšími tzv. lidově demokratickými zeměmi sovětského bloku.

K charakteristickým – v jistém směru však až paradoxním – rysům té doby patřilo mj. to, že již v létě 1948, bezprostředně po přijetí rezoluce Informbyra o Jugoslávii, která tuto zemi nařkla z revizionismu a na základě toho ji vyloučila ze svazku států budujících socialismus, se rozhodla podpořit linii ideologického osočování Jugoslávie i redakce *Slovanského přehledu*. Po několik následujících let se na stránkách časopisu o Jugoslávii objevovaly silně nepřátelské a štvavé texty. Autory velké části z nich byli jugoslávští informbyrovci nebo Sověti.⁹

Po ostrakizování Jugoslávie bylo ve *Slovanském přehledu* až do počátku 60. let favorizováno lidově demokratické Bulharsko. Zájem o aktuální dění v této zemi a částečně i o bulharskou historii v 50. letech na stránkách časopisu neopodstatněně, jednostranně zbytněl. Nejčastějším autorem ideologicky silně podbarvených příspěvků o Bulharsku a bulharských dějinách byl Čestmír Amort, pracovník tehdejšího Československo-sovětského institutu ČSAV. Ten ve svých článcích poněkud gloriozifikoval osobnost Jiřího Dimitrova, bulharskou komunistickou stranu a bulharské revolucionáře z 19. století.¹⁰

8 Srov. Milovan ĐILAS, *Sovětský člověk a boj Jugoslávie*, Ibidem 32, 1946, č. 1–2, s. 12–15; Idem, *Boj slovanských národů za mír a demokracii*, Ibidem 33, 1947, č. 1–2, s. 6–17; Josip BROZ TITO, *Řeč při zahájení slovanského sjezdu v Bělehradě*, Ibidem 33, 1947, č. 1–2, s. 3–5.

9 Srov. Jiří PIRINSKI, *Proti nebezpečí Titova fašismu*, Ibidem 36, 1950, č. 3, s. 114–116; Miroslav RADOJČIĆ, *Jugoslávská žena trpí a bojuje*, Ibidem 37, 1951, č. 3, s. 110–111; L. BARANOV, *Titovci – najhorší nepriatelja kultúry a pokroku*, Ibidem 38, 1952, č. 10, s. 348–349; P. LUKIN, *Titovští fašisté ve službách těžkého kapitálu*, Ibidem 38, 1952, č. 2, s. 90–91.

10 Srov. Čestmír AMORT, *Boj našeho lidu za osvobození Jiřího Dimitrova ze spárů fašismu*, Ibidem 40, 1954, č. 3, s. 81–83; Idem, *Průkopníci dělnického hnutí v Bulharsku. K 80. výročí založení první dělnické organizace v Bulharsku a k 40. výročí Komunistické strany Bulharska*, Ibidem 45, 1959, č. 4, s. 117–119; Idem, *Vasil Levski, revoluční bojovník za svobodu balkánských národů*, Ibidem 27, 1951, č. 5–6, s. 242–245.

Úroveň časopisu se znovu povznesla teprve začátkem 60. let, kdy gesci nad ním převzala Československá akademie věd (ČSAV) a jeho vydavatelem se stal Slovanský ústav ČSAV. *Slovanský přehled* získal opětovně podobu časopisu, v němž převládaly odborné články, přičemž zaměření periodika zůstávalo ještě několik let víceoborové. Příspěvky v něm společně publikovali jazykovědci, literární vědci, historikové i uměnovědci.

Zásadní změna ve vydávání a oborové profilaci *Slovanského přehledu* přišla v polovině 60. let. V roce 1963 rozhodlo vedení ČSAV v rámci tehdejších reorganizačních změn, že vydavatelem *Slovanského přehledu* se od roku 1964 stane nově založený Ústav dějin evropských socialistických zemí ČSAV (ÚDESZ ČSAV), který měl sdružit historiky z Československo-sovětského institutu ČSAV, poněvíc rusisty a sovětology, s některými historiky (polonisty, bulharisty, jugoslavisty) ze Slovanského ústavu ČSAV. Těžiště odborného zájmu ÚDESZ ČSAV a zároveň i jemu přiděleného časopisu mělo sice nadále spočívat v reflexi současnosti, konkrétně ve studování zkušeností jednotlivých zemí s budováním socialismu, poměrně značná pozornost vědecké koncepcie ústavu byla však zaměřena také na starší historické etapy – od období počátků raně středověké státnosti až do 19. století. Teprve v souvislosti s těmito institucionálními změnami v polovině 60. let se *Slovanský přehled* stal převážně historickým periodikem. Částečně se rozšířilo i jeho teritoriální zaměření. Napříště se měl orientovat na studium historického vývoje celé širší střední, východní a jihovýchodní Evropy, a to národů slovanských i neslovanských. (První, byť zprvu jen velmi ojedinělé články o společenském vývoji např. v Maďarsku či Rumunsku se ve *Slovanském přehledu* objevovaly již v 50. letech.)

Ústav dějin evropských socialistických zemí ČSAV, ve snaze personálně pokrýt všechny své vědecké úkoly, začal v průběhu 60. let přijímat některé nové pracovníky. K původnímu jádru specialistů, kteří se již v dřívějších letech v ústavech ČSAV zabývali problematikou Bulharska a velmi omezeně i Jugoslávie (Čestmír Amort, Růžena Havránková, Václav Žáček, Veselin Starčević ad.), přibyli postupně další odborníci. Velkým přínosem pro ústav byl např. příchod Jaroslava Opat, který v druhé polovině 60. let začal publikovat na stránkách *Slovanského přehledu* – v podmínkách přechodného ideologického uvolnění v tehdejší Československu – některé články o nejnovějších etapách dějin Jugoslávie (o období druhé světové války, o společenském rozvoji po roce 1945), což bylo v 50. a ještě na začátku 60. let naprosto nepředstavitelné.¹¹ Posilou pro studium starších jihoslovanských

11 Srov. Jaroslav OPAT, *Útok parašutistů na Titův štáb*, Ibidem 53, 1966, č. 1, s. 60–64; Idem, *Z prvních let výstavby nové Jugoslávie*, Ibidem 52, 1966, č. 2, s. 83–89; Idem, *Jugoslávské proměny*,

dějin v ÚDESZ ČSAV se měl stát čerstvý absolvent pražské filozofické fakulty Miroslav Šesták, jeden z posledních žáků profesorky Milady Paulové. V podstatě ve stejné době byl do ústavu přijat také mladý Miroslav Tejchman, rovněž odchovanec M. Paulové. Tomu bylo však doporučeno, aby se odborně zaměřil na studium moderních dějin Rumunska, které doposud v ÚDESZ ČSAV zkoumány nebyly. Jediným pracovníkem částečně se zabývajícím novějšími rumunskými dějinami byl do té doby v ústavu Zdeněk Kutina. Starším rumunským dějinám a také historii česko-rumunských vztahů se v letech 1968–1969 věnoval ředitel Ústavu dějin východní Evropy ČSAV (ÚDVE ČSAV, někdejšího ÚDESZ ČSAV), profesor Josef Macůrek, v té době přední osobnost brněnské historické slavistiky a zároveň i české rumunistiky a hungaristiky. Macůrek v závěru 60. let povolal do Prahy rovněž jednoho ze svých brněnských žáků Pavla Hradečného, kterému určil specializaci na moderní albánské dějiny. Původně měl P. Hradečný v Praze v ÚDESZ ČSAV absolvovat pouze kratší odbornou stáž. Brněnský aspirant však nakonec v metropoli zakotvil natrvalo (oženil se tu) a ÚDVE ČSAV a potažmo také *Slovanský přehled* v něm získaly fakticky jediného českého historika – albanistu.

Na základě personálního posílení si mohl ÚDVE ČSAV před sebe na konci 60. let postavit řadu ambiciózních odborných projektů, z nichž se některé týkaly i jihovýchodní Evropy. Výsledkem tohoto snažení bylo několik monografických prací, vydaných v následujícím období, jejichž tvůrci byli jednotlivci, resp. širší autorské kolektivy: Jaroslav Opat a kol., *Střední a jihovýchodní Evropa ve válce a revoluci 1939–1945* (Praha 1969); Václav Žáček – Veselin Starčević a kol., *Dějiny Jugoslávie* (Praha 1970); Pavel Hradečný – Růžena Havránková – Zdeněk Kutina – Miroslav Tejchman – Veselin Starčević, *Balkánské socialistické státy mezi dvěma světovými válkami*, díl 1, 2 (Praha 1971); Václav Žáček a kol., *Češi a Jihoslované v minulosti. Od nejstarších dob do roku 1918* (Praha 1975); Čestmír Amort, *Dějiny Bulharska* (Praha 1980); Čestmír Amort a kol., *Dějiny československo-bulharských vztahů* (Praha 1980).

Naznačený badatelský rozmach byl však výrazně limitován dobovým politickým vývojem v Československu. Svoboda tvůrčího snažení pracovníků ÚDVE ČSAV skončila již v závěru roku 1969, kdy byl ústav z důvodu porážky idejí Pražského jara a nástupu tzv. normalizace z rozhodnutí tehdejších politických orgánů zrušen a jeho výzkum převzal znovu obnovený a „ideologicky spolehlivý“ Československo-sovětský institut ČSAV (ČSI ČSAV), jenž se stal také novým vydavate-

Ibidem 54, 1968, č. 1, s. 35–41; Idem, *Svaz komunistů Jugoslávie hledá nové cesty*, Ibidem 55, 1969, č. 1, s. 1–10.

lem *Slovanského přehledu*. Řada pracovníků, mj. jugoslavista Jaroslav Opat, musela tehdy vědecký výzkum opustit, některá témata, např. vývoj Jugoslávie po roce 1945, byla znovu tabuizována.

Slovanský přehled otiskoval přesto i po roce 1970 poměrně značné množství studií a článků o jihovýchodní Evropě. V té době bylo zažitou praxí, že do časopisu směřovaly dílčí, přípravné články autorů, kteří chystali své monografie, resp. studie uzavírající často i několikaletý primární archivní výzkum. Tematicky sice v časopise nadále převládaly studie o budování socialismu (tyto příspěvky měly většinou jen nízkou odbornou úroveň), články o starších obdobích dějin bývaly však povětšinou postaveny na solidním věcném a metodologickém základě.

Z jednotlivých balkánských států se v normalizačním období na stránkách *Slovanského přehledu* nejčastěji objevovalo – stále předimenzovaně – Bulharsko. Čestmír Amort, vedoucí skupinu pracovníků ČSI ČSAV zaměřujících se na bulharské dějiny a historii česko-bulharských vztahů, časopis nadále zásoboval texty o socialistické etapě rozvoje Bulharska a o osobnosti Jiřího Dimitrova, včetně připomínání vazeb tohoto komunistického předáka s meziválečným Československem.¹² Na problematiku bulharských dějin v 19. století se zaměřovala Růžena Havránková.¹³ Zvláštní postavou mezi bulharisty byl Josef Kolář, který na jedné straně sice rovněž napsal řadu nadhodnocených textů o socializačních změnách v Bulharsku, na druhé straně byl však zároveň autorem pramenně podložených a gnozeologicky přínosných studií o československo-bulharských politických vztazích v meziválečné době, o působení bulharské zemědělské emigrace v ČSR, o úsilí československé diplomacie o zprostředkování mezi meziválečným Bulharskem a Jugoslávií ve věci zlepšení jejich vzájemných styků po léta zatížených palčivým makedonským problémem.¹⁴

12 Srov. např. Čestmír AMORT, *Počátky socialistického Bulharska*, Ibidem 66, 1980, č. 4, s. 339–352; Idem, *Od mládí revolucionářem. Příspěvek k životopisu Jiřího Dimitrova v období od počátků jeho politické činnosti do Velké říjnové socialistické revoluce*, Ibidem 58, 1972, zvláštní číslo, s. 1–13; Idem, *Klement Gottwald a Georgi Dimitrov*, Ibidem 63, 1977, č. 1, s. 40–45; Idem, *Spolupráce československých a bulharských komunistů v letech 1925–1932*, Ibidem 65, 1979, č. 3, s. 233–239.

13 Srov. např. Růžena HAVRÁNKOVÁ, *Sté výročí národně osvobozovacího povstání bulharského lidu*, Ibidem 62, 1976, č. 2, s. 167–171; Eadem, *Sto let od smrti bulharského revolučního demokrata Vasilu Levského*, Ibidem 59, 1973, č. 3, s. 264–268.

14 Srov. např. Josef KOLÁŘ, *Socialistická přestavba bulharského venkova v letech 1948–1958*, Ibidem 61, 1975, č. 5, s. 421–431; Idem, *Bulharská zemědělská emigrace v Československu v letech 1923–1926*, Ibidem 60, 1974, č. 3, s. 211–220; Idem, *Pokusy o narovnání mezi Sofií a Bělehradem v letech 1926–1928 a československá diplomacie*, Ibidem 66, 1980, č. 2, s. 111–119.

O problematice moderních rumunských dějin a československo-rumunských vztazích psal v té době do *Slovanského přehledu* Miroslav Tejchman, jenž se stal po roce 1970 v ČSI ČSAV v podstatě jediným historikem – rumunistou. (Profesor Josef Macůrek byl v roce 1970 nuceně penzionován a do *Slovanského přehledu* poté již nepřispíval.) Tejchmanovými nejkvalitnějšími studiemi byly články o dějinách československo-rumunských styků v první polovině 20. století založené na archivním materiálu, o dějinách Rumunska za druhé světové války a časem též o celém širším politickém a diplomatickém kontextu druhé světové války na Balkáně, včetně aspektu účasti velmocí při rozhodování o osudech tohoto regionu. Po stránce kvantitativní byl M. Tejchman v 70. a 80. letech jedním z nejpilnějších přispěvatelů *Slovanského přehledu*, což bylo dáno mj. i tím, že se v roce 1978 stal výkonným redaktorem tohoto periodika.¹⁵

Tematikou Albánie, zejména v době druhé světové války a v poválečném období, se ve *Slovanském přehledu* zabýval (ideově zprvu dost schematicky) Pavel Hradečný, který čas od času zpracoval i některé texty o dějinách československo-jugoslávských vztahů, zvláště v meziválečné době.¹⁶

Nejlépe personálně vybavená byla v ČSI ČSAV jugoslavistika. Do *Slovanského přehledu* přispíval tehdy články o česko-jihoslovenských vztazích v tzv. předbřeznové době Václav Žáček.¹⁷ Miroslav Šesták zkoumal zejména česko-chorvatské vztahy ve druhé polovině 19. století. Silný metodologický vliv na něj přitom měli přední chorvatští historici té doby – Jaroslav Šidak a Mirjana Grossová. Obsahově zajímavé a gnozeologicky přínosné studie o vztazích mladé jihoslovenské inteligence (mj. i Stjepana Radiće) k českému prostředí na přelomu 19. a 20. století pro *Slovanský přehled* napsal pracovník brněnské pobočky ČSI ČSAV Vladislav Štast-

15 Srov. např. Miroslav TEJCHMAN, *Počátek diplomatických vztahů československo-rumunských*, Ibidem 57, 1971, č. 4, s. 273–280; Idem, *Rumunská buržoazní emigrace v letech druhé světové války*, Ibidem 66, 1980, č. 6, s. 489–494; Idem, *Vítězství SSSR nad fašismem – důležitý vnější předpoklad socialistické revoluce v zemích střední a jihovýchodní Evropy*, Ibidem 63, 1977, č. 6, s. 429–437; Idem, *Zabrániční politika USA a jihovýchodní Evropa (1939–1941)*, Ibidem 64, 1978, č. 5, s. 353–360.

16 Srov. Pavel HRADEČNÝ, *Čas rozhodnutí – Albánie 1944*, Ibidem 55, 1969, č. 4, s. 262–271; Idem, *K otázké vývoje Albánské lidové republiky v letech 1949–1950*, Ibidem 65, 1979, č. 3, s. 209–218; Idem, *Vnitropolitický vývoj v Jugoslávii v letech 1925–1928 a československá zabrániční politika*, Ibidem 66, 1980, č. 6, s. 455–468.

17 Srov. např. Václav ŽÁČEK, *O „tajně“ politice Ljudevita Gaje*, Ibidem 59, 1973, č. 4, s. 266–273; Idem, *Dva příspěvky k dějinám česko-jihoslovenských styků v době předbřeznové*, Ibidem 58, 1972, č. 3, s. 200–206; Idem, *Andrija T. Brlić v Čechách roku 1848. (Příspěvek k česko-chorvatským stykům)*; Ibidem 56, 1970, č. 4, s. 241–251.

ný.¹⁸ O procesu geneze raně středověkých slovanských států na Balkáně a o jejich postupné christianizaci psal do časopisu další pracovník brněnské pobočky ČSI ČSAV Lubomír E. Havlík.¹⁹ Z pražských pracovníků ústavu do časopisu čas od času přispěl Veselin Starčević (původně učeň z Černé Hory, ideový stoupenec Informbyra, který zůstal po roce 1948 v Československu). Patřil k dogmatickému jádru ČSI ČSAV, jeho texty byly obsahově i metodologicky schematické a ideově silně poplatné své době.²⁰

Nejaktivnějším a myšlenkově nejoriginálnějším autorem, který publikoval v 70. a 80. letech na stránkách *Slovanského přehledu*, byl profesor brněnské filozofické fakulty Josef Kolečka. V časopise otiskl desítky svých článků o genezi slovanské ideje (včetně ideje jugoslávství), o teorii národnostní otázky a moderního nacionalismu a o tzv. východní otázce nahlížené očima socialistů z přelomu 19. a 20. století. Jeho široce komparatisticky pojaté studie vyvrcholily v 80. letech seriálem příspěvků, které popisovaly a hodnotily účast národů a etnik habsburské monarchie v revoluci z let 1848–1849.²¹ Kolečka patřil před rokem 1989 ve *Slovanském přehledu* k výjimečným autorům schopným pracovat s rozsáhlými teritoriálními plochami a širokými časovými pásmy. Lze prohlásit, že vzhledem k tomu, že se intenzivně zajímal i o jihovýchodní Evropu, byl ve své době jedním z mála českých balkanistů v pravém slova smyslu.

K obsahové a tematické pestrosti *Slovanskému přehledu* v 60.–80. letech napomáhali také někteří slovenští historikové, zejména Valerián Bystrický a Ladislav Deák, kteří byli odborníky na problematiku politického vývoje Balkánu ve 30. letech 20. století.²²

18 Srov. např. Vladislav ŠTASTNÝ, *Stjepan Radić a české pokrokové hnutí*, Ibidem 58, 1972, č. 3, s. 244–255; Idem, *Mladá slovinská generace před první světovou válkou a česká společnost*, Ibidem 59, 1973, č. 4, s. 281–292.

19 Srov. např. Lubomír E. HAVLÍK, *Počátky státního života balkánských Slovanů*, Ibidem 56, 1970, č. 6, s. 401–411; Idem, *Christianizace slovanských národů a římské papežství*, Ibidem 55, 1969, č. 3, s. 175–185; Idem, *Geneze feudalismu a Slované*, Ibidem 65, 1979, č. 1, s. 38–48.

20 Srov. Veselin STARČEVIĆ, *Oblas nastolení diktatury krále Alexandra v Československu*, Ibidem 65, 1979, č. 6, s. 483–491; Idem, *Kontrarevoluční pokusy o zmaření výstavby socialismu v zemích střední a jihovýchodní Evropy*, Ibidem 65, 1979, č. 1, s. 13–26.

21 Srov. např. Josef KOLEJKA, *Idea jugoslávství („jugoslavenstvo“)*, Ibidem 54, 1968, č. 1, s. 35–40; Idem, *Jižní Slované a „Velká východní krize“ 1875 až 1878. Evropská socialisté a východní otázka*, Ibidem 62, 1976, č. 2, s. 111–127; Idem, *Válka v Uhrách a postoj nemaďarských národů. Říjen 1848 – srpen 1849*, Ibidem 70, 1984, č. 2, s. 97–109.

22 Srov. Ladislav DEÁK, *Štáty strednej a juhovýchodnej Európy a otázka bezpečnosti v 30. rokoch*, Ibidem 66, 1980, č. 1, s. 24–32; Valerián BYSTRICKÝ, *Prevrat 19. mája 1934 v Bulharsku a Malá dohoda*, Ibidem 54, 1968, č. 4, s. 310–322; Idem, *Bulharsko a Mnichov*, Ibidem 64, 1978, č. 4, s. 283–294.

Příležitostně otiskovali své příspěvky ve *Slovanském přehledu* rovněž někteří historici z Jugoslávie a Bulharska. Bylo to dáno tím, že v té době poměrně aktivně pracovaly československo-jugoslávská a československo-bulharská komise historiků. Někteří z balkánských historiků zajížděli do Československa také na archivní výzkumy. Za všechny jmenujeme alespoň Todora Stojkova, Vasilije Krestiče, Vasilije Melika či Krástjo Mančeva.²³

Opětovnou svobodu vědeckého bádání umožnily v Československu politické změny po listopadu 1989. V roce 1990 znovu obnovený Ústav dějin střední a východní Evropy ČSAV (ÚDSVE ČSAV) však bohužel v sérii „zeštíhlovacích“ organizačních změn v rámci ČSAV po třech letech své existence zanikl. Vědecký výzkum střední, východní a jihovýchodní Evropy tím ztratil v českém prostředí důležitou institucionální základnu. Na jaře 1993 přešla část bývalých pracovníků ÚDSVE ČSAV spolu s časopisem *Slovanský přehled* do Historického ústavu AV ČR (HÚ AV ČR). V tomto ústavu mohla ve své práci pokračovat i skupina historiků – balkanistů.

Počátkem 90. let se někteří z nich, zejména Miroslav Tejchman, Pavel Hradečný a Josef Kolář, podíleli na plnění důležitého výzkumného úkolu, kterým byla analýza vzniku, existence a rozpadu socialistické soustavy, jež zahrnovala i některé balkánské země (Jugoslávii, Bulharsko, Rumunsko, Albánii).²⁴

Historici – balkanisté se v průběhu 90. let intenzivně věnovali také sledování a komentování procesu krvavého rozpadu jugoslávské federace, který poutal pozornost celé široké veřejnosti. Při vysvětlování historických kořenů znovu se objevivších jihoslovanských nacionalismů sehrál důležitou roli také *Slovanský přehled*,²⁵ resp. i historická ročenka *Slovanské historické studie*. V obou časopisech otiskl v 90. letech řadu zasvěcených příspěvků o jihoslovanské problematice Miroslav Šesták. Ten byl schopen příkladným způsobem zasazovat konkrétní události probíhající v jugoslávském prostoru do širokých historicko-kulturních souvislostí. K nejlepším Šestákovým pracím z té doby patřily např. studie, v níž komparoval ideu

23 Srov. Todor STOJKOV (Bělehrad), *Vliv hospodářské krize na modifikaci režimu monarchodiktatury v Jugoslávii*, Ibidem 56, 1970, č. 4, s. 259–266; Vasilije KRESTIČ (Bělehrad), *Příspěvek k dějinám česko-chorvatských vztahů (1860–1868)*, Ibidem 55, 1969, č. 1, s. 20–26; Vasilij MELIK (Lublaň), *Slovinci od říjnového diplomu do nástupu dualismu*, Ibidem 60, 1974, č. 2, s. 131–140; Krástjo MANČEV (Sofie), *Antifašistický odboj a otázka moci na Balkáně*, Ibidem 66, 1980, č. 2, s. 102–110.

24 Srov. např. kolektivní monografii *Vznik, krize a rozpad sovětského bloku v Evropě 1944–1989*, Ostrava 1991; Jiří VYKOUKAL – Bohuslav LITERA – Miroslav TEJCHMAN, *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*, Praha 2000.

25 Srov. *Chronologie rozpadu Jugoslávie 1990–1994*, *Slovanský přehled* 82, 1996, č. 1, s. 1–156.

českoslovanství a jihoslovanství, či pojednání, v němž do hloubky promýšlel konfesionálně-nacionální podmíněnost bosenské státnosti.²⁶ Bylo velkou ztrátou pro obor, když po několika letech strávených v HÚ AV ČR musel M. Šesták, jehož historické znalosti a zkušenosti stále zrály, odejít do důchodu.

Nejplodnějším přispěvatelem *Slovanského přehledu* byl na přelomu 20. a 21. století Miroslav Tejchman. Ten dále rozvíjel, a v nejednom případě také ideově přepracovával, svá dřívější témata týkající se druhé světové války na Balkáně a politických změn v Rumunsku a Jugoslávii v moderní době. V desítkách drobnějších článků popsal prakticky všechny významné politické události odehrávající se na Balkáně v průběhu 20. století.²⁷ Po Josefu Kolečkovi se stal de facto druhým českým historikem – balkanistou, jenž byl schopen v uplynulém půlstoletí zpracovávat historická témata na velmi širokých teritoriích.²⁸ Na rozdíl od J. Kolečky zůstával však M. Tejchman v rámci svých výzkumů metodologickým pozitivistou kladoucím důraz primárně na fakta, do teoretických zobecnění se většinou nepouštěl. Některé jeho texty se postupem doby vyznačovaly až jistou řemeslnou rutinou, což bylo způsobeno mj. jeho dlouhodobými redakčními závazky vůči *Slovanskému přehledu*, v němž působil v letech 1978–1992 jako výkonný redaktor a v letech 1993–2009 jako hlavní redaktor. Odchodem M. Tejchmana do důchodu v roce 2010 vzniklo velké trauma pro českou historickou rumunistiku, zda bude schopna nalézt v brzké době adekvátní náhradu.

Po roce 1989 rozvinul naplno své odborné schopnosti albanista Pavel Hradečný. Ten se dokázal v nové situaci nejenom kriticky (objektivněji) vypořádat s tématem vývoje Albánie v moderní době, ale na přelomu 20. a 21. století se díky své široké jazykové vybavenosti s velkou vehemencí pustil i do nových balkanistických témat – do studia moderních dějin Řecka, konkrétně řecké občanské války z let

26 Srov. Miroslav ŠESTÁK, *Českoslovanství a jihoslovanství do roku 1918. (Ideje – problémy – souvislosti)*, in: *Slovanské historické studie* 21, 1995, s. 5–55; Idem, *Problém státnosti Bosny a Hercegoviny a její etnicko-nacionální obsah*, *Slovanský přehled* 80, 1994, č. 1, s. 19–35.

27 Srov. např. Miroslav TEJCHMAN, *Kořeny nenávisti. (Z dějin chorvatsko-srbských vztahů)*, *Ibidem* 78, 1992, č. 4, s. 386–395; Idem, *Rumunsko spojencem fašistické Osy (1940–1944)*, in: *Slovanské historické studie* 20, 1994, s. 99–111; Idem, *Mezinárodní společenství a jugoslávská krize*, *Slovanský přehled* 82, 1996, č. 1, s. 5–21; Idem, *Rumunsko po Ceaușeskovvi*, *Ibidem* 83, 1997, č. 5, s. 415–425; Idem, *Rumunsko a „pražské jaro“*, *Ibidem* 84, 1998, č. 4, s. 375–383; Idem, *Prezident dr. E. Beneš a zahraničně politické snahy rumunské opozice za druhé světové války*, *Ibidem* 85, 1999, č. 2, s. 233–238; Idem, *Balkánská politika SSSR za druhé světové války*, *Ibidem* 92, 2006, č. 4, s. 553–565.

28 Srov. rozsáhlou monografii Miroslav TEJCHMAN, *Balkán ve válce a revoluci 1939–1945*, Praha 2008.

1944–1949, a také do problematiky příchodu početné řecké a makedonské emigrace do ČSR koncem 40. let. V závěru 90. let se P. Hradečný stal zároveň i vášnivým vykladačem a glosátorem kosovského problému.²⁹ Předčasné úmrtí Pavla Hradečného v roce 2006 bylo pro českou historickou balkanistiku nepřijemnou ranou. Albanistika po jeho odchodu téměř osiřela, v rámci novogrecistiky se naštěstí našlo několik nadějných pokračovatelů (o nich srov. dále).

Významné proměny se na přelomu tisíciletí dotkly také české historické bulharistiky. Ještě v průběhu 90. let publikoval po jistou dobu ve *Slovanském přehledu* své kvalitní studie o bulharských dějinách a česko-bulharských vztazích Josef Kolář.³⁰ Ze zdravotních důvodů musel však i on po čase odejít do důchodu. Rovnocennou náhradou prozatím česká bulharistika, v minulosti na stránkách *Slovanského přehledu* tak hojně zastoupená, stále hledá. Příčinou tohoto stavu je do jisté míry i reálný propad významu Bulharska v současném evropském dění, který zmenšuje „atraktivitu“ této země a jejích dějin pro mladé české historiky.

Problematicke Bulharska se v současnosti příležitostně věnuje – spíše však na stránkách *Slovanských historických studií* než ve *Slovanském přehledu* – profesor pražské filozofické fakulty Jan Rychlík. Ten je známý jako expert na historii československých vztahů, zajímá se však i o řadu problémů na Balkáně, např. o poměr mezi samostatným Slovenskem a Chorvatskem za druhé světové války.³¹

Do postavení zástupce „střední generace“ českých historiků – balkanistů se na přelomu 20. a 21. století posunul Jan Pelikán z Filozofické fakulty UK v Praze, který na stránkách *Slovanského přehledu* a *Slovanských historických studií* publikoval řadu přípravných článků, jež později shrnul do několika monografických prací. K Pelikánovým tématům ve *Slovanském přehledu* patřil např. poměr Jugoslávie k zemím sovětského bloku v průběhu 50. let, postoj Jugoslávie k tzv. pražskému jaru

29 Srov. např. Pavel HRADEČNÝ, *Sovětizace bez Sovětů – Albánie 1944–1948*, *Slovanský přehled* 80, 1994, č. 1, s. 53–66; Idem, *Albánie 1990: Hodžovský stalinismus v krizi*, *Ibidem* 77, 1991, č. 3, s. 201–212; Idem, *Řecká otázka v mezinárodní politice v roce 1944 a na počátku roku 1945*, *Ibidem* 80, 1994, č. 4, s. 355–365; Idem, *Kosovská otázka ve vývoji albánsko-jihoslovenských vztahů do roku 1944*, in: *Slovanské historické studie* 20, 1994, s. 76–98.

30 Srov. Josef KOLÁŘ, *Makedonská otázka, Bulharsko, Jugoslávie a československá diplomacie 1926–1938*, in: *Ibidem* 20, 1994, s. 56–75; Idem, *Malá dohoda a státní převrat v Bulharsku roku 1923*, in: *Ibidem* 22, 1996, s. 43–67; Idem, *Makedonská otázka, Československo a vznik Malé dohody*, *Slovanský přehled* 87, 2001, č. 4, s. 401–414.

31 Srov. Jan RYCHLÍK – Thomas D. MARZIK, *R. W. Seton-Watson a Bulhaři, 1912–1919. (Příspěvek ke vztahům Velké Británie a Bulharska v letech 1912–1919)*, in: *Slovanské historické studie* 30, 2005, s. 167–226; Idem, *Slovensko-chorvatské vztahy v letech 1941–1945*, in: *Ibidem* 26, 2000, s. 265–283.

v roce 1968, glosování různých aspektů vývoje srbské společnosti ve druhé polovině 20. století, zkoumání kosovského a makedonského problému v době existence jugoslávské federace a v období jejího rozpadu atd.³²

Do obdobné věkové skupiny se dostal také pracovník brněnské pobočky HÚ AV ČR Ladislav Hladký. Na stránky *Slovanského přehledu* přinesl v průběhu posledního čtvrtstoletí dříve opomíjené téma historického vývoje Slovinců a Slovinska a také problematiku po národnostní i politické stránce dosti komplikované Bosny a Hercegoviny. Současně ve *Slovanském přehledu* znovu oživil téma vztahu T. G. Masaryka k jižním Slovanům a inicioval publikování řady přehledových studií o historii česko-balkánských vztahů.³³

Trojici představitelů střední balkanistické generace na přelomu tisíciletí doplnil ještě brněnský slavista Václav Štěpánek (do té působící jako český lektor na Univerzitě v Bělehradu). Ten se záhy stal předním českým specialistou na kosovský problém a také odborníkem na spoluúčast Čechů při kolonizaci Banátu v průběhu 18. a 19. století.³⁴

Bouřlivý rozpad Jugoslávie v závěru 20. století, stejně tak jako po politické, hospodářské a národnostní stránce značně neklidný vývoj v řadě dalších balkánských států, měly pro českou balkanistiku – paradoxně – i některé pozitivní důsledky. Právě toto dění přilákalo ke studiu Balkánu, resp. jihovýchodní Evropy relativně početnou skupinu mladých zájemců o historii a kulturu balkánských zemí. Tato nejmladší balkanistická generace se v současnosti stává – v podmínkách, kdy řada starších balkanistů již obor opustila, resp. kdy mnozí pracovníci vědeckých ústavů a fakult jsou nuceni stávajícím systémem vědeckého hodnocení v České republice

32 Srov. např. Jan PELIKÁN, *Národnostní otázka v Titově Jugoslávii. (Stručný přehled vývoje)*, Slovanický přehled 78, 1992, č. 3, s. 371–385; Idem, *Balkánské kruhy Vuka Draškoviće. (Příspěvek k analýze moderního srbského nacionalismu)*, Ibidem 80, 1994, č. 1, s. 135–158; Idem, *Jugoslávsko-sovětské vztahy po XX. sjezdu KSSS*, Ibidem 85, 2000, č. 2, s. 181–213; Idem, *Návštěva Josipa Broze Tita v Praze v srpnu 1968*, in: Slované historické studie 32, 2007, s. 131–147.

33 Srov. např. Ladislav HLADKÝ, *Slovinství realisté (masarykovci) na počátku 20. století*, Slovanický přehled 77, 1991, č. 1, s. 31–42; Idem, *Slovinci a jugoslávská krize*, Ibidem 78, 1992, č. 4, s. 396–410; Idem, *Bosna a Hercegovina v období před vznikem občanské války*, Ibidem 81, 1995, č. 2, s. 249–268; Idem, *T. G. Masaryk a Bosna a Hercegovina. (Příspěvek k historii česko-jihoslovanských vztahů)*, in: Slované historické studie 20, 1994, s. 33–55; Idem, *Slovinci a habsburská monarchie (1848–1918)*, in: Ibidem 30, 2005, s. 111–163.

34 Srov. Václav ŠTĚPÁNEK, *Srbské snahy o revizi principů jugoslávské ústavy z roku 1974*, in: Ibidem 31, 2006, s. 101–136; Idem, *Zrušení kosovské autonomie. Zásadní mezník na cestě k nezávislosti Kosova*, in: Ibidem 32, 2007, s. 351–361; Idem, *Vznik kosovsko-metochijské autonomie a problémy jejího rozvoje do roku 1966*, in: Ibidem 34, 2009, s. 95–124.

stále intenzivněji pracovat na monografických výstupech – fakticky hlavní přispěvatelskou skupinu *Slovanského přehledu*.

K reprezentantům mladé balkanistické generace patří František Šístek z HÚ AV ČR, který získal své odborné zkušenosti studiem na Fakultě humanitních studií v Praze (jako žák přední české historičky a etnoložky Mirjam Moravcové) a na Středoevropské univerzitě v Budapešti. Po jazykové a metodologické stránce je velmi dobře připravený a patří k výrazným talentům současné české balkanistiky. Ve *Slovanském přehledu* a *Slovanských historických studiích* se doposud prezentoval sérií svých článků o problematice začlenění Černé Hory do společného jugoslávského státu v roce 1918 a zajímavými studii o vnímání a hodnocení Černé Hory a Černohorců českou společností v průběhu 19. a 20. století.³⁵ Zároveň je autorem množství recenzí a dalších odborných pojednání, která prozrazují, že jeho zájem o Balkán je postaven nejenom na širokých faktografických základech, ale také na moderním (metodologickém i ideovém) způsobu uvažování.

Podobně nadějným talentem je Ondřej Vojtěchovský z Filozofické fakulty UK v Praze. Ve *Slovanském přehledu* začal v 90. letech publikovat příspěvky o jihoslovanských studentech na pražské univerzitě v 19. století, později se řadu let věnoval problematice jugoslávských informbyrovců v Československu.³⁶ Věřme, že ho tematika jihovýchodní Evropy bude oslovovat i v budoucnu.

Na Fakultě sociálních věd UK v Praze již několik let působí a problematikou Řecka, zejména v době druhé světové války, se zabývá Kateřina Králová. I ona se ve své badatelské a pedagogické činnosti opírá o moderní metodologické postupy, které si osvojila úzkou kooperací s výzkumnými ústavů v zahraničí.³⁷

Novogrecistice se v Praze věnuje rovněž Konstantinos Tsivos. Toho v předchozích letech k oboru přivedly kontakty s Pavlem Hradečným a s významnou čes-

35 Srov. František ŠÍSTEK, *Podgorická skupština – legitimizace připojení Černé Hory k Srbsku v roce 1918*, *Slovanský přehled* 86, 2000, č. 3, s. 345–363; Idem, *Obnova státности Černé Hory v plánech černohorské exilové vlády v letech 1918–1922*; *Ibidem* 88, 2002, č. 3, s. 321–341; Idem, *Vztahy českých zemí s Černou Horou od počátku 19. století po současnost*, *Ibidem* 96, 2010, č. 1–2, s. 109–132; Idem, *Interpretace dějin Černé Hory na prahu 21. století*, *Ibidem* 98, 2012, č. 5 (Slovanské historické studie 37), s. 575–621.

36 Srov. Ondřej VOJTĚCHOVSKÝ, *Jihoslovanští studenti na české a německé filozofické fakultě v Praze 1882–1902*, *Ibidem* 86, 2000, č. 1, s. 63–78; Idem, *Formování jugoslávské informbyrovské emigrace v Československu*, in: *Slovanské historické studie* 29, 2003, s. 123–211; Idem, *Aktivizace jugoslávských informbyrovců v Československu v důsledku krize roku 1968*, in: *Ibidem* 32, 2007, s. 149–165.

37 Srov. Kateřina KRÁLOVÁ, *Řecko a Třetí říše*, *Slovanský přehled* 93, 2007, č. 3, s. 339–359; Eadem, *Otázka loajality řecké emigrace v Československu v letech 1948 až 1968*, *Ibidem* 95, 2009, č. 3, s. 337–350.

kou byzantoložkou a novogrecistkou profesorkou Růženou Dostálovou. Tsivos soustředil svůj zájem zejména na problematiku názorové a politické profilace řeckých a makedonských běženců, kteří přišli do Československa koncem 40. let v důsledku řecké občanské války, a na proces jejich sžívání se s většinou českou společností.³⁸

Specialistou na otázku vztahů mezi Makedonci a makedonskými Albánci se v posledních letech stává Přemysl Rosůlek ze Západočeské univerzity v Plzni.³⁹

Po pramenné i metodologické stránce značně náročné téma o místě Bosny a Hercegoviny v chorvatských národně-integračních programech 19. století před časem monograficky zpracoval a vydal mladý nadějný slavista z brněnské filozofické fakulty Petr Stehlík. Několik dílčích studií o této problematice publikoval předtím ve *Slovanských historických studiích*. V časopise *Slovanský přehled* vyšly rovněž některé jeho články o historii česko-chorvatských a česko-makedonských vztahů.⁴⁰

Schopnost pečlivé práce s širokou pramennou základnou, konkrétně s materiály z českých a jihoslovanských archivů o meziválečných československo-jugoslávských politických vztazích, předvedla na stránkách *Slovanského přehledu* a *Slovanských historických studií* v posledních několika letech mladá pracovnice brněnské pobočky HÚ AV ČR Jana Škerlová (rozená Hrabcová).⁴¹

Skloubit poznatky historie s vědeckými postupy demografie se před časem povedlo v disertaci o etnických a národnostních proměnách Bosny a Hercegoviny

38 Srov. Konstantinos TSIVOS, *Makedonská otázka v souvislosti s řeckou občanskou válkou – Slavomakedonci jako součást řecké emigrace v Československu*, Ibidem 95, 2009, č. 3, s. 319–336; Idem, *Československá angažovanost v řecké občanské válce a ve speciálních misích KS Řecka*, Ibidem 96, 2010, č. 3–4, s. 283–297.

39 Srov. Přemysl ROSŮLEK, *Problematika soužití Makedonců s Albánci v nezávislé Republice Makedonii. K 10. výročí podepsání Ochridské rámcové dohody*, Ibidem 97, 2011, č. 5 (Slovanské historické studie 36), s. 581–602.

40 Srov. Petr STEHLÍK, *Turecké Chorvatsko a ilyrští bratři. Bosna v chorvatské národní ideologii 30. a 40. let 19. století*, Ibidem 96, 2010, č. 5 (Slovanské historické studie 35), s. 475–521; Idem, *Bosna v původní pravašské ideologii Anteho Starčeviče a Eugena Kvaternika*, Ibidem 97, 2011, č. 5 (Slovanské historické studie 36), s. 547–580; Idem, *Bosna v ideologii Franja Račkého a Josipa Juraje Strossmayera*, Ibidem 98, 2012, č. 5 (Slovanské historické studie 37), s. 411–464; Idem, *Česko-chorvatské vztahy od středověku do současnosti*, Ibidem 94, 2008, č. 2, s. 169–187; Petr STEHLÍK – Ladislav HLADKÝ, *Přehled historického vývoje česko-makedonských vztahů*, Ibidem 95, 2009, č. 3, s. 365–380.

41 Srov. Jana HRABCOVÁ, *Chorvatsko a Evropská unie po roce 2010*, Ibidem 96, 2010, č. 5 (Slovanské historické studie 35), s. 619–658; Eadem, *Problémy slovanské menšiny v Itálii ve 20. letech 20. století*, Ibidem 98, 2012, č. 3–4, s. 251–271; Eadem, *Československo-jugoslávské vztahy v přelomovém roce 1929*, Ibidem 100, 2014, č. 2, s. 271–246; Jana ŠKERLOVÁ, *Politická opozice v Království SHS (Jugoslávii) v letech 1929–1931 a postoj Československa*, Ibidem 100, 2014, č. 3 (Slovanské historické studie 39), s. 593–627.

v období od konce druhé světové války do současnosti Ondřeji Žílovi z pražské filozofické fakulty. I on předtím prezentoval některé části své práce ve *Slovanském přehledu*.⁴²

V doktorandském studiu pokračují v současné době ještě někteří další adepti historické balkanistiky – Filip Šisler, specializující se na moderní dějiny Rumunska a Bulharska, Kamil Pikal, studující novodobou historii Albánie, Bulharska a Turecka, a Přemysl Vinš zajímající se o politický a kulturní vývoj Albánců v moderní době. Rovněž i oni v minulosti již přispěli do *Slovanského přehledu*.⁴³

Bylo by určitě dobré, kdyby si *Slovanský přehled* i nadále udržel postavení prestižního odborného časopisu, v němž chtějí mladí badatelé, specializující se na historii střední, východní a jihovýchodní Evropy, předvést výsledky svých výzkumů. Je to velice důležité již z toho důvodu, že v poslední době v českém prostředí vzniklo množství nových časopisů (prakticky každý ústav, fakulta či katedra má dnes své zvláštní periodikum). To ve skutečnosti nenapomáhá zkvalitňování úrovně odborné práce, ale vede spíše k prohlubování atomizace české vědy. *Slovanský přehled* se snaží postupovat opačně. V zájmu zachování co možná největší koncentrace specialistů zajímajících se o areál střední, východní a jihovýchodní Evropy se časopis v roce 2010 propojil s do té doby samostatně vydávanými *Slovanskými historickými studiemi*. S odstupem několika let se jeví tento krok jako pozitivní.

Slovanskému přehledu se prozatím daří získávat a tisknout příspěvky i od zahraničních doktorandů, kteří v České republice, zejména v Praze, připravují své disertace. V posledních letech publikovali na stránkách časopisu své texty např. Borut Klabjan, Milan Sovilj, Krasimira Marholeva či Enčo Minčev.⁴⁴ Právě tato skupina mladých zahraničních badatelů je nadějí, že se česko-balkánské vědecké kontakty bude dařit rozvíjet i v budoucnosti.

42 Srov. Ondřej ŽÍLA, *Proměny etnické struktury obyvatelstva Bosny a Hercegoviny v letech 1948–1991*, *Ibidem* 93, 2007, č. 4, s. 463–499; Idem, *Žonglování s čísly: odhady počtu obětí občanské války v Bosně a Hercegovině a jejich odlišná interpretace*, *Ibidem* 100, 2014, č. 2, s. 343–370.

43 Srov. Filip ŠISLER, *Rumunská extrémní pravice v meziválečném období*, *Ibidem* 94, 2008, č. 1, s. 33–60; Idem, *Česko-rumunské vztahy v průběhu staletí*, *Ibidem* 96, 2010, č. 1–2, s. 133–160; Kamil PIKAL, *Pomacká menšina v Řecku*, *Ibidem* 95, 2009, č. 1, s. 19–35; Přemysl VINŠ, *Obraz Albánců v české společnosti na přelomu 19. a 20. století*, *Ibidem* 93, 2007, č. 1, s. 43–62.

44 Srov. Borut KLABJAN (Koper), *Hospodářský význam Terstu pro Československo po druhé světové válce*, *Ibidem* 94, 2008, č. 2, s. 221–230; Milan SOVILJ (Bělehrad), *Reflexe událostí v Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939–1941 v jugoslávském tisku*, *Ibidem* 98, 2012, č. 3–4, s. 319–341; Krasimira MARHOLEVA (Sofie), *Politická a novinářská činnost Františka Síse (1914–1919)*, *Ibidem* 99, 2013, č. 1–2, s. 53–76; Enčo MINČEV (Pardubice), *Československo-bulharské hospodářské vztahy v letech 1918–1933*, *Ibidem* 99, 2013, č. 3–4, s. 257–274.

Zahraniční autoři obecně jsou pro *Slovanský přehled* velmi důležití. Přinášejí do časopisu nejenom nová témata, informace o vývoji historiografií v cizích zemích, ale často také moderní metodologické přístupy. Na přelomu 20. a 21. století obohatily *Slovanský přehled* ze zahraničí např. příspěvky Damira Agičiće, Ljubodraga Dimiće, Slobodana Seleniće, Novici Veljanovského či Sorina Radu.⁴⁵ V posledních letech si redakce obzvláště cenila otištění studie pracovníka Balkanologického ústavu Srbské akademie věd a umění z Bělehradu Miloše Lukoviće o vývoji a proměnách pasteveckého katunu v prostoru západního a středního Balkánu.⁴⁶ Tato studie po čase znovu názorně předvedla domácím balkanistům – v situaci, kdy v současnosti již jen málokterý z českých balkanistů je schopen studovat širší teritoriální a tematické celky –, že skutečným balkanistou není ten, kdo se zabývá studiem pouze jednotlivých národních prostředí (chorvatského, srbského, bulharského, řeckého ...), ale ten, kdo je před sebe schopen stavět široká celobalkánská témata s využitím komparativních, typologických a dalších metod. Snahou českých balkanistů by zároveň mělo být, aby se oprostili od dosavadního jednostranného důrazu kladeného na faktografii a více se pokoušeli o zpracovávání témat obecnějšího charakteru, zejména z oblasti kulturních a konfesijních dějin. Tento typ výzkumu prozatím na stránkách *Slovanského přehledu* prezentují někteří čeští etnologové, např. Marek Jakoubek, Michal Pavlásek či Leoš Šatava.⁴⁷ Bylo by však dobré, kdyby se časopis napříště otevřel i příspěvatelům z dalších vědních oborů, v nichž se uplatňují moderní metodologické postupy, zejména z kulturní antropologie, mezinárodních teritoriálních studií, kulturologie, demografie apod.

45 Damir AGIČIĆ (Záhřeb), *Podíl Stjepana Radiće na popularizaci českého jazyka, dějin a kultury v Chorvatsku*, Ibidem 84, 1998, č. 2, s. 135–143; Ljubodrag DIMIĆ (Bělehrad), *Jugoslávský stát a historiografie*, Ibidem 85, 1999, č. 4, s. 501–511; Slobodan SELENIĆ (Bělehrad), *Jugoslávská kultura v Československu 1945–1950*, Ibidem 92, 2006, č. 1, s. 11–24; Novica VELJANOVSKI (Skopje), *Československá diplomacie a makedonská otázka mezi dvěma světovými válkami (1919–1939)*, Ibidem 92, 2006, č. 3, s. 313–320; Sorin RADU (Sibiu), *Party Education in Communist Romania*, Ibidem 98, 2012, č. 1–2, s. 65–79.

46 Srov. Miloš LUKOVIĆ (Bělehrad), *Katun a katunská organizace středověkých Vlchů v centrálních a západních oblastech Balkánu*, Ibidem 99, 2013, č. 5 (Slovanské historické studie 38), s. 387–416.

47 Srov. Marek JAKOUBEK, *Zastavení nad vztahem kultury, víry a konfese u vojvodovských Čechů*, Ibidem 99, 2013, č. 3–4, s. 371–384; Michal PAVLÁSEK, *Exkurs do historie Banátské vojenské hranice s přihlédnutím k vzniku českých enkláv na jejím území*, Ibidem 96, 2010, č. 3–4, s. 243–262; Leoš ŠATAVA, *Etnicko-jazyková situace Aromunů v Makedonii. Kruševu: mládež jako indikátor etnické identity a vztahu k jazyku*, Ibidem 99, 2013, č. 5 (Slovanské historické studie 38), s. 533–576.

SUMMARY

In the initial phases of the *Slavonic Review's* publication (in the period before 1914, and the interwar period) the primary endeavor of this periodical was to cover the current social and cultural events in the Slavic lands, including those that were found on the Balkan Peninsula. Articles with a historical orientation therefore appeared in the journal infrequently (generally only upon the occasion of significant historical anniversaries), even though some of the contributors to the publication were leading experts on the history of the Balkans: Lubor Niederle, N. L. Okuněv, František Hýbl and others. During the interwar years 1948–1961 the journal had a strictly ideological and propagandistic character, and its mission was to promote the Soviet Union and other communist states; in the Balkans, this meant primarily Bulgaria. Yugoslavia, on the other hand – specifically after the conflict with Informbiro in 1948 – was boycotted on the *Slavonic Review's* pages. The turning point in the *Slavonic Review's* policy of publishing historical essays took place after 1964, when the periodical transformed itself into a primarily historically-oriented scholarly journal. Subject-wise, articles about building socialism still predominated (these texts had a very low scholarly value), but the range of allowable research topics was also expanded to cover older historical eras (from the early Middle Ages to the 19th century) and, at the same time, there started to be more studies of the history of the non-Slavic lands of the Balkans: Romania and Albania. A full degree of academic freedom was only achieved again after 1989, a development that also resulted in a vast improvement of the *Slavonic Review's* scholarly standards. The journal could then provide credible explanations for the historical background for the breakup of the Yugoslav Federation. However, at the same time, with the breakup of Yugoslavia a significant “atomization” of the geographic focus of Czech experts in the Balkans took place. Broadly-conceived comparative studies (focusing on the Balkans as a whole) have generally only been published by foreigners in the *Slavonic Review* in recent years.

STUDIE

Slovanský přehled a historická slavistika

RADOMÍR VLČEK

*Historický ústav AV ČR, v. v. i., pobočka Brno***The Slavonic Review and Historical Slavic Studies**

The aim of this essay is to explain the significance of the *Slavonic Review* for the shaping and profiling of the field of historical Slavic studies. Historical Slavic studies is understood here in the sense of Slavonic studies that focus on the inception and development of the ideas of Pan-Slavism and inter-Slavic relations. At the same time, this field is complemented by the history of the field of Slavic studies itself, with which it shares many topical and methodological features. Both fields produce analytical work that is enriched with discussions of the broader contexts made possible by the more general approach.

Key words: Slavonic Review, history of scholarship, Slavic studies, historical Slavic studies, history of Slavic studies

Adolf Černý, první vydavatel a současně hlavní redaktor *Slovanského přehledu*, do úvodního článku prvního čísla úvodního ročníku jménem redakce mj. napsal: „Jedenáct let po zaniknutí Jelínkova Slovanského sborníku, jehož každý želel a na nějž zejména slovanští horovatelé a pracovníci u nás stále vzpomínají, vydává se na pouť Slovanský přehled, veden podobnými úmysly a podobnou láskou redakce i nakladatelství, s jakými byl kdysi založen Slovanský sborník. Účelem jeho bude seznamovati čtenářstvo se životem ostatních kmenů slovanských. Od Slovanského sborníku

tím se bude lišiti, že hlavní zřetel bude obraceti k současnému vření života slovanského, všímaje si všech otázek slovanské přítomnosti. [...] Máme přesvědčení, že vzájemnost slovanská, postavená na základě pravdivého vzájemného poznání, bude pevnější stavbou, než kdyby se opírala o pouhé mlhovitě horování beze všeho základu.“¹

Černému šlo nejen o to, jak dále napsal: „Je to především sledování rozvoje slovanských literatur, slovanské vědy, umění a vůbec snah kulturních“,² ale, a to především, o informování o slovanské vzájemnosti, přesněji vztazích mezi slovanskými národy, jejich historií a minulem i současném obrazu vědy, která se právě těmito záležitostmi zabývala, tedy slavistiky včetně její historické odnože (historické slavistiky).³ Rozdělme si proto následující příspěvek na dvě části: na prezentaci dějin slovanské vzájemnosti na stránkách *Slovanského přehledu* a na reflexi dějin slavistiky jako vědního oboru v tomto periodiku.

Zájem o dějiny slovanské vzájemnosti prostupuje téměř všemi ročníky *Slovanského přehledu*. V nejstarších ročnících se setkáme především s informacemi o aktuálním dění a o současných vztazích ve slovanském prostoru. Nicméně již na počátku vydávání *Slovanského přehledu* v něm najdeme rozbory slovanské vzájemnosti i ve starším dějinném období. Úměrně růstu významu novoslovanství a referování *Slovanského přehledu* o slovanských sjezdech, které se konaly na počátku 20. století, se pak začaly již před první světovou válkou objevovat šířeji koncipované práce o současné i minulé vzájemnosti mezi jednotlivými slovanskými národy, o jejich proměnách a o osobnostech, které tuto vzájemnost propagovaly a podporovaly. Rostl rovněž počet článků o jednotlivých slavistických disciplínách, především slovanské filologii. Toto zaměření bylo zvláště typické pro meziválečnou dobu, ve které se ke slovanské vzájemnosti a její minulosti ve *Slovanském přehledu* vyjádřily i některé významné politické osobnosti. Jedním z nich byl Edvard Beneš, který ve *Slovanském přehledu* publikoval stať *Problémy slovanské politiky*. Podobně tak později učinil, ovšem z jiných politických pohnutek, slovenský komunistický funkcionář Vlado Clementis.⁴

1 Srov. REDAKCE, *Slovo úvodní*, *Slovanský přehled* 1, 1898–1899, č. 1, s. 1.

2 Srov. *Ibidem*.

3 Srov. Milan KUDĚLKA – Zdeněk ŠIMEČEK – Vladislav ŠTĀSTNÝ – Radoslav VEČERKA, *Česká slavistika od počátku 60. let 19. století do roku 1918*, Praha 1997, s. 97–98.

4 Srov. Edvard BENEŠ, *Problémy slovanské politiky*, *Slovanský přehled* 17, 1925, č. 1, s. 5–19; č. 2, s. 81–89; č. 4, s. 241–249; č. 5–6, s. 321–345; *Ibidem* 18, 1926, č. 1, s. 1–16; č. 2, s. 81–102 a č. 3–4, s. 169–208.

V meziválečné době se rovněž rozvíjel trend analyzovat názory na slovanství a slovanskou vzájemnost významných osobností české kultury i kultury ostatních slovanských národů. S tím úzce souvisely historické sondy do významných událostí slovanského dění, např. slovanského sjezdu v Praze v roce 1848 nebo slovanské národopisné výstavy v Moskvě roku 1867.

Témata z dějin slovanské vzájemnosti prezentovaná na stránkách sta ročníků *Slovanského přehledu* lze rozdělit do dvou rovin. V první z nich se jednalo o sledování přímých vztahů mezi slovanskými národy, analýzu myšlenky slovanské vzájemnosti a identifikaci její proměny. Součástí této roviny byly analýzy názorů osobností a problémů, které se slovanskou vzájemností bezprostředně souvisely. Ve druhé rovině se jednalo o konkrétní bilaterální vztahy, řešené jak mezi slovanskými národy, státy a společnostmi, tak mezi jednotlivci. Z hlediska četnosti upozorněme především na hojně sledování česko-polských vztahů⁵ a např. na opakované analýzy osobností typu ruského literáta Vissariona Grigorjeviče Bělinského.⁶ V takových pracích šlo ve *Slovanském přehledu* primárně o připomenutí významné osobnosti slovanského prostředí, představení jejích názorů a zmínění o době a místě, ve kterém působila. Sekundárně ovšem rovněž šlo o vyzdvížení osobnosti důležité pro myšlenku slovanské vzájemnosti jako jednoho z pilířů české (československé) národní identity. Podobně tomu ovšem bylo i v první rovině, kdy rozbor slovanství tvořily potřebnou součástí aktuální otázky formující se národní (kolektivní) identity českého a československého etnika. Ačkoli se tedy na stránkách *Slovanského přehledu* prakticky po celou dobu jeho vydávání v něm objevovaly konkrétní historické rozbor slovanství a jevů (osobností) s ní bezprostředně souvisejících, *Slovanský přehled* zůstával věrný odkazu Adolfa Černého a věnoval se především otázkám aktuálního dění. Slovanství byla totiž jak v předválečném, tak meziválečném období velmi důležitou součástí formující se české (československé) komunity a utvářejícího se samostatného československého státu.

Co se týče metodologického hlediska, jednalo se v těchto pracích i v meziválečném období především o formy lingvistického a literárně vědného rozboru. Proč je spojujeme s historickou slavistikou? Protože jejich analýzy byly činěny s ohledem na možnosti přístupu metod, jež jsou vlastní historickým vědám. Zvláště

5 Srov. ČECHOFIL, *Příspěvek k dějinám polsko-české vzájemnosti*, *Ibidem* 1, 1898–1899, č. 9, s. 427–430.

6 Srov. Karel ŠTĚPÁNEK, *K padesátému výročí smrti Bělinského*, *Ibidem* 1, 1898–1899, č. 1, s. 10–15 a č. 2, s. 79–85.

dobře můžeme tuto skutečnost vysledovat v případech zajímavých příspěvků k dějinám slovanské civilizace, stejně jako o minulé i současné kultuře jednotlivých slovanských národů.

Zdůrazněme ovšem, že české pojetí slavistiky bylo tradičně orientováno lingvisticky. Historie byla dlouhou dobu chápána jako více či méně pomocná věda, stejně jako poněkud stranou stěžejního filologického zaměření stály dějiny slavistického oboru. Proto se také čeští slavisté častěji soustředili na prezentaci slovanské vzájemnosti v rovině jazyka a literatury než historické sondy. Většina takových statí ovšem nebyla zcela prosta historického kontextu. Leckdy se v nich objevilo i využití historické metody bádání. V opačném smyslu, tedy z pohledu skutečné historické slavistiky, pokud se na stránkách *Slovanského přehledu* objevila, bývalo to častější od 60. let 20. století, bylo (a bývá) využití jiných metod než metod vlastního oboru výjimkou. Nelze tedy hovořit o diskriminaci historiků či historické vědy. Ne vždy také platilo, že by pozitivem historicko-slavistických prací prezentovaných na stránkách *Slovanského přehledu* bylo chápání slovanské vzájemnosti v širokém spektru oborů, zejména kultury, umění a politiky. Tyto kritiky dovnitř historicko-slavistických řad jsou však vyvažovány skutečností, že zejména v posledních desetiletích ve většině historicko-slavistických prací publikovaných na stránkách *Slovanského přehledu* takový přístup najdeme (srov. níže uvedené konkrétní příklady).

Dodejme, že výše zmíněným trendům české (československé) historické slavistiky odpovídalo nejen zpracování jednotlivých statí, ale i zpráv z odborného života, recenzí a anotací.

Podívejme se nyní na profilující témata historicko-slavistických studií zveřejňovaných na stránkách *Slovanského přehledu* poněkud konkrétněji. Co se týče nejstarších ročníků *Slovanského přehledu*, pak z hlediska vlastních dějin slovanské vzájemnosti je třeba ještě jednou upozornit na práce Lubora Niederleho o nejstarších dějinách slovanských národů.⁷ Tentokrát zejména proto, aby bylo zřejmé, že paralelně s takovými pracemi tvořily druhou linii již v nejstarší době vydávání *Slovanského přehledu* práce s tematikou historických proměn bilaterálních mezislovanských vztahů. Zde se představovali různí autoři. K tomu dodejme, že jistě bylo pozitivní, že vedle statí českých autorů se vcelku často v periodiku objevovaly překlady jinonárodních autorů, především těch, kteří pocházeli právě ze zemí slovanských.⁸

7 Srov. Lubor NIEDERLE, *O kolébce národa slovanského*, Ibidem 2, 1899–1900, č. 1, s. 1–6 a č. 2, s. 72–78.

8 Srov. František ILEŠIČ, *Československá vzájemnost v dřívějších dobách*, Ibidem 2, 1899–1900, č. 4, s. 170–174; Ivan FRANKO, *K dějinám česko-rusínské vzájemnosti*, Ibidem 3, 1900–1901, č. 4, s. 156–160.

Do linie dějin slovanské vzájemnosti lze jistě zařadit i práce týkající se výkladu o proměnách myšlenky slovanské vzájemnosti v jednotlivých konkrétních zemích. Pozornost si například zaslouží stat o Slovácích a koruně svatého Štěpána.⁹ Najdeme zde ovšem i práce, které se vyjádřily k aktuálnímu stavu vztahu mezi slovanskými národy.¹⁰ To ostatně mělo být, podle prvního čísla prvního ročníku *Slovanského přehledu* primární.

Na význam jednotlivých témat prezentovaných na stránkách časopisů je třeba nahlížet v širším kontextu. V případě *Slovanského přehledu* a historické slavistiky jde především o to, že pro vlastní dějiny slovanské vzájemnosti byly od počátku vydávání *Slovanského přehledu* cenné rubriky *Dopisy* (později *Listy*) z různých míst slovanského prostoru (Lužice, Polska, Ruska...). Primárně se v nich totiž pojednávalo o aktuálním dění, zmiňovány byly velké i méně významné akce. Z hlediska historické slavistiky vyzdvihneme především význam těch, které zasazovaly události do historického kontextu.¹¹ Totéž platilo i o statích řazených nejprve do stejné rubriky, jež byly věnované nekrologům významných osobností. I v těchto případech byly cenné širší souvislosti, např. identifikování přínosu konkrétní osobnosti.¹² Z uvedeného je zřejmé, že tyto statě mohou sloužit i jako pramen pro dnešní historicko-slavistická bádání.

Adolf Černý byl příkladem osobnosti, která určovala profil časopisu i tím, že se více či méně na stránkách *Slovanského přehledu* zamýšlel nad slovanskou otázkou jako celkem a že se snažil seznamovat čtenáře s různými pohledy na ni.¹³ Tematicky i metodologicky. Výhodou především nejstarších ročníků bylo, že v tomto zanícení nebyl osamocen. Pomáhali mu leckdy i zahraniční přispěvatelé. Vyzdvihneme např. cenné práce předních ruských historiků. Např. Nikolaje Nikolajeviče Novikova o osvobozeneckém hnutí v Rusku.¹⁴

9 Srov. Jean BAUDOIN de COURTENAY, *Slováci a koruna sv. Štěpána*, Ibidem 1, 1898–1898, č. 1, s. 2–9; č. 2, s. 73–78; č. 3, s. 125–129; č. 4, s. 170–176.

10 Srov. Jan HEJRET, *Slovanstvo a jeho vzájemné styky v letech 1914–1924*, in: Antonín Frinta – František Tichý (eds.), *Slovanský přehled 1914–1924*. Sborník statí, dopisů a zpráv ze života slovanského, Praha 1925, s. 202–212.

11 Srov. Maryan ZDZIECHOWSKI, *Po sjezdě slovanských novinářů v Krakově*, Ibidem 2, 1899–1900, č. 2, s. 91–99.

12 Srov. LUŽIČAN, *Dopisy z Lužice*, Ibidem 1, 1898–1898, č. 1, s. 22–25; Stěpan RADIČ, *Charakteristika a význam IV. sjezdu slovanských novinářů*, Ibidem 4, 1901–1902, č. 9, s. 416–419.

13 Srov. Adolf ČERNÝ, *Nejnovější úvahy o slovanské otázce*, Ibidem 10, 1907–1908, č. 3, s. 113–116; č. 4, s. 168–174; č. 6, s. 257–261 a č. 7, s. 300–307.

14 Srov. Nikolaj N. NOVIKOV, *Panslavismus a osvobozenecké hnutí v Rusku*, Ibidem 10, 1907–1908, č. 4, s. 147–152.

Další předností Černého bylo, že neskrýval, že mezi slovanskými národy a jejich reprezentanty existují rozpory. Zřetelně se k nim vyjádřil např. ve stati motivované zprávou o cestě Karla Kramáře a Ivana Hribara do Petrohradu a Varšavy v souvislosti s přípravami slovanského sjezdu v Petrohradě v roce 1908.¹⁵ V roce 1909 pak o dění na slovanském sjezdu zevrubně informoval. Tedy včetně zmínky o problémech.¹⁶ Následovaly i další obsáhlé informace o slovanském sjezdu v Sofii v roce 1910. Opět ve stejném, realistickém duchu.¹⁷

Nelze nepřipomenout, že v této době se ve *Slovanském přehledu* psalo i o vizi o slovanské vzájemnosti. Tedy, jak by se slovanská vzájemnost mohla v budoucnu rozvíjet, jaké by byly možnosti její institucionalizace a jak by to mohlo vypadat, existoval-li by všeslovanský výbor.¹⁸

Slovanský přehled se od samotného počátku profiloval jako odborný časopis, který bude nezaujatě referovat také o nových knihách, časopisech i jednotlivých statích týkajících se slovanské problematiky.¹⁹ Příznějme, že ne vždy byl schopen, a to již na svém počátku, toto své krédo zcela naplnit. Kriticky se lze v tomto směru podívat zejména na některé překlady a tradiční problém užívání zaběhlých paradigmat. Např. obsáhlejší článek Maryana Zdziechowského o ruském filozofu Vladimíru Sergejeviči Solovjovovi nesl název *Vladimír Solovjov a slovanofilství*. Z obsahu je zřejmé, že autorovi šlo výhradně o slavjanofilství a zaměřil se proto výhradně na ruské národní vědomí. Nikoli však tak, aby vysvětlil jeho podstatu, ale pouze okrajově, pro poznání souvislostí. Ve stejné stati najdeme i problém ohledně přiznání rusko-polského konfliktu. Autor o něm hovoří jen neochotně a skrývá jej pod vizi obecného slovanství. Je to ovšem analogie pozdějších statí, kde se většinou slovano-

15 Srov. Adolf ČERNÝ, *Po slovanských dnech v Petrohradě a ve Varšavě*, Ibidem 10, 1907–1908, č. 10, s. 437–446.

16 Srov. Idem, *Slovanské sjezdy r. 1908*, Ibidem 11, 1908–1909, č. 1, s. 7–15 a č. 2, s. 61–67.

17 Srov. Jiří POLÍVKA, *Slovanský sjezd Sofijský v červenci 1910*, Ibidem 13, 1910–1911, č. 3, s. 119–120; Tadeáš Stan. GRABOWSKI, *Ještě slovanský sjezd v Sofii*, Ibidem 14, 1911–1912, č. 1, s. 27–32; č. 2, 78–82 a č. 3, s. 119–123.

18 Srov. O. ZAMOJSKÝ, *Hudba budoucnosti ...*, Ibidem 11, 1908–1909, č. 1, s. 19–23; Antonín BOHÁČ, *Volné kapitoly ze statistiky Slovanstva*, Ibidem 14, 1911–1912, č. 1, s. 7–11 a č. 2, s. 55–57.

19 Srov. Alexandr BRUMMER, *Jací jsou Slované? České představy o slovanské povaze v 19. a první polovině 20. století*, Ibidem 97, 2011, č. 1–2, s. 281–301; Idem, *Rusko a „naše osvobození“*. Význam válečného rusofilství a vztahu k carskému Rusku za Velké války a v meziválečném období, Ibidem 98, 2012, č. 5 (Slovanské historické studie 37), s. 465–536; Idem, *Rusko opět „slovanské“? České rusofilství a pozitivní obraz Sovětského svazu v posledních letech první republiky*, Ibidem 99, 2013, č. 5 (Slovanské historické studie 38), s. 499–532.

filství zaměřuje za slavjanofilství a slovanofilství se adoruje.²⁰ Oproti tomu vyzdvihneme některé práce, které se týkaly konkrétní slovanské vzájemnosti. Šlo zejména o statě analyzující osobnosti světové slavistiky, jako byl Jean Baudouin de Courtenay,²¹ z české slavistiky pak různých spisovatelů a dalších intelektuálů 19. století.²²

Zásadní změnu v tematice i v metodologickém zpracování historické slavistiky přinesla druhá světová válka a období, které po ní bezprostředně následovalo. Válka přirozeně vedla k požadavku míru. A ten, jeho udržení a upevnění, se stal každodenní součástí poválečného života. Noviny a četná periodika jej proto mimořádně akcentovaly. Nejinak tomu bylo i ve *Slovanském přehledu*. Obvyklými se proto v něm staly statě typu Slované a mír.²³ Rostl i počet studií věnovaných slovanství z pohledu proměn demokracie²⁴ a dokonce i hospodářských vztahů (jejich pozitivního rozvoje) mezi slovanskými národy.²⁵ Z meziválečného období pokračovaly popisy slovanství konkrétních osobností a některých konkrétních událostí.²⁶ Do roku 1948 se přitom udržela možnost tematických i metodologických diskusí. Například se na stránkách *Slovanského přehledu* diskutovalo o slovanství a rusofilství ruského revolucionáře Michaila Michajloviče Bakunina.²⁷ Leckdy však již této době bylo cílem kouzlo chtěného. Nikoli již kritický rozbor slovanství, ale jeho vyzdihování (adorace), hledání slovanské holubičí povahy a spojování slovanství s internacionalismem. Pro česká historicko-slavistická studia krátce po druhé svě-

20 Srov. Maryan ZDZIECHOWSKI, *Vladimír Solovjov a slovanfilstvo*, Ibidem 3, 1900–1901, č. 7, s. 303–310 a č. 8, s. 371–378.

21 Srov. Adolf ČERNÝ, *J. Baudouin de Courtenay o panslavismu*, Ibidem 6, 1903–1904, č. 1, s. 18–23.

22 Srov. Idem, *Slovanské látky u Aloise Jiráska*, Ibidem 14, 1911–1912, č. 1, s. 11–15 a č. 2, s. 67–72.

23 Srov. Milovan DJILAS, *Boj slovanských národů za mír a demokracii*, Ibidem 33, 1947, č. 1–2, s. 6–17; Boris D. GREKOV, *Úloha Slovanů v dějinách světové kultury*, Ibidem 33, 1947, č. 1–2, s. 17–33; Zdeněk NEJEDLÝ, *Slovanské národy v boji za mír*, Ibidem 35, 1949, č. 1, s. 4–5; Aleksandr S. GUNDOROV, *Slované bojovali a bojují za mír*, Ibidem 35, 1949, č. 1–2, s. 6–7.

24 Srov. Vlado CLEMENTIS, *Slovanská a demokratická myšlienka u Slovákov*, Ibidem 32, 1946, č. 5–6, s. 260–265; Václav ČEJCHAN, *Revoluční slovanství M. A. Bakunina*, Ibidem 32, 1946, č. 5–6, s. 266–284; Karel KREJČÍ, *Revoluční slovanství polské*, Ibidem 32, 1946, č. 7–8, s. 391–396.

25 Srov. Kimon GEORGIJEV, *Slovanská vzájemnost a hospodářské vztahy mezi slovanskými zeměmi*, Ibidem 32, 1946, č. 7–8, s. 369–372; Prokop MAXA, *Nová slovanská politika*, Ibidem 32, 1946, č. 7–8, s. 372–377.

26 Srov. Václav ČEJCHAN, *Revoluční slovanství M. A. Bakunina*, Ibidem 32, 1946, s. 5–6, s. 266–284.

27 Srov. Pavel REIMAN, *Diskuse o Bakuninovi*, *Nová mysl* 1, 1947, s. 76–79.

tové válce se právě v tomto smyslu stala slovanská tematika mimořádně frekventovanou.

Únorové události roku 1948 přinesly další změnu. Vlastně již ani ne tak změnu, jako zřetelně změněný cíl: Zájem o slovanství vystřídal zájem o proletářský internacionalismus a s ním spojenou adoraci všeho sovětského, nejčastěji revolučního.²⁸ Výjimkou nebylo ani apriorní prosazování tzv. pokrokových slovanských tradic s předními tvůrci poúnorového Československa.²⁹

Články se skutečnou historicky slovanskou tematikou na několik let stránky *Slovanského přehledu* opustily. Znovu se mohly objevit až od druhé poloviny 50. let 20. století. Nejčastěji se v této době objevily ve formě speciálně sledovaného rusofilství.³⁰ Pochopitelně v pozitivním vztahu k ruským revolučním tradicím. Overturou jako by byl článek Julia Dolanského *Havlíček a Slovanstvo*.³¹ Sice bez vědeckého aparátu a upozornění na odbornou literaturu, přece ale jen soustředěný po odborné stránce na vyčtené téma a kromě obecných konstatování o chybách tzv. buržoazní vědy nic nadbytečně nepolitizující. Jako by tento článek rovněž zahájil tradici nových českých prací o slovanství významných osobností. Po Havlíčkovi následovaly práce o slovanské myšlence malíře Mikoláše Alše,³² historika Františka Palackého,³³ politika Karla Amerlinga,³⁴ politika Antonína Marka³⁵ a dalších osobnostech české kultury a politiky.³⁶

Z hlediska tematického ale i metodologického o profilu těchto prací svědčí jejich již zmíněný apriorní důraz na rusofilství, resp. postoj zmíněných osobností k Rusku. Ty, které k Rusku zaujímaly jistý nebo někdy i výrazněji kritický postoj, mohly být pulikovány až v uvolněnější atmosféře 60. let. Zejména to platilo o slova-

28 Srov. Václav SLAVÍK, *Československo vděčí za svůj vznik Velké Říjnové revoluci*, *Slovanský přehled* 35, 1949, č. 7–8, s. 1–2; Vladimír V. PLATKOVSKIJ, *Mezinárodní význam Říjnové socialistické revoluce*, *Ibidem* 35, 1949, č. 7–8, s. 3–5.

29 *Klement Gottwald – tvůrce našeho spojení se Sovětským svazem*, *Ibidem* 35, 1949, č. 7–8, s. 5–6; Jaromír PROCHÁZKA, *Generalissimus Stalin – geniální vojevůdce přítomnosti*, *Ibidem* 35, 1949, č. 9–10, s. 7–10.

30 Srov. Václav ČEJCHAN, *Karel Havlíček Borovský a Slované*, *Ibidem* 42, 1956, č. 6, s. 186–188.

31 Srov. Julius DOLANSKÝ, *Havlíček a Slovanstvo*, *Ibidem* 37, 1951, č. 8, s. 363–367.

32 Srov. Josef PEŠINA, *Mikoláš Aleš a slovanská myšlenka*, *Ibidem* 38, 1952, č. 8, s. 270–273.

33 Srov. František KUTNAR, *Palackého slovanství*, *Ibidem* 42, 1956, č. 5, s. 153–154.

34 Srov. Mojmír DÝMA, *K. S. Amerling, průkopník slovanské vzájemnosti*, *Ibidem* 44, 1958, č. 9, s. 319–320.

35 Srov. Milan ŠVANKMAJER, *K rusofilství Antonína Marka (K 80. výročí úmrtí „libušského jemnostpána“)*, *Ibidem* 42, 1956, č. 10, s. 355–356.

36 Srov. Slavomír WOLLMAN, *Erben a Slovanstvo*, *Ibidem* 37, 1951, č. 9, s. 412–413; Julius DOLANSKÝ, *K. J. Erben – milovník Slovanstva*, *Ibidem* 47, 1961, č. 5, s. 267–269.

nofilství a rusofilství prvního československého prezidenta Tomáše G. Masaryka (1850–1937).³⁷ Nutno konstatovat, že i přes přetrvávající ideologické sevření se právě v těchto pracích projevila tradice českého kritického pohledu odmítající apriorní konstatování.

Ideologická dominance tzv. proletářského internacionalismu v první polovině 50. let 20. století bránila zmínkám o slovanství jako o podstatné součásti české národní identifikace. Ve druhé polovině 50. let se podařilo tuto bariéru alespoň zčásti prorazit, a to statěmi typu práce Rudolfa Kepky o slovanství jako opoře českého národního obrození.³⁸ Dalším novým prvkem, který se pak ve druhé polovině 50. let objevil a měl pozitivní dopad na profilování historicko-slavistických statí publikovaných ve *Slovanském přehledu*, bylo seznamování se se slavistickou prací na různých československých i zahraničních (v drtivé míře však pouze tzv. východních) pracovištích.³⁹ Toto zaměření zintenzivnilo ve *Slovanském přehledu* v souvislosti s blížícím se sjezdem slavistů v Moskvě v roce 1960.⁴⁰ K dobru věci po jeho skončení neodeznělo. Stalo se součástí politického uvolnění 60. let 20. století, které umožnilo československým společenskovědním badatelům lepší přístup k zahraniční (i západní) literatuře.

Pro rozvoj oboru historické slavistiky se ovšem stala vysloveně přelomovou stať Miroslava Bidlase, která, ač byla publikována na počátku druhé poloviny 50. let, souvisela s přípravami sjezdu slavistů v Moskvě. Autor v odkazu na mezinárodní jednání totiž zřetelně prokázal, že historie může být ve slavistice filologii rovnocenným partnerem. Ukázal, že využitím historie lze zasadit jazykovědné slavistické pojetí do širších historických souvislostí. Bidlas historické přístupy neadoroval. Nechtěl jimi nahradit filologické metody. Šlo mu o to dokázat, že historie může i filo-

37 Srov. Zdeněk SLÁDEK, *T. G. Masaryk a revoluční Rusko*, Ibidem 54, 1968, č. 6, s. 462–469; Theodor SYLLABA, *K problematice vztahu T. G. Masaryka k Říjnové revoluci*, Ibidem 54, 1968, č. 5, s. 386–391; Lubomír NOVÝ, *Fenomén Ruska v Masarykově filozofii*, Ibidem 55, 1969, č. 3, s. 201–208; Vladislav ŠTASTNÝ, *Masaryk a české rusofilství*, Ibidem 55, 1969, č. 2, s. 134–139.

38 Srov. Rudolf KEPKA, *V zásvitu velké ideje (Slovanství oporou a posilou českého národního obrození)*, Ibidem 39, 1953, č. 8, s. 249–251 a č. 9, s. 287–289.

39 Srov. Jiří KRYSTÝNEK, *Studium slavistiky na filosofické fakultě v Brně*, Ibidem 41, 1955, č. 3, s. 109–110; Ján STANISLAV, *Vývoj slavistických štúdií na univerzitě v Bratislavě*, Ibidem 41, 1955, č. 6, s. 215–216.

40 Ján STANISLAV, *Slovenská slavistika v rokoch 1945–1960*, Ibidem 46, 1960, č. 4, s. 201–204; Julius DOLANSKÝ, *Studium slovanských literatur u nás od roku 1945*, Ibidem 46, 1960, č. 1–2, s. 260–268.

logicky pojaté slavistice pomoci v jejím poznání, a tím prospět slavistice jako oboru k prohloubení znalostí ve smyslu, dnes bychom řekli areálových studií.⁴¹

I když to patrně nebylo Bidlasovým cílem, jako by jeho práce předjímal diskusi o vymezení slavistiky, která se v českém prostředí rozvinula o deset let později. Ta se ovšem odehrávala v jiné politické atmosféře. V té se také objevila snaha přehodnotit internacionální pojetí rusofilství, které bylo interpretováno v první polovině 50. let,⁴² a ukázat jeho skutečný obraz v tradicích kritického českého rusofilství. Z tohoto pohledu začali věnovat rusofilství pozornost zejména Zdeněk Sládek,⁴³ Milan Švankmajer⁴⁴ a Vladimír Hostička, tedy nová generace historických slavistů.⁴⁵ Měli jistou výhodu i v tom, že se na stránkách *Slovanského přehledu* začaly objevovat edice a drobnější pramenné příspěvky. Například o činnosti Leoše Janáčka.⁴⁶

Z hlediska inovací československé historické slavistiky to však ještě nebylo vše. Bez povšimnutí nelze v 60. letech totiž ponechat ani na stránkách *Slovanského přehledu* publikované některé tematicky přínosné práce ruských historiků.⁴⁷ K nim pak jistý pendant tvořily příspěvky sledující význam bohemikálních dějinných událostí pro širší slovanské prostředí a slovanskou vzájemnost.⁴⁸

Počátek normalizace, podobně jako i v jiných vědních oborech, pozitivní trendy druhé poloviny 60. let 20. století zastavil. Historická slavistika měla výhodu v jisté apolitizaci svého zaměření. Za normalizace proto mohlo alespoň zčásti zpracování témat z dějin mezislovanských vztahů a slovanské vzájemnosti pokračovat.⁴⁹ Znovu mohlo být sledováno i obecné slovanství. Jednalo se však o ojedinělou záležitost. Vyzdvihneme proto ty, kteří v ní v 70. letech vynikli, a to brněňští slavisté Zdeněk Šimeček⁵⁰ a Milan Kudělka.⁵¹ K nim připočteme přínosné materiálové stu-

41 Srov. Miroslav BIDLAS, *Palacký, Havlíček a Zap k některým otázkám dějin východních Slovanů*, Ibidem 47, 1956, č. 10, s. 351–352.

42 Srov. Jan ŠVERMA, *Slovanská myšlenka v české politice*, Ibidem 35, 1949, č. 7–8, s. 52–53.

43 Srov. Zdeněk SLÁDEK, *Rusofilství včera a dnes*, Ibidem 49, 1963, č. 5, s. 238–241.

44 Srov. Milan ŠVANKMAJER, *Ještě k otázce českého rusofilství*, Ibidem 50, 1964, č. 1, s. 23–25.

45 Srov. Vladimír HOSTIČKA, *Počátky Hankova rusofilství*, Ibidem 50, 1964, č. 6, s. 346–355.

46 Srov. Přemysl VRBA, *Neznámé policejní dokumenty k rusofilské činnosti Leoše Janáčka*, Ibidem 49, 1963, č. 1, s. 19–21.

47 Srov. Ludmila P. LAPTĚVOVÁ, *Vývoj ideje slovanství v Rusku v XIX. a na počátku XX. století*, Ibidem 54, 1968, č. 4, s. 304–309.

48 Srov. Jaromír MIKULKA, *Husitství a slovanský svět*, Ibidem 54, 1968, č. 3, s. 195–201.

49 Srov. Viktor BORODOVČÁK, *Ján Palárik a Slovanstvo*, Ibidem 58, 1972, č. 4, s. 266–271.

50 Srov. Zdeněk ŠIMEČEK, *Počátky osvícenského dějepisectví v českých zemích a studium dějin slovanských národů*, Ibidem 61, 1975, č. 4, s. 307–311.

51 Srov. Milan KUDĚLKA, *Poznámky k předbrěznovému slovanství*, Ibidem 61, 1975, č. 4, s. 282–294.

die různých autorů, v některých případech i cizinců, např. z pera moskevské historičky Mariny Dostálové.⁵² Signifikantní bylo poměrně široké časové rozložení. Ve *Slovanském přehledu* 70. a 80. let 20. století najdeme historicko-slavistické studie o genezi slovanské vzájemnosti z pera Lubomíra E. Havlíka,⁵³ raného novověku ruského historika Alexandra Mylnikova,⁵⁴ dějin tzv. dlouhého 19. století ruské historičky Zoji S. Něnaševy⁵⁵ a 20. století poněkud nesourodé autorské dvojice Karla Hermana a Zdeňka Sládka.⁵⁶ Ruské, tedy s ohledem na dobu sovětské, historiky jsme připomenuli zejména proto, že jejich práce publikované ve *Slovanském přehledu* měly ještě jeden dodnes jen málo doceněný význam: Po roce 1970 opět poklesla možnost získat zahraniční literaturu a vycestovat do zahraničí. Práce sovětských autorů, zejména těch, které jsme výše uvedli, přinášely kromě vlastního rozboru i edice dokumentů. Jinými cestami by se k nim čeští autoři dostávali jen stěží. Zvláště cenný byl tento fakt pro novou generaci historických slavistů, která zahájila svoji vědeckou dráhu v 80. letech. Jak ještě uvidíme, umožnila jim tematické rozšíření a inspirovala je k později umožněným novým pramenným bádáním v českých i ruských archivech. Ale nešlo jen o 80. léta. Co se týče jednotlivých sledovaných událostí a problémů, na nichž nebo prostřednictvím nichž se rozvíjela myšlenka slovanské vzájemnosti, pak je třeba již od konce 60. let upozornit na mimořádně zajímavé historicko-slavistické studie, které byly věnovány slovanskému sjezdu v Praze roku 1848⁵⁷ a sjezdům v letech 1866⁵⁸ a 1868.⁵⁹

Změnu v pojetí českého slovanství a jeho historicko-slavistickém sledování přinesla 80. léta 20. století.⁶⁰ Autoři se v nich totiž stále více zaměřovali na konkré-

52 Srov. Marina Ju. DOSTAL, *I. I. Srezněvskij v Čechách a na Moravě v roce 1840 (Dopisy A. F. Veltmanovi, J. I. Srezněvské a V. V. Pasekovi)*, *Ibidem* 63, 1977, č. 4–5, s. 385–398.

53 Srov. Lubomír E. HAVLÍK, *Pravlast a jednota Slovanů – představy a historie*, *Ibidem* 57, 1971, č. 3, s. 210–223.

54 Srov. Aleksandr S. MYLNIKOV, *O slovanském sebeuvědomění v české společnosti v první polovině XVIII. století*, *Ibidem* 57, 1971, č. 1, s. 30–38.

55 Srov. Zoja S. NĚNAŠEVA, *Petrohradská porada novoslovanů v r. 1909*, *Ibidem* 63, 1977, č. 1, s. 46–54.

56 Srov. Karel HERMAN – Zdeňk SLÁDEK, *Karel Kramář a jeho slovanství*, *Ibidem* 56, 1970, č. 5, s. 321–336.

57 Srov. Zdeňk ŠAMBERGER, *Zmaření slovanského sjezdu roku 1848*, *Ibidem* 64, 1978, č. 6, s. 454–471.

58 Srov. Miroslav ŠESTÁK, *Videňský „slovanský“ sjezd roku 1866*, *Ibidem* 55, 1969, č. 1, s. 27–34.

59 Srov. Václav ŽÁČEK, *Pokusy o slovanské sjezdy po r. 1867*, *Ibidem* 54, 1968, č. 3, s. 202–211.

60 Srov. Josef KOLEJKA, *Bakuninova cesta k nové slovanské politice z roku 1848*, *Ibidem* 73, 1987, č. 5, s. 367–377; *Idem, Bakuninovo svolání ke Slovanům z prosince 1848 a jeho úsilí o společný postup proti Rakousku*, *Ibidem* 74, 1988, č. 2, s. 114–123.

ní problémy a proměny idejí. Opouštěny byly pohledy na obecné slovanské ideje a zamyšlení nad jejich významem. Polskému slovanství se takto systematicky věnoval Jaromír Mikulka⁶¹ a českému slovanství a austroslavismu Miroslav Šesták.⁶² Slovanstvím a panslavismem v ruském prostředí se zabývali Tatiana Ivantyšinová⁶³ a Radomír Vlček.⁶⁴ Idejím a ideologiím slovanské vzájemnosti se ovšem věnoval i Vladimír Hostička.⁶⁵ Jeho specifikem, kterému se intenzivně věnoval i po roce 1990, byla idea ukrajinské státnosti.⁶⁶ K tomu přičtíme, že Vladislav Šťastný se soustředil na české rusofilství⁶⁷ a Radomír Vlček na formování ruského národního vědomí.⁶⁸ Sledování slovanských myšlenkových proudů a inklinace národních prostředí ke slovanství tím zůstalo zachováno a dokonce se i rozvíjelo.⁶⁹ Například tím, když se formování slovanství ve vztahu k českému národnímu vědomí nově věnoval na počátku 21. století i Alexandr Brummer.⁷⁰ A cenné bylo i to, že z hlediska metodologie byla v těchto případových studiích užita široká komparace navazující na analýzu problému. Celkově však téma slovanské vzájemnosti po sametové revoluci začalo ze stránek *Slovanského přehledu* mizet. Souviselo to ovšem s tematickým a metodologickým posunem, v němž bylo konkrétně historické studium založeno

-
- 61 Srov. Jaromír MIKULKA, „Nové slovanské hnutí“ v Polsku, *Ibidem* 73, 1987, č. 3, s. 177–191 a č. 4, s. 303–313; Idem, *Polské slovanství na přelomu 19. a 20. století*, *Ibidem* 68, 1982, č. 1, s. 13–33; Idem, *Polské slovanství v letech mezi dvěma světovými válkami*, *Ibidem* 72, 1986, č. 2, s. 97–106 a č. 4, s. 273–284; Idem, *Polské slovanství za první světové války*, *Ibidem* 71, 1985, č. 1, s. 41–53; Idem, *Povstání 1863 a polské slovanství*, *Ibidem* 69, 1983, č. 2, s. 125–131.
- 62 Srov. Miroslav ŠESTÁK, *České slovanství a austroslavismus do r. 1848*, *Ibidem* 76, 1990, č. 4, s. 263–266; Idem, *K otázce panslavismu*, *Ibidem* 76, 1990, č. 4, s. 273.
- 63 Srov. Tatiana IVANTYŠINOVÁ, *Postoj ruských slaviofilův k slovanskej otázke v Rakúsku v prvej polovici šesťdesiatych rokoch 19. storočia (Úloha novin „Deň“ a ich vydavateľa a redaktora I. S. Aksakova)*, *Ibidem* 59, 1973, č. 4, s. 274–280.
- 64 Srov. Radomír VLČEK, *M. P. Pogodin a formování ruského panslavismu*, *Ibidem* 81, 1995, č. 3, s. 193–209.
- 65 Srov. Vladimír HOSTIČKA, *Vznik českého austroslavismu a jeho vztah k obrozeneckému slovanství*, *Ibidem* 54, 1968, č. 3, s. 225–332; Josef KOČÍ, *Karel Havlíček Borovský a počátky austroslavismu*, *Ibidem* 57, 1971, č. 3, s. 191–201.
- 66 Srov. Vladimír HOSTIČKA, *Idea ukrajinské státnosti a pokusy o její realizaci*, *Ibidem* 78, 1992, č. 1, s. 1–10.
- 67 Srov. Vladislav ŠTĀSTNÝ, *České rusofilství v 70. a 80. letech 19. stol.*, *Ibidem* 76, 1990, č. 1, s. 2–8.
- 68 Srov. Radomír VLČEK, *Nacionalismus, panslavismus a neoslavismus – pokusy o řešení krize ruského impéria na přelomu 19. a 20. století?*, *Ibidem* 80, 1994, č. 1, s. 1–17.
- 69 Srov. Marcela BEDNÁROVÁ, *Slovanský mýtus v reflexi chorvátského ilyrismu*, *Ibidem* 80, 1994, č. 4, s. 523–537.
- 70 Srov. A. BRUMMER, *Jací jsou Slované*, s. 281–301; Idem, *Rusko a „naše osvobození“*, s. 465–536; Idem, *Rusko opět „slovanské“*, s. 499–532.

na pramenech a mnohdy i na psychoanalytických prožitcích jednotlivců. Nová dimenze otázky slovanské vzájemnosti se ale do časopisu nedostala.

Vědecký zájem o dějiny slavistiky nemá v českém prostoru příliš dlouhou tradici. *Slovanský přehled* však k němu vždy mimořádně přispíval. Od svého počátku zejména tím, že přinášel informace o slavistickém bádání v českém prostoru i za hranicemi, publikoval biogramy, jubilejní články a nekrology významných slavistů. Snažil se však i o prezentaci studií šířeji zaměřených, především takových, které pojednávaly o dějinách slavistiky. Takové práce však byly zprvu výjimkou. V tomto směru přinesl mimořádně cennou změnu *Slovanský přehled 1914–1924. Sborník statí, dopisů a zpráv ze života slovanského*. Publikoval totiž již nejen statě o svém zakladateli Adolfu Černém,⁷¹ ale i o aktuálním pojetí slavistiky v historickém kontextu.⁷² Cenné informace zde byly prezentovány i o institucích věnujících se slavistice, např. o Slovanském ústavu v Praze.⁷³

Vrátíme-li se ještě do předválečného období, pak i v pracích, které se v té době ve *Slovanském přehledu* dějin slavistiky dotýkaly, byl patrný tehdejší obecný český slavistický akcent na jazykovědu. Za všechny uveďme studie Antonína Frinty.⁷⁴ V kontextu s pracemi, jejichž hlavním tématem nebyly dějiny slavistiky, prokazovaly, že důležitější než slovanství je pro ně konkrétní znalost jazyka, kultury, případně i minulosti slovanských národů. Slavistika se více či méně jevila jako proklamativní záležitost soustřeďující se na znaky příbuznosti a vzájemnosti. Rozhodně se distancovala od zásad panslavismu.⁷⁵

Systematický zájem o dějiny oboru byl této době cizí. Nutno ovšem zdůraznit, že tomu tak bylo v celé české (československé) slavistice, která sice poněkud delší dobu vedla diskuse o svém tematickém vymezení, nicméně filologické zaměření se jí jevilo jako jednoznačně dané, stejně jako minulost tohoto oboru. Ke změně náhledu došlo až ve druhé polovině 20. století, nesporně pod vlivem sovětské slavistiky. Ta byla nejprve po tzv. říjnové revoluci proskribována, aby se po druhé světové

71 Srov. např. Arnošt MUKA, *Adolf Černý*, in: *Slovanský přehled 1914–1924*, Praha 1925, s. 13–16; František ILEŠIČ, *Za „Slovanským přehledem“*, in: *Ibidem*, s. 20–21; Václav BURIAN, *Z dopisů Adolfa Černého Antonínu Askercovi*, in: *Ibidem*, s. 26–31; František TICHÝ, *Dílo a osobnost Adolfa Černého*, in: *Ibidem*, s. 31–58.

72 André MAZON, *Slavistika a slavofilství*, in: *Ibidem*, s. 90–94; Antonín S. MÁGR, *Slovanské studie v Německu za poslední 10letí*, in: *Ibidem*, s. 95–116; O. VOČADLO, *Slovanská studia ve V. Británii*, in: *Ibidem*, s. 119–136; G. J. VAŠKOVIČ, *O slovanských studiích ve Spojených státech*, in: *Ibidem*, s. 137–140.

73 Srov. Lubomír NIEDERLE, *Slovanský ústav v Praze*, in: *Ibidem*, s. 141–146.

74 Srov. Antonín FRINTA, *Jazykový problém Slovanstva*, in: *Ibidem*, s. 151–159.

75 Srov. Tomáš G. MASARYK, *Tři citáty z úvah o panslavismu*, in: *Ibidem*, s. 201–202.

válce opět začala rozvíjet. Zdeněk Nejedlý publikoval v 39. ročníku *Slovanského přehledu* (1953) zevrubný článek o sovětské slavistice *Z dějin vědy o Slovanstvu do XVIII. století* vysvětlující „přehmaty“ školy Michaila Michajloviče Pokrovského ve smyslu její diskriminace slavistiky. Naopak adoroval aktuální sovětský metodologický model a chválil jeho široce koncipované pojetí jako soubor jazykových, literárních, historických, etnologických a archeologických disciplín zaměřujících se na slovanské prostředí.⁷⁶

V době, kdy Nejedlý publikoval svůj článek, se na stranách *Slovanského přehledu* hojně referovalo o slovanství, slovanském hnutí v zahraničí i slavistice jako vědě (např. zevrubná zpráva Jiřího Kristýnka o studiu slavistiky na Filozofické fakultě v Brně v 41. ročníku *Slovanského přehledu* v roce 1955). Přínosné bylo rovněž publikování statě Slavomíra Wollmana o Slovanském ústavu ČSAV⁷⁷ a Jaroslava Vávry o rusistice pěstované v Československo-sovětském institutu ČSAV (ČSI).⁷⁸ Pro historickou slavistiku bylo cenné, že Vávra jako historik položil důraz na ta témata zpracovávaná v ČSI, která se týkala historie a československo-ruských vztahů. Neponechal však stranou ani jazykovědnou část, čímž rovněž upozornil na víceoborovost slavistiky. Vávřův článek byl přípravou na sjezd slavistů v Moskvě, který se uskutečnil v roce 1960. Podotkněme, že ČSI byl institucí, jež měla šířit zkušenosti sovětské vědy. V tomto směru možná nepřekvapí článek Jaroslava Heyrovského o spolupráci slovanských států v oblasti polarografie.⁷⁹

Pro dějiny slavistiky měly již v této době význam statě věnované osobnosti zakladatele *Slovanského přehledu* Adolfa Černého⁸⁰ stejně jako Mikuláše Nevrlého o vztazích mezi slovanskými národy a jejich historických proměnách.⁸¹

V září 1955 byl v Bělehradě ustaven Mezinárodní komitét slavistů. Na základě jeho doporučení vznikaly od roku 1956 Národní komitety slavistů. V čele českého (československého) stál Bohuslav Havránek, Julius Dolanský byl místo-

76 Srov. Zdeněk NEJEDLÝ, *Z dějin vědy o Slovanstvu do 18. století*, *Slovanský přehled* 39, 1953, č. 2, s. 46–49.

77 Srov. Slavomír WOLLMAN, *Poslání a úkoly Slovanského ústavu ČSAV*, *Ibidem* 44, 1958, č. 1, s. 27–28.

78 Srov. Jaroslav VÁVRA, *Československo-sovětský institut ČSAV a naše rusistika*, *Ibidem* 44, 1958, č. 4, s. 138–140.

79 Srov. Jaroslav HEYROVSKÝ – Ivo SMOLEŘ, *Spolupráce slovanských států v oblasti polarografie*, *Ibidem* 44, 1958, č. 4, s. 115–117.

80 Srov. Emanuel JANOUŠEK, *Na paměť zakladatele Slovanského přehledu*, *Ibidem* 39, 1953, č. 1, s. 27–29; Otakar BARTOŠ, *Zamyšlení nad Adolfem Černým*, *Ibidem* 40, 1954, č. 8, s. 261–263.

81 Srov. Mikuláš NEVRLÝ, *Historické vztahy mezi slovanskými národy*, *Ibidem* 44, 1958, č. 2, s. 59–60.

předsedou. Úkolem mezinárodního komitétu slavistů bylo připravit první poválečný, v celkovém pořadí IV. sjezd slavistů, který se připravoval do Moskvy na rok 1958. *Slovanský přehled* jak připravám, podílu Československého komitétu slavistů, tak i průběhu kongresu věnoval mimořádnou pozornost. Činil také to, co se stalo později zvykem: Publikoval statě, které byly na sjezdu prezentovány jako referáty.

Skutečný rozvoj dějin slavistiky však nastal v českém prostředí (a na stránkách *Slovanského přehledu* jako jejich nejvýznamnější prezentační platformy) až po skončení kongresu. Na IV. mezinárodním sjezdu slavistů byla totiž ustavena Mezinárodní komise pro dějiny slavistiky s úkolem působit na národní slavistické komitéty tak, aby se nevěnovaly pouze osvědčeným konkrétním slavistickým tématům, ale aby také směřovaly svůj zájem k dějinám (ve smyslu historické slavistiky) a dějinám slavistiky. Pozornost na ně byla upoutána nejen proto, že slavistika podobně jako i jiné vědní disciplíny potřebovala svoji historickou reflexi, ale i proto, že probíhaly diskuse o náplni slavistiky. Od dějin slavistiky se očekávalo historické zdůvodnění, jaké vyhranění by slavistika měla mít, jaké obory by se jí měly dotýkat, s čím by se měla slavistika stýkat.

Slovanský přehled perem Slavomíra Wollmana referoval, že po sjezdu slavistů v Moskvě v roce 1958 byla i v Československu ustanovena Československá komise pro dějiny slavistiky.⁸² Jedním z prvních hmatatelných výsledků její práce bylo zhodnocení geneze a vývoje historicko-slavistických prací v meziválečném a zejména poválečném Československu. Tato bilanční zpráva byla přednesena na zasedání Mezinárodní komise pro studium dějin slavistiky v květnu 1960 ve Vídni. Zpráva upozornila zejména na řadu dílčích studií, jež k dějinám slavistiky v posledních letech vznikly, mj. opět na stránkách *Slovanského přehledu*, a upozornila na tradici, kterou tyto práce mají již z meziválečného Československa. I s ohledem na politické souvislosti se však zpráva soustředila jen na ty z nich, jež vznikly na konci 50. let 20. století. Současně zpráva upozornila na právě zahájenou bibliografickou práci k dějinám československé slavistiky. Tato bibliografie měla být prvním krokem k cíli vytvořit základní přehledné syntetické práce o dějinách slavistiky v Československu.⁸³ Není jisté bez zajímavosti, že tato zpráva nebyla v českém prostředí publikována. Pouze v reflexi na ni Milan Kudělka nejprve ve *Slovanských historických studi-*

82 Srov. sw, *Zasedání mezinárodního komitétu slavistů*, Ibidem 44, 1958, č. 3, s. 102.

83 Srov. *Bericht über die erste Arbeitstagung der Internationalen Kommission für Geschichte der slavischen Philologie in Sien*, in: Wiener Slavistisches Jahrbuch 8, 1960, s. 7–202.

ích a později i ve *Slovanském přehledu* upozornil a zároveň konkretizoval české pojetí dějin slavistiky.⁸⁴

Kdežto dílčí analytické práce k dějinám slavistiky vznikaly na různých vědeckých a vysokoškolských pracovištích, bibliografie dějin slavistiky jako předstupeň syntézy dějin slavistiky v Československu se soustředila na jediném a to brněnském pracovišti Slovanského ústavu ČSAV a jeho v historických oborech nástupnických institucí – Ústavu dějin evropských socialistických zemí, Ústavu dějin východní Evropy a normalizačním Československo-sovětském institutu ČSAV. Základ, který vznikl na přelomu 50. a 60. let byl však možný pouze ve Slovanském ústavu ČSAV. Proč? Protože se v něm každodenně setkávali jak historici, tak jazykovědci a literární vědci. Nejen že mohli spolupracovat na úkolech a promýšlet novou strategii, ale i neformálně diskutovat a probírat nové nápady. O škodě, kterou slavistice způsobil následný složitý proces restrukturalizace akademických pracovišť, by nejlépe mohli pojednat tehdejší pracovníci Slovanského ústavu.⁸⁵ Nicméně na stránkách *Slovanského přehledu* se ve své době objevilo jen stručné, emocii zbavené konstatování o změnách.⁸⁶

Škoda ale vznikla i *Slovanskému přehledu*. Ten byl totiž delimitován do historických pracovišť, jazykovědcům do dnešních dnů zůstalo periodikum *Slavia*. Dějiny slavistiky ani teorie slavistiky však nezašly na úbytě. Jistou výhodou bylo, že k velkému překvapení dotyčného, byla jedna z klíčových osobností této profilace, Milan Kudělka, přední literární vědec, delimitován nikoli do literárního, ale historického oddělení a s ním pak do historických pracovišť. Tato, pro dotyčného zprvu nešťastná souhra okolností, měla užitek pro *Slovanský přehled*. Milan Kudělka dále intenzivně propracovával svoji představu o teorii slavistiky a dějinách slavistiky a mnohé z toho pilně nejprve ve *Slovanském přehledu*,⁸⁷ později v samostatných monografiích zveřejňoval.⁸⁸

Nejen zásluhou Milana Kudělky, ale i dalších předních českých historických slavistů, především Josefa Macůrka, byla v polovině 60. let 20. století redakcí *Slo-*

84 Srov. Milan KUDĚLKA, *O studiu dějin slavistiky (K problematice pojetí a metody)*, in: Slovanské historické studie 7, Praha 1968, s. 45–66.

85 Srov. Jiří BEČKA, *Slovanský ústav a pokusy o likvidaci slavistiky*, *Slavia* 64, 1995, č. 4, s. 357–369; Slavomír WOLLMAN, *Grausova likvidační komise a osudy Slovanského ústavu*, *Ibidem* 64, 1995, s. 349–356.

86 Srov. Julius DOLANSKÝ, *K nové organizaci slavistiky v ČSSR*, *Slovanský přehled* 52, 1964, č. 2, s. 71–73.

87 Srov. Milan KUDĚLKA, *Česká slavistika a Svaz slovanských akademií*, *Ibidem* 61, 1975, č. 6, s. 482–490.

88 Srov. Idem, *O pojetí slavistiky: vývoj představ o jejím předmětu a podstatě*, Praha 1984.

vanského přehledu, která se od přechodu *Slovanského přehledu* pod historická pracoviště stala baštou historiků, iniciována diskuse o místě, úloze a obsahu slavistiky, především však historické slavistiky a o možné / nutné profilaci časopisu.⁸⁹ *Slovanský přehled* pak v několika následujících letech publikoval zajímavé diskusní příspěvky, především diskusní reflexe zahraničních slavistů.⁹⁰ Obdobně se v polovině 60. let rozvinula diskuse o obsahu a zaměření slavistiky.⁹¹ Završením se pak stal VI. mezinárodní sjezd slavistů, který se konal v Praze v na začátku srpna 1968.⁹² V samostatné sekci dějin slavistiky se k tématu dějin slavistiky vyjádřila řada významných osobností. Uvozoval je referát Milana Kudělky publikovaný ve *Slovanském přehledu O studiu dějin slavistiky. K problematice pojetí a metody*. Záměru redakce *Slovanského přehledu* publikovat vyjádření zahraničních vědců, zabránily srpnové události a brzké změny ve složení redakce i vedení Ústavu dějin východní Evropy ČSAV, v jehož gesci se nyní *Slovanský přehled* nacházel.

Rozvoji bádání o dějinách slavistiky však srpnové události ani následná normalizace nezabránily. Historičtí slavisté pokračovali v publikování svých analytických prací založených na zevrubné znalosti pramenů a literatury.⁹³

O pět let později, na VII. sjezdu slavistů ve Varšavě v roce 1973 byl nastíněn rozsáhlý mezinárodně koordinovaný projekt, jehož cílem měla být příprava podmínek pro vytvoření syntézy dějin světové slavistiky. Podnět vzešel od Mezinárodní komise pro dějiny slavistiky a její české národní komise, která v roce 1971 připravila zásady projektu *Dějiny slavistiky v Československu*. *Slovanský přehled* o tom přinesl obsáhlou zprávu z pera Milana Kudělky.

Projekt *Dějiny slavistiky v Československu* byl v dobovém kontextu zařazen mezi dílčí úkoly státního vědeckovýzkumného plánu ČSAV. Jeho obsah byl rozdělen do tří částí: obsáhlé bibliografické zpracování dějin slavistiky, encyklopedické zaměření na osobnosti věnující se v československém prostředí dějinám slavistiky a syntetizující vyústění vytyčující si cíl postupného zpracování jednotlivých etap

89 Srov. Idem, *Slavistika, slovanství a dnešek*, *Slovanský přehled* 51, 1965, č. 1, s. 1–4.

90 Srov. *Anketa*, *Ibidem* 54, 1968, č. 1, s. 4–12.

91 Srov. Zdeněk SLÁDEK, *Historie a současná slavistika*, *Ibidem* 51, 1965, č. 2, s. 118–119; Vladimír PROCHÁZKA, *Historická slavistika a otázky dějin státu a práva*, *Ibidem* 51, 1965, č. 5, s. 295–296; Josef MACŮREK, *Místo Slovanů a východní Evropy v obecných dějinách*, *Ibidem* 51, 1965, č. 6, s. 349–354.

92 Srov. *VI. Mezinárodní sjezd slavistů v Praze: resumé přednášek, příspěvků a sdělení*, Praha 1968.

93 Srov. Zdeněk ŠIMEČEK, *Počátky osvícenského dějepisectví v českých zemích a studium dějin slovanských národů*, *Slovanský přehled* 61, 1975, č. 4, s. 307–311.

vývoje slavistiky, a to od počátku jejího vývoje ve druhé polovině 18. století až po současnost, tj. do začátku 70. let 20. století.

První výstup projektu *Dějiny československé slavistiky* tvořila encyklopedie *Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760. Biograficko-bibliografický slovník*. Byla vydána v roce 1972, ale *Slovanský přehled* již dříve o její přípravě referoval a publikoval jak představu jejich hlavních redaktorů Milana Kudělky a Zdeňka Šimečka, tak některé dílčí výstupy.⁹⁴ Slovník sledoval dva cíle: být příručkou, která podá stručné, ale dostatečné základní informace o do- savadní práci českých a slovenských badatelů o dějinách a kultuře slovanských ná- rodů a zároveň být přípravou k syntetické práci dějiny slavistiky v Československu, a to zejména v bibliografickém smyslu.

Slovník byl koncipován s důrazem na takové pojetí slavistiky, v němž sice měly filologické disciplíny ústřední, nikoliv však jedinečné či vyčerpávající postave- ní. Do slovníku byli zahrnuti autoři českých a slovenských prací ze všech společen- skovědních oborů, pokud měly z hlediska své doby vědecký charakter vztahující se ke slovanské problematice. Autory slovníku byli filologové, historici, literární vědci i etnologové.

Po vydání „slovníku slavistů“, jak se záhy zjednodušeně začal nazývat, se tým brněnských slavistů složený z historiků, jazykovědců a literárních vědců rozhodl přistoupit ke zpracování první syntézy. Po četných dílčích studiích opět publikova- ných na stránkách *Slovanského přehledu* vyšel v roce 1977 obraz slavistických bádá- ní v meziválečném Československu, konkrétně v letech 1918–1939, a to pod ná- zvem *Československá slavistika v letech 1918–1939*. Popisovaný předmět dějin čes- koslovenské slavistiky byl ve zmíněné práci pojat z obdobného metodologického a tematického pohledu jako v případě slovníku. Stejně jako v přípravných studiích zveřejněných v předchozích letech ve *Slovanském přehledu* šlo o široké slavistické pojetí, ve kterém byly do dějin slavistiky zahrnuty nejrůznější společenskovedné disciplíny. Podmínkou bylo, aby v jejich studiu vystupovaly do popředí otázky do- bového chápání slovanského prostoru a jeho proměn. Vzhledem k relativně samo- statnému vystupování vědních oborů vstupujících do slavistiky v meziválečném Československu, bylo v práci zachováno základní dělení podle těchto relativně sa- mostatných, slavistikou však vnitřně propojených oborů, a to se zvláštním důrazem na institucionální zajištění slavistického bádání. Bylo to signifikantní pro dobové, ale i současné chápání slavistiky, podle něhož se v případě slavistiky jednalo o jednu

94 Srov. Milan KUDĚLKA – Zdeněk ŠIMEČEK, *Na okraj slovníku československých slavistů*, Ibidem 55, 1969, č. 3, s. 209–213.

vědní disciplínu, která v sobě zahrnuje vícero relativně samostatných slovanských prostředí a především zájem o slovanské prostředí propojených vědních oborů. Samotné dějiny slavistiky přitom zaujímaly svérázné postavení. Prokazovaly totiž, že se slavistika sestává z různých oborů, které vzájemně propojuje stěžejní badatelský problém – slovanství a jeho různé konotace. A to napříč svými dějinami i dějinami české / československé společnosti.⁹⁵

Ze studií o dějinách slavistiky publikovaných ve *Slovanském přehledu* je zřejmé, že české pojetí dějin slavistiky a historická slavistika se v této době opíraly o ruské a sovětské pojetí, v němž historie vždy sehrávala významnou úlohu.⁹⁶

Zmíněná syntetická práce, odvíjející se od analytických studií uveřejněných ve *Slovanském přehledu*, však znamenala zásadní změnu. Zřetelně totiž na příkladu jednoho úseku dějin československé slavistiky prokázala, že slavistika je tematicky i metodologicky různorodá, ale přesto jako celek jasně a zřetelně uchopitelná. Aby to však bylo možné činit, je nutné její aktuální i retrospektivní horizontální a vertikální členění. Dále je nezbytné sledovat kauzální propojenost jednotlivých slavistických disciplín včetně jejich více či méně výrazné vzájemné vnitřní ovlivnitelnosti a dokonce i podmíněnosti. *Slovanský přehled* v tomto duchu pokračoval zveřejňováním dalších dílčích studií. Na prvním místě se jednalo o práce o jednotlivých osobnostech československé slavistiky, mj. i o Zdeňku Nejedlém.⁹⁷ Později se k tomu přidaly zajímavé medailony více zaměřené na tvůrčí osobnosti jednotlivých slavistických disciplín, zejména jazykovědy.⁹⁸ Stejně tak pokračovala ve *Slovanském přehledu* prezentace dílčích studií týkajících se slavistického profilu významných slavistických institucí a slavistických periodik.⁹⁹ To vše bylo postupně stále více zasazováno do kontextu působení celých tematických i metodologických skupin.¹⁰⁰

95 Srov. Milan KUDĚLKA, *Pojetí teorie československé slavistiky v období 1945–1961*, Ibidem 69, 1983, č. 2, s. 97–114.

96 Srov. Ludmila P. LAPTEVOVÁ, *Studium dějin slovanských národů na sovětských vysokých školách*, Ibidem 49, 1963, č. 4, s. 195–197; Eadem, *Výuka slavistických disciplín na moskevské univerzitě v 19. a na počátku 20. století*, Ibidem 66, 1980, č. 1, s. 15–23.

97 Srov. Milan KUDĚLKA – Zdeněk ŠIMEČEK – Vladislav ŠTASTNÝ, *Zdeněk Nejedlý jako slavista*, Ibidem 64, 1978, č. 2, s. 97–107.

98 Srov. např. Milan KUDĚLKA, *Miloš Weingart jako ideolog slovanství*, Ibidem 67, 1981, č. 6, s. 519–528.

99 Srov. Idem, *Slavistika v Musejniku do první světové války (K 150. výročí založení časopisu)*, Ibidem 63, 1977, č. 2, s. 97–114; Zdeněk ŠIMEČEK, *Pražské noviny a zpravodajství o východní Evropě v polovině 17. století*, Ibidem 59, 1973, č. 4, s. 301–311.

100 Srov. Idem, *Slavista J. Dobrovský a austroslavismus let 1791–1809*, Ibidem 57, 1971, č. 3, s. 177–190; Idem, *Studium českých dějin – slavistika a austroslavismus (K vývoji státní ideologie v Čechách v 18. a na počátku 19. století)*, Ibidem 63, 1977, č. 2, s. 115–142.

Ačkoli jak na národní, tak mezinárodní úrovni práce na dějinách slavistiky na konci 70. i v 80. letech 20. století vcelku zdárně pokračovaly, dalšího syntetického zpracování se české prostředí dočkalo až v 90. letech 20. století. Od konce 70. let 20. století se totiž české historicko-slavistické prostředí zaměřilo na bibliografická zpracování. Díky tomu vznikly unikátní bibliografické databáze, z nichž lze dodnes čerpat. Ke škodě věci je však pouze část těchto databází digitalizována, a tedy připravena pro moderní způsob využívání. Omezena byla ve *Slovanském přehledu* i prezentace přípravných studií k syntéze o dějinách české slavistiky.

Další syntetické zpracování dějin české slavistiky bylo dokončeno paradoxně v situaci, kdy pro českou historickou slavistiku rozhodně nebylo nejpříznivější klima. Na počátku 90. let 20. století se totiž odehrála výrazná redukce akademických pracovišť. Mezi zrušenými pracovišti byla i brněnská pobočka Ústavu dějin střední a východní Evropy ČSAV, nástupce v únoru 1990 obnoveného pracoviště Ústavu dějin východní Evropy ČSAV, který byl zrušen v roce 1969, aby jej nahradil Československo-sovětský institut ČSAV. Nicméně část pracovníků v roce 1993 zrušeného brněnského pracoviště Ústavu dějin střední a východní Evropy ČSAV přešla do oddělení obecných dějin Historického ústavu Akademie věd České republiky. V Historickém ústavu AV ČR tedy zůstali z týmu věnujícího se dříve ve „východním“ institutu dějinám slavistiky jen jednotlivci, ale i přesto byla v roce 1995 vydána práce *Československá slavistika v prvním období svého vývoje do počátku 60. let 18. století* a o dva roky později *Československá slavistika od počátku 60. let 19. století do roku 1918*. Jednalo se o syntetický přehled dějin československé slavistiky od 60. let 18. století do vzniku Československé republiky, metodologicky opět čerpajícího ze zásadní studie Milana Kudělký *O studiu dějin slavistiky. K problematice pojetí a metody* vydané v roce 1968. Vydání uvedených dvou svazků bylo umožněno díky dlouhodobě systematické práci kolektivu slavistů. V Historickém ústavu AV ČR byly činěny jen drobné dokončovací práce, především formálního charakteru.

Co se týče pojetí dějin slavistiky, užitého ve výše zmíněných svazcích dějin československé slavistiky a v nich akcentovaného významu dějin slavistiky pro slavistiku jako celek, bylo by možné říci téměř totéž, co o práci o meziválečné slavistice. Oběma svazkům sice recenzenti oprávněně vyčítali převažující orientaci na tzv. východní produkci, oceňovali však jejich přínos spočívající ve faktografické rovině. Největším přínosem ovšem bylo, že se jimi v kontextu s dříve vydanými pracemi o dějinách české meziválečné slavistiky završilo ve světě unikátní dílo, mapující národní dějiny tohoto oboru od nejstaršího období až do roku 1939. Cenné bylo rovněž to, že kromě historizujícího pohledu na slavistiku byly akcentovány spole-

čenské předpoklady a podmínky rozvoje slavistiky, především proměny českého národního hnutí a formulování jeho programů, v nichž podstatnou úlohu hrály různé varianty slovanství.

Vydání *Československé slavistiky v prvním období svého vývoje do počátku 60. let 18. století* a *Československé slavistiky od počátku 60. let 19. století do roku 1918* se uskutečnilo v době, kdy dějiny slavistiky byly v českém prostoru utlumeny i odchodem jejich předních odborníků. V Historickém ústavu AV ČR i na vysokých školách se tím historická slavistika skutečně zredukovala, a to do takové míry, že otázky českého slovanství a mezislovanských vztahů se omezily jen na aktuální problémy a na jejich některé historické reminiscence. Vzhledem k politickým okolnostem pozornost poutaly téměř výhradně česko-ruské a česko-jihoslovenské vztahy. Pozitivní ovšem bylo, že odborníci sledující tyto problémy záhy prokázali, že jim není širší evropský kontext cizí a že jsou schopni začlenit slavistická témata do širších souvislostí formování občanské, resp. národní společnosti. Ačkoli se systematicky dějinám slavistiky nevěnovali, opakovaně prokázali, že sledování těchto problémů by mělo být činěno v kontextu dějin slavistiky. Důvodem byla skutečnost, že dějiny slavistiky již dříve prokázaly svoji schopnost reagovat na aktuální metodologické a tematické podněty a vydat se cestou areálových studií. Ve spolupráci s jazykovědnou a literární slavistikou tak začaly historická slavistika i dějiny slavistiky revidovat vžitá stereotypy – např. v otázce pojetí a hodnocení slovanství a jeho místa v české společnosti nebo v novém přístupu k problematice tzv. českého národního obrození.

K dějinám slavistiky *Slovanský přehled* jistě přispěl ve druhé polovině 90. let 20. století při příležitosti sta let od založení časopisu publikováním vzpomínek na *Slovanský přehled*¹⁰¹ či reprintem úvodních statí jeho zakladatele Adolfa Černého.¹⁰² K tomu byly cenné rekapitulace a jeho úkoly.¹⁰³ Dále se znovu objevily analýzy předních osobností světové slavistiky, např. Ernesta Denise¹⁰⁴ a Julese Legrase.¹⁰⁵ Stranou pozornosti nezůstaly ani někteří významní čeští slavisté, např. František

101 Srov. Jerzy TOMASZEWSKI, *Století důležitého časopisu*, Ibidem 84, 1998, č. 1, s. 55–56.

102 Srov. Adolf ČERNÝ, *Z počátků Slovanského přehledu*, Ibidem 84, 1998, č. 3, s. 287–289.

103 Srov. Jaroslav PÁNEK, *Slovanský přehled v rámci výzkumného programu Historického ústavu AV ČR*, Ibidem 85, 1999, č. 1, s. 1–4; Vladislav ŠTĀSTNÝ, *Sto let Slovanského přehledu*, Ibidem 85, 1999, č. 1, s. 5–12.

104 Srov. Tomáš CHROBÁK, *Blízký cizinec Ernest Denis*, Ibidem 85, 1999, č. 4, s. 417–423.

105 Srov. Jiří HNILICA, *Francouzský slavista Jules Legras a jeho (znovu)objevený deník*, Ibidem 100, 2014, č. 2, s. 247–269.

Řehoř,¹⁰⁶ či samotný zakladatel *Slovanského přehledu* Adolf Černý.¹⁰⁷ Nicméně jednalo se jen o jednotlivosti. Je ovšem nutné zdůraznit, že právě tyto práce, stejně jako např. studie Miloše Řezníka o kašubské identitě, jasně ukazují, kam se posunuje nejnovější česká historická slavistika: do sféry konkrétních historických studií. Velké ideje a ideologie jsou sledovány výhradně v kontextu působení jednotlivců a proměn národní identity.¹⁰⁸ Na bohatém pramenném základě byly publikovány i jiné statě, například Lubomíry Havlíkové.¹⁰⁹

Objevila se i cenná přehodnocení předchozího doktrinářského pohledu. Patrná byla tato skutečnost zejména v otázce slavistické historiografie a konkrétních osobností historické slavistiky.¹¹⁰

Jestliže jsme výše upozornili na statě, pojednávající o vzniku některých institucí zabývajících se slavistickou problematikou, pak jistě není od věci upozornit i na polemiky, které se ve *Slovanském přehledu* objevily v souvislosti s redukcí některých z nich. Například studia historické rusistiky na filozofické fakultě Karlovy univerzity.¹¹¹ K tomu podotkneme, že v 90. letech 20. století byla v českém prostoru redukována slavistická studia, pokud byla chápána v širším kontextu společenskovedních oborů. Do výrazného útlumu se v důsledku zpochybňování významu slavistických témat dostala nejen historicko-slavistická syntetická, ale rovněž historicko-slavistická monografická zpracování. V poněkud lepší situaci byla jazykovědná a literární slavistika. Neúčast českých historiků-slavistů i českých slavistů soustřeďujících se na dějiny slavistiky na mezinárodním sjezdu slavistů v Krakově, který byl uspořádán v roce 1998, a na mezinárodním kongresu východoevropských studií uspořádaném v roce 2000 v Tampere jsou toho názorným důkazem. V následujícím desetiletí sice došlo ke zlepšení, česká historická slavistika a česká slavistika za-

106 Srov. Petr KALETA, *Zapomenutý nadšenec myšlenky slovanské vzájemnosti*, Ibidem 85, 1999, č. 2, s. 259–264.

107 Srov. Idem, *Ukrajinská problematika v díle Adolfa Černého*, Ibidem 89, 2003, č. 2, s. 169–185.

108 Srov. Miloš ŘEZNÍK, *Dějepisectví a kašubská identita*, Ibidem 87, 2001, č. 1, s. 15–26.

109 Srov. Lubomíra HAVLÍKOVÁ, *K setkání Konstantina Jirečka s Ernestem Denisem*, Ibidem 93, 2007, č. 4, s. 587–596.

110 Srov. Josef HANZAL, *Slavikovo mlčení a „mlčení“ po únoru 1948*, Ibidem 81, 1995, č. 1, s. 93–96.

111 Srov. Václav VEBER, *O studiu ruských dějin v České republice – zrušení semináře východoevropských dějin na Filozofické fakultě v Praze*, Ibidem 87, 2001, č. 1, s. 69–70; Idem, *Ještě jednou (a naposledy) o studiu ruských dějin na Filozofické fakultě KU v Praze*, Ibidem 87, 2001, č. 4, s. 513–514; František STELLNER, *O studiu ruských dějin v České republice – výuka východoevropských dějin na Filozofické fakultě v Praze*, Ibidem 87, 2001, č. 3, s. 345–346; Dana PICKOVÁ, *Studium ruských dějin na pražské Filozofické fakultě nebylo zrušeno*, Ibidem 87, 2001, č. 3, s. 347–348.

měřená na dějiny slavistiky se svými tématy prezentovala na mezinárodních slavistických kongresech v Lublani (2003), Ochridu (2008) i Minsku (2013), stále ale nelze hovořit o tom, že by česká historická slavistika a české dějiny slavistiky byly dostatečně zřetelné vedle nesporně dominující jazykovědné slavistiky. Nabízí se ovšem otázka, zda o tuto „konkurenceschopnost“ vůbec jde. Historici mají svoje historická témata, svoje historické zaměření, specifické prameny i metody zpracování. Je ovšem nesmírně cenné, že historická slavistika a dějiny slavistiky svými poznatky obohacují obecně slavistické poznání. Snad lze s ohledem na to i tvrdit, že je tedy pro ně nezbytná. Historická slavistika určitě není ve slavistice dominantní disciplínou. Plní, jak to ukazuje i její prezentace v uplynulých ročnících *Slovanského přehledu*, spíše pomocnou roli. Ale i ta je, jak je to zřejmé z výše uvedeného, pro komplexní slavistické poznání důležitá.

České dějiny slavistiky, a to ve smyslu jejich významu pro poznání minulého, současného a snad i budoucího pojetí slavistické disciplíny, dosáhly v 90. letech 20. století svého vrcholu a významného úspěchu: publikačně byl zakončen dlouhodobý projekt syntetického zpracování dějin české slavistiky od jejího zrodu po rok 1939. Ukončení těchto prací a útlum slavistického bádání však prozatím znemožnilo věnovat se relacím mezi českými a západoevropskými dějinami slavistiky včetně jejich společenských souvislostí a kontextu s ostatními vědními obory.

Všechny uvedené syntézy byly stejně jako další práce dílem jednotlivců, na jejichž bedrech vždy historická slavistika ležela. V minulosti se nikdy doposud neprofilovala do podoby vědeckého oboru, jenž by byl na vysokoškolském či akademickém pracovišti systematicky pěstován. Snad jistou výjimkou bylo v 70. a 80. letech 20. století brněnské pracoviště Československo-sovětského institutu ČSAV. Pracovalo v něm pět vědeckých pracovníků, ale dějinám slavistiky se systematicky věnovali jen tři: Milan Kudělka, Zdeněk Šimeček a Vladislav Štátný.

Dějiny slavistiky se v posledních dvou desetiletích v českém prostředí ani jinde ve světě nepropracovaly mezi frekventovaná vědecká témata. To platilo i pro *Slovanský přehled*. Dokonce v českém prostředí již ani neexistují jednotlivci, kteří by se jim systematicky věnovali. Studie z dějin slavistiky však přesto nejsou ojedinělé. Jde zejména o životopisy osobností věnujících se slavistickým tématům, jež znovu dokazují, že dějiny slavistiky mají co přinést do diskuse o pojetí slavistiky, o areálových studiích, o spolupráci mezi jazykovědnou, literární a historickou slavistikou. I některá vystoupení na sjezdech slavistů ukazují, že v minulosti byla tato spolupráce užitečná a že právě ona umožnila komplexní obraz kulturně civilizačního dilematu české a širše evropské společnosti 19. a 20. století. Jako by se uzavřel

kruh. *Slovanský přehled*, jak již bylo opakovaně zdůrazněno, vznikl jako periodikum určené pro informování o aktuálním dění ve slovanském prostoru. Slovanská vzájemnost, její minulost a slavistika jako obor v širokém historickém kontextu v něm proto vždy měly nezastupitelné místo.

Historická slavistika byla tedy tradičně v českém prostředí pojímána jako obor stojící na pomezí dějepisectví a slavistiky. Dějepisectví i slavistice jsou přitom v současnosti vlastní interdisciplinární přesahy. Jsem přesvědčen, že nejen jim má historická slavistika i dějiny slavistiky co říci. Přesto jí není ani v rámci dějepisectví, ani v rámci slavistiky věnována náležitá pozornost. Na vysokých školách nejsou vychováváni noví specialisté na historickou slavistiku ani na dějiny slavistiky. To se přirozeně negativně odráží i na stránkách *Slovanského přehledu*. Témat z těchto oborů je sledováno stále méně. Pružnější je v tomto směru politologie, která, jak ostatně plyne i z uvedených témat prezentovaných v posledních ročnících *Slovanského přehledu*, má ve své slavistické větvi více jasno.

SUMMARY

Historical Slavic studies is conceptualized in this study as the study of Pan-Slavism and of relations among the Slavic nations in their broader cultural and historical contexts, as well as the study of the history of Slavic studies itself. The journal *Slovanský časopis* [Slavonic Journal] traditionally addressed itself to these topics, even though its founder, Adolf Černý, had originally delimited it as a journal whose “main consideration will be to direct attention to the contemporary effervescence of Slavic life”. Both forms of historical Slavic studies were, before the First World War as well as in the interwar period, considered important contemporary topics, and this is how they were treated in the essays published by the *Slavonic Review*. Of particular significance was the analytical method which sometimes inclined towards positivism. The Second World War, and then – more decisively – the events of February 1948 markedly constrained the journal’s methodologies as well as subject matter. It was then used toward the purpose of fostering solidarity among the countries of the so-called socialist camp and methodologically everything was subsumed by proletarian internationalism. Nevertheless, there were still scholars who managed to get around this kind of doctrinarism. In the 1960s within the context of the broader European dimension, a well-rounded discussion on the place and the significance of Slavic studies took place, and the original kinds of historical-Slavistic subjects returned to the pages of the *Slavonic Review*. The studies that were published became the basis for later longer-format monographic publications. Two illustrative cases were a work on the theory of Slavic studies published in the 1980s and another study of the history of Czech Slavic studies published in the 1990s. In the last two decades historical Slavic studies work has been oriented towards specific historical topics and the discipline makes significant encroachments into cultural and more general intellectual dimensions. Czech historical Slavic studies has certainly also benefited from the works of foreign authors who have inspired native scholars not only topically (for example: with studies of everyday life) but also methodologically.

STUDIE

Slovanský přehled a vybrané problémy hungaristiky

EVA IRMANOVÁ

Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha

The Slavonic Review and Selected Topics in Hungarian Studies

The journal *Slavonic Review* has been publishing articles on Hungarian-related subjects since its founding. However, the content of these articles has changed over time in accordance with the historical changes that have taken place. This is borne witness in the content as well as the form of articles published in the 1950s and 1960s as well as during the normalization period. After the change of regimes in 1990, topics began to be treated in the articles that had prior to that time appeared only as white spots on the map of Czech Hungarian studies.

Key words: Hungary, Slavonic Review, Hungarian studies

Už samotný název časopisu, jehož sto ročníků oslavujeme, jako by předem sugeroval tematické okruhy, kterým se bude věnovat. Mohlo by se tedy zdát, že záležitosti týkající se hungaristiky, především pak dějin Uher, resp. Maďarska, mu budou na hony vzdáleny. Ale není tomu tak. Hungaristická témata nejen že nebyla zvláštností, ale objevovala se na stránkách *Slovanského přehledu* nepřetržitě po celou dobu jeho existence, i když s různou frekvencí. Při celkovém pohledu na články s hungaristickou tematikou je zároveň možno konstatovat, že se v nich snad více než kde

jinde projevoval vliv zásadních historických změn a spolu s tím i proměny vzájemných česko-slovensko-maďarských vztahů, jež pak našly svůj odraz v proměňujícím se obsahu, akcentech i tónu jednotlivých článků.

Články, jejichž téma je možno považovat za hungaristické, a které vyšly ještě v době existence rakousko-uherské monarchie, byly věnovány výhradně otázkám postavení slovanských národů v uherské části monarchie. Jakkoli upozorňovaly na problém maďarizace slovanských národů v Uhrách, zachovávaly si střízlivý, vyvážený tón, držely se fakt a opíraly se o statistické údaje. Hned v prvním čísle prvního ročníku *Slovanského přehledu* z roku 1899 vyšel článek J. Baudoina de Courtenaye pod názvem *Slováci a koruna sv. Štěpána*¹, rozebírající maďarsko-slovenský vztah od revoluce roku 1848 do vzniku slovenského Memoranda z roku 1861. To viděl autor jako jediný možný modus vivendi, založený na zásadách spravedlnosti a v ničem nezkracující Maďary. Další čtyři články, poslední z roku 1906, na základě statistických údajů o sčítání lidu v zemích koruny uherské z roku 1900 prezentovaly údaje o dělení obyvatelstva podle mateřského jazyka a příslušnosti k církvi, o stavu vzdělanosti, o míře analfabetismu v jednotlivých národech žijících v Uhrách a podobně.²

Tak jako se v době mezi dvěma světovými válkami vyhrotil vztah mezi Československem a Maďarskem, změnil se i charakter příspěvků s maďarskou tematikou. Celkem v té době vyšly pouze tři delší zprávy a jeden článek, k Maďarům velmi kritické. Zabývaly se jejich vztahem ke slovanskému obyvatelstvu v současnosti i v minulosti, upozorňovaly na maďarské nároky na slovanská území bývalých Uher a kritizovaly maďarské učebnice nezmiňující dějiny slovanských národů. V pátém čísle *Slovanského přehledu* z roku 1929 Stanislav Klíma v příspěvku příznačně nazvaném *Maďarské nároky na slovenské území bývalých Uher*³ připomněl článek lorda Rothermera *Hungary's Place in the Sun*⁴, konstatující, že bez úpravy trianonských hranic je mír ve východní Evropě dlouhodobě neudržitelný, a uvedl, že lord pouze tlumočí maďarské revizní požadavky usilující o etnickou úpravu hranic. Znovu poukázal na poslední sčítání lidu v Uhrách z roku 1910, podle něj provedené pod nátlakem a zkršené, na perzekuci nemaďarských národů v Uhrách a na

1 Jean BAUDOIN de CORTENAY, *Slováci a koruna sv. Štěpána*, *Slovanský přehled* 1, 1899, č. 2, s. 73–78.

2 Stanislav KLÍMA, *Sčítání lidu v zemích koruny uherské r. 1900*, *Ibidem* 5, 1903, č. 2, s. 70–74; Lubor NIEDERLE, *Uherští Rusíni ve světle maďarské statistiky*, *Ibidem* 6, 1904, č. 9–10, s. 460–762; Ján PÁRIČKA, *Zo statistik duševného života v Uhersku* *Ibidem* 6, 1904, č. 7, s. 310–313; č. 8, s. 354–359; Stanislav KLÍMA, *Slovinci v Uhersku*, *Ibidem* 8, 1905–1906, č. 3, s. 117–122.

3 *Slovanský přehled* 21, 1929, č. 5, s. 317–329.

4 *Daily Mail*, 21. června 1927.

dopad maďarizace na jazykovou oblast. O tom podle něj svědčí fakt, že 40% maďarských obcí na Slovensku je slovenského původu.

Geopolitické změny, k nimž došlo v Evropě po druhé světové válce, a vytvoření světové socialistické soustavy se promítly i do charakteru příspěvků ve *Slovanském přehledu* s hungaristickou tematikou. Maďarsko v oficiální propagandě přestalo být nepřítelem, zúčtovalo s reakcí a jako pevná součást „tábora míru“ se naopak stalo spolubojovníkem v zápase za socialismus. Této linii odpovídal i první poválečný článek o Maďarsku z roku 1949, který vyšel pod charakteristickým názvem *Na nové cestě s Maďarskem*.⁵ Jinak ovšem byla následující léta na hungaristická témata velmi chudá. Až v roce 1957 v šestém čísle byl publikován článek o vztahu Lajose Kossutha k Rusku z pera slovenského historika Viktora Borodovčáka.⁶ Ten v duchu nové ideologie přehodnotil krajně kritický vztah Kossutha k Rusku a konstatoval, že přívrženci Horthyho režimu se neoprávněně ve jménu Kossutha snažili přetrhat bratrské svazky se Sovětským svazem a ostatními lidovými demokraciemi.

Šedesátá léta přinesla podstatný obrat jak v četnosti publikovaných článků, tak rozdělení československé hungaristiky podle takřikajíc národnostního původu historiků. Stalo se jakýmsi nepsaným územ, že otázkami maďarských dějin 20. století se zabývali především, ne-li výhradně, slovenští historici, případně komunističtí ideologové, dějinami uherského státu pak zejména historici čeští, resp. moravští na hungaristických pracovištích v Brně. Tento stav trval až do konce 80. let a odrazil se i na stránkách *Slovanského přehledu*.

Téměř všechny články s hungaristickou tematikou se až do konce 60. let striktně drží ideologické doktríny předepisující charakterizovat Horthyho režim jako fašistický a kolaborantský, období let 1945–1948 jako zápas levicových sil s nejméněji nacionalistickou a klerikální reakcí, vítězně dovršený v roce 1949, maďarské komunisty jako jedinou pokrokovou sílu v maďarských dějinách a události podzimu 1956 jako kontrarevoluci. Příznačné z tohoto hlediska jsou články slovenského historika Rudolfa Hoffmana objevující se na stránkách *Slovanského přehledu* v letech 1964–1967.⁷ Jako příjemné osvěžení v tomto kontextu působí článek *Ma-*

5 Jíří DRTINA, *Na nové cestě s Maďarskem*, *Slovanský přehled* 35, 1949, č. 3, s. 21–22.

6 Viktor BORODOVČÁK, *Ludovít Kossuth a Rusko. (Názory počas poľského povstania)*, *Ibidem* 43, 1957, č. 6, s. 199–200.

7 Rudolf HOFFMAN, *Maďarsko 1944*, *Ibidem* 50, 1964, č. 4, s. 234–238; *Idem*, *Podivná maďarská jeseň 1956*, *Ibidem* 51, 1965, č. 1, s. 25–33; *Idem*, *Maďarsko – rok oslobodenia*, *Ibidem* 51, 1965, č. 2, s. 88–93; *Idem*, *Před konečným stretnutím v Maďarsku*, *Ibidem* 52, 1966, č. 2, s. 79–82; *Idem*, *Maďarsko za Rákosiho*, *Ibidem* 53, 1967, č. 1, s. 48–55; *Idem*, *Roky prelomu v Maďarsku. (Léta 1947–1948)*, *Ibidem* 53, 1967, č. 2, s. 81–87.

ďarská vlastenecká píseň v Čechách o překladech slavných maďarských básní 19. století a jejich ohlasu v českém prostředí z pera Zuzany Adamové,⁸ stejně jako její vzpomínka na maďarského básníka Miklóse Radnótiho, uveřejněná i s překlady dvou jeho básní k 20. výročí Radnótiho tragického úmrtí při pochodu smrti.⁹

Konec 60. let a proměňující se politická atmosféra se projevil také ve změně charakteru hungaristických příspěvků. Jsou koncipovány na základě výzkumu archivních dokumentů i studia zahraniční literatury, bez ideologických klišé.¹⁰ Specifické je páté číslo *Slovanského přehledu* z roku 1969, které je celé věnováno maďarsko-českým, resp. maďarsko-československým vztahům a některým událostem v maďarských dějinách ve 20. století. Dějiny do 20. století bez ideologického akcentu jsou tématem poloviny příspěvků – tuto vyváženost je možno přičíst době ještě přežívajícího uvolnění roku 1968. Dokládá to hned úvodní článek brněnského profesora Josefa Macůrka (v té době ještě ředitele Ústavu dějin východní Evropy, vydavatele *Slovanského přehledu*),¹¹ a dále pak příspěvek Richarda Pražáka o působení českých hudebníků a divadelníků na přelomu 18. a 19. století v maďarské části Uher,¹² stejně jako článek Lubomíra Havlíka *Moravské a české tradice v uherských kronikách*.¹³ Poprvé se také ve *Slovanském přehledu* objevil příspěvek o bývalém maďarském ministru zahraničí László Rajkovi a o monstrprocesu s ním v roce 1949, který napsala Květa Kořalková, podávajíc vyváženou informaci.¹⁴

Normalizační 70. a 80. léta znamenala v mnoha ohledech návrat k předchozí praxi. Článků na hungaristické téma ze starších dějin bylo jen poskrovnu – v roce 1974 stať brněnského historika Milana Šmerdy *Uhři na korunovací Marie Terezie v Praze v roce 1743*¹⁵ vyslovující se k otázce národního vědomí feudální společnosti, v roce 1983 ve druhém a čtvrtém čísle studie Josefa Kolečky *Příprava války proti*

8 Zuzana ADAMOVÁ, *Maďarská vlastenecká píseň v Čechách*, Ibidem 46, 1960, č. 6, s. 366–369.

9 Eadem, *Maďarský básník a bojovník M. Radnóti*, Ibidem 50, 1964, č. 2, s. 113–115.

10 Eva REČKOVÁ, *Maďarsko a Tardieuov plán hospodářské spolupráce podunajských států*, Ibidem 53, 1967, č. 3, s. 143–149; Marta KOUKOLOVÁ, *Čas mezi Mnichovem a Komárnem. První československo-maďarská diplomatická jednání na počátku října 1938*, Ibidem 53, 1967, č. 3, s. 137–142.

11 Josef MACŮREK, *Z dějin česko-maďarské spolupráce v letech 1949–67*, Ibidem 55, 1969, č. 5, s. 329–336.

12 Richard PRAŽÁK, *Čeští umělci v Uhrách na přelomu 18. a 19. století*, Ibidem 55, 1969, č. 5, s. 344–351.

13 Slovanský přehled 55, 1969, č. 5, s. 337–343.

14 Květa KOŘALKOVÁ, *László Rajk a jeho proces*, Ibidem 55, 1969, č. 5, s. 403–408.

15 Milan ŠMERDA, *Uhři na korunovací Marie Terezie v Praze v roce 1743. K otázce národního vědomí ve feudální společnosti*, Ibidem 60, 1974, č. 1, s. 33–43.

Maďarům v září 1848,¹⁶ která byla objektivní, nenacionalistickou, neideologickou analýzou, stejně jako jeho článek *Válka v Uhrách a postoj nemaďarských národů* ve druhém čísle roku 1984.¹⁷ V roce 1979 ve svém čtvrtém čísle přinesl *Slovanský přehled* v rubrice *Kronika* informaci o prvním celostátním hungaristickém sympoziu, jež se konalo v Brně na téma *Aktuální úkoly československé hungaristiky* a v následujícím pátém čísle článek Zdeňka Šimečka o počátcích hungaristických studií v českých zemích v 19. století.¹⁸ V roce 1985 pak na stránkách časopisu vyšla Šmerdova vynikající studie *České země a uherská stavovská povstání*, v níž odhaloval souvislosti mezi zápasy stavů proti absolutismu v jednotlivých zemích a v této souvislosti upozornil i na hodnocení českého stavovského povstání z roku 1618 maďarskou historiografií, která je považuje za vrchol středoevropských hnutí.¹⁹ Otázce česko-maďarských vztahů v 17. – 19. století a jeho proměnám od přátelského poměru až k antagonistickému byla věnována jeho studie *Češi a Maďaři v 17.–19. století*.²⁰ Otázkou austroslavismu a hungarofilství na počátku 60. let 19. století se zabýval Viktor Borodovčák.²¹

V případě dějin 20. století zůstalo jen několik frekventovaných témat zpracovaných v duchu vládnoucí komunistické ideologie a učení marxismu-leninismu, s nezbytným adorováním politiky komunistické strany – tradičně už Maďarská republika rad a následující kontrarevoluční režim.²² Hlavní pozornost ale byla věnována období let 1944–1948, především z hlediska přechodu k lidové demokracii 1945–1947,²³ vítězství lidové demokracie 1947–1948 a vytváření spojeneckých

16 Josef KOLEJKA, *Příprava války proti Maďarům v září 1848*, Ibidem 69, 1983, č. 2, s. 115–124; č. 4, s. 287–296.

17 Idem, *Válka v Uhrách a postoj nemaďarských národů. Říjen 1848 – srpen 1849*, Ibidem 70, 1984, č. 2, s. 97–109.

18 Zdeněk ŠIMEČEK, *Z počátků institucionálního zajištění hungaristických studií v českých zemích*, Ibidem 65, 1979, č. 5, s. 400–405.

19 Milan ŠMERDA, *České země a uherská stavovská povstání*, Ibidem 71, 1985, č. 6, s. 462–474.

20 Idem, *Češi a Maďaři v 17. – 19. století*, Ibidem 74, 1988, č. 6, s. 492–502.

21 Viktor BORODOVČÁK, *Austroslavismus a hungarofilství v období martinského sbroažení roku 1861*, Ibidem 73, 1987, č. 2, s. 109–117.

22 Karel VAŠ, *Českoslovenští pracující a intervenční tažení proti Maďarské republice rad*, Ibidem 56, 1970, č. 4, s. 276–290; č. 5, s. 337–341; Ivan KREMPA, *Maďarská republika rad a vytvoření KSČ*, Ibidem 71, 1985, č. 4, s. 284–289; Štefan FANO, *Protičeskoslovenské ostrie polsko-maďarského zblížovania v rokoch 1934–1936*, Ibidem 56, 1970, č. 4, s. 342–347; Eva REČKOVÁ, *Maďarská obranná politika a Rímske protokoly*, Ibidem 57, 1971, č. 4, s. 296–300; Dagmar ČIERNA, *SNP a problémy susedného Maďarska*, Ibidem 60, 1974, č. 4, s. 322–330.

23 Dagmar ZÁHORSKÁ, *Vývin koncepcí maďarskej obranné politiky 1944–1946*, Ibidem 57, 1971, č. 6, s. 485–491; Eadem, *Počiatky vývinu maďarskej ľudovej demokracie*, Ibidem 58, 1972, č. 6, s. 469–475; Dagmar ČIERNA, *Maďarská republika rad a revolučné roky 1944–1948 v Ma-*

svazků mezi lidovými demokraciemi.²⁴ Jako nevyřčené tabu zůstaly stranou otázky revoluce 1956 v Maďarsku (v komunistické ideologii a frazeologii až do roku 1989 kontrarevoluce), diskriminace maďarské menšiny na Slovensku v letech 1945–1948, trianonská mírová smlouva i mezistátní československo-maďarské vztahy mezi dvěma světovými válkami – v tomto případě však s jednou neuvěřitelnou výjimkou. Na stránkách *Slovanského přehledu* byla ve čtvrtém čísle z roku 1978 otištěna studie vynikající maďarské historičky a odbornice na středoevropské meziválečné dějiny Magdy Ádámové (ve slovenském překladu) *Maďarsko-československé mezištátní vztahy mezi dvoma svetovými vojnami*,²⁵ podložená dlouholetým studiem archivních materiálů a vyznačující se kritickým přístupem. Jako už v předchozích letech témata z dějin 20. století se zdála být vyhrazena pro slovenské historiky. Výjimku tvořily dvě studie maďarského historika Istvána Pintéra – první z roku 1970 byla otištěna pod názvem *Príspevek k dejinám antifasistického a protihitlerovského národného odboje 1941–1945*²⁶ a vycházela z tvrzení, že „maďarský kontrarevoluční fašistický režim od svého vzniku hledal vždycky spojení s nejreakčnějšími silami“. Druhá studie pak v roce 1988 pod názvem *Komunistická strana Maďarska a problémy maďarského hnutí odporu*,²⁷ která velmi přeceňovala úlohu maďarských komunistů za války. A dále dvě stati bývalého maďarského kulturního ataše v Praze, historika Ference Borose. První na základě marxistické ideologie hodnotila vztahy mezi československým a maďarským proletariátem v době Maďarské republiky rad a po její porážce 1918–1921,²⁸ druhá podávala přehled o maďarsko-českosloven-

darsku, Ibidem 65, 1979, č. 2, s. 97–103; Eadem, *Maďarská ekonomika roku 1946 a III. zjazd KSM*, Ibidem 62, 1976, č. 6, s. 440–444.

24 Eadem, *Maďarsko v roku prelomu (1947–1948)*, Ibidem 61, 1975, č. 1, s. 58–63; Dagmar ČIERNA-LANTAYOVÁ, *Utvárnanie spojeneckých zväzkov Maďarska se Sovietskym zväzom a európskymi ľudovými demokraciami (1945–1949)*, Ibidem 71, 1985, č. 2, s. 129–136; Sándor SZAKÓCS, *Sociálne ekonomické premény maďarského zemeďelství v letech 1944–1978*, Ibidem 65, 1979, č. 6, s. 461–468; Dagmar ČIERNA, *Ohlas Februára v Maďarsku*, Ibidem 64, 1978, č. 1, s. 34–39; Dagmar ZÁHORSKÁ, *Február 1948 a Maďarsko* Ibidem 59, 1973, č. 1, s. 24–29; Petr PROKŠ, *Cesta k prelomu československo-maďarských vzťahů v letech 1944–1949*, Ibidem 75, 1989, č. 1, s. 8–20.

25 Magda ÁDÁMOVÁ, *Maďarsko-československé medzištátné vztahy medzi dvoma vojnami*, Ibidem 64, 1978, č. 4, s. 263–272.

26 István PINTÉR, *Príspevek k dejinám maďarského antifasistického odboje 1941–1945*, Ibidem 56, 1970, č. 3, s. 179–193.

27 Idem, *Komunistická strana Maďarska a problémy maďarského hnutí odporu*, Ibidem 74, 1988, č. 3, s. 198–212.

28 Ferenc BOROS, *Pokrokové vztahy československého a maďarského lidu v letech 1918–1921*, Ibidem 57, 1971, č. 3, s. 281–289.

ských vztazích v letech 1945–1985,²⁹ kde autor zdůraznil, že v roce 1968 „MSDS, maďarská vláda a maďarský pracující lid prokázali internacionální přístup“. Odlišný charakter měl příspěvek Evy Irmanové, jenž podával informaci o vlivu Gorbačovovy perestrojky v Sovětském svazu na politiku maďarských komunistů.³⁰

Spolu se změnou režimu v roce 1990 došlo také v obsahu i zpracování článků na hungaristická témata k podstatným, zásadním změnám. Od začátku 90. let se na stránkách *Slovanského přehledu* začala objevovat jména nových autorů, což se týkalo i historiků hungaristů (Eva Irmanová, Andrej Tóth). Po rozdělení Československa doména slovenské historiografie zabývající se dějinami Maďarska ve 20. století logicky skončila. Začala být zpracovávána témata z moderních maďarských dějin 19. a 20. století i otázky vzájemných česko(slovensko)-maďarských vztahů, včetně otázek týkajících se postavení maďarské menšiny v Československu od roku 1918 do současnosti, která v české hungaristice představovala doposud bílá místa. *Slovanský přehled* tak od roku 1994 poskytl svoje stránky prezentaci výsledků bádání v oboru moderních maďarských dějin 19. a 20. století a jejich zařazení do středoevropských souvislostí. Systematicky tak byly českou hungaristikou zpracovány maďarské dějiny 20. století až do současnosti.

29 Idem, *Přehled maďarsko-československých vztahů (1945–1985)*, Ibidem 73, 1987, č. 1, s. 86–96.

30 Eva IRMANOVÁ, *MLR v období XIII. sjezdu MSDS*, Ibidem 72, 1986, č. 6, s. 477–483.

SUMMARY

Hungarian-related subjects have appeared in the pages of the *Slavonic Review* with varying frequency throughout the entire period of the publication's existence. In the articles on these subjects the influences of the radical historical changes and transformations in Czech-Slovak-Hungarian relations have evinced themselves more than anywhere else. Essays that referenced Hungarians in the first volumes were addressed exclusively to questions relating to the position of Slavic nations in the Hungarian parts of the Habsburg monarchy. In the period between the two world wars, the nature of the Hungarian-themed contributions was very critical toward the Hungarians, but this then changed again after 1945, when the former enemies turned into comrades in arms in the struggle for socialism. Practically all the articles dealing with Hungary until the end of the 1960s, as well as during the "normalization" years in the 1970s and 1980s strictly kept within the lines of ideological dogma that branded the interwar Hungarian regime as fascist, depicted Hungarian communists as the only progressive force in the country, and condemned the 1956 revolution as a counter-revolution. Fundamental changes only took place in the content of Hungarian studies in articles published after 1990.

STUDIE

Význam Slovanského přehledu pro českou
(zejména literárněvědnou) bulharistiku *

MARCEL ČERNÝ

*Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., Praha***The Significance of the Slavonic Review for Czech Bulgarian Studies
(Literary Studies in Particular)**

This contribution analyzes Bulgarian subjects in the *Slavonic Review* in the years 1898–2014. Particular attention is devoted to the 1st and 2nd stages of the journal's existence (before 1939), and important findings by leading scholars of Bulgaria are discussed, as are the personal contacts maintained by the editor-in-chief Adolf Černý, along with those of his friends who also specialized in Bulgarian studies. The development of the field in the post-war years is also briefly sketched out, with special emphasis on the decade following the putsch in February 1948 and the so-called normalization period, when Bulgarian studies were politicized within the framework of an overall ideologization of scholarship. One of the most fundamental changes made to the contents of the journal was its transformation from a popular non-fiction periodical featuring wide-ranging cultural-historical subject matter into an outlet for purely historical studies, which took place when

* Příspěvek vznikl v rámci prioritního tématu spolupráce mezi Akademií věd České republiky a Bulharskou akademií věd na období 2014–2016 *Česká slavistika o Bulharech od počátku 19. století do roku 1918 – II. část* (reg. č. 41).

the editorship was transferred from the Slavonic Institute ČSAV (later the Institute for Languages and Literatures ČSAV) to the Institute for the History of European Socialist Countries ČSAV in 1964, and subsequently to the Czechoslovak-Soviet Institute ČSAV. After November 1989 the field of Bulgarian studies (now free of negative ideological encumbrances) was cultivated in the spirit of the long-standing tradition of Czech-Bulgarian relations and often benefited from interdisciplinary encroachments into ethnology, political science, the history of scholarship, cultural history, Byzantine studies, and Balkan studies.

Key words: Bulgarian studies, literary studies, Balkans, historiography, literary reception, Czech-Bulgarian cultural relations, translators, Adolf Černý, Vladislav Šak, František R. Tichý, Josef Páta, Kráštjo Kráštjev, Konstantin Veličkov, Bojan Penev, Čestmír Amort, Georgi Dimitrov

Již bezprostředně od svého vzniku na podzim roku 1898 – v návaznosti na *Slovanský sborník* Edvarda Jelínka (1855–1897) z 80. let 19. století – začal být *Slovanský přehled* tiskovým orgánem pro praktické naplňování mezislovanské součinnosti a spolu s tím též svobodomyšlnou tribunou pro široce rozvíjenou diskusi o reálných úkolech i aktuálních, zejména palčivých otázkách celého Slovanstva. Nad svého předchůdce vynikal právě důrazem na „současné vření života slovanského“ a masarykovským odmítáním „idealizovaného horování pro slovanskou vzájemnost“, jakož i rusofilství „prodchnutého konzervativními tendencemi“.¹

V první etapě existence časopisu (1898–1914), kdy lze hovořit o „autorské“ revui Adolfa Černého (1864–1952), byla prosazována v podstatě objektivistická koncepce slavismu jejího hlavního redaktora, která sice vycházela z autorova polonofilství² a byla kriticky zaměřena vůči bezuzdně obdivnému rusofilství, ale

- 1 Milan KUDĚLKA – Zdeněk ŠIMEČEK – Radoslav VEČERKA – Vladislav ŠTASTNÝ, *Česká slavistika od počátku 60. let 19. století do roku 1918*, Praha 1997, s. 97 (formulace Z. Šimečka). – V souvislosti s Černého masarykovstvím bývá často uváděn úryvek z Masarykova dopisu Černému z 15. října 1886: „Slovem, zdá se mi, že je na čase, abychom ‚realistický‘ poznávali stav věci a nepracovali citem, kde rozumu je potřeba: pravý, zdravý cit – např. vlastenecký – velice dobře prospívá, kde hlava velí!“ Cit. dle Adolfa ČERNÝ, *Masaryk a moje slavistické počátky*, *Slovanský přehled* 22, 1930, č. 2, s. 85 (82–85); srov. též Petr KALETA, *Češi o Lužických Srbech. Český vědecký, publicistický a umělecký zájem o Lužické Srby v 19. století a sorabistické dílo Adolfa Černého*, Praha 2006, s. 210–214 (kapitola 4.14.2. *Náboženský problém a Masarykův vliv na A. Černého*).
- 2 Srov. Otakar BARTOŠ, *Adolf Černý a Polsko*, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 5, 1964, č. 1–2, s. 211–231.

nikdy se nevychylovala do extrémních poloh. Polonista Otakar Bartoš ve své bohužel nevydané kandidátské disertaci *Adolf Černý, pěstitel česko-polské vzájemnosti*³ a v několika z ní vycházejících studiích výstižně doložil – ukázkou z dopisu A. Černého ukrajinistovi Františku Řehořovi (1857–1899) ze 13. září 1889 –, jak Černého první studijní cesta do Polska a Ruska způsobila zásadní průlom v jeho dosavadním pojetí slovanství: „Já jsem se vrátil teprv před třemi dny, když jsem již musil, i žiji dosud pod svěžími dojmy zajímavé pro mne cesty. Poznal jsem mnoho lidí, navázal nové styky, viděl jsem nové, různé poměry, doplnil i opravil jsem své pojmy o vzájemném postavení Rusů k jiným Slovanům, zvláště Polákům atd. Poslední jest nevelmi potěšitelné. Je to smutné, že nejsilnější náš bratr pranic nedbá o nás ostatní ubohé, ba že jest se ho spíše obávati než od něho něco očekávati.“⁴ Pisatel zde poprvé vytušil vnitřní rozdvojenost Ruska, jeho dvojakou podstatu: odmítal Rusko carské, samoděržavné, ale obdivoval a miloval Rusko „duševní“, jak je sám nazýval. S tímto skeptickým vědomím Černý veřejně vystoupil v časovém fejetonu *Ke sporu rusko-polskému*,⁵ který polemicky reagoval na sérii carofilských a protipolsky vyostřených statí Karla Kramáře (1860–1937) *Dojmy z Ruska*, jež vycházely v prvních lednových číslech *Času* v roce 1891. Kromě jiného tu Černý odsoudil násilnou rusifikaci polských škol, opakované zasahování cenzury proti polštině i ostrakizaci polské inteligence přebujelou ruskou administrativou a vyzval Rusko, aby podalo pomyslnou ruku ke smíru a nabídlo polské straně kompromisy. Polské stanovisko ve sporu hájil i Tomáš Garrigue Masaryk (opět v *Čase* ze 4. dubna 1891): Rus si prý v Polsku vede nikoli jako bratr, ale jako úplně cizí vítěz, ačkoli mocnější by měl vycházet vstříc slabšímu jako první. Masarykova reakce pak Černého přímo nadchla, jak vysvítá z jeho soukromého listu Edvardu Jelínkovi z 19. dubna 1891: „Tenor článku Masarykova, mohu říci, mne velice překvapil, ač jsem od Tebe věděl, že bude prof. Masaryk psáti Polákům příznivě. Byl jsem nadmíru potěšen slovy Masarykovými – a nedivím se ani dost málo, že to naše „slovanské mudrce“⁶ poplašilo [...]. I já se s hrdostí hlásím k Tvým epigonům a bu-

3 Otakar BARTOŠ, *Adolf Černý, pěstitel česko-polské vzájemnosti*, Kandidátská disertace, FF UK, Praha 1959, 269 s.

4 Cit. dle Otakar BARTOŠ, *Vztah českých polonofilů k Rusku*, Bulletin Ústavu ruského jazyka a literatury 7, 1963, s. 56–57 [speciální číslo věnované V. mezinárodnímu sjezdu slavistů v Sofii].

5 Adolf ČERNÝ, *Ke sporu rusko-polskému*, *Čas* 5, 1891, č. 12, s. 189–190; hodnocením článku se podrobně zabývá O. BARTOŠ, *Vztah českých polonofilů k Rusku*, s. 57.

6 Černý měl na mysli hlavně okruh přispěvatelů „hyperslovanských“ (jak je sám nazýval) *Národních listů*, které byly nekriticky rusofilské (M. Č.).

de mi nejlepší odměnou, když jednou budeš moci říci: „Za tohoto následovníka se nestydím.“⁷

Masarykův slavismus i politické myšlení se s Černého konceptem slovanství v nejednom bodě stýkaly a překrývaly: mladému adeptu vědy byla blízká duchovní atmosféra *Athenae*, s níž spolupracoval od roku 1884, naučil se od Masaryka ctít pravdu a pojímat zkoumané jevy bez idealizujících příkras a ideologických deformací. Stejně jako on citově tíhl k odkazu husitství a české reformace; k rozdílům patří např. literární vkus (Masaryk – velebitel J. S. Machara, Černý – J. Vrchlického a S. Čecha) či pojmání slovanské otázky: nespatruje v ní ústřední problém náboženský (jako Masaryk), nýbrž její řešení podle něj spočívá v demokratizaci a osvobození ujařmených národů – proto Černý „bojuje i za národní práva Ukrajinců a Bělorusů, jež Masaryk za zvláštní národy nepovažoval“.⁸

Značná část Černého publicistiky i prací slavistických je prodechnuta soucitem s menšími a slabšími, státní hegemonii na pospas vydanými národy a etnickými minoritami – vedle specifické situace v Lužici (vůbec největší odborný zájem věnoval Lužickým Srbům a právem může být nazýván průkopníkem české sorabistiky jakožto samostatné vědecké disciplíny) sleduje postavení Slováků v Uhrách, Makedonců (makedonských Bulharů) pod osmanskou nadvládou, východohaličských Ukrajinců v rakouském područí, Slovinců v Itálii (v údolí řeky Rézie), Kašubů v polském Pomoří nebo již zmiňovaných Bělorusů rozptýlených do čtyř oblastí na území historického Polska, Litvy, Lotyšska a Ruska.⁹ Samozřejmě vedle toho byla významným objektem jeho bádání zejména polská literatura, ze které hojně překládal, i samo Polsko, za jehož samostatnost se zasazoval ve *Slovanském přehledu*. Bulharsko má v této souvislosti spíše postavení marginální, přesto se agilní redaktor snažil pěstovat na stránkách své revue také bulharistiku, a to v rámci prosazovaného požadavku tisknout téměř výhradně původní texty z celého slovanského světa. Navíc bulharské ohlasy lze nalézt i v Černého vlastní poezii: např. báseň *Peruštica* je věnovaná známému masakru Bulharů upálených Turky v peruštickém kostele během Dubnového povstání nebo ve volném triptychu *Šumí Marica...* (parafráze tehdejší bulharské hymny), *Makedonie* a *Cařihrad* lyrický mluvčí zase probulharsky reaguje na události 1. balkánské války, když v úvodním čísle mikrocyklu volá: „Šumí Marica okrvavená, / Balkánem války

7 Cit. dle O. BARTOŠ, *Adolf Černý, pěstitel česko-polské vzájemnosti*, s. 35–36.

8 Idem, *Vztah českých polonofilů k Rusku*, s. 58.

9 Podrobněji srov. Marcel ČERNÝ, *Adolf Černý jako první český překladatel novodobé běloruské literatury*, *Slavia* 82, 2013, č. 1–2, s. 69–111.

ozvěna sténá – / heslo z hor vrací se na tisíckrát / živých i mrtvých: Na Cařihrad!“ a v závěrečné básni si ve věšteckém vytržení odpovídá: „Sen vyplní se cara Simeona / po věcích bídy, otroctví a ztrát – / kde poražený Stambul v prachu skoná, / tam v nové záři vstane Cařihrad. // A na chrámě tvé Moudrosti, ó Pane, / až s díkem Slovan vítěz vkročí veň, / at na vše časy nový symbol vstane: / planoucí, velká, jasná pochodeň! [...]“¹⁰

Z autorových bulharik napsaných pro *Slovanský přehled* je – vedle zprávy o krizi na sofijské univerzitě roku 1908¹¹ – rozsáhlejší a závažnější jen nedokončená stať vyjadřující se k srbsko-bulharskému konfliktu o Makedonii v předvečer první světové války *K poměru srbsko-bulharskému*.¹² V torzu je nastíněna geneze sporu a stanovisko srbské strany podle brožury srbského dialektologa Aleksandra Beliče (1876–1960) *Srbi i Bugari u balkanskom savezu i međusobnom ratu* (Beograd 1913), jejíž hlavní myšlenky lze stručně résumovat: Srbsko si přeje, aby konečná dohoda s Bulhary byla přátelská; Makedonie není bulharskou zemí a původně bulharský prajazyk jejích obyvatel se během staletí změnil („Pod vlivem silné srbské kolonizace od severu během věků byl vytvořen ve velké části Makedonie, zejména v západní Makedonii, srbsko-makedonský dialekt.“¹³); Makedonie je sporná pro obě strany, ale Srbové ji potřebují pro realizaci svého národního programu, postaveného na historických požadavcích (pro „uskutečnění srbského práva, odůvodněného životními zájmy Srbska“¹⁴); v Makedonii doposud není vyvinuto jednoznačné národní uvědomění.

10 Cit. dle Adolf ČERNÝ, *Revoluce. Sebrané spisy básnické Jana Rokyty*, sv. IV, Praha 1928, s. 81 (Šumí Marica...), s. 85 (Cařihrad); 1. vydání: *Perušnice. Z balkánského povstání 1876*, Besedy Času 17, 1912, č. 48, s. 377; *Šumí Marica...*, Zvon 13, 1913, č. 11, s. 150; *Makedonie*, Ibidem, č. 12, s. 162; *Cařihrad*, Besedy Času 17, 1912, č. 49, s. 385; poprvé souborně v Černého sbírce *Balkánské zpěvy*, Praha 1913.

11 Adolf ČERNÝ, *Univerzitní otázka*, *Slovanský přehled* 10, 1907–1908, č. 5, s. 237. – Důkladnou deskripci a analýzu bulharik v tomto časopise (s řadou důležitých postřehů o osobnosti A. Černého) provedla ve své diplomové práci Alena MELICHAROVÁ, *Obraz Bulharska, zvláště kultury, ve Slovanském přehledu Adolfa Černého (v letech 1899–1925)*, FF UK, Praha 2005, 143 s. Praktickou pomůckou k orientaci v časopise je sada bibliografií: Karel HERMAN a kol., *Slovanský přehled 1898–1967. Bibliografický soupis. Díl I–IV*, Praha 1968–1971; Milada BOHÁČOVÁ, *Slovanský přehled 1968–1980. Bibliografický soupis*, Praha 1984; Zdeňka RACHŮNKOVÁ – Michaela ŘEHÁKOVÁ a kol., *Slovanský přehled 1981–1997. Bibliografický soupis*, Praha 1999.

12 Adolf ČERNÝ, *K poměru srbsko-bulharskému*, *Slovanský přehled* 16, 1913–1914, č. 2, s. 64–76; č. 3, 117–121.

13 Ibidem, s. 71.

14 Ibidem, s. 75.

V pokračování mělo být zprostředkováno mínění nějakého bulharského odborníka, který by zase naopak hájil územně-kulturní nároky na Makedonii z bulharského úhlu pohledu, avšak k tomu již nedošlo. O osobním názoru Černého na tuto otázku svědčí jeho dřívější i pozdější práce: Již v roce 1906 napomínal, že Čechové neměřili všem Slovanům stejně, zejména že v minulosti byli „nespravedliví k Polákům a Malorusům a v jihoslovanských sporech stavěli [...] se stranicky proti Chorvatům a Bulharům“.¹⁵ Po skončení první světové války se spíše k bulharskému stanovisku přiklonil v člancích *Otázka makedonská a balkánská* a *Nová kolonizační komise. Bulharské bolesti*, zařazených do jeho knihy o dějinných peripetích Slovanstva v první světové válce.¹⁶

Ostatně probulharský postoj v tomto sporu byl příznačný pro většinu Čechů a hájil ho např. také Lubor Niederle (1865–1944) v rozsáhlé dvojrecenzi grekofilské práce Kleanthesa Nikolaidesa (Nikolaidisa) *Macedonien. Die geschichtliche Entwicklung der macedonischen Frage im Altertum, im Mittelalter und in der neueren Zeit* (Berlin 1899) a rozpravy *Makedonija. Etnografija i statistika* (Sofija 1900) z pera Bulhara Vasila Kănčova nebo v samostatně vydané *Makedonské otázce* (Praha 1901).¹⁷ Později v recenzi monografie Jovana Cvijiće *Promatranja o etnografiji makedonskih Slovena* (Beograd 1906) své názory korigoval v tom smyslu, že uplatňování historického práva na makedonské Slovan je bezpředmětné jak ze strany srbské, tak bulharské.¹⁸ O něco dříve došel k podobnému neutrálnímu náhledu českovídeňský slavista a novinář Josef Karásek (1868–1916) ve stati *Několik slov o Makedonii a makedonských Slovanech*:¹⁹ makedonští Slované nejsou ani Bulhaři, ani Srbové, pro určení národnosti je rozhodující jazyk, avšak makedonské dialekty doposud nejsou řádně prozkoumány, poněvadž práce srbských i bulharských jazykovědců jsou poznamenány silnou politickou tendencí. Karáskovo mínění bylo „významným krokem vpřed ve formování pravdivějšího a objektivnějšího pohledu české veřejnosti na národnost makedonských Slovanů“ a odvážně rušilo „dosavadní vžitě představy v českých zemích

15 Adolf ČERNÝ, *O slovanské vzájemnosti v době přítomné*, Naše doba 13, 1906, č. 7, s. 737.

16 Idem, *Slovanstvo za světové války. Studie, úvahy a črty z doby válečného převratu*, Plzeň 1919.

17 Lubor NIEDERLE, *Dvě nové knihy o Makedonii*, Slovanský přehled 3, 1900–1901, č. 3, s. 119–124.

18 Slovanský přehled 8, 1905–1906, č. 10, s. 479; Niederlovy názory podrobně komentuje Ivan DOROVSKÝ, *České země a Balkán. Kapitoly z dějin česko-makedonských a makedonsko-českých styků*, Spisy Univerzity J. E. Purkyně v Brně – Filozofická fakulta, č. 196, Brno 1973, s. 108–111, 137–139.

19 Josef KARÁSEK, *Několik slov o Makedonii a makedonských Slovanech*, Slovanský přehled 5, 1902–1903, č. 3, s. 113–119.

i jinde o Makedonii“.²⁰ Toto ocenění vlastně platí také samotnému časopisu jakožto důležité slavistické tribuně.

Adolf Černý díky svým kontaktům o statě žádal vždy konkrétní odborníky osobním dopisem, jako tomu bylo i v případě vůbec prvního bulharistického příspěvku na stránkách *Slovanského přehledu*. Jestliže v počátečních číslech prvního ročníku materiály z Bulharska ještě chyběly, 8. číslo přineslo přehled nejdůležitějších bulharských literárních událostí za uplynulý rok *Bulharská literatura r. 1898*²¹ z pera českého odchovance Aleksandra Teodorova Balana (1859–1959), který v letech 1879–1884 studoval v Praze slavistiku u Martina Hattaly a Jana Gebauera.²² List A. Černého tomuto vynikajícímu bulharskému filologovi (a od roku 1893 profesoru bulharského jazyka a literatury na sofijské univerzitě) z 11. října 1898, doposud edičně nezpřístupněný, si dovoluji ocitovat celý:

„Velectěný pane!

Velmi jste mne potěšil svým ct[ěným] dopisem a slibem, že mi pošlete nějaký příspěvek do 2. čísla *Slovanského přehledu*. Těším se na něj srdečně, tím více, že jsem přese všecko přičinění pro 1. číslo nic z Bulharska nedostal. Právě včera jsem v téže záležitosti zase psal do *Българского прегледу*. Těším se, že Váš vítaný příspěvek dostanu kolem 15. t. m. (kolem 3. října Vašeho kalendáře). Budoucně bych tuze rád měl od Vás obsírnější dopis, podávající instruktivný přehled všech důležitějších událostí a zjevů bulharských v posledním měsíci. Velice bych Vám byl povděčen též za jiné články (o novelistice, poezii bulharské novější atd.). Dám Vám poslati v pátek 1. číslo, abyste věděl, jaký mám program. Račte mezi literáty a inteligencí bulharskou vůbec rozšiřovati známost o *Slovanském přehledu* – rád bych kolem něho seskupil co nejvíce bystrých spolupracovníků, aby obsah jeho byl co nejpestřejší. Přál bych si, aby se *Slovanský přehled* stal skutečnou revue [!] života slovanského, ne jen snůškou novinářsky psaných článků ceny efemerní.

Překvapil jste mne, velectěný pane, svou krásnou češtinou – gratuloval bych si, kdybych tak vládl jazykem bulharským, jako Vy českým. Dosud pracoval jsem hlavně v severních slovanských nářečích (lužických, polském a ruském) a teprve od

20 Obě citace: I. DOROVSKÝ, *České země a Balkán*, s. 141.

21 A. T. BALAN, *Bulharská literatura r. 1898*, *Slovanský přehled* 1, 1898–1899, č. 8, s. 393–395; při výběru bulharik pro období 1898–1967 jsem vycházel zejména z 1. svazku bibliografie Karla HERMANA a kol., *Slovanský přehled 1898–1967. Bibliografický soupis. Díl I*, Praha 1968.

22 Podrobněji o něm a jeho českých vazbách srov. Theodor SYLLABA – Sáva HERMAN, *A. Teodorov-Balan na univerzitě v Praze*, Praha 1987.

loňska studuji i jazyky jihoslovanské. Chystal jsem se letos o prázdninách na jih, tedy i do Bulharska, ale choroba mně překazila provedení mého úmyslu.

V očekávání Vašeho příspěvku a s přáním všeho dobrého jsem Vám v dokonale úctě

oddaný

Ad. Černý

11. 10. 98²³

Balan ještě poslal článek *Bulharská literatura r. 1899* (2, 1899–1900, č. 6, s. 300–302) a rozsáhlejší črtu o bulharském obrozenském žurnalistovi a spisovateli *Ljuben Karavelov* (7, 1904–1905, č. 1, s. 18–21; č. 2, s. 66–73), poté již s časopisem nespolečoval.

V následujícím ročníku aktuality z bulharského kulturního života chyběly, avšak ve 4. ročníku se setkáme s příspěvkem *Bulharská literatura r. 1901* (4, 1901–1902, č. 8, s. 376–379) podepsaným pseudonymem N. Bojko,²⁴ pod nímž se skrývá představitel bulharské moderny, dramatik a prozaik Petko Jurdanov Todorov (1879–1916). Jeho přehledový článek o stěžejních událostech v bulharské literatuře za uplynulý rok vyvolal menší bulharsko-českou aféru, která si zaslouží zevrubnější komentář.²⁵

Na jejím počátku je matematik a překladatel z bulharštiny Vladislav Šak (1860–1941). V únoru roku 1902 v nadšení z nové knihy *Djado Genko Sevdata v Sofija* (1902) svého kolegy ze sofijského gymnázia Nikolaj Eneva Načova (1859–

23 Naučen archiv na Bálgarskata akademija na naukite, Sofie, fond (f.) 109 k, 1 (Aleksandár Teodorov Balan), a. e. 672, Dopis A. Černého A. T. Balanovi z 11. 10. 1898; za kopii dopisu srdečně děkuji Danuši Hronkové; tutéž kopii v příloze reprodukuje i A. MELICHAROVÁ, *Obraz Bulharska*, s. 140–141.

24 V bibliografii Slovánský přehled 1898–1967 zůstává pseudonym nerozklíčován (K. HERMAN a kol., *Slovánský přehled 1898–1967. Díl I.*, s. 19); Todorov dal jméno Bojko hlavní postavě své „idyly“ *Nesretnik* (místo doslovného Nešťastník je výstižnější překlad Vyděděnec) a podepisoval tak i některé bulharské práce, srov. *Rečnik na bálgarskata literatura. Tom III. P-Ja*, Sofija 1982, s. 456.

25 Podrobněji jsem se „bojkovskou“ aférou zabýval ve studii *Matematik s básnivou duší. Nad bulharistickým dílem Vladislava Šaka (1860–1941)*, in: Marcel Černý – Dobromir Grigorov (eds.), *Roljata na češkata inteligencija v obštvenija život na sledosvoboždenska Bálgarija / Úloha české inteligence ve společenském životě Bulharska po jeho osvobození*, Praha 2008, s. 242–243; avšak tehdy mi nebyly dostupné některé materiály, relevantní pro objasnění dříve nejasných souvislostí; o české recepci Todorovova díla srov. Marcel ČERNÝ, *Recepcijata na tvorčestvoto na Petko Ju. Todorov v Čechija*, in: Marinela Mladenova – Michaela Kuzmova (eds.), *Slavistikata i bálgaristikata dnes: vāprosi, idej, posoki*, Blagoevgrad 2015, s. 444–451.

1940) napsal A. Černému list, v němž mu oznámil, že tohoto „dobrého literáta“ získal pro *Slovanský přehled* jako vhodného bulharského spolupracovníka pro rubriku literárních přehledů (za rok 1901).²⁶ Mezitím Šak Černému pravděpodobně poslal Načovův literární přehled (nedochoval se) a publikoval o Načovově románu, „skvostu nové literatury bulharské“, stručný referát, ve kterém zdůraznil vypravěčovu spřízněnost s L. N. Tolstým a lidskou hloubku i morální výjimečnost spisovatelovu.²⁷

Černý však neotiskl přehled bulharské literatury z Načovova pera, nýbrž dal přednost autorovi skrývajícímu se pod pseudonymem N. Bojko. Šakovi to nebylo příjemné, neboť se ve vztahu k Načovovi ocitl v nezáviděníhodné situaci – nejen že přítelův objektivněji psaný přehled byl bez jediného komentáře Černým ignorován, nýbrž Bojko se ve svém textu otřel právě o Načova, u nějž prý ač „jsou bystře odpozorovány některé charakteristické stránky současného života, nejeví přece dosti tvůrčí síly“, dodávající jeho dílu větší umělecké ceny.²⁸

Dotčen Bojkovým článkem, pocítil Šak potřebu pražskému redaktorovi důkladně vyložit, jak je sofijský literární život poznamenán nezdravými osobními averzemi, pŕtkami a intrikami, ve kterých jsou hlavními účastníky mladí protivazovovští harcovníci Kiril Christov (1875–1944) a rovněž Todorov, jež oprávněně podezírá, že je identický s Bojkem. Učinil tak v dopise z 8. května (25. dubna) 1902: Bojkova stať je prý velice stranická a mohl ji napsat Todorov nebo osoba blízká K. Christovovi: „A tu je dost možno, že p[an] Bojko i p[an] Todorov je jedna a táž osoba. Pan Todorov druhdy sice vytýkal, že Christov zavedl do bulharské poezie pornografii, ale dnes Christov s dr. Krstevem se perou, až bůh brání, a Todorov s Krstevem jsou nad kočku a psa. A v Bulharsku platí znamenitý princip: nepřítel mého nepřítele je mým přítelem! Horkokrevní kohouti někdy se vpouštějí i do osob stranou stojících, jich vřavy neschvalujících. Pan Načov vždy stojí stranou. Vždy je poctivým! Vždy je ctitelem Vazova! A kdo nemá rád Vazova, Načova v lásce nechová! [...] Mne se dotýká nemile, že posudek p[ana] Bojko o knize p[ana] Načova (kterou snad přísně vzato románem nazvati nelze, ač já ji za román považuji)

26 Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., (MÚA AV ČR), fond (f.) Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis A. Černému z 13. února (31. ledna) 1902. – Tyto dopisy byly objeveny poměrně nedávno díky pořádní písemné pozůstalosti A. Černého a představují jediný dosud známý rozsáhlejší soubor Šakovy korespondence, který poskytuje mnoho nového materiálu k dějinám Černého revue i české bulharistiky obecně. Jde celkem o 7 Šakových pohlednic, 7 dopisnic a 25 dopisů z let 1899–1908 adresovaných A. Černému.

27 Š. [= Vladislav Šak], *Slovanský přehled* 4, 1901–1902, č. 7, s. 341.

28 N. BOJKO [= Petko Ju. Todorov], *Bulharská literatura r. 1901*, *Ibidem* 4, 1901–1902, č. 8, s. 378.

je úplným vyvrácením mého posudku. Tvrdím, že posudek můj je správný.²⁹ Christov je prý velice intimním s „ničemou Karlem Macháněm“³⁰ a Šak se obává, aby jimi Černý nebyl podveden a zatažen do jejich pletich.

Šak si na první pohled všiml frapantní protichůdnosti svého úsudku vůči Bojkovu a obával se, že Černý musí být k jednomu z nich plný nedůvěry, ač prý Šak vždy chápal jako svou povinnost *Slovanskému přehledu* svědomitě sloužit. V závěru téhož citovaného dopisu Načovovým jménem žádá o navrácení kolegova rukopisu a prosí, aby mu Černý sdělil všechny okolnosti svého rozhodnutí publikovat Bojkův text: „Že je ve mně plno lítosti nad touto nehodou, toho zapíratí nechci, ale zase rád se přiznávám, že Vám žádné nepříjemnosti přičiniti nemíním. Věc, které věnujete plno práce, je jistě nad osoby a byl bych neotesancem, kdybych z osobních pohnutek věci uškoditi hleděl. A je-li věci prospěšno, abych jí svým pérem nesloužil, pochopím snadno, co je mou povinností. Vy mi to jistě upřímně povíte, vidíte? Buďte ubezpečen, že mne pravda, otevřeně mi projevovaná, nezviklá v mém mínění o Vás a že k Vám vždy se stejnou úctou a se stejnou přátelskou příchýlností přivázán budu.“³¹

Bohužel Černého dopisy Šakovi jsou nezvěstné, takže není jisté ani to, zda redaktor vůbec věděl o skutečné Bojkově identitě.

Literární spor měl svou dohru i v bulharském tisku, konkrétně v novinách *Prjaporec*: jednak Todorov (alias Bojko) zde otiskl bulharskou variantu stati ze *Slovanského přehledu* jako „prevod ot česki“ (překlad z češtiny),³² ale jde o zřejmou mystifikaci, neboť výchozí verze byl bulharský originál, který Černý při překladu (ač není jisté, že Černý je současně překladatelem) mírně upravil (o tom srov. dále), jednak anonym a následně básník Penčo Slavejkov v témže periodiku zcela protichůdně hodnotili Šakovy úsudky o současné bulharské literatuře ve *Slovanském přehledu*.

O těchto událostech podal Šak Černému zprávu v zářijovém dopise z roku 1902. Anonymní noticku *Pišat ni ot grada...* (Z města nám píšou...) bez váhání

29 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis A. Černému z 8. května (25. dubna) 1902.

30 V Srbsku a Bulharsku (počátkem 90. let 19. století byl v Silistře profesorem na učitelském ústavu a spoluzakládal místní Čtenářsko-zábavní spolek Beseda) působící hudební skladatel, folklorista a autor bulharských učebnic Karel A. Macháň (1867 – po roce 1935); se Šakem a vůbec s celou českou menšinou v Sofii měl velmi napjaté vztahy. V roce 1902 skladatel z Bulharska odešel a usadil se v Rusku, kde o něm po roce 1935 mizí jakékoli stopy.

31 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis A. Černému z 8. května (25. dubna) 1902.

32 N. BOJKO [= Petko Ju. Todorov], *Bălgarskata literatura prez 1901 g.*, Prjaporec 5, 1902, č. 7, s. 2–3.

připsal K. Christovovi a K. Macháňovi; Šakovi a Černého revui je v ní spíláno do „bláznů, ignorantů a šarlatánů“. ³³ Autorem druhé byl plným jménem podepsaný Penčo Slavejkov (1866–1912), který v opozici ke Christovovi Šaka „do nebes vynášel“. ³⁴ V závěru svého dopisu Šak nabádá k „veliké opatrnosti, má-li člověk co dělat se zdejšími literáty“, aby se *Slovanský přehled* nestal obětí jejich osobních štvanic, a dává najevo rozladěnost z toho, že Slavejkov bulharsky uveřejnil v *Prjaporc* Bojkův literární přehled, ale i s těmi místy, která Černý vyškrtl. ³⁵

Na pozadí rozdílů (jsou zvýrazněny kurzívou) mezi redigovaným překladem ve *Slovanském přehledu* a původním Bojkovým-Todorovovým textem ³⁶ lze dobře

33 Šakův dopis Černému z 6. září (24. srpna) 1902, MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak. – Předmětem pisatelovy ironie (Christovovo autorství je pravděpodobné) bylo Šakovo poněkud neadekvátní přirovnání Načova k Tolstému: „Znae li g. Šak kakva bezdánna glupost e iztársil v tija posledni njakolko dumi? Da sravnjavaš edin naj-obiknoven, edin polugramoten chronikjor na anekdoti s naj-velikija slavjanski romanist Tolstoj! Tova može da napravi samo ili *edin lud*, ili *edin kržgal neveža*, ili naj-setne edin *velik šarlatanin*. Žal samo, če tija svedenija ne se davat na njakoj chumorističeski vestnik, a se davat na edno ot naj-seriozni česki spisani-ja.“ Překlad: „Ví pan Šak, jakou bezměrnou blbost vypustil z úst v těchto několika posledních slovech? Srovnávat tuctového, pologramotného kronikáře anekdotických příběhů s největším slovanským romanopiscem Tolstým! To může udělat buďto *blázen*, nebo *naprostý ignorant*, anebo *velký šarlatán*. Je jen škoda, že takové informace nejsou poskytnuty nějakému humoristickému listu, nýbrž jednomu z nejserióznějších českých časopisů [= *Slovanskému přehledu*]: *Pišat ni ot grada...*, *Prjaporec* 5, 1902, č. 7, s. 3–4 (zdůraznil a přeložil M. Č.).

34 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis Černému z 6. září (24. srpna) 1902; Penčo SLAVEJKOV, *Pisma do redakcijata*, *Prjaporec* 5, 1902, č. 8, s. 2, to zejména s chválou Šakova překladatelského umu skutečně přehnal: „Toj cjal red godini prevožda na česki proizvedenijata na bǎlgarskite poeti i negovite bezbrojni prevodi go preporučvat kato poet-prevođač ot pǎrva rǎka, i kato majstor na formata. Samo edna greška imat negovite česki prevodi – te sa mnogo po-chubavi ot bǎlgarskite originali! No za taja greška bǎlgarskite poeti njama zašto da se sǎrdjat na g. Šak: toj e oplevil technite proizvedenija ot grubostite i divaškija im izgled, i gi e vǎzproizvel v forma za pred očite na čuždija svjat.“ Překlad: „On [Šak] řadu let překládá do češtiny díla bulharských básníků a jeho mnohočetné překlady ho samy doporučují jako prvotřídního básníka-překladatele i jako mistra formy. Tyto české překlady však mají jednu chybu – jsou mnohem lepší než bulharské originály! Ale pro tuto chybu se bulharští básníci nemají proč na pana Šaka hněvat: zbavil jejich díla vši sprostoty a barbarského zevnějšku a přetvořil je do podoby hodné pohledu cizího světa.“ (přeložil M. Č.) – O Šakových literárních úsudcích se pronáší jako o záslužné práci navíc, která se nejednou opírá o postřehy bulharských literárních vědců a kritiků, proto se prý nelze zlobit na milého cizince, který ve snaze, aby Bulhary neurazil, pouze opakuje to, co se propírá v bulharských časopisech.

35 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis Černému z 6. září (24. srpna) 1902.

36 Český text: N. BOJKO [= Petko Ju. Todorov], *Bulharská literatura v. 1901*, *Slovanský přehled* 4, 1901–1902, č. 8, s. 376–379; bulharský text: N. BOJKO [= Petko Ju. Todorov], *Bǎlgarskata literatura prez 1901 g.*, *Prjaporec* 5, 1902, č. 7, s. 2–3.

sledovat, proti komu je namířen ostrý hrot pera britkého kritika. Na druhou stranu Černého zásahy zároveň leccos naznačují o redaktorově diplomatickém talentu a o jeho snaze udržet dikci negativních výpadů v mezích slušnosti. Dovolím si uvést několik výmluvných příkladů: „kdežto novější spisovatelé čtli se *jen v úzkém kroužku úřednickém a ve školách*“ x „a novite, živite pisateli se četat – *samo ot samite pisateli*“ [„[jsou čtení] *jen samotnými spisovateli*“]; „Během devadesátých let díla [...] objevovala se jedno po druhém jako volání po návratu k životu samého Bulhara... [věta „*A ohlas na tato volání na sebe nenechal dlouho čekat*.“ chybí]“ x „No v prodávženieto na 90-te godini proizvedenijata [...] idacha edno sled drugo kato apeli za väzvrštane kãm života na samija bãlgarin... *I otzivãt na tezi apeli ne zakãsnja*.“ Dãle např. v charakteristice P. Javorova je v české verzi vynechãna věta: „Za žalost poeta se e vyljakãl naposledne v edna dejatelnost, v kojato vseki kojto e vljazãl, e prinasjal naprazna žertva svoja talant i život.“ [„Bohužel básník se poslední dobou nechal unést činností, na jejíž oltář přinášel svůj talent i život jako marnou obět každý, kdo se do ní pustil.“] Příznačný je pasus poněkud ironicky komentující nápadité změny v motivice poezie K. Christova: „na svatě heslo: ‚ženy a víno, víno a ženy‘, které tak často se ozývalo v jeho dřívějších sbírkách, nyní téměř úplně zapomněl. V nové, něžné krajiny zabloudila jeho jaksi znavená duše, i nelze předpovědět, zdali a kam vyjde...“ x „svetija deviz: ‚ženi i vino, vino i ženi‘, kojto tãj bãšibozuški bodeše očite na našija čitatel [„ukrutãnsky bodalo našeho čtenãre do očí“], sega e poçti na zabravjanie. Poeta se vee sega, s nedotam siguren polet, *iz mãglivata sfera na simvola, kãdeto svobodno letjat samo moštnokrili orli. Šte mi se da vjarvam, če toj njama da ostane nazad ot tjach*...“ [„Básník je nyní unãšen – v poněkud nejistém letu – *mlhovinou symbolu, v níž svobodně létají jen širokokřídli orli. Chce se mi věřit, že nezůstane pozadu za nimi*...“].

Kritickými šlehy Bojko nešetřil na adresu neúspěšných románových pokusů Načova a Strašimirova a závěrečná kritika neutěšených poměrů v divadelnictví (zcela logická u mladého ambiciózního dramatika Todorova) byla v češtině navíc doplněna zmínkou o aktuální soutěži o nejlepší divadelní hru: „Bulharské drama by se dojistá rychleji vyvinulo, kdyby se zbudovalo lepší sofijské národní divadlo, kdyby divadelní komitét přestal býti nástrojem politiky každého nového ministerstva a kdyby konečně bylo *více charakterů a samostatnosti u herců* samých... *Doufãme, že dramatický konkurs, vypsaný ‚Bulharským knižním družstvem‘, bude mít blahodãrný vliv na tvorbu dramatickou, že vzbudí k činnosti dosavadní a snad i vynese nové mladé talenty*.“ x „Bi moglo da se očakva, če i dramata šte se razvie po-skoro, ako da se postavjaše po-dobre Sofijskija naroden teatãr, ako s teatralni-

ja komitet prestaneše da pravi politika vjako novo ministerstvo, ako naj-setne imaše koj da izigræe bǎlgarski dramî na edinstvenata bǎlgarska scena v Sofija [dovĕtek je pozmĕnĕn, v originále stojí: [a kdyby konečně] mĕl kdo brát bulharská dramata na jediné bulharské scénĕ v Sofii; poslední vĕta, oznaĕená kurzívou, pak v originále zcela chybí].“

Literární rozmíška utichla a Āerného vztahy se Šakem se opĕt zlepšily, ale redaktor si uŷ další literární pŕehled od N. Bojka (Todorova)³⁷ nevyŷádal a oslovil za tímto úĕelem spolupracovníky nové.

Jako dŭkaz, ŷe profilace Āasopisu byla promyšlená a ŷe hlavní redaktor hledal skuteĕné špiĕky v oblasti literární vĕdy, mŭŷe poslouŷit fakt, ŷe se Āernému podařilo pŕizvat do *Slovanského pŕehledu* i duchovního otce a teoretika bulharského modernismu, obávaného kritika Krāstja Krāsteva-Miroljubova (1866–1919), který vedle literárního portrĕtu jiŷ zmiňovaného modernisty Penĕa Slavejkova³⁸ na stránkách revue publikoval hodnotnou esej o Petku J. Todorovovi.³⁹ Ta se stala zásadním a pro Āeské prostŕedí nadlouho smĕrodatným textem, vŕazujícím Todorovo dílo do širších souvislostí bulharské moderny.⁴⁰ Podle Krāsteva Todorovova inspirace tryská z folkloru jeho rodného Elenska, kde se v dokonalé ĕistotĕ uchovaly „nejstarší a nejpoetiĕtĕjší lidové obyĕeje i povĕry, jeŷ vtiskují dílŭm Todorova ten pyšný národní ráz“ a z nichŷ ĕerpá své motivy jak k idylám („poĕmám v próze“; jako kniha vyšly poprvĕ práve v roce 1908, šlo tedy o novinku), tak k divadelním hrám, které hodnotitel pokládá za první zdařilý (rozumĕj: vyhovující Krāstevovĕ modernistické doktrínĕ) pokus o bulharskou národní dramatikou. Jeho originalita tkví v tom, ŷe folklor nenapodoboval, nepŕedĕlával ani jinak prvoplánovĕ nevyuŷíval, nŷbrŷ stejně jako Botev a oba Slavejkovci (totiŷ otec Petko R. a jeho syn Penĕo) rozvíjel a prohluboval národní písnĕ, vkládaje do nich nové obsahy.

Objevují se tu interpretace všech ústředních motivŭ a témat jeho idyl – neodolatelná touha po nedosaŷitelném (neopĕtovaná láska), která v ĕlovĕku ubíjí šĕstí, odcizující ho ŷivotu a veškerým radostem, tuláĕtví jako projev absolutní svo-

37 V jarních mĕsících roku 1903 se Todorov Āeské veřejnosti poprvĕ pŕedstavil také svým plně pŕiznaným originálním textem *Z Bulharska († Petko Karavelov)*, *Slovanský pŕehled* 5, 1902–1903, ĕ. 6, s. 271–273, osobnĕ ladĕným nekrologem na bulharského politika a finanĕníka Petka Karavelova (1840–1903), avšak nutno dodat, ŷe šlo o publicistickou drobnost marginálního významu. Škoda ŷe Āasopis nepŕinesl pŕeklad ŷádnĕ z jeho drobných lyrických prŕoz, tzv. idyl.

38 Krstjo KRSTEV-MIROLJUBOV, *Penĕo Slavejkov*, *Slovanský pŕehled* 12, 1909–1910, ĕ. 2–3, s. 54–59.

39 Idem, *Petko J. Todorov, bulharský básník a dramatik*, *Ibidem* 11, 1908–1909, ĕ. 7–10, s. 383–389, 437 (podobizna).

40 Podrobnĕji srov. M. ĀERNÝ, *Recepcijata na tvorĕstvoto na Petko Ju. Todorov v Āĕechija*, s. 444–451.

body, nehrdinný hrdina-nešťastník, stíhaný svým Osudem (rozbor signifikantní prózy *Vydědělec* [Nesretník]), popř. samotář „hrdý duchem a nepřístupný srdcem“.⁴¹ O výjimečně smířlivé a měkké Todorovově povaze vypovídá zejména historická elegie *Stíny* (Senki): místo triumfální vřavy tlumená pohřební píseň muslimství, vytačeného svobodou a kulturou dříve porobených a jimi okupovaných zemí, místo nacionalistických projevů ryze umělecké uchopení „moslemínského života a pojmání světa vůbec“, ač pro něj jistě nebylo snadné dát přednost „obyčejnému lidskému stanovisku“ v době, kdy pod tureckým politickým tlakem žilo „1,5 miliónu bulharského lidu“ (tj. v Makedonii).⁴² Třetím zásadním textem básnickým je pak *Svatba Slunce* (Slănčova ženitba), jež v obrazu Slunce jakožto génia-Demiurga vyniká výjimečnou filozofickou koncepcí, nemající v bulharské literatuře – s výjimkou Slavejkovovy *Symfonie beznadějnosti* (Simfonija na beznadežnostta) – obdoby. Krástev zde nachází syntetický umělecký výtvar, v němž se ve vyšší jednotný celek slily „individualistické a sociálně-ideové tendence jeho dramata a idyl“.⁴³

Za českou stranu je nutno připomenout dvě spíše méně známé osobnosti zabývající se bulharistikou – V. Šaka a F. Tichého (Z. Bromana).

O Vladislavu Šakovi byla již řeč. Prožil léta 1886–1908 v Sofii jako gymnaziální profesor; v letech 1891–1894 rovněž působil jako externí vyučující matematiky na sofijské vyšší škole a krátce (1907–1908) jako profesor deskriptivní geometrie na sofijské univerzitě. Když byl roku 1908 z univerzity odvolán, rozčarován vzniklou situací požádal o odchod do penze a vrátil se zpět do Čech.

Z Šakových počínů v oblasti bulharistiky patrně nejvíce vešly ve známost jednak jeho překlady z krásného písemnictví, jednak jeho hojně čtené politicko-kulturní přehledy, drobné zprávy a recenze publikované právě ve *Slovanském přehledu*.

Šak písemné styky s A. Černým poprvé navázal na počátku roku 1900, kdy namísto přímého oslovení použil vokativu „Slavná redakce“, aby redaktora pražské revue ze života Slovanstva vybídl – na žádost svého přítele, spisovatele Konstantina Veličkova (1855–1907) – k výměně *Slovanského přehledu* za Veličkovův čtrnáctidenník *Letopisi*, v němž Šak spatřuje jeho bulharského duchovního spřízněnce: „Je to první bulh[arský] časopis, který pěstuje myšlenku slovanské vzájemnosti. V každém čísle v rubrice ‚Iz slavjanskite zemi‘ [Ze slovanských zemí] pan Veličkov přináší nejdůležitější zjevy z života slovanských národů. Vedle toho časopis je bohat na práce

41 K. KRSTEV-MIROLJUBOV, *Petko J. Todorov*, s. 384.

42 Ibidem, s. 385.

43 Ibidem, s. 388.

krásné literatury. Postačí, uvedu-li, že i Vazov je spolupracovníkem „Letopisů“.⁴⁴ V další části Černého upozorňuje na své přebásnění Veličkovových *Sonetů*⁴⁵ a nabízí své eventuální spolupracovníky: „Zdá se mi, že by neškodilo, kdybyste uveřejnili některý překlad i ze starších bulh[arských] básníků. Zajímalo by snad slovanský svět porovnání, jak básnil Botev, starý Slavejkov [Petko R.; M. Č.], L. Karavelov a jak dnes básní Vazov, Veličkov, Cyril Christov a mladý Slavejkov [Penčo; M. Č.]. Hodí-li se Vám, poslal bych Vám malou ukázkou.“⁴⁶ Jak vyplývá hned z následujícího dopisu, Černý Veličkovovu nabídku ohledně výměny časopisů vřele přijal a vybídl Šaka k napsání studie „o bulharských poetech dneška i dřívějších“, avšak smutná zpráva o úmrtí tchána Jana Pflanzera Šaka na čas ochromila v práci a ani později stať s podobně koncipovaným tématem nenapsal. Pro Šakovy bibliografy bude jistě překvapivé jeho přiznání v témže listě, že zprávy ve slovanské rubrice časopisu *Letopisi* podepisované Stojanov jsou Šakovým dílem.⁴⁷

Šak chápal Černého jako zasvěceného znalce slovanské poezie a nechával redaktorovi volnou ruku při úpravě překladů, jejich výběru či eventuálním krácení doprovodných medailonů: „Kdybyste nemohl vše uveřejnit, vypusťte třeba Sovu a Quique suum [Vazovovy básně; pozn. M. Č.] (nevím, je-li to správně psáno, jsem kantorem deskriptivní geometrie a nemám času dnes se pozeptat některého latináře). Doufám, že mých 18 let prožitých v Bulharsku omluví pravopisné chyby, kterých snad jsem se dopustil. Prosím za Vaši shovívavost – opravte laskavě, co chybného najdete.“⁴⁸ Nutno dodat, že Šakův sloh i pravopis svědčí o vynikající znalosti mateřského jazyka a ojedinělé „prohřešky“ se týkají zejména psaní cizích slov.

Na počátku roku 1901 Šak Černému vyřizuje Veličkovův slib, že je ochoten do půli března napsat pro *Slovanský přehled* článek „o aprilovském hnutí r. 1876“. Šak v tomto listě projevil svůj hluboký kolegiální soucit s těžkou sociální situací bulharských literátů a zejména svého přítele K. Veličkova, jemuž se zavázal v rámci možnosti bezplatně pomáhat s překlady jeho příspěvků pro Černého časopis: „Požádal jsem ho [K. Veličkova; pozn. M. Č.] jménem Vaším i za stálé dopisy pro „S[lo-

44 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis redakci *Slovanského přehledu* (resp. Černému) ze 2. ledna 1900 (Šak omylem napsal 1890) – 21. prosince 1899 (starého stylu).

45 Šakův překlad Veličkovových *Caribradských a Římských sonetů* vyšel pod souborným titulem *Sonetů* zřejmě již na sklonku roku 1899, ale s datací Praha 1900; Černý jim věnoval stručnou zprávu: -r- [= Adolf ČERNÝ], *Slovanský přehled* 2, 1899–1900, č. 7, s. 304.

46 Šakův citovaný dopis redakci *Slovanského přehledu* [pozn. 44].

47 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis Černému z 9. ledna 1900. – Srov. *Letopisi* 1, 1899–1900, s. 16–17, 77–78, 239–240.

48 *Ibidem*, Šakův dopis Černému z 1. února 1900.

vanský] p[řehled]‘. I ty Vám pravidelně obstará (já vždy je přeložím do češtiny a zároveň s rukopisem pošlu). A tu samo sebou se rozumí, že Vy jen p. Veličkova honovat budete! Nemáte ani potuchy o tom, jak bídné jsou zdejší literární poměry – tu ani nejlepšího spisovatele péro neuživí. A řeknu-li Vám, že si tu téměř každý ministr ‚prsty pošpinil‘ a že Veličkov, který byl dvakrát ministrem, dnes téměř s nouzí zápasí (ministři jsou bez penze), poznáte hned, že je to člověk poctivý a rozšafný! I Vazov nesedí v ruchu – ale má bohaté bratry a ti ho vlastně živí! Vidte, jsou to smutné poměry! Oba, Veličkov i Vazov, velmi se o ‚S[lovanský] p[řehled]‘ zajímají. Veličkov čte z něj přímo – s ruským slovníkem v ruce. [...] Kdyby někdy Veličkov nemohl z jakékoliv příčiny dopis obstarat – posloužím Vám sám, takže nikdy bez zpráv z Bulharska neostanete.⁴⁹ Jak se zdá, ne každý měl však pro Šakovy překlady takové pochopení jako Černý – Šak např. přeložil Strašimirovovy povídky *Život a Kmotřenec* (Kumec) a v domnění, že najdou nejširší publikum, je zaslal Josefu Holečkovi do *Národních listů* a redaktoru *Hlasu národa* Pavlu Projsovi, avšak ani přes intervenci malíře Jaroslava Věšína u Holečka žádný z překladů nevyšel. Jako leitmotiv se opět objevují Šakovy pochybnosti o vlastních překladatelských schopnostech a nově i rozčarování z toho, jak v Čechách chybí „dobrá vůle a porozumění pro věc“, tedy pro česko-bulharské literární podniky.⁵⁰

O spolupráci Veličkova se *Slovanským přehledem* se dnes již mnoho neví. Šak, znaje dobře bulharské poměry, musel dobře zvažovat, s kým se může dělit o své politické názory a před kým je nutné být odměřený a ostražitý. Zřejmě právě on poradil bulharskému příteli, aby své zprávy nepodepisoval jménem (ba sám, pokud se ve svých zprávách nechal příliš emocionálně unést, podepisoval některé texty bulharsky znějícím pseudonymem Martin Prentov): „Příště p. Veličkov bude psát jen o literatuře. Dopisy nepodepisuje svým jménem. Sám je politicky činným, a kdyby své dopisy podepisoval, zdálo by se, že nemohou býti objektivními. A vedle toho, kdo je dopisovatelem – nesdělujte.“⁵¹ Šakovy překlady ani Veličkovovy originální texty se dnes v Černého pozůstalosti již bohužel nenacházejí, proto nelze spolehlivě zjistit, do jaké míry zůstával hrot Veličkovových společensko-literárních reflexí autenticky ostrý a v čem se projevila zmírňující ruka redaktorova. S určitostí však můžeme tvrdit, že bulharská zpráva datovaná 7. září (25. srpna) 1901 a podepsaná pseudonymem A. Petrov, je společným dílem K. Veličkova jakožto autora

49 Ibidem, Šakův dopis Černému z 25. (12.) ledna 1901 (zdůraznil pisatel).

50 Ibidem.

51 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis Černému z 15. (2.) února 1901.

a V. Šaka jakožto překladatele. Veličkov se tu zevrubně dotýká „hrozných stránek“ bulharského politického a veřejného života (obžaloby ministrů liberálního kabinetu Ivančova-Radoslavova) a přináší nekrolog na metropolitu Klimenta (čili Vasila Drumeva).⁵²

Vzhledem k tomu, že byl K. Veličkov jakožto poslanec sofijského Národního shromáždění zavalen povinnostmi, nezbývalo mu času na vypracování dříve slíbené stati o Dubnovém povstání. Proto musel o převzetí tohoto závazku začít uvažovat sám Šak: „Článek o povstání r. 1876 jistě včas Vám pošlu. Už sám si dělám rozvrh práce, a nenapiše-li nic p. Veličkov (ale věřím, že napíše), budu mít sám článek v zásobě.“⁵³

V dubnu 1901 již bylo jasné, že Veličkov stat' nedodá: „Článek, ač stále a stále jsem na p. V[eličkova] žádal, přece jen jsem neobdržel. Psal jsem tedy sám. [...] Hlavní události jsou obsaženy v přiloženém rukopise. Ostává ještě popsání následků povstání, boj čtyř Boteva apod. To Vám nejdéle do týdne pošlu, ale myslím, že pro květnové číslo bude pozdě.“⁵⁴ Původní rozsah Šakovy stati byl zřejmě pro *Slovanský přehled* příliš nadměrný, proto musel na redaktorovo naléhání krátit. Kromě ostrého protestu proti výzvě pražského *Slovanského klubu*, uveřejněné v *Národních listech* a agitující české sedláky, aby v Bulharsku hromadně skupovali pozemky a polnosti, Šakovi velmi záleželo na celkovém vyznění článku – za hlavní nepokládal pouhá historická fakta, nýbrž evokaci dobové atmosféry, již dosahoval uměleckým líčením –, a proto Černého přesně instruoval, jak při eventuálním dalším ze-

52 A. PETROV [= Konstantin Veličkov], *Z Bulharska*, *Slovanský přehled* 4, 1901–1902, č. 1, s. 40–44. – Potvrzuje to i Šakův dopis Černému ze 17. (4.) září 1901 (MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak): Šak poslal dokončení překladu Veličkovova dopisu i s originálem; má svého přítele rád, vidí v něm Bulhara intelektuálně i lidsky vysoce čnicího nad sofijským úpadkovým prostředím. O to hořčeji nese jeho složitou existenční situaci: „Panu Veličkovovi vede se mizerně. Své docela malé jmění dal do tiskárny Govedarova a ten darebák ho o ně ošidil. A ke všemu Veličkov dosazoval i ty groše, které jako poslanec dostával! A jaká to velká duše – ani nejbližšímu příteli by si nepostěžoval!“ Mimo to si Šak stěžuje, že se bulharský stát chová k Čechům nevděčně: ač platili do penzijního fondu, byli bez náhrady propuštěni, neboť se do důchodu prý počítají pouze léta, kdy sloužili jakožto bulharští poddaní. V souvislosti s kolegou Fridrichem si nemohl odpustit jedovatou protibulharskou poznámku: „Fridrich je teprve osm roků poddaným, nedostane tedy pensí žádnou! To je odměna! A naši dělají každým do Prahy jedoucím Bulharům bankety!“ Ostatní zprávy jsou – pokud se mi podařilo zjistit – vesměs podepsány jménem nebo pseudonymem Šakovým (ve 3. ročníku, 1900–1901, značkou П-ВВ, tedy opět Prentov), Veličkovovi se zřejmě na pravidelnější dopisování nedostávalo času.

53 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis Černému ze 14. (1.) března 1901.

54 *Ibidem*, Šakův dopis Černému z 15. (2.) dubna 1901.

stručnění postupovat, a to i za cenu, že by přesah oproti běžnému číslu časopisu sám zaplatil: „Je-li nutno ještě cosi vypustit, učiňte tak hlavně v událostech Koprivšice. Z důvodů, jež Vám ústně sdělím, prosím *snažně*, abyste poslední dva oddíly (náladové a ne tak věcné o Panag[jurišti] a Šipce) nezkráceně uveřejnil! Rád bych konečně nesl náklad, který by vyžadovalo zvětšení 9. čísla Sl[ovanského] př[ehledu] [...]“⁵⁵

Šak se pro načerpání atmosféry a pro inspiraci vydal na cestu po stopách povstání. Černého informoval z Panagjurište 3. května (20. dubna starého stylu) 1901 dopisnicí, odrážející jeho nadšení a vzrušení z oslav čtvrtstoletého výročí povstání: „Jsem přítomen slavnosti 25. jubilea. Je to pro mne celá Kalifornie, dozvídám se stále nové podrobnosti o povstání. – Knížete teď očekávají. Pojedu do ‚Oborište‘. Pop Grujo (figura plná zajímavostí) zase pojede na koni. ‚Kněžna‘ Rajna prápor ponese.“ O dva dny později zaslal Černému jako pohled dvě fotografie předních účastníků povstání, „kněžny“ Rajny (Popgeorgievové-Dipčevové) a revolucionáře Benkovského.⁵⁶ Tento Šakův rozsáhlý článek⁵⁷ je nesporně klíčem k jeho chápání Boteva, za něž byl sofijský Čech obviňován z pochlebnictví vůči bulharskému dvoru a z nepochopení skutečného významu Boteva-revolucionáře.

Poezie Christa Boteva (1849–1876) pronikala do českého prostředí prvními překlady od počátku 80. let 19. století. Zdeněk Urban ve své studii věnované počátkům české recepce Botevova díla⁵⁸ za nejzáslužnějšího českého zprostředkovatele jeho poezie zcela po právu pokládá Zdeňka Bromana (o něm srov. dále),⁵⁹ avšak nelibost, s jakou je hodnocena Šakova interpretace Botevových textů, přece jen někdy hraničí až s ideologickou předpojatostí. Urban nesouhlasí již se Šakovými sonety *Christo Botev a Po boji na „Milin Kameni“* ze sbírky *Pod Vitoši*, neboť vedle prý mizivé umělecké hodnoty je zásadní chybou, že je Botev mylně vydáván za člověka veskrze opuštěného a osamocенého.⁶⁰ Podle Urbana to je ostentativní vyjádření souhlasu s tehdejší oficiální interpretací Botevova odkazu, poznamenanou zdůrazňováním jeho „izolovanosti“ a „výlučnosti“ a usilující „všemožně zatem-

55 Ibidem, Šakova dopisnice Černému ze 12. května (30. dubna) 1901 (zdůraznil pisatel).

56 Ibidem, obě mají sofijské razítko 22. dubna 1901.

57 Vladislav ŠAK, *Bulharské povstání r. 1876*, Slovanský přehled 3, 1900–1901, č. 8, s. 356–361; č. 9, s. 405–417; č. 10, s. 455–462.

58 Zdeněk URBAN, *Vztah k osobnosti a literárnímu dílu Christa Boteva v Čechách (1871–1918)*, in: *Bálgaro-českata družba v literaturata na XIX vek/Česko-bulharské přátelství v literatuře XIX. století*, Sofija/Sofia 1975, s. 125–143.

59 Bromanovy první překlady z Boteva vyšly v časopise *Květy* 30, 1908, s. 198–200; knižně Christo BOTJOV, *Básně*, Praha 1913.

60 Srov. Z. URBAN, *Vztah k osobnosti*, s. 137.

nit a okleštit“ skutečné hodnoty v jeho díle.⁶¹ S tím nelze souhlasit – Šak neusiloval o nějakou „reakční“ či protirevolučně zamýšlenou dezinterpretaci, nýbrž Boteva pojímal více jako romantického zbojníka, legendu ztělesňující hrdinný, byť předem prohraný odpor „troufalých vlastenců [...] špinavých rukou, ale čistých srdcí“.⁶² Ne-ní divu, že nesdílel revoluční nadšení. Přečteme-li si jeho s hlubokým vhladem a soucitem psanou opožděnou historickou reportáž o Dubnovém povstání, pocho-píme snáze proud Šakových myšlenek.

Šak ve svém líčení vycházel zejména ze slavných memoárů Zachariho Stojan-ova (*Zapiski po bǎlgarskite vǎstanija*, 1884–1892) a svého přítele K. Veličkova (*V tǎmnica*, 1899). Jeho historická črta je prostoupena obrazy zkázy, krutosti, zrady a konečné prohry.⁶³ Tak např. v jednom z úvodních odstavců čteme: „Agitátoři budovali veliké plány na osvobození Bulharska a vedeni pouze pudem citu a srd-cem, slepě se hnali za *nedostižitelným* cílem. [...] Hned na počátku povstání se doži-li velkého *zklamání* – *zbabělý lid* odvrátil se od nich, a *nikde, nikde*, mimo malou část Bulharska, v krajích Srředné Gory, *nepovstali* k boji. A tam, kde se zbraně ucho-pil – už *zrada* ničila jeho dílo!“⁶⁴ Podobně i na mnoha dalších místech. Zejména masakr v Perušnici a Bataku je pro Šaka odstrašujícím příkladem „fanatismu víry“, který proti sobě postavil křesťanské a mohamedánské Bulhary: „Když jsem poprvé přečetl historii těchto dvou míst, byl jsem obětí bezesné noci. Marně snažil jsem se odvrátiti své myšlenky od hrozného divadla, jehož strašné podrobnosti živě mi předváděla fantazie četbou podrážděná. Hrozná, *ukrutná myšlenka* hlodala v mé duši: *kev*, která *stříkala z bezhlavých trupů* nešťastných obětí, *kev*, jejíž páchnoucí výpar se nesl k nebesům, k trůnu spícího pravoslavného boha, *prolita* byla *pažemi*, v jejichž žilách *kolovala kev příbuzná, slovanská*, *kev* poturčených *Bulharů* (Po-maků)...“⁶⁵

Závěr stati patří Botevově účasti v povstání. Je překvapivé, že tento český portrét bulharského básníka a bojovníka za svobodu unikl pozornosti Z. Urbana, který se jinak ve svých četných pracích z oblasti česko-bulharských kulturních vzta-

61 Ibidem.

62 Šakova vysvětlivka pojmu „Chášové“ (chudých emigrantů, k nimž patřil i Botev); Vladislav ŠAK, *Pod Vitoši. Bulharské sonety*, Tábor 1905, s. 143, vydal, úvodem a poznámkami opatřil A. Rudolf; A. Černý o knize referoval: Slovanský přehled 8, 1905–1906, č. 2, s. 100.

63 Obě díla vyšla i česky: *Konstantin Veličkov, V žaláři. Vzpomínky na r. 1876*, Praha 1907, přel. Vladislav Šak, Rudolfova knihovna bulharská sv. 1; 2. vydání Románová příloha Českého slova, [Praha] 1913; Zachari STOJANOV, *Zápisky o bulharských povstáních*, Praha 1978, přel. Hana Reinerová.

64 V. ŠAK, *Bulharské povstání r. 1876*, s. 356 (zdůraznil M. Č.).

65 Ibidem, s. 415 (zdůraznil M. Č.).

hů české recepcce Boteva mnohokrát dotkl.⁶⁶ Šak Boteva viděl jako typického „cháše“, jehož bytí je „celým kaleidoskopem dobrodružství“, básníka nejjemnějšího citu a vzletu, ale i zloděje a lupiče ve jménu osvobození Bulharska, který však „z peněz získaných krádeží a lupem ani zpuchřelého halče pro sebe neponechává“. Nakupuje za něj výzbroj pro četou, v níž si přisoudil úlohu prostého bojovníka, avšak když se v rozhodné chvíli dozvídá, že vojvodové i s nakoupenými a jím zaplacenými puškami „upláchli“ do Srbska, sám stane coby vojvoda v čele opuštěné čety. Dále Šak velmi živě líčí, jak se Botev nalodil na parník Radecký, jak v každém dalším přístavu přistupovali povstalci převlečení za zahradníky a jak Botevova četa táhla od Kozloduje na Vratcu vstříc své neodvratné zkáze. Marně se pídil po Zaimovově „národním vojsku“, jež se k četě mělo připojit.⁶⁷ Dne 18. května 1876 se blízko vrchu Milin Kamák vyrojila spousta Čerkesů, ba po lýtých bojích jim přichvátilo dokonce na pomoc řadové turecké vojsko. Botev proklínal Zaimova a „klnul lidu, za jehož svobodu svůj život nasadil“ (ve stejném smyslu Botev láteří v Šakově básni *Po boji na „Milin Kameni“*). Čerkeská kulka přinesla básníkovi smrt, kterou jako by si předpověděl v modlitbě ke svému „chášovskému bohu“: „Posilniž i moji ruku, / abych, až povstane rob, / v ryku zbrání, v boje hluku / i já našel sobě hrob.“ Šak zde uvedl slavnou sloku z Botevovy *Mé modlitby* (Mojata molitva) a v zápětí druhé, neméně známé čtyřverší z *Hadži Dimitra* (Chadži Dimitar): „Kdo v boji za svobodu slavně padne, / ten neumírá; za ním zasténá / zem, nebe, dravec, přírodě jenž vládne, / a píseň oslaví ho vznešená!“⁶⁸ I tento „výběr“ svědčí o Šakově chápání Botevova symbolického odkazu. Pro dějiny českého zpřístupňování Botevova díla není bezvýznamný následující postřeh: Šak užil vlastních překladů (třebaže se liší od pozdě-

66 Srov. např. ještě Urbanový práce *Christo Botev*, Praha 1948; *Z dějin česko-bulharských kulturních styků*, Praha 1957, s. 135–164; *Dejnostta i tvorčestvoto na Christo Botev v Čechija prez sededesette i osemdesette godini na XIX v.*, Izvestija na Instituta Botev – Levski 3, 1959, s. 155–187.

67 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šak v dopise Černému z 15. (2.) dubna 1901; v ironické poznámce na adresu bulharských „rádobyrevolucionářů“, kteří se chtěli přizivit na právě chystaných oslavách 25. výročí Dubnového povstání, žehrá právě na Stojana Zaimova, čelícího mnohým obviněním z udavačství (zejména u Z. Stojanova je nemilosrdně bičován; Zaimov své paměti vydal pod názvem *Minaloto I–III*, Plovdiv 1899). Po roce 1878 se společensky angažoval, mj. též jako předseda výboru pro postavení pomníku caru Osvoboditeli v Sofii: „Bude tu nyní sláva veliká! 20. IV., ale ze srdce to nejde! Předseda komitétu pro postavení pomníku caru Osvoboditeli je proslulý Zaimov, také bývalý apoštol! Jiný by se stydl jít při takové příležitosti lidem na oči, ale Zaimov je otrkaný! Dle Z[achariho] Stojanova se Zaimov schoval v ženském fustanu [ženské oblečení; M. Č.] na střechu jednoho domu ve chvíli, kdy měl zahájit povstání ve Vratce!“

68 V. ŠAK, *Bulharské povstání r. 1876*, s. 458, 459.

ji publikované verze) a jsou to patrně tytéž překlady, jež sliboval již ve svém prvním dopise Černému; shodou okolností právě u těchto dvou básní si pro bulharskou antologii *Z bulharského Parnasu* z roku 1909 vybral pořadatel Alfréd Rudolf (1858–1914) jako překladatele Šaka,⁶⁹ třebaže kvalita přebásnění obou kanonických děl bulharského písemnictví výrazně pokulhává za originálem.

Celý tento botevovský exkurs chtěl především očistit Šakovu osobnost od nánosu ideologických premis a ukázat, že o konečném vyznění článku nemůže být pochyb – třebaže Šak s revolucí nesympatizoval, načrtl průběh Dubnového povstání velice solidně a zároveň poutavě, přičemž bulharské krvavé oběti přiznal její vyšší smysl a význam: „Kdyby povstáním podrážděný tyran, veden svou pomstychtivostí, nebyl se světu ukázal v pravé své podobě, kdyby nebýval vraždil, páčil a prznil v Perušticí i v Bataku, Bulharsko sotva dnes ještě by bylo osvobozeno.“⁷⁰

Korespondence mezi Šakem a Černým pokračovala i na sklonku roku 1901. V listopadu Šak adresáta ujistil, že se Veličkov již vrátil z Itálie a v případě nespolehlivosti Todorova by se ujal přehledu bulharské literatury pro *Slovanský přehled*. Navíc by prý Veličkov rád přeložil některé Černého-Rokytovy básně, má jen vybrat a poslat jaké a Šak k nim udělá bulharské doslovné převody, tzv. podstročnický.⁷¹ Stalo se tak koncem roku 1901⁷² a 28. února 1902 již vyšly Veličkovovy překlady tiskem.⁷³ Veličkov měl pro páté číslo *Slovanského přehledu* poslat zprávu („nářek“) o bulharských literárních poměrech, avšak vzhledem k tomu, že byl jmenován bulharským konzulem v Bělehradě, nenapsal pro Černého revui ani slíbenou zprávu, ani žádný další příspěvek.⁷⁴ Šak se v závěru dopisu z prosince 1901 raduje z nových překladů z Veličkova, jimž předeslal životopisný medailon s básníkovou podobenkou: „Bude mít radost – má jich chudák velmi málo. On je duch mnohem hlubší Vazova. Vazov má velký dar života: umí být vždy šťastným. A Veličkova osud pro-

69 Christo BOTEV, *Moje modlitba – Hadži Dimitr*, in: Alfréd Rudolf (ed.), *Z bulharského Parnasu*. Ukázky z novodobé poesie bulharské 1, Praha 1909, s. 24–27; pokračování nikdy nevyšlo, antologie má tedy jen 1. díl. Její sestavovatel zařadil z Boteva ještě další básně v překladech J. A. Voráčka a Z. Bromana (= F. R. Tichého).

70 V. ŠAK, *Bulharské povstání r. 1876*, s. 356.

71 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis Černému z 28. (15.) listopadu 1901.

72 Ibidem, Srov. Šakův dopis Černému ze 30. prosince 1901.

73 Veličkov skutečně se Šakovou pomocí přeložil tři Černého básně: Tvojata duša vstápi v sjankata na moite kiparisi [Viděl jsem duši ženy] – Tvojata sálza [Tvá slza] – Letete, gálábici [Letíte, hrdličky], *Letopisi* 3, 1901–1902, s. 82.

74 Srov. Martin PRENTOV [= Vladislav Šak], *Z Bulharska*, *Slovanský přehled* 4, 1901–1902, č. 6, s. 273–277; srov. též MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis Černému ze 13. února (31. ledna) 1902.

následuje. Ale nezasvěcenec na něm ničeho nezpozoruje – umí chodit s maskou!⁷⁵ Jak vyplývá i ze Šakových úvodních slov k přítelovými básním, Veličkova si hluboce vážil, neboť byl pro něj vzorem obětavého Slovana a duchovně založeného bulharského intelektuála: „Veličkov po mém soudě je nejzajímavějším zjevem literáta v Bulharsku. Nejen pro své umělecké práce, ale i pro pohnutlivé osudy svého života. [...] Jeho práce jsou sklizní pole oraného pluhem utrpení, mrveného potem čela starostmi zhněteného, ovlažovaného krví srdce tisíckrátě raněného. Veličkov neměl nikdy a v ničem štěstí! [...] Veličkov, největší idealista, kterého v Bulharsku znám, žije v době největšího materialismu. Chud jako Job královsky rozdává poklady svého ducha, ale jsou to poklady nehmotné ceny a nikdo po nich ruky nevztahuje! [...] Jsa Bulharem každou kapkou krve, jest Veličkov nadšeným Slovanem, jak my Čechové slovanství pojmáme.“⁷⁶

Šak ve *Slovanském přehledu* v jedné z bulharských zpráv podrobně vylíčil Veličkovův vztah k Čechám, okomentoval jeho nekrolog na Františka Ladislava Riegra v časopise *Letopisi* a upozornil na málo známý fakt, že byl Veličkov autorem (dnes již nedochovaných) básnických juvenilií s českými motivy: „Ještě mladý Veličkov za dob, kdy do porobeného tehdy Bulharska pronikly první zprávy o zápa-sech nejzápadnějších Slovanů, ve svém srdci zbudoval prestol, na nějž usadil svoji modlu – Slavii, jejímž srdcem učinil Čechii. Vím z bezpečného pramene [patrně přímo od Veličkova; M. Č.], že Veličkov napsal tehdy nadšené verše, jichž námětem byl obdiv k českému národu a obdiv k jeho ‚borcům‘, mezi nimiž skvělé místo vyhradil Riegrovi. On vlastně tlumočil jen to, co pocitovala soudobá bulharská mlá-dež, vychovaná v slovanských zemích [...]“⁷⁷

Jindy však sofijské fejetony psané pod tímto pseudonymem měly mnohem ostřejší hrot, zvláště když si stěžoval na místní českou „kolonii“: Šak nechtěl žalovat na ojedinelé ničemy a darebáky, kteří podvody a křivými přísahami dělali ostudu českému jménu, nýbrž ukázat, jak „někteří Češi zde, v slovanské zemi a v zemi velké osobní svobody, svým nenárodním a neslovanským vystupováním postavili všechen

75 Ibidem, Šakův dopis Černému ze 30. prosince 1901.

76 Vladislav ŠAK, *Konstantin Veličkov*, *Slovanský přehled* 4, 1901–1902, č. 4, s. 157–158; překlad básní *Na břehu moře – Podzimní motiv – Zpátky*, Ibidem, s. 158–160. Později se překladem tří básní K. Veličkova představila známá spisovatelka a překladatelka z polštiny, ruštiny a angličtiny Pavla Maternová (1858–1923); srov. Konstantin VELIČKOV, *Oblak – Nebaň pěvce... – Utišení*, *Slovanský přehled* 7, 1904–1905, č. 3, s. 107–109.

77 Martin PRENTOV [= Vladislav Šak], *Z Bulharska*, *Slovanský přehled* 5, 1902–1903, č. 9, s. 415 (415–418).

český lid v očích bulharské veřejnosti do nepříznivého světla“.⁷⁸ Proto si u Bulharů vysloužili přezdívku „Švábové“ a „Židi Slovanstva“: „Kolega Hořejší (kreslír) [Otto Hořejší – M. Č.] navrhnul ‚Sl[ovanský] př[ehled]‘ spolku ‚Čech‘ k odebrání, ale nepochodil. Předseda, profesor (!) klasických jazyků p. Brožka [klasický filolog Jan (Ivan) Brožka – M. Č.], ho odbyl – jsou prý v tom básně a to prý není pro členy! Zhrozil byste se, kdybyste poznal mizérii zdejší české kolonie. Je to sebranka ničemu. Nejdou mezi ně. Pan Štolba [typograf Jaroslav Štolba – M. Č.] v jednom fejetonu zle se rozdurdil na Bulhary, že nás titulují pohanou (říkají nám ‚Židi Slovanstva‘) – ale měl jen prozkoumat život našich tady krajanů a byl by poznal, že jim jen děkujeme za tuto přezdívku!“⁷⁹ Mnozí z nich (v té době tvořilo českosofijskou menšinu asi 700 lidí) se dobrovolně germanizovali, navštěvovali akce „němčoursky“ orientovaného rakousko-uherského konzulátu nebo rakouského Hilfsvereinu, do něhož dokonce někteří Češi natruc přestoupili z českého spolku Čech, s nímž byl Šak bytostně spojen.⁸⁰ Hodlal vydávat spolkový časopis a horoval o bezplatném odpoledním vyučování češtině a českým dějinám pro české děti, ale přihlásilo se jich pouze deset, zatímco skoro stovka jich navštěvovala sofijské školy německého Schulvereinu a německé katolické charity. Jak naznačuje následující pasáž, musel mít Šakův průhled do prostředí českosofijské minority silně deziluzivní charakter: „A vzpomněl jsem oné chvíle svého života, v níž jsem se odhodlal jíti za prací do osvobozeného Bulharska. Jak se mi tehdy zdálo vše lákavým a svůdným! Vedle každodenní práce – práce apoštolská! Co tu bude pomocníků: všichni Češi, jež osud zanesl do ‚nové země‘. Budou průkopníky všeslovanské myšlenky, ukáží, že jsou syny těch, o nichž Mickiewicz kdysi napsal, že budou rozhodčími ve sporech Slovanstva. – A zatím, jací to byli průkopníci! Div by člověk nezaplakal. To byly ty modly nadšení mladých let: přišly do Bulharska, aby tu zakládaly německé spolky a naplňovaly německé školy. Byly to modly podobné těm, o nichž psal Machar: jak si je vymýšlel, jak je posazoval na prestoly a jak potom hledal klacky, aby je srážel s piedestalů!“⁸¹ Za britkou zpověď

78 Idem, *Z Bulharska*, Slovanský přehled 8, 1905–1906, č. 3, s. 135 (135–139).

79 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis Černému ze 13. února (31. ledna) 1902.

80 Byl členem téměř od jeho založení na sklonku roku 1892 a následně v letech 1893–1894 předsedou. Znechucen intrikami a neshodami ze spolku opakovaně vystoupil a vstoupil, v letech 1898–1899 vedl jím založený vzdorospolek *Slavia*; od roku 1903 až do svého návratu do vlasti byl opět předsedou *Čecha*. Kromě toho byl zakládajícím členem vědecké společnosti *Fyziko-Matematicko-česko družestvo v Sofija* (Fyzikálně-matematická společnost v Sofii – založeno 1898) a charitativního sdružení *Slavjansko blagotvoritelno družestvo* (Slovanský dobročinný spolek).

81 M. PRENTOV [= Vladislav Šak], *Z Bulharska*, s. 138.

odhalující negativní pozadí sofijského menšinového života lze označit jeho román *Kolonie*.

Již v roce 1917 si Josef Páta (1886–1942), s největší pravděpodobností dědic Šakovy pozůstalosti, která byla po Pátově popravě nacisty zničena i spolu s převážnou částí dalších písemností, posteskl, že toto Šakovo dílo dosud nevyšlo, poněvadž by bylo cenným pramenem k životu našich krajanů v Bulharsku, mnohé jméno by znova vstoupilo v život a mnohá bytost by oživila a vypravovala o své „bulharské odyseji“. Uvědomoval si, že pamětníci prvních let po osvobození pozvolna vymírají a že je nejvyšší čas „zastihnouti mnohé naše krajany, v cizích – třeba slovanských – službách zestárlé a hynoucí“.⁸² Román měl vydat ve své ediční řadě *Rudolfova* (u prvních dvou svazků *Šaškova*) *knihovna bulharská* již zmiňovaný Šakův přítel a bulharofil A. Rudolf, jak bylo dokonce avizováno ve *Slovanském přehledu*, leč nestalo se tak a rukopis je dnes nezvěstný.⁸³ Pokud lze usuzovat z nemilosrdného Šakova sonetu *Sofijští Češi*, patrně by menšinový román *Kolonie* obsahoval mnoho hořkých reflexí a osobních zklamání, týkajících se zejména autorových styků s krajany: „En miniature dnešní český svět / s příkalem rmutu světoběžných hochů. / Tu vedle bodrosti i chlubný ret, / klep, mstivost i truc najdeš – všeho trochu. // Pokroku zákmit, k lepším cílům vznět / lhotejně rdousí pohodlnost kmochů, / jimž nejlépe je jenom u karet... / A bída zdvihá nakloněnou plochu. // Však radši stojíš sám a někde stranou. / Proud stesku táhne hlavou utýranou / a srdce sytíš trpkou resignací. // A přec zas seješ, nová kypříš lada, / a když se soužíš, stesk když na tě padá, / domova píseň zazpíváš si v práci.“⁸⁴

V oblasti uměleckého překladu byl Šak skutečným průkopníkem. Ve *Slovanském přehledu* debutoval hned ve druhém ročníku svým přebásněním koncem století v Čechách nebývale populárního bulharského klasika Ivana Vazova (1850–1921) a zanedlouho následovaly jednak překlady dalších Vazovových veršů, jednak

82 Josef PÁTA, *Několik kapitol z dějin styků česko-bulharských*, Osvěta 47, 1917, č. 10, s. 626–627 (549–562, 622–634).

83 V edici vyšly tyto knihy: Ivan VAZOV, *Carevna z Kazaláru* (Velké Meziříčí 1905–1906, sv. 1–2), Konstantin VELIČKOV, *V žaláři. Vzpomínky na rok 1876* (Praha 1907, sv. 3), Alfréd RUDOLF, *Červánky svobody. Obrazy z doby bulharského povstání* (Praha 1907, sv. 4) a již citovaná antologie *Z bulharského Parnasu. Ukázky z novodobé poesie bulharské 1.* (Praha 1909, sv. 5). Podle zprávy ve *Slovanském přehledu* 7, 1904–1905, č. 4, s. 192, měla jako 6. svazek vyjít Šakova *Kolonie* a později blíže nejmenované spisy historika Ivana Šišmanova a básníka Stojana Michajlovského.

84 V. ŠAK, *Pod Vitoši. Bulharské sonety*, s. 26; poslední dvě strofy Šak v novém vydání, in: *Z bulharského Parnasu*, s. 127–128, vyhrotil ještě ironičtěji: „I měkkou páteř s cvikem akrobatů / se shýbat zříš tu, div zrak nestrne / nad křivkou evoluce mistrně. // Svou práci každý živ je poctivě. / Rozvinout sílu, půdu k tomu má tu – / však energickým je jen při pivě.“

dalších bulharských básníků, vedle již komentovaného K. Veličkova např. Petka R. Slavejkova, jeho syna Penča Slavejkova či Kirila Christova aj.⁸⁵ Souborně Šakovy básnické překlady (kromě jmenovaných např. ještě Ch. Boteva, S. Michajlovského, P. Javorova či S. Čilingirova) i ukázky ze sbírky *Pod Vitoši* vyšly v antologii *Z bulharského parnasu* (1909), jejíž formální podoba připomínala grafické uspořádání *Slovanského přehledu*.

Literární historička Danuše Hronková pokládá právě překlady z Vazova⁸⁶ – navzdory jisté strojenosti – za lepší část Šakova překladového odkazu, ač nejsou sémanticky příliš přesné a jsou ovlivněny ve své době již překonanou „básnickou technikou školy lumírovců“, avšak celkově vyznívají poetičtěji než starší práce Voráčkovy. Šak si pro překlad vybíral reprezentativní básně jak z oblasti společensky angažované tvorby, tak z přírodní lyriky, nabízí českému čtenáři bulharský pendant k vlasteneckým reflexím poezie S. Čecha a J. V. Sládka, čímž upevnil český obraz Vazovovy básnické tvorby z 80. let, „obraz básníka vlasteneckého i sociálního především“.⁸⁷ Šak zřejmě sledoval Vazovovu tvorbu systematicky. Na počátku roku 1900 se Šak v dopise Černému projevil jako prozíravý cenitel Vazovova díla, rozvažuje o specifické podstatě textů, jež by se mohly ocitnout mimo český „recepční práh“ jednak s ohledem na jejich uměleckou hodnotu, jednak vzhledem ke kvalitě překladu: „Pan dr. Alfréd Rudolf z Králové Hradce mne vybízí k překladu ‚Chášůf. Doufá, že přítel jeho, p. Šubert [František Adolf Šubert, v letech 1883–1900 ředitel Národního divadla – M. Č.], by je uvedl v Praze. Ačkoliv jsou ‚Chášové‘ pro Bulhary neocenitelnou prací, obávám se přece, že by dílo nevyhovělo dramatickým

85 Ivan VAZOV, *Sova – Práce – Popatřte na nás jen!*“, *Slovanský přehled* 2, 1899–1900, č. 6, s. 258–260 (medailon s podobiznou s. 257–258); Idem, *Kde je Bůh? – Dvacátý věk – Listopadové noci*, *Ibidem* 3, 1900–1901, č. 7, s. 297–299; Petko R. SLAVEJKOV, *S bohem buď, s bohem, ženo má milá – Mně není do zpěvu – Má krutost shasla*, *Ibidem*, s. 300–302 (medailon s podobiznou s. 299–300); Penčo SLAVEJKOV, *Blízko cesty, jež se táhne lesem – Cesta, která vede mýsty – Před minutou víchr v letu – Stinný sad. Vě větvi bustém loubí*, *Ibidem*, s. 302–303 (medailon s podobiznou s. 302); Kiril CHRISTOV, *Noc v Neapoli – V dnech zklamání – Adriatika – Scirocco – Černé oči*, *Ibidem* 6, 1903–1904, č. 7, s. 294–296.

86 Pro modernější básníky nebyl vhodným překladatelem a např. ke svému žákovi (byl jeho středoškolským profesorem matematiky) Kirilu Christovovi cítil bezmála odpor (srov. výše v souvislosti s bojkovskou aférou), avšak jeho poezii se zřejmě věnoval na Černého bezprostřední žádost: „Z Christova Vám posílám překladů víc – sám si vyberte, co chcete. Beztoho jen k vůli Vám jsem to psal, protože Christov je velice špatný člověk!“ MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis Černému ze 6. března (22. února) 1904.

87 Danuše HRONKOVÁ, *Počátky pronikání díla Ivana Vazova do Čech*, in: *Bálgaro-českata družba v literaturata na XIX vek/Česko-bulharské přátelství v literatuře XIX. století*, Sofija/Sofia 1975, s. 155–156 (145–168).

požadavkům doby. Prosím za Vaše mínění. Ovládám dobře bulharský jazyk, ale přece skoro v každé řádce básní musím vyhledávat pomoci. Nejhůře je se zakořeněnými tureckými frázemi. – Podle toho si učíte úsudek, jaký je překlad románu „Podějem“ z pera Koněrzy a Knotka.“⁸⁸ Ještě nesmlouvavě jízlivěji se o tandemu Josef Koněrza – Alois Knotek vyjádřil v listopadu 1901: „Četl jsem v N[árodních] l[istech] o novém překladu Vazova „Nové země“. Divím se smělosti panů Knotka a Koněrzy – jich překlad „Pod igoto“ je hanebný! Oba neznají bulharsky a přece se podíjmají takových prací!“⁸⁹ Na sklonku t. r. slibuje posudek o poslední Vazovově vzpomínkové knize *Videno i čuto. Razkazi, spomeni i pătěšestvija* (1901) se slovy: „Tady každá kritika tu knihu chválí – ovšem vkus zdejší je jiný. Mně se náměty té knihy vůbec nelíbí, ale řeč je velice lahodná.“⁹⁰ I v tištěné verzi Šakova referátu cítíme zklamání z toho, že místo „zázraků“, jež bylo lze od Mistra očekávat, nalezneme čtenář jen náměty z banální každodennosti a stokrát jinde již zpracované všednosti. Z formálního hlediska prý ovšem jde o novou perlu bulharské literatury, díky níž „stárnoucí seladon“ ukázal, že má „nejmladší srdce ze všech „mladých“ autorů“: „Svěžestí a mládím dýše kolorit celé knihy. Sloh je přímo bravurní ve své sličné jednoduchosti a řeč oplývá lahodou.“⁹¹

Charakteristiku D. Hronkové týkající se Šakovy překladatelské techniky lze doplnit v tom smyslu, že je založená na volnějším rozvíjení poetického materiálu a transponování básnické tropiky a v podstatě směřuje od věcné přesnosti k poetické parafrázi a variaci. Ostatně vzrůstající tendenci k parafrázi pozorujeme jak u souboru Šakových překladů pro *Slovanský přehled* a Rudolfovu antologii, tak zejména u Šakových dvou posledních rozsáhlejších přeložených básnických sbírek – *Té věčné a té svaté* (1931) Elisavety Bagrjany a Christovovy *Symphonie Prahy* (1932).⁹²

Od desátého ročníku se stává díky bulharskému literárnímu přehledu za rok 1907 pravidelným přispěvatelem *Slovanského přehledu* František Rut Tichý, známý též pod pseudonymem Zdeněk Broman (1886–1968), filolog a překladatel poezie z bulharštiny, ukrajinštiny a běloruštiny.⁹³ K překládání jej přivedl A. Černý, k němuž se začínající literát hlásil jako ke svému učiteli již na počátku 20. století, když

88 MÚA AV ČR, f. Adolf Černý, sign. II. b) 1., složka V. Šak, Šakův dopis Černému z 1. února 1900.

89 Ibidem, Šakův dopis Černému z 28. (15.) listopadu 1901.

90 Ibidem, Šakův dopis Černému ze 30. prosince 1901.

91 Š. [= Vladislav Šak], *Slovanský přehled* 4, 1901–1902, č. 6, s. 247–248.

92 Podrobněji srov. M. ČERNÝ, *Matematik s básnivou duší*, s. 243–249.

93 *Bulharská literatura v r. 1907*, *Slovanský přehled* 10, 1907–1908, č. 10, s. 446–449.

si u něj objednal ukázky z lyriky Kirila Christova.⁹⁴ Tichý (Broman) se pak osvědčil nejen jako dobrý tlumočník básní Christa Boteva, ale též představitelů moderny, jejichž specifickou poetiku měl jako tehdy jediný český tlumočník dar umělecky působivě zprostředkovat českému čtenáři: Předně pro něj objevil nebyvalou hudebností verše vynikající přírodní a milostnou lyriku Peja Javorova (1878–1914) a navíc překládal lyriku i epiku modernisty Penča Slavejkova a verše jemu blízké osobní přítelkyně a souputnice Mary Belčevy (1868–1937).⁹⁵ K 10. výročí Slavejkova skonu připravoval vydat knižní výbor z básníkovy díla, který měl být doprovoben původní literární studii, jak prozrazují Tichého dopisy adresované bulharskému literárnímu historikovi Bojanu Penevovi i vlastní překladatelova pozůstalost, a dokonce pomýšlel na nový časopis jako náhradu za nevycházející *Slovanský přehled*.⁹⁶ Avšak k vydání sbírky nakonec z neznámých příčin (zřejmě se nepodařilo najít nakladatele) sešlo, a tak „většina překladů z díla jednoho z největších básnických du-

94 Kiril CHRISTOV, *Písně z chat – Serenáda – Podzimní motiv*, Ibidem 9, 1906–1907, č. 1, s. 1–2; další ukázky: *Rusalčít kytka – Píseň*, Ibidem 14, 1911–1912, č. 9–10, s. 407–408. Dochované dopisy Tichému svědčí o tom, že A. Černý začínajícímu překladateli ochotně radil a pomáhal a všemožně jej vybízel k další překladatelské činnosti, ač např. v případě veršů P. Javorova nedokázal uhlídat některé závažné chyby, neboť neměl k dispozici originál. Srov. např. dopisy A. Černého F. Tichému z 15. ledna a 6. února 1907; nacházejí se v doposud neuspořádané Tichého pražské pozůstalosti v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, f. Tichý František.

95 Pejo JAVOROV, *Z deníku. 1. Posvěcení – 2. Nevracej se! – 3. Vzdech – 4. Dvě krásné oči – 5. Pojď!*, *Slovanský přehled* 9, 1906–1907, č. 1, s. 2–4; *Hajducké písně I–IV*, Ibidem, č. 5, 193–195; stati Penča SLAVEJKOVA: *Trojice*, Ibidem 9, 1906–1907, č. 5, s. 195–196; *Symfonie beznadějnosti*, Ibidem 12, 1909–1910, č. 2–3, s. 49–53; *Car Samuel – Cis moll*, Ibidem 14, 1911–1912, č. 1, s. 15–19; *Básníkův žal*, Ibidem, č. 9–10, s. 405–406; *Prolog „Krvavé písně“*, Ibidem 15, 1912–1913, č. 3, s. 101–104; *Michel Angelo*, Ibidem 16, 1913–1914, č. 9–10, s. 385–388; Mara BELČEVA, *Z cyklu „Z modře věřejší i dnešní“*, Ibidem, s. 389.

96 F. Tichý v dopise B. Penevovi ze 17. března 1922 píše: „[P]ro osvěžení vracím se k P. Slavejkovu, z něhož hodlám k 10. výročí jeho smrti vydati výbor básní, doprovobený literární studií. Seznam svých článků o něm a překladů z něho připojuji na zvláštním listu. O bulharské literatuře i životě psal jsem v l. 1907–1914 pilně do „Slovanského přehledu“, který bohužel nyní už snad vůbec nebude vycházeti. Adolf Černý stal se radou v ministerstvu zahraničním, nyní právě je ve Varšavě, kde bude ½ roku. Zabývám se myšlenkou založit nový časopis („Nové Slovanstvo“), který by nahradil „Slovanský přehled“, a rád bych jej aktivoval od nového r. 1923.“ Naučen archiv na Bělgarskata akademija na naukite, f. 37 k, 1 (Bojan Penev), a. e. 3063, tam i další korespondence adresovaná Penevovi; na některé aspekty Tichého spolupráce s Penevem upozornila Danuše HRONKOVÁ, *Bojan Penev a Čechy*, in: *Literaturoznanie i folkloristika*. V čest na 70-godišninata na akademik Petăr Dinekov, Sofija 1983, s. 309–315. – V Tichého pražské pozůstalosti (srov. pozn. 94) se nachází strojopis připravované antologie, jež měla obsáhnout: *Prolog Krvavé písně*, výbor z *Epických básní (Loupežníci, Car Samuel, Cis moll, Básník, Ralica, Koledníci, Michel Angelo, Pohádka, Symfonie beznadějnosti)* a *Básníkův žal* jako epilóg. Vzhledem k významu této antologie se k tématu vrátím v samostatné studii.

chů Bulharska zůstala dodnes pouze v časopiseckém přetlumočení Z. Bromana a V. Šaka z doby před první světovou válkou.⁹⁷

Tichý (Broman) se osvědčil i jako britký polemik, když ostré kritice podrobil stať *Bulharská literatura v posledním pětiletí (1906–1910)* blíže neznámého polského referenta W. R. Wegnerowicze,⁹⁸ nepřiznaně zkomponovanou z přehledů bulharského literárního dění v časopise *Balgarska sbirka* z pera konzervativního kritika Nikoly Atanasova (1877–1947). Bromanovi vedle řady faktických chyb a mnoha absentujících významných tvůrců (např. *Epičeski pesni* Penča Slavejkova, „výplod bulharského moderního ducha, o nichž dr. Krstev-Miroljubov též v *Slovanském přehledu* tak nadšeně a vroucně mluví, nejsou v článku Wegnerowiczově uvedeny“⁹⁹) vadila zejména celková dikce článku, z níž číší neporozumění pro modernu (kterou autor soustavně sledoval a obdivoval) a stranické přeceňování I. Vazova a jeho epigonů. Alena Melicharová správně poznamenala, že dotyčná Wegnerowiczova stať postrádá jakoukoli vědeckou hodnotu, zatímco „Broman musel v očích čtenářů *Slovanského přehledu* představovat znalce bulharské literatury, který dokáže nejen odhalit nepřesnosti při jejím hodnocení, ale s trochou ironie je také uvede na pravou míru“.¹⁰⁰ Svou pozici předního českého bulharisty, byť samouka, který nikdy Bulharsko nenavštívil, obhájil i pozdějšími literárními přehledy a původním esejem – esteticko-psychologickou sondou do díla básníka temných stránek bulharské povahy, Vazovova současníka Stojana Michajlovského (1856–1927), jehož ostatně sám rovněž překládal.¹⁰¹

Z bulharistických příspěvků ostatních spolupracovníků stojí za zmínku jubilejní črta o zakladatelské osobnosti bulharského národního obrození Paisiji Chi-

97 Danuše HRONKOVÁ, *O bulharské literatuře, zvláště poezii a dramatu, v Čechách mezi dvěma válkami*, in: Československo-bulharské vztahy v zrcadle staletí, Praha 1963, s. 345. – Zbývá dodat, že v 80. letech byly Vlastimilem Maršičkem (za spolupráce Jany Markové) pořízeny nové překlady ze Slavejkova (ale ze skladeb přeložených Tichým se objevuje jen *Cis moll*) pro antologii *Bulharská poezie 20. století*, Praha 1983, s. 17–21; samostatně pak vyšel díky těmto překladatelskému tandemu výbor z lyriky *Sen o štěstí*, Praha 1981. Ohledně Slavejkovovy epiky zůstává tedy závěr D. Hronkové v platnosti.

98 W. R. WEGNEROWICZ, *Bulharská literatura v posledním pětiletí (1906–1910)*, *Slovanský přehled* 14, 1911–1912, č. 3, s. 108–111; č. 4, s. 165–169.

99 Zdeněk BROMAN, *K článku „Bulharská literatura v posledním pětiletí“*, *Ibidem* 14, 1911–1912, č. 6, s. 280–281.

100 A. MELICHAROVÁ, *Obraz Bulharska*, s. 81.

101 *Bulharské písemnictví v letech 1910–1911*, *Slovanský přehled* 14, 1911–1912, č. 7–8, s. 321–327; *Bulharské písemnictví v roce 1912*, *Ibidem* 15, 1912–1913, č. 9, s. 389–391; *Stojan Michajlovski*, *Ibidem* 16, 1913–1914, č. 1, s. 25–28; překlad: Stojan MICHAJLOVSKI, *Z „Knihy pro bulharský národ“*, *Ibidem* 15, 1912–1913, č. 9, s. 385–389.

lendarském (1722 – po roce 1773), autora rukopisných *Slovanskobulharských dějin* (Istorija slavanobolgarskaja) z roku 1762, od tehdy začínajícího Josefa Páty, dále rovněž juvenilní studie Miloše Weingarta (1890–1939), vlastně slavnostní „řeč, proslovená při promoci Sub summis Auspiciis Imperatoris ve velké aule Karolina dne 19. června 1913“, v níž se věnoval bulharskému bogomilství, první slovanské herezi vůbec, a ukázky z rilských cestopisů publicisty Karla Drože (1858–1928).¹⁰²

Pro druhou etapu existence časopisu, zahájenou sborníkem Antonína Frinty (1884–1975) a F. Tichého *Slovanský přehled 1914–1924. Sborník statí, dopisů a zpráv ze života slovanského. K šedesátým narozeninám Adolfa Černého* (1925) a pokračující revue redigovanou A. Černým (1925–1930) a následně (1931–1939) A. Frintou a historikem Janem Slavíkem (1885–1978), je typická snaha navázat na předválečnou tradici.

Sborník měl svým aktuálním posláním kompenzovat proluku, kdy časopis nemohl vycházet; jeho redaktoři postupovali stejně jako jejich předchůdce a vzor: oslovovali konkrétní odborníky v zahraničí, jako v případě bulharského literárního historika evropského formátu, profesora Bojana Peneva (1882–1927), který v Čechách pobýval v dubnu a květnu roku 1914 a osobně se s některými českými intelektuály (patrně i s Černým) seznámil.¹⁰³ Dne 9. dubna 1924 mu oba redaktoři společně napsali: „Letošního roku v srpnu má slaviti své 60. narozeniny zajisté i Vám milý a vážený *Adolf Černý-Rokyta*. Zároveň tomu bude 10 let, co byl zastaven jeho znamenitý *Slovanský přehled*, k jehož obnovení jeho zakladatel a redaktor nemohl dosud přikročiti pro své úřední zaměstnání v cizině a bohužel i pro chatrný stav svého zdraví a jiné překážky technické. Podepsaní pojali proto úmysl vydati letos na jeho počest sborník, jenž bude obsahovati jednak část, věnovanou osobnosti a činnosti Černého-Rokyty, jednak přehled vývoje Slovanstva za léta 1914–1923 s vylíčením zejména přítomného stavu slovanských národů a států. [...] Jsouce přesvědčeni, že úmysl náš dojde Vašeho souhlasu i ve smyslu spolupráce, dovolujeme si Vás tímto žádati o *literární příspěvek*, a to o stať ‚Bulharská lit[eratura] v po-

102 Josef PÁTA, *Významné bulharské literární a národní jubileum. K 150letému výročí prvního novobulharského spisovatele otce Paisija*, Ibidem 14, 1911–1912, č. 7–8, s. 341–347; Miloš WEINGART, *Počátky bogomilství, prvního opravného hnutí u Slovanů*, Ibidem 16, 1913–1914, č. 1, s. 6–19; Karel DROŽ, *Rylská neděle*, Ibidem, č. 7–8, s. 340–350; *Rylská noc. Úryvek z dosud neuveřejněné „Třetí cesty na Rylskou planinu*, in: Antonín Frinta – František Tichý (eds.), *Slovanský přehled 1914–1924. Sborník statí, dopisů a zpráv ze života slovanského. K šedesátým narozeninám Adolfa Černého*, Praha 1925, s. 195–200.

103 Znáám byl i čtenářům *Slovanského přehledu*, srov. *Slovanský přehled* 10, 1907–1908, č. 6, s. 284; *Slovanský přehled* 14, 1911–1912, č. 7–8, s. 327; č. 9–10, s. 476.

sledním desetiletí. Sborník chystáme důvěrně jako překvapení oslavenci a vyjde počátkem září t. r. nákladem společnosti Orbis.¹⁰⁴ O necelý měsíc později Peneva znovu, tentokrát samostatně (společný dopis totiž podepsal pouze A. Frinta a jméno druhého redaktora bylo uvedeno čistě formálně) oslovil F. Tichý.¹⁰⁵ Z listu vysvětluje, že byl ke spolupráci vyzván i bulharský konzervativní slavjanofil, hlavní organizátor sofijského slovanského sjezdu v roce 1910 a spiritus agens Slovanského spolku [Slavjansko družestvo] Stefan Savov Bobčev (1853–1940): „Zakladatel a redaktor ‚Slovanského přehledu‘ Adolf Černý bude letos [slavit] 60 let. K jeho jubileu vydáváme ‚Slovanský přehled za l[éta] 1914–1924‘ (kdy nevycházel) jako jubilejní sborník. Z Polska máme již rukopis od Kunrałowského, slíbené stati od Baudouina de Courtenay (O stosunkach czeskoslowackich i o dwuch językach literackich) a Zdziechowského (vzpomínky na Černého a Masaryka). Z Bulharska dosud nemáme *ničeho* – ani slibů. Psal jsem S. S. Bobčevovi – na místo odpovědi došly publikace ‚Slovanského spolku‘, na druhý dopis, poslaný tomuto spolku, marně čekám již měsíc odpověď. A přece Bulharsko, mně zvláště drahé a blízké, musí být zastoupeno ve sborníku, jehož dlouholetým a plným spolupracovníkem byl veliký nebožtík K. Krstev-Miroljubov, čestně. Já sám za svých nynějších těžkých okolností (jsem druhý již rok tulákem a bez bytu) nemohu víc než přeložit výběr básní z Trajanova a napsati několik referátů o bulharských slavistických publikacích. Jak ráčíte viděti, nezbyvá mi jiná možnost než znovu úsilně prositi: Neračte mne v zájmu česko-bulharských styků odmítati a sebe stručnější informativní studii o vrcholných zjevech bulharské literární kultury za l[éta] [1]914–24 nám napsati. Případně bude vítáno cokoliv jiného z Vašeho vzácného pera.“¹⁰⁶ Koncem června pak Penev svou stat zaslal: „Vrátiv se z cesty nalézám tu vzácný dopis Váš, drahocenný rukopis a otisk polské stati Vaší s přátelským příspěvkem. Spěchám, abych Vám zatím touto cestou poděkoval za radost i za čest, kterou mi to vše, a zvláště Váš skvělý essay, připravil. Vynasnažím se, aby Vás překlad hlavně citovaných úryvků básnických uspokojil a velmi děkuji za vzácnou nabídku pomoci a rady při překladu, již mi bude třeba.“¹⁰⁷

104 Naučen archiv na Bálgarskata akademija na naukite, f. 37 k, 1 (Bojan Penev), a. e. 3066, dopis A. Frinty a F. Tichého B. Penevovi z 9. dubna 1924, (zdůraznili A. F. – F. T.).

105 F. Tichý významnému badateli později věnoval nekrolog a posmrtnou vzpomínku, kde citoval i ukázky z korespondence; srov. *Bojan Penev*, *Slovanský přehled* 19, 1927, č. 7, s. 558–559; *Bojan Penev. K osmdesátému výročí jeho narození*, Bulharsko ve výstavbě 11, 1962, č. 4, s. 14.

106 Naučen archiv na Bálgarskata akademija na naukite, f. 37 k, 1 (Bojan Penev), a. e. 3068, dopis F. Tichého B. Penevovi z 20. května 1924, (zdůraznil F. T.).

107 *Ibidem*, f. 37 k, 1 (Bojan Penev), a. e. 3069, dopis F. Tichého B. Penevovi z 22. června 1924.

Penevův příspěvek *Dnešní literatura bulharská*¹⁰⁸ je důležitý nejen pro českou bulharistiku – vždyt studie v českém prostředí nadlouho plnila funkci autoritativního zdroje informací o soudobém literárním dění v Bulharsku, a třebaže se překladatel F. Tichý na jednom místě dopustil komického lapsu,¹⁰⁹ je to jedna z kruciálních autorových statí o moderní bulharské literatuře obecně, v níž se Penev soustředěně a obsírněji vyslovil k tvorbě „svých současníků a nejmladší generace a která v mnohém koriguje některé dodnes tradované názory o Penevově odmítání současného písemnictví; nachází větší pochopení i pro tvorbu Ivana Vazova“.¹¹⁰

Adolf Černý za studii osobně poděkoval a snažil se udržet Peneva mezi pravidelnými spolupracovníky,¹¹¹ avšak bulharský literární vědec měl již tehdy vážné zdravotní problémy a napřesrok zemřel. Po letech se podařilo získat pro časopis mladého bulharského literárního kritika a historika Georgiho Konstantinova (1902–1970). Ten zde publikoval výtah ze své první monografie *Lev Tolstoj i Bălgarija* (Lev Tolstoj a Bulharsko; 1928) věnované bulharské recepci díla ruského klasika, a na Peneva chronologicky navazující statí *Současná bulharská literatura*, jež zase anticipovala Konstantinovou druhou knihu *Bălgarskata literatura sled vojnata* (Bulharská literatura po válce; 1933).¹¹² Vzhledem ke směrodatnosti a dosahu Penevových názorů zůstal tento druhý přehled poněkud ve stínu předešlého, třeba-

108 *Dnešní literatura bulharská*, in: Slovánský přehled 1914–1924, s. 365–373.

109 Jde o český překlad poslední Vazovovy sbírky *Ljuleka mi zamirisa* (1919): překladatel zaměnil substantivum „ljuljak“ (šefík) a „ljulka“ (kolébka), a tak si místo správného názvu *Šefík mi zavoneľ* domyslel titul *Kolébka má tlí*, aby oslabil poněkud obhroublý účinek slovesa, které znamená jednak „vonět“, ovšem jednak také „smrdět“.

110 Danuše HRONKOVÁ, *Bojan Penev a Čechy*, s. 311. Na jiném místě je táž autorka konkrétnější: Penev v článku odmítá pseudomodernismus Teodora Trajanova a cizí je mu i poválečné spojení umění s aktuálním společenským děním (proto ignoruje revoluční lyriku a satiru); naopak vyzdvihuje lyriku Nikolaje Lilieva a obsáhlu tvorbu Nikolaje Rajnova; detailně se věnuje povídkám Elina Pelina a Georgiho Stamatova a zevrubněji hodnotí i psychologický realismus Jordana Jovkova a Antona Strašimirova; srov. Eadem, *O bulharské literatuře*, s. 340.

111 A. Černý B. Penevovi 16. února 1926 napsal: „Vážený pane profesore, byl jste tak laskav, že jste napsal do sborníku mně věnovaného článek o bulh[arské] literatuře. Děkuji Vám dodatečně za tu poctu – a hned připojuji prosbu, abyste mi napsal do obnoveného Slova[nského] přehledu (jež jsem Vám dal loni i letos pravidelně posílati) *přehled krásného písemnictví bulharského za rok 1925* (poesie, povídka, drama). Mluvil jsem o tom již před několika nedělemi s p[anem] velvyslancem Michalčevem a on slíbil, že Vám v té věci napíše. Nyní, když se mi okamžitě v práci uvolnilo, píši Vám také sám. Byl bych rád, kdybych mohl článek dostati co možná brzy. Nemusí být dlouhý.“ Naučen archiv na Bălgarskata akademija na naukite, f. 37 k, 1 (Bojan Penev), a. e. 3148 (zdůraznil A. Č.).

112 Georgi KONSTANTINOV, *Tolstoj v Bulharsku*, Slovánský přehled 20, 1928, č. 7, s. 516–529; *Současná bulharská literatura*, Ibidem 21, 1929, č. 3, s. 166–180.

že vynikal mnohem větší mírou objektivitu: jeho autor pro české prostředí nově hodnotil tvorbu básníků Dory Gabe a Elisavety Bagrjany, objevil „celou básnickou generaci zastánců sociální poezie“, upozornil na silný sociální patos prózy a poprvé představil „proletářskou literaturu – zejména Christa Smirnského a Gea Mileva s jeho časopisem *Plaměň*“.¹¹³

Ostatní bulharistické příspěvky – s výjimkou ukázky z rozsáhlých *Dějin národa bulharského* (2 sv., 1930) z pera historika Františka Hýbla (1875–1929), věnované bulharskému caru Symeonovi¹¹⁴ – měly povahu spíše příležitostných prací: u nás působící bulharský student Asen Leštov (data neznáma) během přípravy své *Antologie bulharské poesie* (1930), jež vznikala ve spolupráci s Františkem Kozíčkem, publikoval několik přehledů o současném bulharském básnictví, též článek *Bulharská lyrika ve zkratce*, který byl v podstatě výtahem z předmluvy Gea Mileva k chrestomatii *Antologija na bǎlgarskata poezija* [Antologie bulharské poezie] (1925);¹¹⁵ v Praze žijící bulharský básník Kiril Christov napsal pro časopis jen stručný, subjektivně laděný esej *K česko-bulharským literárním stykům* a podobnou marginálií přispěl i pozdější renomovaný bulharský historik Christo Gandev (1907–1987);¹¹⁶ nejvýznamnější meziválečný reprezentant české bulharistiky Josef Páta uveřejnil stať o almanachu pražských bulharských akademiků *Jutro*, literární portrét obrozeneckého beletristy a novináře Ljubena Karavelova (1834–1879) a rozsáhlejší článek k půlstoleté existenci Sofijské univerzity sv. Klimenta Ochridského.¹¹⁷ O aktuálním politickém dění v Bulharsku čtenáře *Slovanského přehledu* koncem 30. let informoval blíže neznámý publicista Josef Fiala, který zvláštní stať přivítal i Bulharsko popřevratové.¹¹⁸

113 D. HRONKOVÁ, *O bulharské literatuře*, s. 340.

114 František HÝBL, *Car Symeon*, *Slovanský přehled* 19, 1927, č. 4–5, s. 265–277; nově jeho význam pro českou historiografii připomněla Lubomíra HAVLÍKOVÁ, *Polozapomenutý český historik střední a jihovýchodní Evropy František Hýbl*, in: *Slovanské historické studie* 32, 2007, s. 297–310.

115 Asen LEŠTOV, *Bulharská lyrika ve zkratce*, *Slovanský přehled* 21, 1929, č. 8, s. 567–572; o něm srov. D. HRONKOVÁ, *O bulharské literatuře*, s. 346–347.

116 Kiril CHRISTOV, *K česko-bulharským literárním stykům*, *Slovanský přehled* 25, 1933, č. 3–4, s. 77–80; Christo GANDEV, *Bulharská akademická mládež ve válce*, *Ibidem*, č. 10, s. 277–281. – Bezprostředně po skončení války je ještě publikován Gandevův pozoruhodný analytický článek *Řecko-bulharský spor*, *Ibidem* 32, 1946, č. 3–4, s. 159–163.

117 *Almanach pražských bulharských akademiků „Jutro“ z roku 1883*, *Ibidem* 25, 1933, č. 8–9, s. 231–235; *Ljuben Karavelov*, *Ibidem* 29, 1937, č. 10, s. 305–309; *Padesát let bulharské univerzity*, *Ibidem* 31, 1939, č. 3–4, s. 65–77.

118 *Prvé autoritativní volby v Bulharsku*, *Ibidem* 29, 1937, č. 3, s. 83–86; *K nedávným bulharským volbám do obcí*, *Ibidem*, č. 5, s. 150–152; *Návrat k parlamentarismu v Bulharsku*, *Ibidem* 30,

Z překladatelů se uplatnili zejména tradicionalista Josef Pelíšek (1889–1969), který se pokusil (ne zcela úspěšně) o přebásnění symbolistní poémy *Ahasver* Nikolaje Lilieva, dále přítelkyně a později manželka K. Christova Noemi Molnárová (1900–1978) a její spolupracovnice Jiřina Karasová (1893–1943) – obě překladatelky společně připravily český christovovský *Výbor z básní a prosy* (1935) a ukázky z něj předtím otiskovaly ve *Slovanském přehledu*.¹¹⁹

Ve třetí etapě existence po válce obnoveného časopisu (v letech 1946–1960) byl jeho oficiálním vydavatelem Slovanský výbor Československa. Tomuto období dominují příspěvky poznamenané neblahou atmosférou pouónorového „zostření“ třídního boje i následné roztržky tzv. lidovědemokratického tábora s Titovou Jugoslávií: lze zmínit ideologicky vyhocené texty Čestmíra Amorta (1922–2013) o Komunistické straně Bulharska, Jiřím Dimitrovovi, Dimitru Blagoevovi či o bulharském dělnickém a partyzánském hnutí nebo glosu bulharského spolupracovníka D. A. Koseva komentující protibulharskou politiku titovské Jugoslávie v letech krize.¹²⁰

Z tohoto rámce se vymykají články připomínající odkaz a mučednickou smrt básníka Nikolaj Vapcarova (1909–1942),¹²¹ několik kontaktologických pří-

1938, č. 1, s. 2–6; *Z předvolebního Bulharska*, Ibidem, č. 2, s. 65–67; *Nový politický život v Bulharsku*, Ibidem, č. 6, s. 246–251; *Bulharsko ve světě*, Ibidem 31, 1939, č. 1–2, s. 28–31; *Zabraněná politika Bulharska*, Ibidem, č. 3–4, s. 95–97; *Nové utváření bulharského života a náš poměr k němu*, Ibidem 32, 1946, č. 1–2, s. 28–32.

119 Nikolaj LILIEV, *Ahasver*, přel. J. Pelíšek, Ibidem 19, 1927, č. 3, s. 202–208; Kiril CHRISTOV, *Balkán*, přel. N. Molnárová, Ibidem 24, 1932, č. 8, s. 475–476; *Z „Kamenného snu Prahy“* [a z dalších lyrických sbírek], přel. N. Molnárová a J. Karasová, Ibidem 27, 1935, č. 6, s. 231–236; Stojan MICHAJLOVSKI, *Leokokrot – Otázka číselná – Lamma sabahtani*, přel. N. Molnárová, Ibidem 25, 1933, č. 8–9, s. 236–238; Mara BELČEVA, *Ukázky z poesie*, přel. J. Karasová, Ibidem 29, 1937, č. 4, s. 134–136. K hodnocení překladů srov. D. HRONKOVÁ, *O bulharské literatuře*, s. 352.

120 D. A. KOSEV, *Titova klika je vážným nepřítelem bulharského státu a národa*, Slovanský přehled 38, 1952, č. 7, s. 248–250; stati Čestmíra AMORTA: *Dimitar Blagoev*, Ibidem 35, 1949, č. 5, s. 30–34; *Boj našeho lidu za osvobození Jiřího Dimitrova ze spárů fašismu*, Ibidem 40, 1954, č. 3, s. 81–83; *Bojová cesta Komunistické strany Bulharska*, Ibidem, č. 5, s. 141–143; *Velký syn bulharského lidu – Dimitr Blagoev*, Ibidem 42, 1956, č. 7, s. 219–221; *Dokumenty o věrném přátelství a družbě*, Ibidem 45, 1959, č. 1, s. 4–6; *Průkopníci dělnického hnutí v Bulharsku. K 80. výročí založení první dělnické organizace v Bulharsku a ke 40. výročí Komunistické strany Bulharska*, Ibidem, č. 4, s. 117–119; *Národy Československa a Bulharska v boji proti fašistickým okupantům*, Ibidem, č. 7, s. 239–241.

121 Sáva HEŘMAN, *K desátému výročí smrti N. J. Vapcarova*, Ibidem 38, 1952, č. 7, s. 241–243; Zdeněk URBAN, *Nad neznámými českými fotografiemi Nikolaj J. Vapcarova*, Ibidem 44, 1958, č. 10, s. 357–358; Dana HRONKOVÁ, *Nikola Jonkov Vapcarov*, Ibidem 45, 1959, č. 10, s. 368–369.

spěvků Zdeňka Urbana, Ludmily Novákové a bulharských odborníků (ti se věnovali tradičním „vzájemnostním“ osobnostem – Konstantinu Jirečkovi, Janu V. Mrkvičkovi, Jaroslavu Věšínovi a bratřím Karlu a Hermenegildu Škorpilovým)¹²² a esej Danuše (Dany) Hronkové (nar. 1930) o lyrice tzv. dubnových básníků, v němž se autorka pokusila vyrovnat s negativními dopady dogmatismu na bulharskou literaturu: „Na přelomu 40. a 50. let ovlivnil schematismus bulharskou poezii v mnohem větší míře než poezii českou a zasáhl i její vyzrálé umělecké osobnosti. Překonávat ho a s ním i některé jeho průvodní jevy (jako deklarativnost, nadnesený verbalismus, rétorika) bylo obtížné a tento proces není dosud bezvýhradně ukončen.“¹²³

Z překladů se na stránkách *Slovanského přehledu* v tomto období objevují básně *Matčina píseň* Christa Radevského (přel. Martin Gazda, 35, 1949, č. 5, s. 30), povídka *Andreška* Elina Pelina (přel. Ema Gigimová, 35, 1949, č. 9–10, s. 70–72), básně *Procházka k Baňasu* Ivana Vazova (přel. Zikmund Skyba, 36, 1950, č. 6, s. 277–278), úryvek z poémy *Září* Gea Mileva (přel. Z. Skyba, ibidem, č. 7, s. 293), meziválečná fantastická próza Svetoslava Minkova *Dáma s rentgenovými očima* (přel. Marie Bublová, 43, 1957, č. 7, s. 239–241), lidová píseň *Oj, dubová doubravěnko* (přel. Ludvík Kundera, ibidem, č. 7, s. 246), ukázky z poezie Nikoly Jonkova Vapcarova *Nad horami, nad Pirinem* (přel. František Branislav, ibidem, č. 7, s. 220) a *Dopis matce* (přel. Milan Jariš, 45, 1959, č. 10, s. 369) či Georgiho Džagarova *Probudil jsem se a bylo mi třicet* (přel. Jiří Šotola, 46, 1960, č. 4, s. 221–222), básně *Dělník* Christa Smirnského (přel. Ludvík Kundera, 44, 1958, č. 7, s. 262) nebo povídky *Havrani* Emilijana Staneva (přel. Ludmila Nováková, ibidem, č. 7, s. 261–262) a *Plány* Bogomila Rajnova (přel. L. Nováková a Karel Mára, 46, 1960, č. 1, s. 56–61). Z původní tvorby s bulharskou tematikou vyšly např. úryvky z cestopisu Jaroslava Haška *Z Nikopole na Ruščuk* (45, 1959, č. 1, s. 34–37).

122 Vera DINOVA, *Veliký realistický malíř Ivan Mrkvička*, Ibidem 39, 1953, č. 7, s. 222–223; Vera DINOVOVÁ-RUSEVOVÁ [= EADEM], *Dílo Jaroslava Věšina*, Ibidem 46, 1960, č. 6, s. 337–339; stati Zdeňka URBANA: *Oblas tažení revoluční čtyř Christa Boteva u nás*, Ibidem 42, 1956, č. 6, s. 192–194; *Bulharská literatura v českých překladech*, Ibidem, č. 7, s. 245–248 (přehled vyšel i knižně v kolektivním kompendiu *Co číst z literatur slovanských*, Praha 1957); *Josef Václav Sládek a Bulharsko*, Ibidem 46, 1960, č. 5, s. 305–306; Ludmila NOVÁKOVÁ, *Bulharští spisovatelé o Československu (1944–1956)*, Ibidem 43, 1957, č. 1, s. 15–18; Dimitar KRÄNDŽALOV, *Nad Jirečkovými Dějinami národa bulharského*, Ibidem, č. 5, s. 163–164; Dimitar Iliev DIMITROV, *Český podíl na uchování kulturního dědictví Varny (Dílo Karla a Hermenegilda Škorpilů)*, Ibidem 45, 1959, č. 6, s. 201–204.

123 Dana HRONKOVÁ, *Současná bulharská lyrika*, Ibidem 46, 1960, č. 4, s. 218 (218–220).

Kvalita i kvantita literárněvědných příspěvků narostly ve čtvrté etapě, kdy se stal *Slovanský přehled* akademickým časopisem Slovanského ústavu ČSAV (1961–1963) a Ústavu jazyků a literatur ČSAV (1964, pouze čísla 1 a 2).

Několika populárně-naučnými články se představila literární historička a slavistka Věnceslava Bechyňová (1920–2000), jež se zabývala např. poetikou bulharského poválečného románu, slavistickým přínosem Pavla Josefa Šafaříka (ve spolupráci s paleoslovenistkou Zoe Hauptovou, 1929–2012), vztahem Paisijových *Slovanskobulharských dějin* k ostatním slovanským literaturám, humoristickým ztvárněním bulharského boje za svobodu a protitureckými karikaturami v českém tisku kolem roku 1878 nebo obrozenskými počátky bulharské umělecké prózy.¹²⁴ Vynikající slovenský komparatista Ján Koška (1936–2006) výstižně pojednal (v podobném „bilančním“ duchu jako D. Hronková o poezii, srov. výše) o vývojových tendencích nejnovější bulharské prózy.¹²⁵ Z dalších příspěvků se čtenáři mohli seznámit se slavným sborníkem písňového folkloru bratří Miladinových, s deníky revolucionáře Ivana Drasova, s literárním ohlasem osvobození Plevna ve fejetonistice Jana Nerudy, s okolnostmi jediného překladu Vítězslava Nezvala z bulharštiny díky přátelství s bulharskou básnířkou Dorou Gabe, s dobovými diskusemi o „současnosti“ v poezii nebo s kulturně-politickou situací turecké menšiny v Bulharsku.¹²⁶

Na všech těchto textech je vidět, jakou funkci časopis plnil: ve většině případů badatelé publikovali na stejná témata vědecké studie, ale na stránkách ústavního periodika se svými výsledky seznamovali méně náročnou a přístupnější formou širší odbornou i laickou veřejnost.

Velice kvalitní a dobře volené (rozhodujícím kritériem byla umělecká hodnotnost, nikoli míra angažovanosti) byly i překlady literárních děl, z nichž některé

124 Stati Věnceslavy BECHYŇOVÉ: *Historický román v poválečném Bulharsku*, Ibidem 47, 1961, č. 4, s. 204–206; *Pavel Josef Šafařík* [spolu se Z. HAUPTOVOU], Ibidem, č. 3, s. 133–136; *Paisij Chilendarský a slovanské literatury*, Ibidem 48, 1962, č. 3, s. 156–158; *Bulharský boj proti Turkům v českém humoru*, Ibidem 49, 1963, č. 3, s. 149–153; *K počátkům bulharské umělecké prózy*, Ibidem 50, 1964, č. 2, s. 96–98.

125 Ján KOŠKA, *Cesty súčasnej bulharskej prózy*, Ibidem 48, 1962, č. 4, s. 231–234.

126 Karel HORÁLEK, *K jubileu sborníku bratří Miladinovičů*, Ibidem 48, 1962, č. 1, s. 33–35; Zdeněk URBAN, *Nad píseckými zápisky bulharského revolucionáře Ivana Drasova*, Ibidem 47, 1961, č. 6, s. 366–367; Idem, *Český oblas osvobození Plevna. Jan Neruda o slavnostní iluminaci...*, Ibidem 48, 1962, č. 4, s. 214–217; Dana HRONKOVÁ, *Vítězslav Nezval a málo známé stránky z jeho tvorby*, Ibidem 49, 1963, č. 2, s. 65–68; Eadem, *Ke sporům o současnost v bulharské poezii*, Ibidem 49, 1963, č. 4, s. 189–191; Alena VACHOUŠKOVÁ, *Turecká národnostní menšina v Bulharsku*, Ibidem 48, 1962, č. 6, s. 337–339.

později vyšly i v knižní podobě: nalezneme zde ukázky z poezie Elizavety Bagrjany *Poezii a Vrať mě!* (přel. Jarmila Urbánková, Danuše Hronková, Slovanský přehled 46, 1961, č. 1, s. 41–43), Veselina Chančeva *Zasvěcení* (přel. J. Urbánková, Slovanský přehled 48, 1962, č. 1, s. 55) a *Šanson o pařížském dešti* (přel. D. Hronková, Slovanský přehled 49, 1963, č. 4, s. 211), Valeriho Petrova *Za měkké jeseně* (přel. Sergej Machonin, Slovanský přehled 48, 1962, č. 4, s. 248–250), dále výběr z epigramů z později zakázané, ostře satirické knihy Radoje Ralina *Pálivé papričky* [Ljuti čuški] (přel. Věnceslava Bechyňová, Slovanský přehled 49, 1963, č. 5, s. 267–269) a konečně i povídky Jordana Jovkova *Božura* (přel. Zdeněk a Věra Urbanovi, Slovanský přehled 47, 1961, č. 4, s. 242–247), Jordana Radičkova *Mrtví ptáci* (přel. Hana Reinerová, Slovanský přehled 48, 1962, č. 4, s. 251–254) a Emilijana Staneva *Lišče* (přel. Z. a V. Urbanovi, Slovanský přehled 49, 1963, č. 4, s. 212–215).

Lze jen litovat, že s příchodem nové redakce se *Slovanský přehled* literární vědě i překládům krásné literatury přestal věnovat a transformoval se v časopis ryze historický (od 3. čísla 50. ročníku, 1964). Slavisté sdružení v Ústavu jazyků a literatur ČSAV okamžitě podnikli kroky, jak získat za „někdejší“ *Slovanský přehled* plnohodnotnou náhradu v podobě nového filologického popularizačního časopisu. Dokumentuje to doposud nepublikovaný zápis ze schůze oddělení jihoslovanských a západoslovanských literatur, jež se konala 18. prosince 1964: „Místo *Slovanského přehledu*, který ústav ztrácí,¹²⁷ navrhuje oddělení vydávat *Zpravodaj slovanských literatur*. Byl by zaměřen převážně na informace o odborné literatuře, nerecenzované ve *Slavii*, na delší články z oblasti slovanských literatur z hlediska odborných potřeb ČSSR a na knižní bibliografii odborné literatury z oblasti slovanských literatur. – Pro příští schůzi oddělení koncem ledna se s[oudružka] Bechyňová informuje o ústavních možnostech rotaprintového tisku zpravodaje a členové oddělení závazně přihlásí své větší příspěvky. Bude projednána otázka řízení jednotlivých úseků zpravodaje a jeho rozsah. Vycházel by jednou nebo dvakrát za rok, recenze a zprávy by byly do něho pojaty z literatury, vydané nejpozději r. 1964.“¹²⁸

127 Ústav jazyků a literatur ČSAV časopis ztratil již v první třetině 50. ročníku 1964, nová redakce uvedla 3. číslo zvláštním úvodníkem (*Slovanský přehled* 50, 1964, č. 3, s. 129): „V minulém čísle byli čtenáři našeho časopisu informováni o reorganizaci dosavadních vědeckých slavistických pracovišť ČSAV a o zřízení dvou nových ústavů, Ústavu jazyků a literatur a Ústavu dějin evropských socialistických zemí. V souvislosti s touto reorganizací rozhodlo presidium ČSAV převést časopis *Slovanský přehled* do péče Ústavu dějin evropských socialistických zemí ČSAV.“ (pozn. M. Č.)

128 MÚA AV ČR, fond Ústav jazyků a literatur ČSAV, karton 3 – Hlášení o činnosti literárních oddělení, Věnceslava BECHYŇOVÁ, *Zápis ze schůze oddělení jihoslovanských a západoslovanských literatur dne 18. XII. 1964.*

Tyto snahy sice nakonec ztroskotaly, ale ve značném rozsahu (především pravidelným zařazováním ukázek nových překladů z bulharské literatury) funkci revue založené Adolfem Černým převzal časopis *Světová literatura*, jenž vycházel až do počátku 90. let 20. století.

V páté etapě (od 3. čísla ročníku 1964–1989) se časopis stal tiskovým orgánem Ústavu dějin evropských socialistických zemí ČSAV a Československo-sovětského institutu ČSAV (od roku 1970). Za jednoho z nejagilnějších přispěvatelů můžeme označit Čestmíra Amorta – své četné práce z oblasti česko-bulharských kulturně-politických vztahů věnoval např. výzkumu bulharských studentů v Čechách, Konstantinu Jirečkovi, bulharskému generálu Vladimíru Zaimovovi (1888–1942), diplomatu a politikovi Rajku Daskalovovi (1886–1923), úkladně zavražděnému v Praze, stykům inženýra Jiřího Proška s Vasilem Levským, ohlasům Dubnového povstání, rusko-turecké války či sjednocení Bulharského knížectví s Východní Rumelií nebo rovněž problematice německo-bulharských vztahů v letech druhé světové války.¹²⁹ Avšak značná část těchto studií byla poznamenána dobovým konjunkturalismem a z hlediska přínosnosti pro obor jde o články vesměs marginální, srovnávající např. komunistické pohlavary Klementa Gottwalda a Georgiho Dimitrova (1882–1949), oslavné stati k různým výročím či příspěvky k dějinám „socialistického“ Bulharska.¹³⁰ Ostatně „dimitroviana“ patří vedle vztahových prací k nejčastějším bulharikům na stránkách časopisu: na počátku normalizace bylo Georgimu Dimitrovovi věnováno zvláštní číslo časopisu (58, 1972); Č. Amort podal i první nástin syntézy, jak se jevilo dimitrovovské téma v československé historio-

129 Čestmír AMORT: *Generál Vladimír Zaimov*, Slovánský přehled 56, 1970, č. 6, s. 467–472; *Z dokumentů k německo-bulharským stykům 1940–1944. O úkladech hitlerovského Německa proti bulharskému lidu*, Ibidem 57, 1971, č. 5, s. 391–394; *Český inženýr Jiří Prošek a Vasil Levski*, Ibidem 59, 1973, č. 3, s. 261–264; *Konstantin Jireček a Bulhaři*, Ibidem 61, 1975, č. 1, s. 35–39; *Mezinárodní oblas Dubnového povstání v roce 1876*, Ibidem 62, 1976, č. 2, s. 172–176; *Oblas rusko-turecké války v letech 1877–1878 v české a slovenské veřejnosti*, Ibidem 63, 1977, č. 6, s. 495–509; *Bulharští pokrokoví studenti u nás v letech 1923–1938*, Ibidem 65, 1979, č. 5, s. 441–446; *Vznik jednotného bulharského státu v roce 1885*, Ibidem 71, 1985, č. 4, s. 343–352; *Sjednocení Bulharska a česká veřejnost*, Ibidem, č. 6, s. 475–483; *Rajko Daskalov – bulharský státník, diplomat a přítel Československa*, Ibidem 73, 1987, č. 5, s. 435–448.

130 Čestmír AMORT: *Klement Gottwald a Georgi Dimitrov*, Ibidem 63, 1977, č. 1, s. 40–45; *Počátky spolupráce komunistického hnutí u nás a v Bulharsku*, Ibidem 64, 1978, č. 5, s. 361–368; *Společný boj československých a bulharských komunistů proti fašismu v roce 1925*, Ibidem 65, 1979, č. 1, s. 90–96; *Spolupráce československých a bulharských komunistů v letech 1925–1932*, Ibidem, č. 3, s. 233–239; *Počátky socialistického Bulharska*, Ibidem 66, 1980, č. 4, s. 339–352; *Budování základu socialismu v Bulharsku*, Ibidem, č. 5, s. 389–397.

grafii, v dalším speciálním čísle časopisu (68, 1982, č. 3),¹³¹ a nová „dimitroviana“ se objevila i po Listopadu 1989.¹³²

Slovenský historik Valerián Bystrický (nar. 1936) sledoval bulharskou účast ve slovenském antifašistickém hnutí, stanovisko Bulharska k mnichovské dohodě a vzájemné hospodářské vztahy v meziválečném období.¹³³

Bulharisticky orientovaná historička Růžena Havránková (nar. 1929), jejíž vědecká kariéra byla za normalizace různými způsoby bržděna a odborná činnost omezována např. tím, že musela „připravovat podklady“ pro svého nadřízeného (Č. Amorta), publikovala několik závažných i drobnějších studií zabývajících se zejména českými ohlasy bulharského osvobození a působením Čechů v Bulharsku. Jako „malou monografii“ je možno charakterizovat její vynikající rozpravu *Česká veřejnost na pomoc protitureckým povstáním jižních Slovanů v letech 1875–1877*, v níž zpracovala obsáhlý materiál (zejména z periodického tisku) a zhodnotila i relevantní práce bulharských a jugoslávských kolegů. Hlavní přínos je stručně shrnut v závěru této studie: podat obraz lidového ohlasu balkánských bojů za svobodu, kde byly sympatie spontánní a naprosto upřímné, neboť Češi „ve vzdáleném balkánském boji prožívali dobu svého vlastního národního zápasu, jehož potřebu pociťovali jako životně nutnou, k jehož uskutečnění však doba nedávala předpoklady“.¹³⁴ V ostatních statích pojednala o obrozenských revolucionářích Georgim S. Rakovském a Vasilu Levském, o zavádění železniční dopravy v Bulharsku, o sestavení tzv. selské vlády nebo o Dubnovém povstání.¹³⁵

131 Čestmír AMORT, *Jiří Dimitrov v československé historiografii*, Ibidem 68, 1982, č. 3, s. 202–210; srov. též např. Idem, *Dimitrov a Československo*, Ibidem 53, 1967, č. 4, s. 250–256; Valerián BYSTRICKÝ, *Georgi Dimitrov a problémy mezinárodního vývoje 1935–1936*, Ibidem 68, 1982, č. 3, s. 189–201; Josef KOLÁŘ, *Jiří Dimitrov. Zahraniční zastupitelství BZLS v Praze a jednotná fronta bulharských komunistů a zemědělců*, Ibidem, s. 177–188.

132 Jelena Ljubomirovna VALEVOVÁ, *VKS(b) – Kominternu – BKS: strategie a taktika v letech druhé světové války*, Ibidem 80, 1994, č. 4, s. 343–354; Zlata KUFNEROVÁ, *Československo v Deníku Georgiho Dimitrova. 1933–1947*, Ibidem 90, 2004, č. 2, s. 337–344; Miroslav KRYL, *Deník Jiřího Dimitrova jako historický pramen (9. 3. 1933 – 6. 2. 1949)*, Ibidem 93, 2007, č. 4, s. 529–551.

133 Valerián BYSTRICKÝ: *Bulharský študenti v Slovenskom národnom povstaníu*, Ibidem 60, 1974, č. 4, s. 342–347; *Bulharsko a Mnichov*, Ibidem 64, 1978, č. 4, s. 283–294; *Československo-bulharské hospodářské vztahy v 30. letech*, Ibidem 65, 1979, č. 4, s. 310–322; *Spolupráca antifašistického hnutia na Slovensku s generálom Zaimovom*, Ibidem 73, 1987, č. 3, s. 224–233.

134 Růžena HAVRÁNKOVÁ, *Česká veřejnost na pomoc protitureckým povstáním jižních Slovanů v letech 1875–1877*, in: *Slovenské historické studie* 6, 1966, s. 52 (5–53).

135 Růžena HAVRÁNKOVÁ: „Svoboda, nebo smrt!“ *K 90. výročí Dubnového povstání v Bulharsku*, *Slovenský přehled* 52, 1966, č. 3, s. 188–192; *Selská vláda v Bulharsku*, Ibidem 53, 1967, č. 4, s. 202–209; *Bulharský Garibaldi* [Georgi S. Rakovski], Ibidem 54, 1968, č. 5, s. 435–440;

Josef Kolář (nar. 1941) se zabýval zejména česko-bulharskými vztahy ve 20. století a v časopise publikoval studie o návštěvě Alexandra Stambolijského, o bulharské zemědělské emigraci u nás ve 20. letech, o Cankovově vládě a jejím poměru k Československu a Jugoslávii, o navázání vzájemných diplomatických vztahů nebo o balkánské otázce na počátku 20. století;¹³⁶ část prací se pak věnovala „úlitbovým“ tématům reflektujícím socialistickou přítomnost a nedávnou minulost sbratřeného národa.¹³⁷

Kulturní přesahy měly např. stati Barbory Amortové o zakladateli moderního bulharského malířství, významném českém výtvarníkovi Janu Václavu Mrkvičkovi (1856–1938), a o vzájemných vztazích v prvních poválečných letech,¹³⁸ četné heuristické příspěvky slovenského historika Slavka Churého (1935–2006) o českých železničních odbornících a o středoškolských profesorech v Bulharsku, o pobytech bulharských studentů u nás a v Československu či o názorech K. Jirečka na dílčí otázky balkanistiky,¹³⁹ edice dokumentů připravená Janou Svobodovou o čin-

Počátky bulharských železnic a kolotoč státních dluhů do první světové války, Ibidem 56, 1970, č. 6, s. 472–478; *Sto let od smrti bulharského revolučního demokrata Václava Levskeho*, Ibidem 59, 1973, č. 3, s. 264–268; *Sté výročí národně-osvobozovacího povstání bulharského lidu*, Ibidem 62, 1976, č. 2, s. 167–171.

- 136 Josef KOLÁŘ: *Počátky československo-bulharských diplomatických vztahů v letech 1919–1923*, Ibidem 56, 1970, č. 6, s. 418–423; *Bulharská zemědělská emigrace v Československu v letech 1923–1926*, Ibidem 60, 1974, č. 3, s. 211–220; *Balkánská otázka v letech 1909–1912*, Ibidem 61, 1975, č. 4, s. 265–281; *Alexandr Stambolijski v Československu*, Ibidem 65, 1979, č. 3, s. 262–270; *Československo, Jugoslávie a Cankovova vláda Demokratického sgovoru*, Ibidem, č. 6, s. 517–528; *Pokusy o narovnání mezi Sofií a Bělehradem v letech 1925–1928 a československá diplomacie*, Ibidem 66, 1980, č. 2, s. 111–119; *Arbitrážní smlouva československo-bulharská a vztahy jugoslávsko-bulharské*, Ibidem 67, 1981, č. 4, s. 320–328; *Bulharsko v letech 1918–1923*, Ibidem 70, 1984, č. 3, s. 177–190; *Fašistická diktatura v Bulharsku v letech 1923–1925*, Ibidem, č. 6, s. 484–496; *Československá diplomacie a Bulharsko za vlády Národního bloku*, Ibidem 72, 1986, č. 4, s. 285–292. Srov. též shrnující medailon Ivan DOROVSKÝ, *Bulharista Josef Kolář jubuluje*, Ibidem 87, 2001, č. 3, s. 377–378.
- 137 Josef KOLÁŘ: *25 let vzniku lidového Bulharska*, Ibidem 55, 1969, č. 4, s. 271–277; *Socialistická přestavba bulharského venkova v letech 1948–1958*, Ibidem 61, 1975, č. 5, s. 421–431; *Třicet pět let Bulharské lidové republiky*, Ibidem 65, 1979, č. 4, s. 293–301; *Hlavní mezníky výstavby socialismu v Bulharsku*, Ibidem 66, 1980, č. 6, s. 469–475; *Čtyřicet let od vítězství bulharského lidu nad fašismem*, Ibidem 70, 1984, č. 4, s. 273–282; *XIII. sjezd Bulharské komunistické strany*, Ibidem 73, 1987, č. 1, s. 11–16.
- 138 Barbora AMORTOVÁ: *Průkopník česko-bulharského přátelství J. V. Mrkvička*, Ibidem 66, 1980, č. 6, s. 521–528; *Bulharská pomoc československému zemědělství 1946–1948*, Ibidem 73, 1987, č. 4, s. 345–352; *Rozvoj československo-bulharských kulturních vztahů v letech 1945–1947*, Ibidem 75, 1989, č. 1, s. 33–44.
- 139 Slavko CHURÝ: *Prínos českých pedagogův k budování středního školstva v Bulharsku po oslobodení krajiny z tureckého jarma v roku 1878*, Ibidem 64, 1978, č. 3, s. 189–195; *Kultúrna-výchovo-*

nosti průkopníků archeologie na Balkáně bratří Hermenegilda (1858–1923) a Jaroslava (1871–1928) Škorpilových,¹⁴⁰ zasvěcený komentář k Parfenijovu cestopisu z roku 1839 od Hany Hynkové a Angela Spasova¹⁴¹ nebo podnětný článek Milana Kudělky (1922–2005) o *Slovanskobulharských dějinách* praotce konceptu moderního bulharského národa Paisije Chilendarského (srov. výše se studií J. Páty).¹⁴² Je známo, že badatel této zakladatelské osobnosti národních dějin věnoval monografii, která byla ještě v rukopise podrobena z bulharské strany tak zdrcující, nacionalisticky vyhocené kritice, že autor na vydání nejen rezignoval, nýbrž celý rukopis – ku škodě české bulharistiky – zničil.¹⁴³ Z celkového rámce historicky zaměřeného bulharistického výzkumu se vymyká syntetický přehled dějin studia bulharské literatury a folkloru v Čechách od Zdeňka Urbana, v němž měl být splacen „dluh k marxistickému literárněvědnému hodnocení dané problematiky [...] dluh ideově tím tíživější, že zatíženost náboženskými předsudky není v řadě starších českých prací malá“.¹⁴⁴ I když rozsah spíše připomínal slovníkové heslo, požadavek přejít od analýzy „k pohledům syntetickým, jejichž vyvrcholením by v dohledné době mělo být především první, stále citelněji postrádané zpracování českých dějin novobulharské literatury“,¹⁴⁵ zůstal aktuální dodnes. Autor se dějinami literárněvědné bulharistiky zabýval dlouhodobě a česká verze studie byla přepracovanou variantou

vná a osvetová činnost českých železničních odborníků v Bulharsku před oslobodením krajiny z tureckej nadvlády v roku 1878, Ibidem 67, 1981, č. 3, s. 249–251; *Dokumenty k slovensko-bulharským stykom do roku 1918 v Štátnom oblastnom archíve v Bytči*, Ibidem 72, 1986, č. 4, s. 328–332; *Služobná činnosť Konštantína Jirečka a pomery v Bulharsku v svetle jeho korešpondencie z rokov 1879–1884*, Ibidem 73, 1987, č. 2, s. 156–160; *Slovenské archívne pramene o reemigrácii Slovákov a Čechov z Bulharska v rokoch 1945–1950*, Ibidem, č. 4, s. 324–326; *Balkánska problematika v korešpondencii Konštantína Jirečka s cudzincami v predvečer prvej svetovej vojny*, Ibidem 74, 1988, č. 6, s. 503–505; *Češi a Slováci v Bulharsku a ich spolková a kultúrno-výchovná činnosť vo svetle archívneho materiálu slovenskej proveniencie*, Ibidem 75, 1989, č. 1, s. 58–62.

140 Jana SVOBODOVÁ, *Nové dokumenty a materiály o činnosti bratří Škorpilů v Bulharsku*, Ibidem 67, 1981, č. 1, s. 62–68.

141 Hana HYNKOVÁ – Angel SPASOV, *Parfenijův cestopis z r. 1839 a starší popisy cesty z Dobruždi na Aton napříč Bulharskem*, Ibidem 73, 1987, č. 2, s. 161–171.

142 Milan KUDĚLKA, *Istorija slavjanobolgarskaja – problém stále otevřený*, Ibidem 56, 1970, č. 6, s. 412–417.

143 Zdeněk ŠIMEČEK, *Milan Kudělka (29. 11. 1922 – 27. 7. 2005)*, Slavia 76, 2007, č. 1, s. 114 (113–115), zmínil tento fakt v elegantně eufemistické formulaci: „Monografie věnovaná Paisiji Chilendarskému nebyla v Bulharsku v sedmdesátých letech přijata do tisku s odůvodněním, že není v souladu s koncepcí bulharských národních dějin.“

144 Zdeněk URBAN, *Hlavní etapy dějin studia bulharské literatury a folklóru v Čechách*, Ibidem 71, 1985, č. 5, s. 397 (396–400).

145 Ibidem, s. 398.

jeho sjezdového referátu určeného pro První mezinárodní sjezd bulharistiky v Sofii v roce 1981.¹⁴⁶

Vedle domácích odborníků ve *Slovanském přehledu* uveřejnilo své texty i několik bulharských badatelů, avšak vesměs šlo o příspěvky příležitostně, popř. zaměřené na politicky preferovaná témata (Georgi Dimitrov, Vasil Kolarov, antifašismus, kritika společenských a hospodářských poměrů meziválečného Bulharska apod.).¹⁴⁷

Příležitostně se bulharistickými historickými tématy ještě zabývali např. balkanista Ivan Dorovský (nar. 1935), medievalista a byzantolog Lubomír Emil Havlík (1925–2000), rumunista Miroslav Tejchman (nar. 1938), jugoslavista Jan Pelikán (nar. 1959), specialista na dějiny osvícenské vědy Josef Haubelt (nar. 1932) či hospodářský historik Bohumil Lehár.¹⁴⁸

V současné šesté etapě trvání *Slovanského přehledu* časopis – po přechodném období pod patronací Československo-sovětského institutu ČSAV (1990, pouze čísla 1 a 2), Ústavu zemí východní Evropy ČSAV (1990, čísla 3–6) a Ústavu dějin střední a východní Evropy ČSAV, resp. AV ČR (1991 – květen 1993) – přešel od června roku 1993 pod ochranná křídla Historického ústavu AV ČR (avšak v tiráži se tento vydavatel objevil až od nového, 80. ročníku 1994). Pád totalitních

146 Zdeněk URBAN, *Osnovni etapi v istorijata na bälgarskite literaturni i folklorni proučuvanja v Čechija*, in: Pärvi međunaroden kongres po bälgaristika – Dokladi, Istorija i sävremenno sästojanie na bälgaristikata 2, Sofija 1982, s. 139–145.

147 Jono MITEV, *Devadesät let od osvobození Bulharska od tureckého jha*, *Slovanský přehled* 54, 1968, č. 3, s. 258–264; Idem, *Georgi Dimitrov o Jednotné antifašistické frontě v Bulharsku v letech 1923–1924*, *Ibidem* 57, 1971, č. 4, s. 300–304; Vasil Atanasov VASILEV, *Z bulharsko-československých diplomatických vztahů mezi dvěma světovými válkami*, *Ibidem* 56, 1970, č. 6, s. 424–433; Idem, [recenze Čestmír Amort, *Dějiny Bulharska*], *Ibidem* 67, 1981, č. 6, s. 423–426; Krstó MANČEV, *Antifašistický odboj a otázka moci na Balkáně*, *Ibidem* 66, 1980, č. 2, s. 102–110; Idem, *Národnostní (menšinová) otázka a vzájemné vztahy na Balkáně v letech 1919–1939*, *Ibidem* 75, 1989, č. 2, s. 139–148; Mitko PLACHAROV, *Slovenské národní povstání a Bulhaři*, *Ibidem* 71, 1985, č. 4, s. 313–322; Jordan BAEV, *Vasil Kolarov a Československo*, *Ibidem* 73, 1987, č. 3, s. 265–272.

148 Ivan DOROVSKÝ, *K historii myšlenky balkánské federace*, *Ibidem* 58, 1972, č. 3, s. 192–197; Idem, *Marin Drinov a naše slavistická věda*, *Ibidem* 64, 1978, č. 5, s. 424–425; Lubomír E. HAVLÍK, *Počátky státního života balkánských Slovanů*, *Ibidem* 56, 1970, č. 6, s. 401–411; Idem, *Vznik a počátky bulharského státu a národnosti (K 1300. jubileu založení Bulharska)*, *Ibidem* 67, 1981, č. 2, s. 134–143; Miroslav TEJCHMAN, *Otázka přijetí Bulharska, Madarska a Rumunska do OSN v letech 1947–1955*, *Ibidem* 62, 1976, č. 5, s. 337–344; Idem, *Jednání bulharských monarchofašistů v Káhiře 1944*, *Ibidem*, č. 6, s. 456–462; Idem, *Balkánský fašismus*, *Ibidem* 73, 1987, č. 3, s. 201–215; Jan PELIKÁN, *K některým aspektům československo-bulharských hospodářských vztahů v letech 1945–1947*, *Ibidem* 73, 1987, č. 1, s. 35–46; Josef HAUBELT, *Purkyně a Bulhaři*, *Ibidem* 74, 1988, č. 2, s. 170–175; Bohumil LEHÁR, *Hospodářské vztahy ČSSR a BLR v letech 1945–1970*, *Ibidem* 70, 1984, č. 6, s. 334–351.

režimů na konci 80. let vyvolal nutnost vystihnout přelomovost této události a pokusit se o bezprostřední reflexi „nejnovější“ historie „obnovených“ demokratických států v Evropě – v tematickém 5. čísle 76. ročníku nechyběla ani přehledová stať věnovaná Bulharsku.¹⁴⁹ O „dimitrovianech“ byla řeč výše, mimo to dominovaly příspěvky vztahové, např. o Československu 40.–60. let vnímaném prizmatem bulharských politiků a diplomatů, o bulharsko-jugoslávském napětí koncem 60. let, o stanovisku Československa a států Malé dohody k tzv. makedonské otázce, o bulharských létech Konstantina Jirečka nebo o československo-bulharských hospodářských vztazích v meziválečném období.¹⁵⁰ Řadu drobnějších článků, zaměřených heuristicky a přinášejících neznámý komentovaný materiál zejména z oblasti slovensko-bulharských styků, publikoval v první polovině 90. let již citovaný slovenský badatel Slavko Churý.¹⁵¹

Dva pomezí bulharisticko-byzantologické příspěvky napsala Lubomíra Havlíková. V prvním z nich se z hlediska byzantské státní teorie zamýšlela nad formováním titulatury bulharských středověkých panovníků a nad specifiky užívání dvojice „archon“ versus „basileus“, u druhého autorka analyzovala rodinné vztahy bulharského cara Ivana Asena II. († 1241).¹⁵²

149 Alexej BOŽINOV, *Bulharská republika*, Ibidem 76, 1990, č. 5, s. 408–416.

150 Vesela ČIČOVSKA, *Československo ve 40.–60. letech v pohledu bulharských diplomatů a politiků*, Ibidem 80, 1994, č. 3, s. 297–303; Mariana Nikolova STAMOVA, *Opětovná krize v bulharsko-jugoslávských vztazích (prosinec 1967 – červenec 1969)*, Ibidem 85, 1999, č. 4, s. 513–523; Josef KOLÁŘ, *Makedonská otázka, Československo a vznik Malé dohody*, Ibidem 87, 2001, č. 4, s. 401–414; Lubomíra HAVLÍKOVÁ, *Strasti a slasti Konstantina Jirečka na počátku jeho pobytu v Bulharsku. (130 let od Jirečkova příchodu do Bulharska)*, Ibidem 95, 2009, č. 1, s. 143–151; Enčo MINČEV, *Československo-bulharské hospodářské vztahy v letech 1918–1933*, Ibidem 99, 2013, č. 3–4, s. 257–274.

151 Slavko CHURÝ: *Dokumenty slovenskej proveniencie o vzťahoch s Bulharskom do roku 1918*, Ibidem 76, 1990, č. 1, s. 46–52; *Bulharski vysokoškolsáci v Brne v období ČSR a v Bratislave v rokoch 1939–1945 v zrkadle niektorých dokumentov slovenskej proveniencie*, Ibidem, č. 4, s. 325–328; *Dokumenty slovenskej proveniencie o stykoch s Bulharskom v rokoch 1919–1945*, Ibidem, č. 6, s. 493–500; *Niektoré dokumenty slovenskej proveniencie o československo-bulharských stykoch v rokoch 1945–1960*, Ibidem 77, 1991, č. 4, s. 323–328; *Odras srbsko bulharskej vojny roku 1885 v korešpondencii Konštantina Jirečka*, Ibidem 78, 1992, č. 2, s. 181–184; *Niektoré dokumenty slovenskej proveniencie o reemigrácii našich krajanov z balkánskych a iných krajín (1945–1947, 1949–1950)*, Ibidem 79, 1993, č. 3–4, s. 338–341; *Pobyt bulharskej panovníckej rodiny na Slovensku v zrkadle dokumentov slovenskej proveniencie (1901–1944)*, Ibidem 80, 1994, č. 2, s. 205–209; *Slováci v Bulharsku*, Ibidem, č. 3, s. 323–327; *Spoločnosť pre kultúrne a hospodárske styky s Bulharskom v Bratislave a jej písomnosti (1946–1952)*, Ibidem 81, 1995, č. 2, s. 155–158.

152 Lubomíra HAVLÍKOVÁ: *Archon nebo basileus?*, Ibidem 87, 2001, č. 2, s. 129–138; *Tri ženy Ivana Asena II. Príspevek k prosopografii*, Ibidem 88, 2002, č. 3, s. 441–456.

Osobnost Alexandra Stambolijského (1879–1923) přitáhla pozornost Josefa Koláře, který zkoumal postup jeho Výboru pro rolnickou diktaturu (založen v roce 1921) proti aktivitám Vnitřní makedonské revoluční organizace.¹⁵³ Prozatím poslední „bulharistickou“ studií s přesahy k etnologii je *Zastavení nad vztahem kultury, víry a konfese u vojvodovských Čechů* Marka Jakoubka, který se dlouhodobě věnuje zajímavému fenoménu dnes již neexistujícího společenství českých evangelíků ve vsi Vojvodovo v severozápadním Bulharsku v letech 1900–1950.¹⁵⁴

Kromě toho jsou na stránkách pravidelně recenzovány nové bulharistické odborné publikace domácí i zahraniční proveniencí a s časopisem spolupracují i v Čechách působící bulharští badatelé, kteří se ovšem vedle bulharistiky zabývají např. tématy obecně balkanistickými nebo bohemistickými.¹⁵⁵

* * *

Závěrem lze říci, že každá vývojová etapa již sto ročníků trvající přítomnosti *Slovanského přehledu* v české literárněvědné i historické slavistice měla svá specifika a své dominanty. Nápadný byl přerod z kriticky komentujícího periodika kulturně-literárně-politického (za Adolfa Černého a jeho meziválečných nástupců) v tribunu Slovanského výboru Československa se Zdeňkem Nejedlým v čele, kdy byl původně demokratický duch časopisu silně narušen politickou angažovaností a všeprostupující ideologickou zatížeností podle modelu běžného ve všech tzv. lidových demokraciích sovětského bloku. Období schematismu bylo pozvolna překonáváno, psalo se zejména o bohaté a badatelsky nosné tradici česko-bulharských vztahů, hojně se překládala krásná literatura (v tomto ohledu je intenzita produkce na přelomu 50. a 60. let, tedy období citelného „oteplení“, srovnatelná se „zlatou“ érou časopisu od vzniku do roku 1914). V první polovině 60. let byl *Slovanský přehled* znovu jedinečnou populárně-naučnou kulturní revuí, v níž se stýkala témata literární, historická i široce kulturní. Zásadní změna jeho profilu v odborný časopis

153 Josef KOLÁŘ, *Alexandář Stambolijski, Výbor pro rolnickou diktaturu a makedonská otázka*, Ibdem 87, 2001, č. 3, s. 297–311.

154 Marek JAKOUBEK, *Zastavení nad vztahem kultury, víry a konfese u vojvodovských Čechů*, Ibdem 99, 2013, č. 3–4, s. 371–384. Srov. též např. Jakoubkovy knihy *Vojvodovo. Etnologie krajaňské obce v Bulharsku*, Brno 2010; *Vojvodovo. Historie, obyvatelstvo, migrace*, Brno 2012; *Vojvodovo. Identity, tradice a výzkum*, Brno 2013.

155 Srov. např. Krasimira MARHOLEVA, *Politická a novinářská činnost Františka Sise (1914–1919)*, *Slovanský přehled* 99, 2013, č. 1–2, s. 53–76.

historický (od roku 1964) se v oblasti bulharistiky projevila jistým dobovým konjunkturalismem, patrným zvláště v letech tzv. normalizace.

Po Listopadu 1989 je bulharistika – přirozeně již bez negativních ideologických dopadů – pěstována v intencích dlouholeté tradice česko-bulharských kulturních vztahů a nejednou s žádoucími interdisciplinárními a areálovými přesahy k etnologii, politologii, dějinám vědy, kulturní historii, byzantologii či balkanistice. Bulharistika zde koexistuje nejen v rámci ostatních slavistických oborů, ale rovněž v kontextu bádání věnovaného dějinám neslovanských států střední, východní a jihovýchodní Evropy, tedy i v souvislostech balkánského duchovního společenství.

SUMMARY

This essay is dedicated to the analysis of Bulgarian-related subjects (particularly in the field of literary studies) on the pages of the *Slavonic Review* in the years 1898–2014. Particular attention is devoted to the 1st and 2nd stages of the journal's existence (1898–1914, 1925–1939). In connection with this, important findings on Bulgaria by researchers including Vladislav Šak, František R. Tichý, Josefa Páta, Krášto Krášteve, Konstantin Veličkov, Bojan Penev are discussed. There is also an elaboration upon the personal contacts maintained by the editor-in-chief Adolf Černý, and those of his friends who also specialized in Bulgarian studies. The development of the field in the postwar years is also briefly sketched out, with special emphasis on the decade following the putsch in February 1948 and the so-called normalization period, when Bulgarian studies were politicized within the framework of an overall politicization of scholarship. In this regard, the politically opportunist contributions by Čestmír Amort, the high frequency of panegyric articles written for the occasions of various anniversaries, essays relating to “socialist” Bulgaria, Bulgarian Communist Party, revolutionary and workers’ movements, and Georgi Dimitrov are particularly symptomatic.

One of the most fundamental changes made to the contents of the journal was its transformation from a popular non-fiction periodical featuring wide-ranging cultural-historical subject matter into an outlet for purely historical studies (1964). The attempt to take up the gauntlet and renew the “original” *Slavonic Review* by founding a new periodical called *Zpravodaj slovanských literatur* [Slavic Literature Newsletter] in 1965 proved unsuccessful. Some of the most capable scholars of Bulgarian culture in the postwar period included Dana Hronková, Věnceslava Bechyňová, Růžena Havránková, Josef Kolář, Zdeněk Urban, Valerián Bystrický, and Slavko Churý.

After November 1989 Bulgarian studies (now free of negative ideological encumbrances) was cultivated in the spirit of the longstanding tradition of Czech-Bulgarian cultural relations and often with very constructive interdisciplinary crossovers into ethnology, political science, the history of scholarship, cultural history, Byzantine studies and Balkan studies.

BIBLIOGRAFICKÝ SOUPIS**SLOVANSKÝ PŘEHLED
1998–2013****LENKA VLČKOVÁ KRYČEROVÁ***Historický ústav AV ČR, v. v. i., pobočka Brno***ČLÁNKY**

1. AGIČIĆ, Damir: Podíl Stjepana Radiće na popularizaci českého jazyka, dějin a kultury v Chorvatsku; 84, 1998, 2, 135–143
2. BABKA, Lukáš: K jednomu z příběhů bolševického vězeňství (Úloha Naftalije A. Frenkela v sovětském Gulagu); 92, 2006, 3, 321–351
3. BARAN, Ivo: Od roztržky ke spojenectví. Polští socialisté na československém Těšínsku v letech 1936–1938; 97, 2011, 1–2, 49–74
4. BARAN, Ivo: Otázka národnosti při československém sčítání lidu na Těšínsku v meziválečném období; 94, 2008, 1, 15–32
5. BEDNÁROVÁ, Marcela: Slovanský mýtus v reflexii chorvátskeho ilyrizmu; 94, 2008, 4, 523–537
6. BENEŠ, Samuel: Protestantské obce v Srbsku do roku 1953; 94, 2008, 1, 61–80
7. BĚLONOŽNÍK, Zdeněk: Bolševismus a ruský národní charakter; 91, 2005, 4, 463–474
8. BICANOVÁ, Kateřina: Problematika sarmatismu v polské historiografii; 93, 2007, 1, 23–34
9. BLECHOVÁ, Lenka: Katolické farnosti kotorské diecéze na území Srbska na sklonku středověku a počátkem novověku; 98, 2012, 1–2, 1–27

10. BOUČEK, Jaroslav: Tři cesty Jana Slávíka do SSSR; 86, 2000, 4, 441–447
11. BOUČEK, Jaroslav: Sovětský svaz v publicistice Jana Slávíka; 87, 2001, 1, 1–13
12. BRUMMER, Alexandr: Jací jsou Slované? České představy o slovanské povaze v 19. a první polovině 20. století; 97, 2011, 3–4, 281–301
13. BRUMMER, Alexandr: Rusko opět „slovanské“? České rusofilství a pozitivní obraz Sovětského svazu v posledních letech první republiky; 99, 2013, 5 (Slovanské historické studie 38), 499–532
14. BRUMMER, Alexandr: Rusko a „naše osvobození“. Význam válečného rusofilství a vztahu k carskému Rusku za Velké války a v meziválečném období; 98, 2012, 5 (Slovanské historické studie 37), 465–536
15. COSTEL, Coroban: The Wartime Struggle of Grigore Gafencu: Idealism vs. Realism; 99, 2013, 3–4, 275–296
16. ČIERNÁ-LANTAYOVÁ, Dagmar: Slovenský štát a pohľady na Moskvu; 90, 2004, 3, 407–446
17. DEJMEK, Jindřich: Edvard Beneš a fenomén Ruska mezi světovými válkami; 87, 2001, 2, 165–188
18. DEJMEK, Jindřich: Polské ultimátum Litvě v březnu 1938: mezinárodní aspekty zapomenuté krize předválečné Evropy; 94, 2008, 2, 209–220
19. DIMIĆ, Ljubodrag: Jugoslávský stát a historiografie; 85, 1999, 4, 501–511
20. EXNEROVÁ, Věra: Tradice versus modernizace – vliv sovětských hospodářských změn na středoasijskou muslimskou společnost (na příkladě Ferganské doliny); 91, 2005, 1, 63–72
21. FERIANCOVÁ, Alena: Rokovania o československo-nemeckej arbitrážnej zmluve v kontexte priprav locarnskej konferencie; 95, 2009, 2, 179–210
22. FRIEDL, Jiří: Češi a Poláci na Těšínsku během parlamentních voleb v roce 1946; 98, 2012, 3–4, 273–291
23. FRIEDL, Jiří: Počátky spolupráce Československa a Polska při repatriaci svých občanů po druhé světové válce (do uzavření repatriční smlouvy); 99, 2013, 3–4, 297–321
24. GILL, Graeme – MAQUIRE, Diarmuid: Movements and Institutions: Analysing the Collapse of the Soviet Union; 97, 2011, 1–2, 75–96
25. GNOINSKA, Margaret K.: Czechoslovakia and Poland: Supervising Peace on the Korean Peninsula 1953–1955; 98, 2012, 3–4, 293–320
26. GOLUBEV, Alexandr Vladimirovič: Totalitní režim v SSSR; 86, 2000, 4, 491–504

27. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: Ach, ta naše povaha byzantská aneb malé zamyšlení nad pojmem „byzantinismus“; 95, 2009, 4, 425–432
28. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: Archon nebo basileus?; 87, 2001, 2, 129–138
29. HAVRILA, Marek: Slavistické bádania v slovenskej historiografii v rokoch 1945–1968; 91, 2005, 1, 45–61
30. HLADKÝ, Ladislav: Bosna a Hercegovina – objekt zájmu rakousko-uherské a jihoslovenské politiky (1878–1914); 87, 2001, 3, 269–296
31. HLADKÝ, Ladislav: Bosna a Hercegovina – deset let po Daytonu; 92, 2006, 1, 57–77
32. HLADKÝ, Ladislav: Bosenská otázka za první světové války (1914–1918); 87, 2001, 4, 385–399
33. HLADKÝ, Ladislav – ADIN, Ljuca: Historie česko-bosenských vztahů (od 19. století do současnosti); 93, 2007, 3, 321–337
34. HLADKÝ, Ladislav: Národněpolitické koncepce Slovinců v letech 1914–1918; 85, 1999, 2, 165–184
35. HLADKÝ, Ladislav: Od konfesí k národům. Politické a národnostní poměry v Bosně a Hercegovině v letech 1878–1908; 90, 2004, 1, 1–28
36. HLADKÝ, Ladislav: Od konfesí k národům. Politické a národnostní poměry v Bosně a Hercegovině v letech 1908–1914; 90, 2004, 3, 345–364
37. HORÁK, Slavomír: Ideologie národní nezávislosti v Uzbekistánu; 98, 2012, 1–2, 81–96
38. HORČÁKOVÁ, Václava: Bibliografické databáze v Historickém ústavu Akademie věd České republiky; 84, 1998, 3, 271–286
39. HOUSKA, Ondřej: Malá dohoda a Balkán v roce 1925; 89, 2003, 4, 475–494
40. HOUSKA, Ondřej: Úsilí o středoevropské a balkánské Locarno (říjen 1925 – březen 1926); 90, 2004, 2, 199–219
41. HRABCOVÁ, Jana: Chorvatsko a Evropská unie po roce 2000; 96, 2010, 5 (Slovanské historické studie 35), 619–658
42. HRABCOVÁ, Jana: Problémy slovanské menšiny v Itálii ve 20. letech 20. století; 98, 2012, 3–4, 251–271
43. HRADEČNÝ, Pavel: Problém repatriace dětských utečenců z Řecka v politice československého komunistického režimu let 1948–1954; 90, 2004, 2, 275–294
44. HURBANIČ, Martin: Byzantsko-slovanská oikumene. Spoločenstvo kultúry a viery; 91, 2005, 1, 1–11
45. HUREM, Rasim: Koncepce a praxe boje za „Velké Srbsko“ v 19. a 20. století; 84, 1998, 4, 339–344

46. CHROBÁK, Tomáš: Diktatura krále Alexandra a československá diplomacie (1929–1931); 94, 2008, 1, 81–91
47. CHROBÁK, Tomáš: Jugoslávská opozice a Československo 1935–1938; 85, 1999, 3, 265–291
48. ILMJÄRV, Magnus: Československá krize 1968 a estonská společnost; 96, 2010, 3–4, 319–329
49. IRMANOVÁ, Eva: Konec starého světa; 87, 2001, 4, 415–449
50. IRMANOVÁ, Eva: Liberálové a revoluce 1848–1849 v Uhrách; 84, 1998, 1, 3–20
51. IRMANOVÁ, Eva: Maďarsko a trianonská mírová smlouva (Devadesát let od jejího podepsání); 96, 2010, 1–2, 41–64
52. IRMANOVÁ, Eva: Maďarská menšina na Slovensku; 91, 2005, 2, 247–266
53. IRMANOVÁ, Eva: Maďarská menšina na Slovensku II.; 91, 2005, 3, 351–384
54. IRMANOVÁ, Eva: Maďarská reflexe střední Evropy – integrační procesy; 87, 2001, 2, 189–225
55. IRMANOVÁ, Eva: Místo Maďarska v politických plánech velmocí na poválečné uspořádání střední a jihovýchodní Evropy I.; 94, 2008, 2, 231–267
56. IRMANOVÁ, Eva: Místo Maďarska v politických plánech velmocí na poválečné uspořádání střední a jihovýchodní Evropy II.; 94, 2008, 3, 373–405
57. IRMANOVÁ, Eva: Vztahy Maďarska a Sovětského svazu v 80. letech 20. století; 96, 2010, 3–4, 331–366
58. JAKUBEC, Pavol: Formovanie československo-poľskej hraničnej čiary (s dôrazom na jej spišský úsek) počas Parížskej mierovej konferencie 1919–1920; 96, 2010, 5 (Slovanské historické studie 35), 575–618
59. JANEK, István: Aktivity Mihálye Károlyiho v letech 1945–1948, vztahující se k uspořádání československo-maďarského vztahu a k výměně obyvatelstva; 91, 2005, 2, 233–245
60. JANEK, István: Československo mezi léty 1948–1956 (Pohled maďarského historika); 94, 2008, 4, 569–588
61. JANEK, István: Maďarský pohled na angažování se kardinála Józsefa Mindszentyho v řešení otázky československých Maďarů v letech 1945–1947; 95, 2009, 1, 37–57
62. JANEK, István: Maďarské snahy o získání Slovenska (Felvidéku) v roce 1938; 97, 2011, 3–4, 303–326

63. JANEK, István: Pokus ministerského předsedy Miklóse Kállayho o zorganizování společného vystoupení z války s vůdci Slovenska v letech 1943–1944; 92, 2006, 4, 533–551
64. JANEK, István: Sovětská diplomacie o vytváření slovensko-maďarských vztahů v letech 1939–1940; 99, 2013, 1–2, 79–99
65. JAŠKOVÁ, Kristýna: Rusko a maltská otázka v letech 1800–1804; 94, 2008, 4, 505–522
66. JAŠKOVÁ, Kristýna: Rusko britskými očima. Obraz Ruska přelomu 18. a 19. století v britské cestopisné literatuře; 97, 2011, 5 (Slovanské historické studie 36), 505–545
67. JOKEŠ, Petr – MAŁKIEWICZ, Andrzej – RUCHNIEWICZ, Krzysztof: Peněžní reforma v Československu v roce 1953 a její ohlasy v Polsku; 85, 1999, 1, 63–70
68. JURČIŠINOVÁ, Nadežda: Založení Československej jednoty a prvé kontakty so Slovákmi; 88, 2002, 4, 457–472
69. KALETA, Petr: Ukrajinská problematika v díle Adolfa Černého; 89, 2003, 2, 169–185
70. KASHAPOV, Timur: Stolypinova zemědělská reforma; 99, 2013, 3–4, 239–256
71. KLABJAN, Borut: Hospodářský význam Terstu pro Československo po druhé světové válce; 94, 2008, 2, 221–230
72. KOLÁŘ, Josef: Alexandr Stambolijski, Výbor pro rolnickou diktaturu a makedonská otázka; 87, 2001, 3, 297–311
73. KOLÁŘ, Josef: Makedonská otázka, Československo a vznik Malé dohody; 87, 2001, 4, 401–414
74. KOLENOVSKÁ, Daniela: Britská politika Kominterny a problém loajality britských komunistů; 95, 2009, 3, 305–317
75. KOLENOVSKÁ, Daniela: Sovětská politika ve španělské občanské válce; 97, 2011, 3–4, 329–341
76. KOVINSKI, Denis: Příprava a realizace ruské agrární reformy z roku 1861; 90, 2004, 4, 505–529
77. KRÁLOVÁ, Kateřina: Otázka loajality řecké emigrace v Československu v letech 1948 až 1968; 95, 2009, 3, 337–350
78. KRÁLOVÁ, Kateřina: Řecko a Třetí říše; 93, 2007, 3, 339–359
79. KRJUČKOV, Igor Vladimirovič – PTICYN, Andrej Nikolajevič: Čeští vysťahovalci na Kavkaze ve druhé polovině 19. a na začátku 20. století; 98, 2012, 3–4, 233–249

80. KŮŽELOVÁ, Michaela: O chybách a zásluhách soudruha Stalina aneb Komunistická strana Francie a Chruščovův referát o kultu osobnosti a jeho důsledcích; 96, 2010, 3–4, 299–317
81. KVĚTINA, Jan: Národní diskurzy polských marxistů na přelomu 19. a 20. století: patriotismus Kazimierze Kelles-Krauze proti internacionalismu Rosy Luxemburgové; 98, 2012, 3–4, 209–231
82. LEICHTOVÁ, Magda: Ruská minorita v postsovětském prostoru jako nástroj zahraniční politiky Ruské federace; 98, 2012, 1–2, 97–115
83. LITERA, Bohuslav: K obratu v zahraniční politice Sovětského svazu a Kominterny na počátku 30. let; 95, 2009, 4, 471–482
84. LITERA, Bohuslav: Ke vzniku Rudé armády 1918; 91, 2005, 3, 321–339
85. LITERA, Bohuslav: Konfliktní spojenectví. Vztahy Ruska, Evropské unie a tranzitních zemí v energetice; 96, 2010, 1–2, 67–85
86. LITERA, Bohuslav: Předpoklad vítězství. Evakuace obyvatelstva a průmyslu SSSR v roce 1941; 85, 1999, 3, 323–346
87. LITERA, Bohuslav: SMĚŘŠ. K činnosti sovětské vojenské kontrarozvědky za druhé světové války; 86, 2000, 1, 1–24
88. LITERA, Bohuslav: Sovětská armáda a „Velký teror“ 1937–1938; 89, 2003, 1, 43–68
89. LITERA, Bohuslav: Válka a moc v SSSR za druhé světové války; 88, 2002, 2, 209–231
90. LUKOVIĆ, Miloš: Katun a katunská organizace středověkých Vlachů v centrálních a západních oblastech Balkánu; 99, 2013, 5 (Slovanské historické studie 38), 387–416
91. MAREK, Martin: Československá delegace studující kaučukodárné rostliny v SSSR v roce 1936; 94, 2008, 4, 559–567
92. MAREK, Martin: Československá účast na Všeruské výstavě selského hospodářství a domácího průmyslu v Moskvě v roce 1923; 95, 2009, 2, 153–177
93. MARHOLEVA, Krasimira: Politická a novinářská činnost Františka Síse (1914–1919); 99, 2013, 1–2, 53–76
94. MAR'JINA, Valentina Vladimirovna: VKS(b) a KSC: korelace politické strategie a taktiky v závěrečné fázi druhé světové války; 84, 1998, 2, 175–188
95. MATULA, Pavol: Československý jazyk na slovenských stredných školách. Čeští stredoškolskí profesori na Slovensku a jazyková otázka v období I. ČSR; 84, 1998, 1, 47–54

96. MIČIANIK, Pavel: Vstup Slovenskej republiky do vojny proti Sovietskemu zväzu; 90, 2004, 2, 221–247
97. MICHELA, Miroslav: Pamät, politika a Trianon. Kontextualizácia „nového začiatku“ v novodobých slovensko-maďarských vzťahoch; 93, 2007, 4, 521–528
98. MINČEV, Enčo: Československo-bulharské hospodárske vzťahy v letech 1918–1933; 99, 2013, 3–4, 257–274
99. MOTEJLKOVÁ, Ludmila: Kulturní diplomacie mezi Československem a Francií v letech 1948–1968; 95, 2009, 3, 351–364
100. MRÁZKOVÁ, Marie: Problematika Klaipedy v kontextu litevsko-německých vztahů 1923–1939; 90, 2004, 1, 41–69
101. MUJANOVIĆ, Mihad: A země se třásla: Reflexe zemětřesení ve Skopji (1963) a Banja Luce (1969); 97, 2011, 5 (Slovanské historické studie 36), 427–503
102. NĚMEČEK, Jan: Edvard Beneš a Sovětský svaz 1939–1945; 87, 2001, 3, 313–343
103. NĚMEČEK, Jan: Polsko a československá politická emigrace v roce 1939; 92, 2006, 2, 203–223
104. NIKOLIĆ, Kosta: Ravnogorské hnutí a německé okupační síly v Srbsku v letech 1942–1944; 90, 2004, 2, 249–274
105. NOVÁK, Petr: Československo a příprava ševreské mírové smlouvy; 92, 2006, 1, 25–43
106. NOVÁK, Petr: Osmanská říše a otázka Bosny a Hercegoviny v letech 1878–1879; 96, 2010, 5 (Slovanské historické studie 35), 523–573
107. NOVÁK, Petr: Počátky československo-tureckých vztahů 1918–1920; 91, 2005, 4, 425–441
108. NOVÁK, Petr: Sověty a Vysoká Porta. Sovětská zahraniční politika a Osmanská říše od brest-litevského míru po mudroské příměří; 99, 2013, 5 (Slovanské historické studie 38), 455–498
109. PAŁYS, Piotr: Polská vláda a lužická otázka v letech 1945–1949; 92, 2006, 1, 45–55
110. PÁNEK, Jaroslav: Slovanský přehled v rámci výzkumného programu Historického ústavu AV ČR. (Na prahu druhého století našeho časopisu); 85, 1999, 1, 1–4
111. PATEK, Artur: Z úvah nad hospodářským obrazem Spiše ve druhé polovině 19. století (do roku 1914); 92, 2006, 1, 1–10

112. PAVLÁSEK, Michal: Exkurs do historie Banátské vojenské hranice s přihlédnutím k vzniku českých enkláv na jejím území; 96, 2010, 3–4, 243–262
113. PAVLENKO, Olga Vjačeslavovna: „Západná hrozba“ a prognózy vojenskej a politickej elity Ruska o veľkej európskej vojne (roky 1910–1914); 97, 2011, 3–4, 259–279
114. PELIKÁN, Jan: Interpretace základních problémů chorvatských novodobých dějin v Časopisu za suvremenu povijest v letech 1992–1995; 84, 1998, 4, 345–368
115. PELIKÁN, Jan: Jugoslávie a československá otázka v květnu a červnu 1968; 93, 2007, 1, 63–86
116. PELIKÁN, Jan: Jugoslávie a počátek pražského jara (leden – březen 1968); 92, 2006, 4, 567–590
117. PELIKÁN, Jan: Jugoslávsko-sovětské vztahy po XX. sjezdu KSSS; 86, 2000, 2, 181–213
118. PELIKÁN, Jan: Před Chruščovovou návštěvou Bělehradu. Jugoslávie a sovětský blok v prvních měsících roku 1955; 85, 1999, 3, 371–398
119. PELIKÁN, Jan: Po Chruščovově návštěvě Bělehradu. Jugoslávie a Sovětský svaz v období před XX. sjezdem KSSS; 85, 1999, 4, 475–499
120. PELIKÁN, Jan: Poznámky k základním trendům vývoje národnostních vztahů v Makedonii v padesátých letech 20. století; 87, 2001, 4, 483–498
121. PELIKÁN, Jan: Vztahy Jugoslávie se Sovětským svazem a Československem v předvečer normalizace (leden – březen 1969); 93, 2007, 4, 501–520
122. PFAFF, Ivan: Krize české kultury po moskevských procesech 1936–1938; 88, 2002, 1, 33–57
123. PFAFF, Ivan: Ohlas stalinské kampaně proti „formalismu“ v české levicové kultuře 1936–1938; 88, 2002, 3, 387–414
124. PFAFF, Ivan: Střední Evropa – ztracený sen nebo příští realita? Pokus o výměr českého pohledu; 92, 2006, 3, 411–431
125. PFAFF, Ivan: Zapadlá cesta za polskou revolucí; 99, 2013, 1–2, 15–52
126. PICKOVÁ, Dana: Dvě cesty Nikolaa Poppela do Moskvy (Příspěvek k problematice navázání rusko-habsburských vztahů koncem 15. století); 84, 1998, 2, 121–134
127. PIKAL, Kamil: Pomacká menšina v Řecku; 95, 2009, 1, 19–35
128. PITLÍKOVÁ, Jana: Zásobování obyvatelstva v SSSR na přelomu 20. a 30. let; 85, 1999, 3, 293–321

129. PROKŠ, Petr: Američané a osvobození Československa (Politicko-diplomatický a vojenský zápas o střední Evropu v roce 1945); 85, 1999, 2, 207–221
130. PROKŠ, Petr: Americká armáda v Československu (Politicko-diplomatický zápas o střední Evropu v roce 1945); 85, 1999, 4, 457–473
131. PROKŠ, Petr: Balkánská politika Ruska a vstup Itálie do „Velké války“ (červenec 1914 – květen 1915); 99, 2013, 5 (Slovanské historické studie 38), 417–453
132. PROKŠ, Petr: Česká politika a válečné hospodářství 1914–1918; 86, 2000, 3, 309–332
133. PROKŠ, Petr: Koncepce „německé“ Mitteleuropy ve válečné politice Německa a Rakousko-Uherska (1916–1918); 89, 2003, 1, 19–42
134. PROKŠ, Petr: Plány a možnosti válečné politiky Rakousko-Uherska (listopad 1917 – květen 1918); 93, 2007, 2, 161–175
135. PROKŠ, Petr: Plány „německé“ střední Evropy a Rakousko-Uhersko (1867/1871–1914); 88, 2002, 2, 153–175
136. PROKŠ, Petr: Pokusy o prosazení velmocenských nároků císařského Německa vůči sovětskému Rusku (červen – srpen 1918); 91, 2005, 1, 13–28
137. PROKŠ, Petr: Politika císařského Německa vůči Rusku a německé plány v „Orientu“ (1914–1918); 90, 2004, 1, 29–40
138. PROKŠ, Petr: Politika císařského Německa vůči revolučnímu Rusku a mír v Brestu Litevském (1917–1918); 90, 2004, 2, 177–198
139. PROKŠ, Petr: Politika císařského Německa vůči sovětskému Rusku po míru v Brestu Litevském (březen – květen 1918); 90, 2004, 3, 365–375
140. PROKŠ, Petr: Politická ofenzíva císařského Německa vůči sovětskému Rusku (květen – červen 1918); 90, 2004, 4, 531–544
141. PROKŠ, Petr: Politické rozcestí válečného vývoje Rakousko-Uherska (prosinec 1916 – říjen 1917); 92, 2006, 4, 509–530
142. PROKŠ, Petr: Poslední pokusy o záchranu a přestavbu Rakousko-Uherska (květen – listopad 1918); 94, 2008, 1, 1–13
143. PROKŠ, Petr: Problémy vnitřního vývoje a mezinárodního postavení Rakousko-Uherska (1914–1916/1917); 92, 2006, 2, 161–181
144. PROKŠ, Petr: Projekt „německé“ Mitteleuropy ve válečných cílech Německa a Rakousko-Uherska (1914–1916); 88, 2002, 4, 473–498
145. PROKŠ, Petr: Projekt sloučení Srbska a Černé Hory v mezinárodních vztazích před vypuknutím „Velké války“ (srpen 1913 – červen 1914); 95, 2009, 3, 289–304

146. PROKŠ, Petr: Střední a jihovýchodní Evropa ve válečných cílech Rakousko-Uherska (1914–1915); 89, 2003, 3, 325–341
147. PROKŠ, Petr: Válečné cíle carského a revolučního Ruska za Velké války (1914–1916/1917); 97, 2011, 1–2, 17–48
148. PROKŠ, Petr: Válečná porážka císařského Německa a sovětské Rusko (srpen – listopad 1918); 91, 2005, 3, 341–350
149. PROKŠ, Petr: Velmocenské záměry carského Ruska v předvečer „Velké války“ (leden – červen 1914); 95, 2009, 1, 1–18
150. RADU, Sorin: Party Education in Communist Romania. Case Study: the Establishment and Organization of the Ploughmen's Front's Schools of Cadres (1948); 98, 2012, 1–2, 65–79
151. REIMAN, Michal: Národnostní otázka v 100 dnech po Stalinově smrti (březen – červen 1953); 93, 2007, 3, 361–376
152. REIMAN, Michal: Poválečné soupeření a konflikty v sovětském politickém vedení; 90, 2004, 1, 71–90
153. ROSŮLEK, Přemysl: Problematika soužití Makedonců s Albánci v nezávislé Republice Makedonii. K 10. výročí podepsání Ochridské rámcové dohody; 97, 2011, 5 (Slovanské historické studie 36), 581–602
154. ŘEZNÍK, Miloš: Dějepisectví a kašubská identita; 87, 2001, 1, 15–26
155. ŘEZNÍK, Miloš: Prusy a jejich jednota v politicko-právní realitě a stavovském vědomí (1454–1772); 88, 2002, 1, 1–17
156. SELINIĆ, Slobodan: Jugoslávská kultura v Československu 1945–1950; 92, 2006, 2, 249–272
157. SIMON, Attila: Etnické aspekty kolonizácie na južnom Slovensku v období prvej republiky; 92, 2006, 1, 11–24
158. SKŘIVAN, Aleš ml.: K otázce vývozu Zbrojovky Brno a Škody Plzeň do Číny v meziválečném období; 92, 2006, 2, 183–201
159. SOULEIMANOV, Emil: Geneze etnopolitických konfliktů v jižní Osetii a Abcházii (90. léta); 94, 2008, 3, 419–440
160. SOULEIMANOV, Emil: Mezi Tureckem, Persií a Ruskem: Percepce národní identity v Ázerbájdžánu a Arménii na sklonku 19. a 20. století; 98, 2012, 1–2, 49–63
161. SOULEIMANOV, Emil: Rusko, Turecko a Írán v náhorně-karabašské válce (1992–1994); 99, 2013, 1–2, 101–118
162. SOULEIMANOV, Emil: Velká kavkazská válka 1817–1859/1864; 93, 2007, 1, 1–22

163. SOULEIMANOV, Emil: Zahraniční politika Arménie v letech 1991–2004; 97, 2011, 1–2, 117–135
164. SPECTOR, Scott: Německá, židovská a česká identita v Praze. Felix Weltsch a Egon Erwin Kisch; 84, 1998, 1, 39–46
165. STAMOVA NIKOLOVA, Marijana: Albánská menšina v Makedonii: specifické vlastnosti, aspekty a problémy (1944–1974); 92, 2006, 2, 225–247
166. STAMOVA, Marijana: Menšinová politika vůči Albáncům a Turkům v Lidové republice Makedonie (1945–1963); 89, 2003, 2, 187–197
167. STAMOVA NIKOLOVA, Marijana: Opětovná krize v bulharsko-jugoslávských vztazích (prosinec 1967 – červenec 1969); 85, 1999, 4, 513–523
168. STEHLÍK, Petr: Bosna v ideologii jihoslovanství Franja Račkého a Josipa Juraje Strossmayera; 98, 2012, 5 (Slovanské historické studie 37), 411–464
169. STEHLÍK, Petr: Bosna v původní pravašské ideologii Anteho Starčeviče a Eugena Kvaternika; 97, 2011, 5 (Slovanské historické studie 36), 547–580
170. STEHLÍK, Petr: Česko-chorvatské vztahy od středověku do současnosti; 94, 2008, 2, 169–187
171. STEHLÍK, Petr: Makedonsko-albánský spor ohledně založení a činnosti albánské Univerzity v Tetovu (1994–2004); 92, 2006, 3, 389–410
172. STEHLÍK, Petr: Turecké Chorvatsko a ilyrští bratři. Bosna v chorvatské národní ideologii 30. a 40. let 19. století; 96, 2010, 5 (Slovanské historické studie 35), 475–521
173. STELLNER, František: Příčiny ruské neutrality během prusko-rakouské války v roce 1866; 92, 2006, 4, 465–483
174. STO let Slovanského přehledu; 84, 1998, 1, 1–2
175. STRAKA, Michal: Vznik Nestraničského bloku pro spolupráci s vládou a volby roku 1928 v Polsku; 90, 2004, 3, 377–406
176. SVĚŠNIKOV, Anton – ALEXANDROVA, Jelena: Skandály ruských univerzitních historiků konce 19. a začátku 20. století jako předmět vědeckého výzkumu; 91, 2005, 2, 205–220
177. SVOBODA, David: Ukrajinská otázka v českém meziválečném myšlení a politice; 94, 2008, 4, 539–558
178. SVOBODA, David: Ukrajinská otázka ve východní koncepci Alfreda Rosenberga: 1933–1941; 91, 2005, 1, 29–43
179. SVOBODA, Karel: Rusko v roce 1839 očima markýze de Custina; 89, 2003, 1, 1–18

180. SVOBODA, Karel: Vliv vnějších podmínek na zahraniční obchod Československa v letech 1971–1980; 99, 2013, 3–4, 323–338
181. SVOBODA, Karel: Zahraniční politika Mikuláše I. v kontextu hospodářské situace impéria; 96, 2010, 1–2, 27–40
182. SUPPAN, Arnold: Rakouský historik Richard Georg Plaschka (1925–2001); 88, 2002, 3, 305–310
183. SZYMCZAK, Damian: Haličské „velvyslanectví“ ve Vídni. Ministerstvo pro Halič v politickém životě habsburské monarchie (1871–1918); 97, 2011, 3–4, 233–257
184. ŠATAVA, Leoš: Etnicko-jazyková situace Aromunů v Makedonii. Kruševo: mládež jako indikátor etnické identity a vztahu k jazyku; 99, 2013, 5 (Slovanské historické studie 38), 533–576
185. ŠAUR, Josef: Ke kořenům ruského liberalismu; 96, 2010, 1–2, 3–26
186. ŠAUR, Josef: Tzv. státní škola v ruské historiografii: zachycení jejích počátků a zformování v dobovém odborném tisku; 98, 2012, 5 (Slovanské historické studie 37), 537–573
187. ŠEDIVÝ, Miroslav: Legenda o Mnichovu Hradišti. Příspěvek k Metternichově balkánské a africké politice; 99, 2013, 1–2, 1–14
188. ŠEDIVÝ, Miroslav: Význam Dunaje pro Metternichovo Rakousko; 97, 2011, 1–2, 1–15
189. ŠEPTÁK, Miroslav: Julius Curtius a německo-rakouská celní unie v roce 1931; 94, 2008, 3, 357–371
190. ŠEPTÁK, Miroslav: Vybrané aspekty maďarské zahraniční politiky na počátku 30. let 20. století; 96, 2010, 3–4, 263–282
191. ŠÍR, Jan: Denuklierizace Běloruska po roce 1991; 97, 2011, 1–2, 97–116
192. ŠISLER, Filip: Rumunská extrémní pravice v meziválečném období; 94, 2008, 1, 33–60
193. ŠÍSTEK, František: Interpretace dějin Černé Hory na prahu 21. století; 98, 2012, 5 (Slovanské historické studie 37), 575–621
194. ŠÍSTEK, František: Obnova státnosti Černé Hory v plánech černohorské exilové vlády v letech 1916–1918; 88, 2002, 2, 195–208
195. ŠÍSTEK, František: Obnova státnosti Černé Hory v plánech černohorské exilové vlády v letech 1918–1922; 88, 2002, 3, 321–341
196. ŠÍSTEK, František: Podgorická skupština – legitimizace připojení Černé Hory k Srbsku v roce 1918; 86, 2000, 3, 345–363
197. ŠŤASTNÝ, Vladislav: Sto let Slovanského přehledu; 85, 1999, 1, 5–12

198. ŠVEC, Luboš: Hudebník v diplomacii: Jaroslav Galia (1875–1941); 85, 1999, 2, 149–163
199. ŠVEC, Luboš: Personální kulturní autonomie v Estonsku a podmínky její aplikace; 94, 2008, 3, 407–418
200. ŠVÍK, Peter: Kodifikácia politickej pamäti na bankovkách vo vybraných postkomunistických krajinách: Česko, Chorvátsko, Maďarsko, Poľsko, Slovensko a Slovinsko; 93, 2007, 2, 217–239
201. TEJCHMAN, Miroslav: Balkánská politika SSSR za druhé světové války; 92, 2006, 4, 553–565
202. TEJCHMAN, Miroslav: Německé menšiny v jihovýchodní Evropě za druhé světové války; 89, 2003, 4, 495–501
203. TEJCHMAN, Miroslav: Německá ekonomická agrese na Balkáně za 2. světové války. Země jihovýchodní Evropy součástí nacistické válečné ekonomiky; 90, 2004, 4, 587–594
204. TEJCHMAN, Miroslav: Rok přelomu (1944/1945); 91, 2005, 2, 221–232
205. TEJCHMAN, Miroslav: Rumunská armáda na východní frontě (1941–1944); 86, 2000, 2, 169–179
206. TEJCHMAN, Miroslav: Sovětizace Besarábie – 1940/41, 1944–1951; 85, 1999, 1, 51–62
207. TĚRA, Michal: Smerdi – zapomenutý termín raně středověké slovanské společnosti; 99, 2013, 3–4, 217–236
208. TCHOUKARINE, Igor: Zákaz ze srpna 1948: přelomová událost československého turismu v Jugoslávii; 93, 2007, 4, 449–462
209. TOMASZEWSKI, Jerzy: Ministerstvo zahraničních věcí RP a židovská emigrace; 90, 2004, 4, 581–586
210. TÓTH, Andrej: Československá diplomacie a první restaurační pokus Karla Habsburského v Maďarsku; 88, 2002, 3, 343–370
211. TÓTH, Andrej: Koncentrační kabinet Károlye Huszára v Maďarsku – naplnění představ Dohody?; 90, 2004, 4, 545–580
212. TÓTH, Andrej: Odjezd maďarské mírové delegace na pařížskou mírovou konferenci 5. ledna 1920 a odraz této události ve vybraných směrodatných maďarských politických listech; 91, 2005, 4, 443–462
213. TÓTH, Andrej: Oficiální pozvání Maďarska na pařížskou mírovou konferenci a stanovisko maďarské vlády (prosinec 1919); 91, 2005, 2, 153–190
214. TÓTH, Andrej: Otázka mírová na maďarské ministerské radě po odjezdu Apponyiho mírové delegace na pařížskou mírovou konferenci do předání defi-

- nitivního znění mírové smlouvy Maďarsku (leden – květen 1920); 92, 2006, 3, 353–387
215. TÓTH, Andrej: Otázka personálního zajištění podpisu Trianonské mírové smlouvy se spojeneckými a přidruženými mocnostmi na schůzích maďarské ministerské rady (květen 1920); 94, 2008, 3, 329–356
216. TÓTH, Andrej: „Peidlovo intermezzo“ – zmařený pokus o návrat k lidové republice po 133 dnech vlády maďarské socialisticko-komunistické vlády Sándora Garbaiho (srpen 1919); 95, 2009, 4, 433–470
217. TÓTH, Andrej: První řádné poválečné parlamentní volby v Maďarsku v lednu 1920; 89, 2003, 4, 441–473
218. TÓTH, Andrej: Stanovisko Budapešti v otázce podpisu mírové smlouvy se spojeneckými a přidruženými mocnostmi (květen – červen 1920); 93, 2007, 2, 177–215
219. TÓTH, Andrej: Výsledek prvního restauračního pokusu Karla Habsburského v Maďarsku na jaře 1921 – uzavření československo-rumunské malodohodové spojenecké smlouvy; 88, 2002, 4, 521–533
220. TSIVOS, Kostas: Československá angažovanost v řecké občanské válce a ve speciálních misích KS Řecka; 96, 2010, 3–4, 283–297
221. TSIVOS, Kostas: Makedonská otázka v souvislosti s řeckou občanskou válkou – Slavomakedonci jako součást řecké emigrace v Československu; 95, 2009, 3, 319–336
222. VÁCHA, Dalibor: Problematika, struktura a mechanismus zásobování československých legionářů v Rusku 1918–1920; 94, 2008, 2, 189–208
223. VALENTA, Jaroslav: Dějiny Zaolzí ve 20. století: skutečnosti versus legendy; 87, 2001, 1, 27–42
224. VALENTA, Jaroslav: Dotazník o polsko-československých vztazích z roku 1940 pro K. Papécho; 85, 1999, 2, 185–205
225. VALENTA, Jaroslav: Kolem Jedwabného; 89, 2003, 2, 199–213
226. VALENTA, Jaroslav: Postoje polské politické veřejnosti k Československu 1918–1925 (Legendy a stereotypy – věčné úskalí obrazu našich vztahů?); 86, 2000, 1, 45–62
227. VEBER, Václav: O tzv. Kornilovově povstání 1917; 85, 1999, 2, 113–126
228. VELJANOVSKI, Novica: Aktuální problémy makedonské historiografie; 85, 1999, 4, 525–526
229. VELJANOVSKI, Novica: Československá diplomacie a makedonská otázka mezi dvěma světovými válkami (1919–1939); 92, 2006, 3, 313–320

230. VINŠ, Přemysl: *Obraz Albánců v české společnosti na přelomu 19. a 20. století*; 93, 2007, 1, 43–62
231. VLČEK, Radomír: *Ruská expanze do Střední Asie a její vyvrcholení v 19. století*; 87, 2001, 3, 257–268
232. VLČEK, Radomír: *Ruský panslavismus a krymská válka*; 85, 1999, 1, 13–31
233. VLČEK, Radomír: *Rusko, Severní Kavkaz a Čečensko v 19. století (Ke genezi a vývoji konfliktu)*; 86, 2000, 3, 289–308
234. VORÁČEK, Emil: *Politbyro a sovětský zbrojní průmysl v letech 1926–1930. K souvislostem programu modernizace země, zajištění obranyschopnosti a způsobu jejich řešení*; 84, 1998, 2, 145–173
235. VORÁČEK, Emil: *Sociální vývoj ruské společnosti ve 20. století a problém nových ruských elit*; 84, 1998, 3, 243–270
236. VORÁČEK, Emil: *Vzestupy a pády eurasijství*; 87, 2001, 4, 451–481
237. VRÁBEL, Ferdinand: *Milan Rastislav Štefánik a hlasistické hnutie*; 98, 2012, 1–2, 29–48
238. VYDRA, Zbyněk: *Židé v předrevolučním Rusku a anglosaská historiografie: stará a nová paradigmatata?*; 97, 2011, 5 (Slovanské historické studie 36), 603–624
239. VYKOUKAL, Jiří: *„Dějiny“ polské historiografie (přehled základních koncepcí a přístupů)*; 87, 2001, 2, 139–163
240. VYKOUKAL, Jiří: *Historické školy v rozděleném Polsku 1795–1918 (historická metodologie a národní dějiny)*; 84, 1998, 4, 321–338
241. VYKOUKAL, Jiří: *Jamalská cesta aneb plynárenská konverze polské energetiky v letech 1980–1995*; 89, 2003, 2, 215–236
242. VYKOUKAL, Jiří: *Joachim Lelewel a romantická historiografie*; 84, 1998, 1, 21–38
243. VYKOUKAL, Jiří: *Neoromantický zlom v polské historiografii*; 84, 1998, 3, 233–241
244. VYKOUKAL, Jiří: *Od optimismu k realismu: politika a filozofie dějin na počátku polské meziválečné historiografie*; 88, 2002, 4, 499–520
245. VYKOUKAL, Jiří: *Od sarmatských genealogů ke kritickým diletantům: skupinový portrét polské osvícenské historiografie*; 89, 2003, 3, 305–324
246. VYKOUKAL, Jiří: *Organická práce a historická reflexe*; 84, 1998, 2, 189–201
247. VYKOUKAL, Jiří: *Politická a historická reflexe roku 1863 v meziválečném Polsku*; 88, 2002, 3, 311–320

248. VYKOUKAL, Jiří: Polské historické školy v 19. století (Problém politických antinomií); 85, 1999, 1, 33–49
249. VYKOUKAL, Jiří: Polské vidění Ruska: příklad negativního stereotypu (I. Vývoj do roku 1918); 85, 1999, 2, 127–147
250. VYKOUKAL, Jiří: Polské vidění Ruska: příklad negativního stereotypu (II. Vývoj v letech 1918–1980); 85, 1999, 4, 433–456
251. VYKOUKAL, Jiří: Polské vidění Ruska: příklad negativního stereotypu (III. Totalitarismus a objevení historie); 86, 2000, 1, 25–43
252. VYKOUKAL, Jiří: Polské vidění Ruska: příklad negativního stereotypu (IV. Syntézy kanonické i nekanonické); 86, 2000, 2, 215–238
253. VYKOUKAL, Jiří: Polské vidění Ruska: příklad negativního stereotypu (V. Setrvačnosti a inovace 90. let); 86, 2000, 3, 333–343
254. VYKOUKAL, Jiří: Ropa a plyn v polské energetice 20. století: léta 1918–1980; 89, 2003, 1, 69–85
255. VYKOUKAL, Jiří: Židé v rozděleném Polsku: I. Asimilace a emancipace; 88, 2002, 1, 19–32
256. VYKOUKAL, Jiří: Židé v rozděleném Polsku: II. Emancipace versus antisemitismus; 88, 2002, 2, 177–193
257. WANNER, Jan: Kolektivizace zemědělství a krize stranického aparátu v provinciích a neruských republikách SSSR; 89, 2003, 3, 343–377
258. WANNER, Jan: Proměny pracovních sil a problém stability tzv. středních kádřů v průběhu stalinské industrializace; 88, 2002, 3, 371–386
259. WANNER, Jan: Stíny velkého vítězství; 85, 1999, 3, 347–369
260. WANNER, Jan: Válka o přežití: výstavba, doplňování a kontrola sovětských ozbrojených sil 1941–1945; 86, 2000, 4, 449–490
261. YOUNG, David M.: H. M. Hyndman a snahy o sebeurčení ve střední Evropě; 91, 2005, 2, 191–204
262. ŽÍLA, Ondřej: Proměna etnické struktury obyvatelstva Bosny a Hercegoviny v letech 1948–1991; 93, 2007, 4, 463–499
263. ŽUPANIČ, Jan: Haličská šlechta a její začlenění mezi nobilitu Rakouského císařství; 93, 2007, 1, 35–41
264. ŽUPANIČ, Jan: Renovitační procesy v Rakousku; 92, 2006, 4, 485–507

MATERIÁLY A DOKUMENTY

265. BABKA, Lukáš: Dva příspěvky ke složení a významu sbírky periodik ruské a ukrajinské meziválečné emigrace, uložené v pražské Slovanské knihovně – redakční poznámka; 96, 2010, 3–4, 375–376
266. BAKICH, Olga: Nezapomeňte na nás (Periodika ruské emigrace vydávaná v Číně ve fondu pražské Slovanské knihovny); 96, 2010, 3–4, 377–387
267. BUKELEVIČIŮTĚ, Dalia: Německý aspekt v československé zahraniční politice v letech 1934–1939: po stopách analýzy politických zpráv litevského diplomata Edvardase Turauskase; 90, 2004, 2, 295–312
268. ČERNÝ, Adolf: Z počátků Slovanského přehledu; 84, 1998, 3, 287–289 [Původně in: Slovanský přehled 32, 1946, s. 1–4]
269. DEJMEK, Jindřich: Další nepublikovaná část Paměti Edvarda Beneše z druhé světové války: Podkapitola o „leninismu“; 93, 2007, 2, 241–246
270. DRBAL, Alexandr: Česká periodika na Ukrajině; 97, 2011, 3–4, 343–365
271. FRIEDL, Jiří: Dva dokumenty k otázce prodloužení dvouleté lhůty dodatkového protokolu československo-polské smlouvy z roku 1947; 95, 2009, 4, 483–489
272. FRIEDL, Jiří: Internace Východní skupiny československé armády v SSSR ve světle sovětských dokumentů; 93, 2007, 1, 87–120
273. FRIEDL, Jiří: Obranné zpravodajství československé armády a československo-polské vztahy v roce 1946; 94, 2008, 2, 269–280
274. FRIEDL, Jiří: Svatokřížská brigáda NSZ v Československu – hlášení čs. styčného důstojníka (červen – červenec 1945); 91, 2005, 2, 267–286
275. GAŚSIOR, Grzegorz: Vztah Slezské Matice osvěty lidové k otázce železničních zaměstnanců na Těšínsku v období první republiky; 95, 2009, 3, 381–401
276. HLADKÝ, Ladislav: Bosna a Hercegovina v české historiografii 80. a 90. let; 86, 2000, 1, 79–84
277. HLADKÝ, Ladislav – CHROBÁK, Tomáš – PELIKÁN, Jan: Emigrace Svetozara Pribičeviče v Československu. 3. část – Edice archivních dokumentů z července – října 1936; 90, 2004, 3, 447–468
278. HLADKÝ, Ladislav: Po stopách bosenské historie; 86, 2000, 2, 239–249
279. HLADKÝ, Ladislav – BLAŽEK, David: Přehled historického vývoje československých vztahů; 96, 2010, 1–2, 87–107

280. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: „Byla jsem svého času první docentkou, pak první profesorkou...“ Dopis Milady Paulové Haně Benešové; 96, 2010, 3–4, 367–374
281. HLAVÁČEK, František: Vzpomínky na moji spolupráci v prvních dvou ročnících Slovanského přehledu; 84, 1998, 4, 369–374 [Původně in: Slovanský přehled 54, 1968, 6, 512–516]
282. IRMANOVÁ, Eva: Odpověď Alberta Apponyiho na mírové podmínky, předané maďarské mírové delegaci. Paříž, 16. 1. 1920; 87, 2001, 4, 499–506
283. IRMANOVÁ, Eva: Projev ministra zahraničí Jánose Gyöngyösiho na plenárním zasedání pařížské mírové konference (14. srpen 1946); 87, 2001, 4, 506–512
284. KISELKOVOVA, Natalija: Obraz Ruska v českém periodickém tisku v 60. a 70. letech 19. století; 93, 2007, 3, 377–387
285. KRYL, Miroslav: Deník Jiřího Dimitrova jako historický pramen (9. 3. 1933 – 6. 2. 1949); 93, 2007, 4, 529–551
286. KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan: Druhá zpráva o českých fondech v Archivu Hooverova institutu; 91, 2005, 1, 75–88
287. LACKO, Martin: Dojmy Slovákov zo situácie v obsadenej časti ZSSR 1941–1942 (O jednom neznámom prameni); 91, 2005, 4, 511–517
288. LITERA, Bohuslav: Rozkaz NKVD č. 00447 – začátek „Velkého teroru“ 1937–1938 v Sovětském svazu; 89, 2003, 2, 237–247
289. LUSHNYCKY, Alexander: Ukrajinská emigrantská periodika ve fondech pražské Slovanské knihovny a jejich význam pro studium dějin ukrajinské diaspory v USA; 96, 2010, 3–4, 389–400
290. MACH, Jaromír: Komentář a dokumenty k dějinám Ruské vědecké společnosti badatelské při Ruské svobodné univerzitě v Praze; 94, 2008, 4, 589–602
291. MAREK, Martin: Význam fondu Obchodní a živnostenské komory v Olomouci pro studium hospodářských vztahů podnikatelů olomouckého komorního obvodu se Sovětským svazem. Komentář k inventáři; 91, 2005, 4, 483–509
292. NĚMEČEK, Jan: Polsko a uznání československé prozatímní vlády v létě 1940; 88, 2002, 2, 257–261
293. NĚMEČEK, Jan: Svobodná vůle národa? Komunisté a odtržení Podkarpatské Rusi 1944–1945; 95, 2009, 1, 59–71
294. NĚNAŠEVA, Zoja Sergejevna: Američtí Češi a Rusko. Nerealizované projekty; 89, 2003, 1, 87–96

295. NEVRLÝ, Mikuláš – ROMAN, Michal: Slovenská ukrajínistika v rokoch 2000–2005; 92, 2006, 1, 79–85
296. NOWINOWSKI, Sławomir M.: Politici, generálové a vyšší důstojníci mezi válečné ČSR z pohledu polského vojenského atašé; 97, 2011, 3–4, 367–373
297. PATEK, Artur: Češi pohřbení v polském oddělení katolického hřbitova v Jeruzalémě; 97, 2011, 1–2, 137–145
298. PELIKÁN, Jan: Dokument o krevní mstě v Jugoslávii koncem 60. let 20. století; 90, 2004, 4, 595–611
299. PELIKÁN, Jan: Dva dokumenty o plošném vybírání nelegálně držených zbraní v Kosovu v polovině 50. let 20. století; 91, 2005, 4, 475–482
300. PELIKÁN, Jan: Žádosti a stížnosti občanů Jugoslávie Ústřednímu výboru SKJ; 88, 2002, 1, 79–85
301. PLACHÝ, Jiří: Československý podíl na spojenecké pomoci při výstavbě jugoslávských jednotek v letech 1944–1945. Příspěvek k československo-jugoslávským vztahům; 96, 2010, 1–2, 161–167
302. PLACHÝ, Jiří: K činnosti některých negativistických stran na Podkarpatské Rusi v roce 1938; 98, 2012, 1–2, 117–136
303. PRAŽÁKOVÁ, Kateřina: Vyzvědači mezi křížem a půlměsícem. Turecké nebezpečí z pohledu polského zpravodaje ve druhé polovině 16. století; 94, 2008, 1, 93–107
304. PROKŠ, Petr: Dokumenty k jednání o nové spojenecké smlouvě Československa s Francií v letech 1946–1947; 84, 1998, 1, 57–77
305. QUAGLIATOVÁ, Vlasta: Rusko v korespondenci Karla Kramáře a Tomáše G. Masaryka z roku 1919; 95, 2009, 2, 211–224
306. REIMAN, Michal – LITERA, Bohuslav: Od revoluce a občanské války ke statutu velmoci. Hlavní trendy vývoje Ruska a Sovětského svazu v první polovině 20. století (teze k diskusi); 95, 2009, 4, 501–513
307. SEDLÁKOVÁ, Monika – ŠŤOVÍČEK, Ivan: Počátky spolupráce E. Beneše a F. Moravce v roce 1939; 85, 1999, 2, 223–232
308. SEZNAM diplomových a doktorských disertačních prací vzniklých na českých vysokých školách po roce 1990; 88, 2002, 3, 415–417
309. SLÁDEK, Zdeněk: Vývoj anglo-americké sovětologie po druhé světové válce; 88, 2002, 4, 535–547
310. SOVILJ, Milan: Reflexe událostí v Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939–1941 v jugoslávském tisku a prostřednictvím politické elity; 98, 2012, 3–4, 321–341

311. STEHLÍK, Petr – HLADKÝ, Ladislav: Přehled historického vývoje česko-makedonských vztahů; 95, 2009, 3, 365–380
312. ŠESTÁK, Miroslav: Jazykový aspekt utváření chorvatské národní identity v 19. století; 89, 2003, 4, 503–509
313. ŠESTÁK, Miroslav: Východoevropská studia v České republice 1989–1999 (Stav a perspektivy); 86, 2000, 4, 505–512
314. ŠISLER, Filip: Česko-rumunské vztahy v průběhu staletí; 96, 2010, 1–2, 133–160
315. ŠÍSTEK, František: Vztahy českých zemí s Černou Horou od počátku 19. století po současnost; 96, 2010, 1–2, 109–132
316. ŠVEC, Luboš: Dějiny a stát: Zformování lotyšské historiografie v meziválečném období; 90, 2004, 3, 469–479
317. REDAKCE, Slovo úvodní; 84, 1998, 2, 203–204 [Původně in: Slovanský přehled 1, 1898, č. 1, s. 1]
318. TEJCHMAN, Miroslav: Československý rok 1948 (Očima britských diplomatů); 84, 1998, 2, 205–210
319. TEJCHMAN, Miroslav: Prezident dr. E. Beneš a zahraničně politické snahy rumunské opozice za druhé světové války; 85, 1999, 2, 233–238
320. TEJCHMAN, Miroslav: Roztržka očima britské diplomacie; 86, 2000, 4, 513–519
321. TEJCHMAN, Miroslav: Rumunsko a „pražské jaro“ 1968; 84, 1998, 4, 375–383
322. TEJCHMAN, Miroslav: Vzdorný satelit; 84, 1998, 3, 291–302
323. TEJCHMAN, Miroslav: Ze „zápisků“ krále Carola II. rumunského; 86, 2000, 3, 365–373
324. TOMASZEWSKI, Jerzy: K dějinám českého radikálního nacionalismu před r. 1939 (Několik dokumentů); 85, 1999, 4, 527–536
325. TOMASZEWSKI, Jerzy: Sporné problémy české a polské historiografie; 88, 2002, 2, 233–243
326. TOMASZEWSKI, Jerzy: Století důležitého časopisu; 84, 1998, 1, 55–56
327. VALENTA, Jaroslav: Poslední číslo pařížské „Kultury“; 87, 2001, 1, 51–55
328. VALENTA, Jaroslav: Signál o neznámé stopě polsko-slovenských politických kontaktů?; 87, 2001, 1, 47–50
329. VALENTA, Jaroslav: Sporné problémy dějin XX. století v české a polské historiografii; 88, 2002, 2, 244–256

330. VOJTĚCHOVSKÝ, Ondřej: Jihoslovanští studenti na české a německé filozofické fakultě v Praze 1882–1902; 86, 2000, 1, 63–78
331. VORÁČEK, Emil: Historiografický výzkum komunistického hnutí v Československu v letech 1918–1948. K výsledkům bádání v České republice a zahraničí v období po listopadu 1989; 94, 2008, 3, 441–465
332. VORÁČEK, Emil: Instrukce sovětské vojenské delegaci pro jednání s britskou a francouzskou vojenskou misí v létě 1939; 87, 2001, 1, 43–46
333. VORÁČEK, Emil: Stalinismus a Sovětský svaz 1927–1939. Přehled nejnovější literatury k problematice stalinismu; 88, 2002, 4, 549–568
334. VORÁČEK, Emil: Stalinismus a Sovětský svaz 1927–1939. II. Fenomén Stalina, možné alternativy vývoje sovětského typu socialismu a způsob jejich vyústění ve 30. letech; 89, 2003, 1, 97–120
335. VORÁČEK, Emil: Vznik, vývoj a praxe moci násilí v Sovětském svazu 1917–1939. Základní problémy a historiografie III.; 89, 2003, 2, 249–272
336. VORÁČEK, Emil: Kulminace teroru 1917–1939. Problém historiografického výkladu IV.; 89, 2003, 3, 379–403
337. VRÁBEL, Ferdinand: Medzi dvoma ohňami. K protizidovským pogromom na západnom Slovensku v závere roku 1918; 95, 2009, 4, 491–499
338. WANNER, Jan: Československo-egyptská zbrojní dohoda z roku 1955; 88, 2002, 1, 59–77
339. WAPIŇSKI, Roman: 1918–1945–1989: Přelomy nebo logika kontinuity dějinných změn; 86, 2000, 1, 85–92

LIDÉ A DOBA

340. BABKA, Lukáš: Návštěva Maxima Gorkého v Soloveckém koncentračním táboře; 88, 2002, 1, 129–147
341. BARON, Roman: Obraz Čechů v polské společnosti. Příklad Haliče; 95, 2009, 2, 279–288
342. BENÍK, Michal: Slovinsko-chorvatské teritoriální spory; 91, 2005, 4, 565–567
343. DANIEL, Ondřej: Válka v karikatuře a kresleném vtipu, Chorvatsko '92; 92, 2006, 3, 449–463
344. DEJMEK, Jindřich: Hubert Ripka: pozapomenutý list z historie moderní české slavistiky i československé diplomacie; 84, 1998, 4, 407–416

345. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: K setkání Konstantina Jirečka s Ernestem Deni-
sem; 93, 2007, 4, 587–595
346. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: Literární *topos* nebo historická realita? K úloze
literárních *topoi* v historiografii; 94, 2008, 2, 317–327
347. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: O Cařihradu, Francii a byzantských dějinách oči-
ma profesora Josefa Macúrka; 89, 2003, 4, 549–560
348. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: Od reorganizace k reorganizaci. Role časopisu
Byzantinoslavica ve vývoji české byzantologie v letech 1945–1970; 98, 2012,
1–2, 189–207
349. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: Osudy pražské byzantologie v době německé
okupace Československa; 93, 2007, 1, 149–159
350. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: Strasti a slasti Konstantina Jirečka na počátku je-
ho pobytu v Bulharsku (130 let od Jirečkova příchodu do Bulharska); 95,
2009, 1, 143–151
351. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: Svět akademií. Rodina Jirečkova, Josef Hlávka
a organizování české vědy (K 100. výročí úmrtí J. Hlávky); 94, 2008, 4, 645–
656
352. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: Tři ženy Ivana Asena II. (Příspěvek k prosopogra-
fi); 88, 2002, 3, 441–456
353. HAVLÍKOVÁ, Lubomíra: Ze života starých Slovanů: lázeň typu „sauna“ ve
zprávách středověkých arabsky píšících geografů; 91, 2005, 2, 309–319
354. CHROBÁK, Tomáš: Blížký cizinec Ernest Denis; 84, 1998, 4, 417–423
355. IRMANOVÁ, Eva: Diskuse kolem formy maďarského státu a volby preziden-
ta v roce 1946; 95, 2009, 3, 415–422
356. JAKOUBEK, Marek: Zastavení nad vztahem kultury, víry a konfese u vojvo-
dovských Čechů; 99, 2013, 3–4, 371–384
357. JANÁK, Dušan: Příběh petrohradského klenotníka. Z historie perzekucí
československých občanů v Sovětském svazu 1918–1939; 98, 2012, 3–4,
395–408
358. JURČIŠINOVÁ, Nadežda: Slováci na Národopisnej výstave československej
v Prahe roku 1895; 88, 2002, 4, 593–600
359. KALETA, Petr: Zapomenutý nadšenec myšlenky slovanské vzájemnosti
[František Řehoř]; 85, 1999, 2, 259–264
360. KISS, Csaba Gy.: Obraz národa v hymnách střední Evropy; 91, 2005, 3, 417–
424
361. KISS SZEMÁN, Róbert: Ján Kollár, velký kreátor; 91, 2005, 4, 557–563

362. KOSMAN, Marceli: Badatel o minulosti – Magister vitae (K 80. narozeninám Janusze Tazbira); 94, 2008, 3, 491–503
363. KOSMAN, Marceli: Slavista, medievalista, polyhistor (O Gerardovi Labudovi k jeho 90. narozeninám); 92, 2006, 2, 287–298
364. KRYL, Miroslav: Jiří Weil – intelektuál mezi Východem a Západem; 91, 2005, 2, 301–308
365. KUFNEROVÁ, Zlata: Československo v Deníku Georgiho Dimitrova, 1933–1947; 90, 2004, 2, 337–344
366. LAINOVÁ, Radka: Zapomenutý mír – brestlitevská mírová smlouva ze 3. března 1918; 85, 1999, 1, 101–111
367. LIPATOV, A. V.: Rusko. Univerzální a národní: dvojjedinnost procesu formování etnických jazyků a kultur v evropském civilizačním prostoru; 92, 2006, 4, 609–623
368. MAREK, Martin: Informačně-propagační cesta referenta Exportního ústavu československého Vincence Symona do Sovětského svazu; 92, 2006, 1, 149–160
369. MARTINEK, Libor: Nad paměťmi Henryka Jasiczka. Příspěvek k osobní a skupinové identitě polských obyvatel na českém Těšínsku; 95, 2009, 4, 545–559
370. MOULIS, Vladislav: Prezident E. Beneš v letech 1945–1948. I.; 90, 2004, 1, 163–175
371. MOULIS, Vladislav: Prezident E. Beneš v letech 1945–1948. II.; 90, 2004, 3, 491–504
372. NEVRLÝ, Mikuláš: Dialekt či nářečí ještě nedělá národnost; 87, 2001, 3, 381–384
373. NEVRLÝ, Mikuláš: Ukrajinský Sokrates [Hryhorij S. Skorovoda]; 88, 2002, 1, 149–152
374. PEKAŘ, Radovan: Milostné listy Karla Kramáře Naděždě Nikolajevně Abrikosové; 90, 2004, 1, 129–162
375. PELC, Martin: Působení českého odboru Slovinského alpského spolku. Z každodennosti česko-slovinských vztahů před rokem 1914; 94, 2008, 1, 151–167
376. PERNIŠ, Jaroslav: Alžběta Poľská (1305–1380), tretia manželka uhorského kráľa Karola Róberta z Anjou; 85, 1999, 3, 419–432
377. PERNIŠ, Jaroslav: Krásna a krutá bánova dcéra; 86, 2000, 2, 279–287
378. PERNIŠ, Jaroslav: Posledný výhonok anjouovských ľalíí; 86, 2000, 4, 567–575
379. PERNIŠ, Jaroslav: Prvá piastovská princezná v rodine uhorských Anjouovcov; 86, 2000, 4, 559–566

380. PLACHÝ, Jiří: Mezi Haličí, Vídní a Prahou. Prof. MUDr. Ivan Horbaczewski (1854–1942); 91, 2005, 1, 147–152
381. PRŮKOVÁ, Martina: Osudy Kramářovy vily ve Vysokém nad Jizerou; 90, 2004, 4, 637–655
382. ŘEZNÍK, Miloš: Jazyk jako projev raně novověkých identit: případ polských Prus (1454–1772); 86, 2000, 1, 157–167
383. SERAPIONOVA, Jelena: Hledání Kramářovy vily; 87, 2001, 1, 125–128
384. SOULEIMANOV, Emil: Několik poznatků k sociální antropologii Čečenců; 93, 2007, 4, 597–616
385. STELLNER, František: Dynastický faktor v ruské politice v prvních letech vlády Alžběty Petrovny; 86, 2000, 3, 413–439
386. STELLNER, František: Středoevropský vliv na školské reformy Kateřiny Veliké; 97, 2011, 3–4, 409–424
387. ŠATAVA, Leoš: Jazyk, etnicita a Lužičtí Srbové; 92, 2006, 2, 301–312
388. ŠAUR, Josef: A V. Florovskij (1884–1968); 91, 2005, 1, 131–146
389. ŠTEMBERK, Jan: Československo-polská turistická konvence 1925; 97, 2011, 1–2, 217–231
390. ŠVEC, Luboš: Herbert Adolphus Miller, psychóza útisku a středoevropská otázka; 93, 2007, 2, 289–320
391. TEJCHMAN, Miroslav: Bulharská okupace egejské Makedonie a západní Thrákie v letech druhé světové války (1941–1944); 89, 2003, 3, 431–439
392. TEJCHMAN, Miroslav: Nicolae Ceaușescu – vzestup a pád diktátora; 87, 2001, 2, 245–256
393. TEJCHMAN, Miroslav: Obnova československo-rumunských vztahů po druhé světové válce; 87, 2001, 4, 539–544
394. TEJCHMAN, Miroslav: Rumunská armáda na východní frontě – katastrofa u Stalingradu; 88, 2002, 4, 601–607
395. TEJCHMAN, Miroslav: Smrt generálního tajemníka; 88, 2002, 2, 295–303
396. TEJCHMAN, Miroslav: Socialistické země jihovýchodní Evropy v osmdesátých letech (cesta do krize); 93, 2007, 3, 429–448
397. VACULÍK, Jaroslav: Václav Vondrák – český Cavour? (K počátkům zahraničního odboje v Rusku 1914–1917); 84, 1998, 1, 105–120
398. VÁCHA, Dalibor: Čechoslováci v Dobružci. Sonda do každodenního života a vnímání vojáků na polozapomenuté frontě první světové války; 96, 2010, 1–2, 217–240

399. VÁCHA, Dalibor: Českoslovenští dobrovolci na cestě z Ruska do Francie. Severní cestou na západní frontu – sonda do válečné každodennosti; 99, 2013, 1–2, 187–215
400. VEBER, Václav: Kronšadt 1921; 84, 1998, 2, 225–231
401. VEBER, Václav: VIKŽEL (ministudie z počátků sovětských dějin); 87, 2001, 4, 533–538
402. VLČEK, Radomír: Alexandr A. Bezborodko – šedá eminence vlády ruské carevny Kateřiny II.; 89, 2003, 2, 289–303
403. VYDRA, Zbyněk: N. P. Ignatěv, I. S. Aksakov a Zemský sněm; 87, 2001, 1, 111–124
404. VYDRA, Zbyněk: Sergej Grigorjevič Svatikov (1880–1942): historik proti antisemitismu a bolševismu; 89, 2003, 1, 161–167
405. VYDRA, Zbyněk: Svatá družina: 1881–1883; 85, 1999, 4, 577–599
406. VYDRA, Zbyněk: V zajetí temných sil. Nikolaj Marko, antisemitismus a ruská radikální pravice; 96, 2010, 3–4, 457–472
407. ZOUFALÁ, Kateřina: Ruské poselstvo v Toskánsku roku 1656 (analýza pramene); 88, 2002, 2, 277–294

ZPRÁVY Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

408. AKADEMIK Mikuláš Nevrlý – 95-ročný. = *Roman, Michal*; 98, 2012, 1–2, 179–180
409. AKADEMIK Mikuláš Nevrlý – laureát mezinárodní ceny. = *Roman, Michal*; 92, 2006, 2, 284–285
410. ANTISEMITISMUS ve střední Evropě na přelomu 19. a 20. století. Protižidovské stereotypy v křesťanské společnosti [Pardubice, 17. 10. 2005]. = *Čadková, Anna*; 92, 2006, 1, 140
411. BALKANISTICKÝ kongres v Bukurešti [24.–28. 9. 1999]. = *Těchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 154–155
412. BALKANISTIKA (studia o jihovýchodní Evropě) v České republice a Slovenské republice [Brno, 13. 11. 2001]. = *Havlíková, Lubomíra*; 88, 2002, 1, 126–128
413. BRNĚNSKÉ symposium o současném Srbsku a problematice česko-srbských styků [23.–24. 4. 2007]. = *Steblík, Petr*; 93, 2007, 3, 427–428
414. BULHARISTA Josef Kolář jubuluje [60. narozeniny]. = *Dorovský, Ivan*; 87, 2001, 3, 377–378

415. ČESKOSLOVENSKO a krize demokracie ve střední Evropě ve 30. a 40. letech XX. století. Hledání východisek [Praha, 22.–23. 9. 2008]. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 1, 131–141
416. ČESKO-ruské vztahy na prahu 3. tisíciletí. Týden konferencí v Historickém ústavu. = *Němeček, Jan – Voráček, Emil*; 93, 2007, 1, 143–146
417. ČESKÝ archivář a historik Zdeněk Šamberger osmdesátiletý [Bibliografie PhDr. Zdeňka Šambergra, CSc.]. = *Kučera, Martin*; 90, 2004, 1, 110–123
418. ČEŠI a Poláci ve vztahu k Lužici [Opole, 18.–19. 11. 2004]. = *Bigl, Richard*; 91, 2005, 1, 128
419. DESNICOVA setkání 2012: jihoslovanští intelektuálové a válka (1939–1947) [Zadar, 14.–16. 9. 2012]. = *Šístek, František*; 99, 2013, 1–2, 179–182
420. DNI Milana Hodžu [Milan Hodža a integrácia strednej Európy]. = *Němeček, Jan*; 91, 2005, 3, 411–412
421. DOC. PhDr. Alena Zavadová, CSc. (1. srpna 1931 – 8. září 1998). = *Picková, Dana*; 84, 1998, 4, 406
422. DRUHÁ konference baltických studií v Evropě [Vilnius, 20.–23. 8. 1997]. = *Švec, Luboš*; 84, 1998, 1, 102
423. DVĚ století od vzniku pojmu „Balkánský poloostrov“ (1808–2008) [Sofie, 11.–12. 12. 2008]. = *Šístek, František*; 95, 2009, 2, 256–262
424. „EVROPA náš společný dům“. Mezinárodní bilancování výzkumu střední a východní Evropy: VII ICCEES World Congress (International Council for Central and East European Studies). Berlín, Německo, 25.–31. července 2005. = *Voráček, Emil – Hlavačka, Milan – Němeček, Jan*; 92, 2006, 1, 140–147
425. EVŽEN Topinka (15. 11. 1941 – 12. 6. 2011). = *Borák, Mečislav*; 97, 2011, 3–4, 406–408
426. FLORIN Constantiniu (1933–2012). = *Tejchman, Miroslav*; 98, 2012, 3–4, 391
427. HENRYK Batowski 1907–1999. = *Valenta, Jaroslav*; 85, 1999, 2, 258
428. HISTORICKÉ kolokvium o Bosně a Hercegovině v Ústí nad Labem [29.–30. 5. 2008]. = *Hladký, Ladislav*; 94, 2008, 3, 489–490
429. HISTORIE a paměť [Paříž, 29. 5. 2001]. = *Chrobák, Tomáš*; 87, 2001, 3, 380
430. HISTORIK polského parlamentarismu Jan Sereďyka (1928–2008). = *Pánek, Jaroslav*; 95, 2009, 1, 129–131
431. HOSPODÁŘSKÉ dějiny v České republice na počátku 21. století [Praha, 9. 11. 2007]. = *Šepták, Miroslav*; 94, 2008, 2, 309–312

432. IDEA národní fronty [Praha, 11. 12. 2003]. = *Irmanová, Eva*; 90, 2004, 1, 128
433. ILJAS Hadžibegović (27. 7. 1938 – 10. 2. 2010). = *Hladký, Ladislav*; 97, 2011, 1–2, 203–204
434. INTERDISCIPLINÁRNÍ konference o Bosně a Hercegovině na FHS UK [Praha, 24. 5. 2013]. = *Šístek, František*; 99, 2013, 3–4, 362–364
435. INTERPRETACE ruských revolucí. Brno, 26. října 2007. = *Marek, Martin*; 94, 2008, 1, 149–150
436. JAN Havránek 1928–2003. = *Vělek, Luboš*; 90, 2004, 1, 108–110
437. JAROMÍR Mikulka (25. 9. 1923 – 6. 1. 2009). = *Štástrný, Vladislav*; 95, 2009, 2, 254–256
438. JEHO meno vošlo do dejín (K 75. narodeninám akad. I. Dzjubu). = *Nevrlý, Mikuláš*; 92, 2006, 4, 607–608
439. JEŠTĚ jednou o Kašubech a Kašubsku v roce 2009. = *Szymikowski, Dariusz*; 97, 2011, 1–2, 212–213
440. K JUBILEU Richarda Pražáka [75. narozeniny]. = *Goněc, Vladimír*; 92, 2006, 1, 136–138
441. K NEDOŽITÝM 75. narozeninám spisovatele a překladatele Wilhelma Przeczka [7. 4. 1936 – 10. 7. 2006]. = *Martinek, Libor*; 97, 2011, 3–4, 401–403
442. K NEDOŽITÝM osmdesátinám docenta Lubomíra Havlíka. = *Vlček, Radomír – Hladký, Ladislav*; 91, 2005, 2, 299–300
443. K NEDOŽITÝM 90. narozeninám historičky Bohumily Zástěrové. = *Havlíková, Lubomíra*; 91, 2005, 1, 117–119
444. K VÝROČÍ L. S. Kiškina. = *Váček, Jiří*; 89, 2003, 1, 156–158
445. K ŽIVOTNÍMU jubileu Václava Vebera [70. narozeniny]. = *Babka, Lukáš*; 87, 2001, 4, 530–531
446. K ŽIVOTNÍMU jubileu prof. Michała Pułaského [70. narozeniny]. = *Friedl, Jiří – Němeček, Jan*; 92, 2006, 1, 133–136
447. K 120. výročí narození profesorky Milady Paulové (2. 11. 1891 – 17. 1. 1970). = *Havlíková, Lubomíra*; 97, 2011, 3–4, 397–401
448. KAMPANIA Polska 1939. Polityka – Społeczeństwo – Kultura [Varšava, 16.–17. 10. 2009]. = *Friedl, Jiří*; 96, 2010, 1–2, 209–210
449. KAŠUBOVÉ, Kašubsko a jejich dějiny. Výběr vědecké a populárně-vědecké literatury za rok 2009. = *Řezník, Miloš*; 97, 2011, 1–2, 204–211
450. KOLOKVIUM Československo a Gulag a zahájení výstavy Paradoxy 20. století [Praha, 18. 1. 2000]. = *Babka, Lukáš*; 86, 2000, 1, 155–156

451. KOLOKVIUM o moravské identitě [Brno, 28. 2. 2001]. = *Vlček, Radomír*; 87, 2001, 2, 241–242
452. KOLOKVIUM o ruské a ukrajinské národní identitě [Bratislava, 5. 4. 2001]. = *Vlček, Radomír*; 87, 2001, 2, 243–244
453. KOLOKVIUM o slovanské vzájemnosti [Praha, 11. 6. 1998]. = *Vlček, Radomír*; 84, 1998, 3, 317–318
454. KOLOKVIUM „Rusko-německé vztahy“ [Praha, 9. 11. 2004]. = *Stellner, František*; 91, 2005, 1, 120–124
455. KONFERENCE Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. = *Šebek, Jaroslav*; 84, 1998, 4, 405
456. KONFERENCE Evropské společenství národů v Brzegu [1.–2. 12. 2004]. = *Vaculík, Jaroslav*; 91, 2005, 1, 129
457. KONFERENCE mladých slavistů 2008 [Praha, 22.–23. 10. 2008]. = *Šafraťová, Jitka – Pragerová, Marija*; 95, 2009, 2, 267–270
458. KONFERENCE mladých slavistů 2009 [Praha, 4.–5. 11. 2009]. = *Pragerová, Marija*; 96, 2010, 1–2, 213–216
459. KONFERENCE „Německo-ruské vztahy. Politické, ekonomické a kulturní aspekty od raného novověku do 20. století“ [Praha, 24.–25. 11. 2005]. = *Škřivan, Aleš ml.*; 92, 2006, 2, 285–286
460. KONFERENCE o dějinách Bosny a Hercegoviny [Sarajevo, 4.–5. 11. 1999]. = *Hladký, Ladislav*; 86, 2000, 1, 153–154
461. KONFERENCE o problémech pohraničí [Varšava, 4. 10. 2004]. = *Vaculík, Jaroslav*; 91, 2005, 1, 119–120
462. KONFERENCE o Slovenském národním povstání [Banská Bystrica, 8.–10. 6. 1999]. = *Němeček, Jan*; 85, 1999, 4, 575–576
463. KONFERENCE o ukrajinské kulturní emigraci v meziválečném Československu [Praha, 12.–14. 10. 2005]. = *Lukáčová, Anastázia*; 92, 2006, 1, 138–140
464. KONFERENCE Slavistika [mailová diskusní konference, od ledna 2005]. = *Babka, Lukáš*; 91, 2005, 1, 130
465. KONFERENCE Slovensko a druhá světová vojna [Bratislava, 29.–31. 5. 2000]. = *Němeček, Jan*; 86, 2000, 3, 411–412
466. KONFERENCE T. G. Masaryk v roce 2012 [Praha, 6. 9. 2012]. = *Hrabcová, Jana*; 99, 2013, 1–2, 182–183
467. KONFERENCE v Bratislavě [26. 2. 2007]. = *Irmanová, Eva*; 93, 2007, 2, 288
468. KONFERENCE věnovaná životu a dílu Dmytra Antonovyče [Praha, 12.–14. 9. 2007]. = *Lukáčová, Anastázia*; 93, 2007, 4, 583–584

469. KONFERENCE Vítězové a poražení 1918–1945 [Vratislav, 4.–5. 5. 2005]. = *Vaculík, Jaroslav*; 91, 2005, 4, 552–553
470. KONFERENCE Výchova k budoucnosti [Vratislav, 17. 5. 2005]. = *Vaculík, Jaroslav*; 91, 2005, 4, 553
471. KONFERENCE „Zrod nové Evropy“. Versailles, St. Germain, Trianon a do-
tváření poválečného mírového systému [Praha, 8.–9. 6. 2010]. = *Harna, Jo-
sef*; 96, 2010, 3–4, 454–456
472. KONFERENCE „Život plný střetů“ [Praha, 29.–30. 4. 2008]. = *Hrabáková,
Marta*; 94, 2008, 3, 489
473. KRZYSZTOF Glass (1944–2000). = *Voráček, Emil*; 86, 2000, 2, 275–276
474. KULTURNÍ život československých legionářů v Rusku 1914–1920 [Praha,
9. 5. 2001]. = *Babka, Lukáš*; 87, 2001, 3, 378
475. LUŽIČTÍ Srbové, Češi a Poláci ve vzájemném sousedství [Praha, 7. 4. 2005]. =
Skála, Milan; 91, 2005, 2, 300
476. MALÁ vzpomínka: jaký byl Otto Sagner. = *Knoll, Adolf*; 97, 2011, 3–4,
404–405
477. MEZINÁRODNÍ bilancování výzkumu střední a východní Evropy: VI
ICCEES World Congress Tampere, Finsko, 29. července – 3. srpna 2000. =
Voráček, Emil; 86, 2000, 4, 549–558
478. MEZINÁRODNÍ konference České, slovenské a československé dějiny 20. sto-
letí II. [Hradec Králové, 7.–8. 3. 2007]. = *Štěpán, Jiří*; 93, 2007, 4, 579–580
479. MEZINÁRODNÍ konference o československém „únoru“ 1948 [Praha,
19.–21. 2. 1998]. = *Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 1, 103–104
480. MEDZINÁRODNÁ konferencia „Slovensko-poľské vzťahy 1937–1947“
[Spišská Belá, 3. 10. 2009]. = *Jakubec, Pavol*; 96, 2010, 1–2, 211–213
481. MEZINÁRODNÍ konference o dění v letech 1848/49–1918/19 ve střední
Evropě [Prešov, 11.–12. 11. 1998]. = *Vlček, Radomír*; 85, 1999, 1, 96–97
482. MEZINÁRODNÍ konference o územním revizionismu [Bern, 10.–12. 9.
2009]. = *Tejchman, Miroslav*; 95, 2009, 4, 543–544
483. MEZINÁRODNÍ setkání balkanistů [Brno, 25.–27. 5. 2005]. = *Havlíková,
Lubomíra*; 91, 2005, 3, 407–410
484. MEZINÁRODNÍ sjezd balkanistů [Tirana, 30. 8.–3. 9. 2004]. = *Tejchman,
Miroslav*; 90, 2004, 4, 629–633
485. MEZINÁRODNÍ sympozium Československo a Rumunsko v rámci ver-
sailleského systému [Praha, 2.–3. 10. 2003]. = *Chrobák, Tomáš*; 89, 2003, 4,
545–546

486. MEZINÁRODNÍ sympozium mladých balkanistů v Brně [23.–24. 5. 2001]. = *Hladký, Ladislav*; 87, 2001, 3, 379
487. MEZINÁRODNÍ vědecká konference k dvoustému výročí narození Františka Palackého [Praha, 14.–17. 6. 1998]. = *Šesták, Miroslav*; 84, 1998, 3, 319–320
488. MEDZINÁRODNÁ vědecká konferencia „Slovanství ve středoevropském prostoru. Iluze, deziluze a realita“ v Pardubicích [22.–24. 4. 2004]. = *Šmigel, Michal*; 90, 2004, 3, 487–490
489. MEZINÁRODNÍ vědecká konference T. G. Masaryk a Slované [Praha, 7.–8. 11. 2012]. = *Hladký, Ladislav – Hrabcová, Jana*; 99, 2013, 1–2, 183–185
490. MEZINÁRODNÍ workshop *Šedesát let poté...* Pamětníci řecké občanské války vzpomínají v interview studentů Univerzity Karlovy [Praha, 15.–16. 10. 2010]. = *Králová, Kateřina*; 97, 2011, 1–2, 214–216
491. MILAN Švankmajer (1928–2003). = *Hostička, Vladimír*; 89, 2003, 4, 538–541
492. MIROSLAV Šesták sedmdesátníkem. = *Vlček, Radomír*; 93, 2007, 4, 576–579
493. NANSENOVSKIJE čtenija 2008 – inspirativní pohledy na ruskou emigraci [Petrohrad, 27.–29. 10. 2008]. = *Babka, Lukáš*; 95, 2009, 1, 141–142
494. NOVÉ pohledy na historický proces opcie obyvatelů Československa do ZSSR v roce 1947. = *Šmigel, Michal*; 89, 2003, 4, 546–548
495. O BIELORUSKO-slovenských hodnotách [Banská Bystrica, 12. 11. 2004]. = *Roman, Michal*; 91, 2005, 4, 549–552
496. ODBORNÝ seminář „Střední Evropa a Rusko v 18. století. Ke vzájemným kulturním, politickým a hospodářským vztahům, ovlivňování a poznávání [Praha, 29. 10. 2003]. = *Stellner, František*; 90, 2004, 1, 123–125
497. ODEŠEL Marián Hronský [24. 8. 1940 – 3. 6. 2012]. = *Goněk, Vladimír*; 98, 2012, 3–4, 388–390
498. ODEŠEL Vladimír Hostička (1929–2006). = *Zilynskyj, Bohdan*; 93, 2007, 1, 147
499. ODEŠEL významný český medievista [doc. PhDr. Lubomír Havlík, DrSc.]. = *Štátný, Vladislav*; 86, 2000, 2, 277–278
500. ODEŠEL významný slavista Milan Kudělka (29. 11. 1922 – 27. 7. 2005). = *Štátný, Vladislav*; 91, 2005, 4, 547–549
501. O STUDIU ruských dějin v České republice. = *Veber, Václav*; 84, 1998, 3, 318

502. OSLAVY Ivana Franka v Bratislave [13. 9. 2006]. = *Nevrlý, Mikuláš*; 93, 2007, 1, 148
503. OSMDESÁT let Jaromíra Mikulky. = *Šťastný, Vladislav*; 89, 2003, 4, 536–538
504. OSMDESÁT let mezinárodního časopisu Byzantinoslavica (1929–2009). = *Havlíková, Lubomíra*; 95, 2009, 2, 262–267
505. PIOTR Godlewski (1. 1. 1929 – 3. 10. 2010). = *Vitová, Lenka*; 97, 2011, 3–4, 403–404
506. PhDr. Pavel Hradečný, CSc. (30. 10. 1938 – 17. 6. 2006). = *Tejchman, Miroslav*; 92, 2006, 4, 606–607
507. POLITICKÁ kultura v historii a v politologii. Zamyšlení u příležitosti jedné prezentace. [Prezentace knihy „Politická kultura: Německo – Česká republika = Politische Kultur: Deutschland – Tschechien“; Praha, 25. 5. 2005]. = *Voráček, Emil*; 91, 2005, 3, 413–416
508. POLITIKA vs. literatura ve stalinském Rusku 30. let [Praha, 11. 6. 2004]. = *Lipták, Tomáš*; 90, 2004, 4, 628–629
509. POMNÍK Ivanu Frankovi ve Vídni. = *Nevrlý, Mikuláš*; 85, 1999, 4, 574
510. PREZIDENTSKÉ dekrety v Berlíně [Berlín, 20. 12. 2005]. = *Němeček, Jan*; 92, 2006, 1, 148
511. PROF. PhDr. Vladimír Nálevka, CSc. (*21. 2. 1941 – †6. 6. 2010). = *Wanner, Jan*; 96, 2010, 3–4, 451–452
512. PROF. Gerard Labuda (28. 12. 1916 – 1. 10. 2010). = *Řezník, Miloš*; 97, 2011, 1–2, 198–202
513. PROFESOR Tadeusz Kisielewski (1939–2012). = *Borák, Mečislav*; 99, 2013, 1–2, 162–164
514. PROMÝŠLET Evropu dvacátého století [Brno, 19. 4. 2012]. = *Řeháková, Alexandra – Kadlec, Jaroslav*; 98, 2012, 3–4, 392–394
515. PROMÝŠLET Evropu dvacátého století podruhé [Brno, 10.–11. 4. 2013]. = *Hrabcová, Jana*; 99, 2013, 3–4, 365–366
516. PŘEDNÁŠKA Dr. Boruta Klabjana na FF UK, 14. dubna 2005. = *Houska, Ondřej*; 91, 2005, 3, 403–404
517. REFLEXE dějin Československa 1918–1948 v historiografii na počátku 3. tisíciletí [Praha, 5. 2. 2008]. = *Chrobák, Tomáš*; 94, 2008, 2, 312–316
518. REFLEXE politické linie Kominterny na přelomu 20.–30. let v materiálech německé sociální demokracie. Archiv der deutschen sozialen Demokratie, Friedrich Ebert Stiftung, Bonn (výzkumná zpráva) [17.–24. 9. 2007]. = *Voráček, Emil*; 93, 2007, 4, 580–583

519. ROK 1953 a Československo [České Budějovice, 17.–18. 4. 2013]. = *Vlčková Kryčerová, Lenka*; 99, 2013, 3–4, 358–360
520. ROK 2008 v Kašubsku. = *Szymikowski, Dariusz*; 95, 2009, 3, 412–414
521. ROZBITÍ nebo rozpad [Bratislava, 11.–12. 3. 2009]. = *Irmanová, Eva*; 95, 2009, 2, 270–278
522. RUSKO – výzva nebo hrozba [Praha, 27. 1. 2000]. = *Vlček, Radomír*; 86, 2000, 4, 558
523. „ŘECKÁ občanská válka po 60 letech“ [Praha, 5.–6. 10. 2007]. = *Králová, Kateřina*; 93, 2007, 4, 584–586
524. SEDMDESÁT let od založení Slovanského ústavu [Praha, 10.–11. 11. 1998]. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 85, 1999, 1, 97
525. SEDMDESÁTINY Vladislava Štastného. = *Hladký, Ladislav – Vlček, Radomír*; 84, 1998, 2, 223–224
526. SEMINÁŘ o ukrajinské státnosti [Praha, 1. 11. 2001]. = *Babka, Lukáš*; 88, 2002, 3, 436
527. SEMINÁŘ východoevropských dějin – ohlédnutí za dvěma roky existence [Praha, 4. 12. 2003]. = *Babka, Lukáš*; 90, 2004, 1, 125–126
528. SETKÁNÍ českých a rumunských historiků [Jasy, 21.–11. 9. 2001]. = *Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 1, 128
529. SLOVENSKÁ republika 1939–1945 očami mladých historikov IV. [Banská Bystrica, 14.–15. 4. 2005]. = *Neupauer, František – Uhrin, Marián*; 91, 2005, 3, 404–407
530. SLOVENSKO-ukrajinská spoločnosť. = *Nevrlý, Mikuláš*; 88, 2002, 4, 592
531. SOCIÁLNÍ stát – naše minulost, naše současnost (O mezinárodní konferenci Teorie a praxe sociálního státu v Evropě ve 20. století. Cesty k sociálnímu státu) [Praha, 14.–16. 11. 2011]. = *Zudová-Lešková, Zlatica*; 98, 2012, 1–2, 181–186
532. SPOLEČNÝ projekt českých a slovinských historiků [Češi a Slovinci. Komparativní studium vzájemných vztahů v dějinách střední Evropy, 2001–2003]. = *Hladký, Ladislav*; 90, 2004, 4, 633–635
533. SPOLEČENSKÉ a odborné připomenutí 1150. výročí příchodu cyrilometodějské misie na Velkou Moravu. = *Šebek, Jaroslav*; 99, 2013, 3–4, 366–369
534. SRBSKO-černoohorské vztahy v 19. a 20. století [Praha, 6. 5. 2004]. = *Chrobák, Tomáš*; 90, 2004, 3, 490
535. STATUS quo Jozef Jablonický (3. január 1933 – 7. december 2012). = *Zudová-Lešková, Zlatica*; 99, 2013, 1–2, 165–178

536. STUDENTSKÁ česko-polská konference v Pardubicích [18.–20. 4. 2002]. = *Vojtěchovský, Ondřej*; 88, 2002, 3, 439–440
537. SYMPOZIUM k výročí 85 let od navázání diplomatických vztahů mezi Rumunskem a Československem [Bukurešť, 20. 9. 2004]. = *Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 4, 635–636
538. SYMPOZIUM „Model ‚Evropa‘ a modernizace střední a jihovýchodní Evropy“ [22.–24. 10. 2005]. = *Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 4, 555–556
539. UNIV. prof. PhDr. Jaroslav Valenta, DrSc. (*27. 10. 1930 – †23. 2. 2004). = *Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 2, 335–336
540. UNDER Eastern Eyes: Travel Writing from Eastern Europe and the Balkans [Sofie, 19.–21. 3. 2005]. = *Šístek, František*; 91, 2005, 3, 402–403
541. USTAVENÍ Českého národního komitétu pro střeoevropská a výchoevropská studia [21. 3. 2001]. = *Švec, Luboš*; 87, 2001, 2, 244
542. VĚDECKÝ seminář v Malé Skále – „Neznámá“ druhá republika [14.–15. 5. 2009]. = *Friedl, Jiří*; 95, 2009, 4, 542–543
543. VLADIMÍR Clementis – politik a diplomat [Bratislava, 28. 5. 2002]. = *Němeček, Jan*; 88, 2002, 3, 438
544. VLADIMÍR Konstantinovič Volkov (1930–2005). = *Voráček, Emil*; 92, 2006, 1, 130–133
545. VLADISLAV Moulis odešel (29. 8. 1931 – 10. 1. 2006). = *Veber, Václav*; 92, 2006, 1, 127–130
546. VOJENSKÁ témata na akademické půdě (zpráva o konferenci) [Praha, 5. 12. 2006]. = *Kostková, Pavlína*; 93, 2007, 2, 286–287
547. VÝBĚR prací T. G. Masaryka v ruštině. = *Voráček, Emil*; 89, 2003, 3, 428–430
548. VÝROČÍ ruské pomocné akce. Konference a výstava Ruská pomocná akce: historie, význam, dědictví, Praha, 4. a 5. října 2011. = *Lukáčová, Anastázia*; 98, 2012, 1–2, 186–188
549. VÝROČNÍ zasedání Společnosti pro výzkum východní a střední Evropy [Praha, 11. 1. 2001]. = *Babka, Lukáš*; 87, 2001, 1, 110
550. VÝROČNÍ zasedání Společnosti pro výzkum východní a střední Evropy v ČR a III. seminář výchoevropských dějin [Praha, 26. 3. 2002]. = *Babka, Lukáš*; 88, 2002, 3, 437
551. VÝSTAVA o Františku Václavu Marešovi [Praha, 14. 11. 2012 – 4. 1. 2013]. = *Hrabáková, Marta*; 99, 2013, 1–2, 185–186
552. VZPOMÍNKA na Marinu Jurjevnu Dostal (1947–2011). = *Voráček, Emil – Vlček, Radomír*; 98, 2012, 3–4, 385–387

553. VZPOMÍNKA na 100. výročí smrti Jana Gebauera [Praha, 10. 5. 2007]. = *Kučera, Martin*; 93, 2007, 3, 428
554. „WĘGRY i dookoła Węgier...“ [Kraków, 12.–13. 12. 2003]. = *Němeček, Jan*; 90, 2004, 1, 127
555. ZÁPAD a Východ v polské politické kultuře [Kliczków, 20.–21. 12. 2004]. = *Vaculík, Jaroslav*; 91, 2005, 1, 129
556. ZASEDÁNÍ česko-rumunské komise historiků [Jasy, 22. 9. 2005]. = *Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 4, 555
557. ZASEDÁNÍ česko-ruské komise historiků a archivářů. Kulatý stůl na téma „Rusko-český dialog (1945, 1968, 1989–1991)“; Moskva, 7. 11. – 14. 11. 2004. = *Voráček, Emil*; 91, 2005, 1, 124–128
558. ZA ZDENKOU Veselou-Přenosilovou (30. 9. 1930 – 4. 3. 1998). = *Havlíková, Lubomíra*; 85, 1999, 3, 417–418
559. ZEMŘEL historik renesančního záběru: Hans Lemberg (*28. 4. 1933 – †3. 12. 2009). = *Švec, Luboš*; 96, 2010, 3–4, 452–454
560. ZEMŘEL Zdeněk Sládek (1926–2003). = *Moulis, Vladislav*; 89, 2003, 2, 286–288
561. ŽIVOTNÍ jubileum Miroslava Tejchmana [70. narozeniny]. = *Hladký, Ladislav*; 94, 2008, 2, 306–309
562. ŽIVOTNÍ jubileum PhDr. Vladimíra Hostičky CSc. [70. narozeniny]. = *Švankmajer, Milan*; 85, 1999, 4, 573–574
563. ŽIVOTNÍ jubileum Zdenka Šimečka [80. narozeniny]. = *Hladký, Ladislav – Vlček, Radomír*; 95, 2009, 1, 127–128
564. II. česko(slovensko)-polské historické bienále [Pardubice, 23.–24. 4. 2013]. = *Binar, Aleš*; 99, 2013, 3–4, 360–361
565. III. MEZINÁRODNÍ fórum Ukrajinců [Kyjev, 18.–20. 8. 2001]. = *Nevrlý, Mikuláš*; 88, 2002, 2, 276
566. IV. KONGRES Mezinárodní asociace ukrajinců [Oděsa, 26.–29. 8. 1999]. = *Nevrlý, Mikuláš*; 85, 1999, 3, 418
567. V. MEZINÁRODNÍ konference k otázce hospodářsko-kulturních faktorů v transformaci východní Evropy, Brémy 12.–13. 12. 2002. = *Voráček, Emil*; 89, 2003, 1, 158–160
568. VI. KONFERENCE baltických studií – Pobaltská cesta v Evropě. Revoluce a evoluce [Riga, 17.–19. 6. 2005]. = *Švec, Luboš*; 91, 2005, 4, 553–555
569. IX. ZASEDÁNÍ Stálé společné česko-polské komise pro humanitní vědy ve Vratislavi [8.–11. 10. 2001]. = *Výkoulal, Jiří*; 87, 2001, 4, 532

570. XIII. VÝCHODNÍ letní škola Varšavské univerzity. = *Baron, Roman*; 89, 2003, 4, 541–544
571. XV. mezinárodní sjezd slavistů v Minsku [20.–27. 8. 2013]. = *Hladký, Ladislav*; 99, 2013, 3–4, 369–370
572. 70. ROKOV ukrajinského gymnázia v Prešove. = *Nevrlý, Mikuláš*; 93, 2007, 2, 287
573. 125 rokov NTŠ – Ševčenkovej vedeckej spoločnosti [Lvov, 27.–30. 10. 1998]. = *Nevrlý, Mikuláš*; 85, 1999, 1, 99–100

RECENZE

574. ABLONCZY, Balázs: Teleki Pál. Budapešť 2005. = *Pejša, Robert*; 92, 2006, 1, 110–119
575. AD HONOREM Josef Polišínský 1915–2001. Olomouc 2007. = *Kučera, Martin*; 93, 2007, 3, 417–419
576. ÁDÁM, Magda – ORMOS, Mária (eds.): Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről. 1918–1919. Budapest 1999. [Francouzské diplomatické dokumenty o dějinách Karpatské kotliny 1918–1919.] = *Irmanová, Eva* (Maďarské výbory dokumentů k jednání pařížské mírové konference (1919–1920)); 86, 2000, 1, 117–121
577. ÁDÁM, Magda: Ki volt valójában Edvard Beneš? Budapest 2009. [Kdo byl ve skutečnosti Edvard Beneš?] = *Irmanová, Eva* (Maďarská historiografie k Benešovi); 99, 2013, 1–2, 136–140
578. ADRIĆ, Iris – ARSENJEVIĆ, Vladimir – MATIĆ, Djordje (eds.): Leksi-kon yu mitologije. Beograd 2004. = *Chrobák, Tomáš*; 91, 2005, 2, 294–295
579. AGIČIĆ, Damir: Hrvatsko-češki odnosi na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće. Zagreb 2000. = *Vojtěchovský, Ondřej*; 89, 2003, 1, 143–146
580. AHONEN, Pertti – CORNI, Gustavo – KOCHANOWSKI, Jerzy – SCHULZE, Rainer – STARK, Tamás – STELZL-MARX, Barbara: People on the Move. Forced Population Movements in Europe in the Second World War and Its Aftermath. Oxford – New York 2008. = *Marek, Martin*; 97, 2011, 3–4, 391–393
581. ALEKSOV, Bojan: Religious Dissent between the Modern and the National – Nazarenes in Hungary and Serbia 1850–1914. Wiesbaden 2006. = *Beneš, Samuel*; 95, 2009, 1, 83–85

582. ALEXANDER, Manfred: Kleine Geschichte Polens. Stuttgart 2003. = *Valenta, Jaroslav* (Kapesní dějiny Polska); 89, 2003, 4, 522–523
583. ALTE, Rüdiger: Die Aussenpolitik der Tschechoslowakei und die Entwicklung der internationalen Beziehungen 1946–1947. München 2003. = *Prokš, Petr*; 92, 2006, 1, 90–94
584. AMANŽOLOVA, D. A. (ed.): Jevrejskije pogromy v Rossijskoj imperii. 1900–1916 gg. Sbornik dokumentov. Moskva 1998. = *Vydra, Zbyněk*; 87, 2001, 2, 227–229
585. AMBICIÓZNA ukrajinská encyklopédia. = *Nevrly, Mikuláš*; 89, 2003, 2, 281–283
586. ANDREW, Christopher – MITROCHIN, Vasilij: Neznámé špionážní operace KGB. Mitrochinův archiv. Praha 2001. = *Vydra, Zbyněk*; 88, 2002, 3, 419–421
587. ANDRIJAŠEVIĆ, Živko M.: Nacrt za ideologiju jedne vlasti. Bar 1999. = *Šístek, František*; 88, 2002, 2, 267–270
588. ANTONIĆ, Slobodan: Zarobljena zemlja. Srbija za vlade Slobodana Miloševića. Beograd 2002. = *Eichler, Patrik*; 92, 2006, 4, 596–601
589. AREL, Dominique – RUBLE, Blair A. (eds.): Rebounding Identities. The Politics of Identity in Russia and Ukraine. Washington 2006. = *Kopajová, Zuzana*; 94, 2008, 1, 110–112
590. ASCHER, Abraham: Stolypin P. A. The Search for Stability in Late Imperial Russia. Stanford 2001. = *Vydra, Zbyněk*; 89, 2003, 4, 511–513
591. BABKA, Lukáš – ZOLOTAREV, Igor (eds.): Russkaja akcija pomošči v Českoslovakii. Istorija, značenije, nasledije. Praga 2012. = *Brummer, Alexandr* (Ruská akce pod drobnohledem); 99, 2013, 1–2, 151–153
592. BADE, Klaus J. – EMMER, Pieter C. – LUCASSEN, Leo – OLTMER, Jochen (eds.): The Encyclopedia of Migration and Minorities in Europe. From the 17th Century to the Present. Cambridge 2011. = *Jireček, Miroslav*; 98, 2012, 3–4, 351–354
593. BAĐURÍK, Jozef: Slovensko v zápase Ferdinanda I. o uhorskú korunu (1526–1532). Bratislava 1998. = *Marečková, Marie*; 84, 1998, 2, 213–214
594. BARTOŇKOVÁ, Dagmar – HAVLÍK, Lubomír – MASAŘÍK, Zdeněk – VEČERKA, Radoslav (eds.): Magnae Moraviae fontes historici. Prameny k dějinám Velké Moravy. I. Annales et chronici. Brno 2008. = *Havlíková, Lubomíra* (Když dva dělají totéž, není to totéž...); 95, 2009, 4, 527–531

595. BEČVÁŘOVÁ, Martina: České kořeny bulharské matematiky. Praha 2009. = *Černý, Marcel*; 96, 2010, 1–2, 199–205
596. BEDNAREK, Stefan (ed.): Nim będzie zapomniana. Szkice o kulturze PRL-u. Wrocław 1997. = *Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 251–259
597. BENEŠ, Jan: Zločin genocidy. Litva v drtivém objetí velkého bratra SSSR, 1939–1953. Praha 2001. = *Babka, Lukáš*; 88, 2002, 1, 112–116
598. BERDINSKICH, Viktor A.: Remeslo istorika v Rossii. Moskva 2009. = *Šaur, Josef* (Svrázny úvod do studia dějepisu v ruském podání); 96, 2010, 3–4, 421–422
599. BERĎAJEV, Nikolaj: Vlastní životopis. Olomouc 2005. = *Dofková, Petra*; 93, 2007, 3, 409–411
600. BERKES, Tamás (ed.): Bohemia et Hungaria. Tanulmányok a cseh-magyar irodalmi kapcsolatok köréből. Budapest 1998. [Studie z okruhu česko-maďarských literárních vztahů.] = *Šmerda, Milan*; 85, 1999, 2, 221–222
601. BERNARD, Antonia: Petite histoire de la Slovénie. Paris 1996. = *Chrobák, Tomáš*; 86, 2000, 1, 115–117
602. BESTRY, Jerzy: Służba konsularna Drugiej Rzeczypospolitej w Czechosłowacji. Wrocław 2005. = *Baran, Ivo – Friedl, Jiří*; 93, 2007, 1, 126–128
603. BĚLOŠEVSKÁ, Ljubov – SLÁDEK, Zdeněk (eds.): Karel Kramář. Studie a dokumenty k 65. výročí jeho úmrtí. Praha 2003. = *Marek, Martin*; 90, 2004, 2, 330–332
604. BIEBER, Florian: Bosna i Hercegovina poslije rata: politički sistem u podjeljenom društvu. Sarajevo 2008. = *Žila, Ondřej*; 97, 2011, 1–2, 179–185
605. BOJKO, Olexandr – GONĚC, Vladimír: Nejnovější dějiny Ukrajiny. Brno 1997. = *Vorel, Stanislav*; 84, 1998, 2, 211–213
606. BORÁK, Mečislav a kol.: Perzekuce občanů dnešní České republiky v SSSR. Sborník příspěvků. Praha 2003. = *Marek, Martin*; 91, 2005, 1, 112–114
607. BOROS, Ferenc: A magyar-szlovák kérdés történeti kontextusban. Budapest 2011. [Maďarsko-slovenská otázka v historickém kontextu]. = *Irmanová, Eva*; 99, 2013, 3–4, 351–354
608. BOUČEK, Jaroslav: Jan Slavík: příběh zakázaného historika. Jinočany 2002. = *Holát, Pavel* (K portrétu historika Jana Slavíka); 91, 2005, 4, 523–529
609. BOUKOVSKY, Vladimir: Jugement à Moscou. Un dissident dans les archives du Kremlin. Paris 1995. = *Sládek, Zdeněk* (Perestrojka v archivu ÚV v Lubjance); 85, 1999, 1, 85–90

610. BRANKOVIĆ, Tomislav: Protestantske zajednice u Jugoslaviji. Društveni i politički aspekti delovanja. Niš – Beograd 2006. = *Beneš, Samuel*; 95, 2009, 1, 86–88
611. BREMER, Thomas: Kreuz und Kreml. Kleine Geschichte der orthodoxen Kirche in Russland. Freiburg im Breisgau 2007. = *Cingerová, Nina*; 95, 2009, 4, 537–539
612. BROD, Toman: Ještě že člověk neví, co ho čeká. Života běh mezi roky 1929–1989. Praha 2007. = *Kopřivová, Lenka*; 95, 2009, 3, 405–407
613. BROVKIN, Vladimir: Russia after Lenin. Politics, Culture & Society, 1921–1929. London – New York 1998. = *Vydra, Zbyněk*; 85, 1999, 4, 541–543
614. BRUNNBAUER, Ulf (ed.): (Re)Writing History. Historiography in South-east Europe after Socialism. Münster 2004. = *Fantlová, Tereza*; 94, 2008, 3, 467–470
615. BRUSKI, Jan Jacek: Między prometeizmem i Realpolitik. II Rzeczpospolita wobec Ukrainy Sowieckiej 1921–1926. Kraków 2010. = *Jakubec, Pavol*; 97, 2011, 1–2, 160–164
616. BRUSKI, Jan Jacek – MAUR, Eduard – PUŁASKI, Michał – VYKOUKAL, Jiří (eds.): Procesy transformacyjne w Polsce i Czechosłowacji/Czechach po roku 1989. Wrocław 2005. = *Patek, Artur*; 91, 2005, 3, 398–399
617. BUBENÍKOVÁ, M. (ed.): Russia in Czech Historiography. Studies published by the Prague Group of Russian History Specialists on the occasion of the birthdays of Group members Zdeněk Sládek (75 years), Vladislav Moulis (70 years) and Václav Veber (70 years). / Rusko v české historiografii. Sborník Pražské skupiny historiků ruských dějin u příležitosti jubileí Zd. Sládka (75 let), Vl. Moulise (70 let) a V. Vebera (70 let). Praha 2002. = *Valenta, Jaroslav* (Cizojazyčný sborník o Rusku v českém dějepisectví); 88, 2002, 3, 424–429
618. BUDZYŃSKI, Zdzisław: Kresy południowo-wschodnie w drugiej połowie XVIII wieku, I–III. Przemyśl – Rzeszów 2005, 2006, 2008. = *Kaleta, Petr* (Zdařilá syntéza o demografické situaci jihovýchodních „kresů“ na konci 18. století); 98, 2012, 3–4, 374–378
619. BURAS, Piotr – MAJEWSKI, Piotr M. (eds.): Pamięć wypędzonych. Grass, Beneš i środkowoeuropejskie rozrachunki. Warszawa 2003. = *Valenta, Jaroslav* (Antologie polské, české a německé publicistiky o odsunu a Centru proti vyhánění); 89, 2003, 4, 519–521

620. CABAN, Peter: Banskobystrická diecéza a boj proti alkoholizmu v spolkoch striclivosti. Banská Bystrica-Badín 2005. = *Križanová, Andrea*; 91, 2005, 3, 400–401
621. CABAN, Peter: V službe oltáru i Božiemu ľudu. Život a dielo Kňaza Ondreja Cabana (1813–1860). Banská Bystrica-Badín 2005. = *Pekná, Beata* (Chváliť nám treba múdrych mužov...); 91, 2005, 3, 399–400
622. CABANES, Pierre (ed.): Histoire de l'Adriatique. Paris 2001. = *Šístek, František*; 91, 2005, 3, 392–393
623. CARRERE, d'Encausse Hélène: Nikolaus II. Das Drama des letzten Zaren. Wien 1998. = *Vl ek, Radom ir*; 86, 2000, 4, 542–545
624. CASULA, Francesco Cesare: A Third Approach to History. Pisa 1997. = *Hroch, Miroslav*; 86, 2000, 2, 259–260
625. CREUZBERGER, Stefan – MANNTEUFEL, Ingo – STEINIGER, Alexander – UNSER, Jutta (eds.): Wohin steuert die Osteuropaforschung. Eine Diskussion. Köln 2000. = *Vl ek, Radom ir*; 87, 2001, 3, 349–351
626. CRNOVRŠANIN, Harun – SADIKOVIĆ, Nuro: Sandžak – porobljena zemlja. (Bosna, Sandžak i Kosovo kroz historiju.) Neu Isenburg 2001. = *Šístek, František*; 89, 2003, 1, 135–143
627. CRVENKOVSKI, Krste – TOMOVSKI, Mir e: Zarobena vistina. Skopje 2003. = *Pelik an, Jan*; 92, 2006, 3, 433–437
628. CYGANKOV, Dmitrij A.: Professor V. I. Gerje i jeho u eniki. Moskva 2010. = *Šaur, Josef* (Dvě nov e monografie k ruským dějinám dějepisectví); 99, 2013, 1–2, 130–132
629. ČAPKA, František – SLEZÁK, Lubomír – VACULÍK, Jaroslav: Nov e osídlení pohrani i  esk ych zemí po druhé světové válce. Brno 2005. = *Baron, Roman*; 92, 2006, 4, 594–596
630. ČERNÝ, Jan (ed.): Novostrašeck a kronika Václava Preinheltra z let 1801–1834 a další p ism ack e texty z přelomu 18. a 19. století. Nov e Strašecí 2008. = *Hubený, David*; 95, 2009, 1, 88–91
631. ČERNÝ, Marcel – GRIGOROV, Dobromir (eds.): Úloha  esk e inteligence ve společenském žitov e Bulharska po jeho osvobození – Рoлята на чешката интелегенция в обществения живот на следосвобожденска Б ългария. Praha 2008. = *Vosm ikov a, Nikol*; 97, 2011, 3–4, 384–386
632. ČESKÉ a slovenské vplyvy na kultúrny vývoj Srbska koncom 19. storočia. [Komentář ke kapitole „Kulturní vývoj v samostatném Srbsku“, in: Pelikán, Jan a kol.: Dějiny Srbska. Praha 2005.] = *Paštrn akov a, Iva*; 94, 2008, 2, 294–298

633. ČIRKOVIĆ, Sima: O istoriografiji i metodologiji. Beograd 2007. = *Blebová, Lenka*; 96, 2010, 3–4, 401–404
634. DALY, Jonathan W.: Autocracy under Siege: Security Police and Opposition in Russia, 1866–1905. DeKalb 1998. = *Vydra, Zbyněk* (Carská policie s odstupem jednoho století); 87, 2001, 4, 520–523
635. DAMLJANOVIĆ, Tanja: Česko-srpske arhitektonske veze 1918–1941. Beograd 2004. = *Vojtěchovský, Ondřej* (Nad knihou o česko-srbských vztazích v meziválečné moderní architektuře); 93, 2007, 2, 249–254
636. DANIŠ, Miroslav – NEVRLÝ, Mikuláš: Ivan Franko. Život a dielo (1856–1916). Prešov 2009. = *Roman, Michal* (Nové slovo o Ivanovi Frankovi); 95, 2009, 3, 403–405
637. DANON, Oskar: Ritmovi nemira. Sarajevo 2005. = *Pelikán, Jan*; 95, 2009, 1, 77–80
638. DAUKANTAS, Simonas: Laiškai Teodorui Narbutui. Epistolonis dialogas. Vilnius 1996. = *Řezník, Miloš*; 86, 2000, 1, 109–111
639. DAVIES, Sarah: Popular Opinion in Stalin's Russia: Terror, Propaganda and Dissent, 1934–1941. Cambridge 1997. = *Vydra, Zbyněk*; 87, 2001, 1, 90–92
640. DAVIES, Norman: Serce Europy. Krótka historia Polski. Londyn 1995. = *Valenta, Jaroslav* (Srdce Evropy); 84, 1998, 1, 87–88
641. DEJMEK, Jindřich – KOLÁŘ, František (eds.): Dokumenty československé zahraniční politiky A/3/1, 2 – Československá zahraniční politika a vznik Malé dohody 1920–1921. Svazek I, II. Praha 2004. = *Novák, Petr*; 92, 2006, 4, 591–594
642. DEJMEK, Jindřich: Historik v čele diplomacie: Kamil Krofta. Studie z dějin československé zahraniční politiky v letech 1936–1938. Praha 1998. = *Tejchman, Miroslav*; 85, 1999, 1, 95–96
643. DEJMEK, Jindřich: Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie od zrodu První republiky po konferenci v Mnichově (1918–1938). Praha 2003. = *Houska, Ondřej*; 90, 2004, 2, 313–317
644. DEMBY, Stefan: Z Warszawy. Korespondencje do miesięcznika „Slovanský přehled“ w Pradze w latach 1898–1914. Warszawa 1997. = *Valenta, Jaroslav* (Korespondence z Varšavy pro Slovanský přehled do roku 1914); 85, 1999, 1, 81–83
645. DIETRICH, Ute – WINKLER, Martina (Hgs.): Okzidentbilder. Konstruktionen und Wahrnehmungen. Leipzig 2000. = *Řezník, Miloš*; 88, 2002, 1, 89–91

646. DÍLO Jana Kucharzewského o Rusku 19. století. Od Białego Caratu do Czerwonego. = *Sládek, Zdeněk*; 86, 2000, 4, 521–530
647. DOKUMENTALNAJA istorija obrazovanija mnogonacionalnogo gosudarstva Rossijskogo. Knihá pervaja: Rossija i Severnyj kavkaz v XVI–XIX vekach. Moskva 1998. = *Vlček, Radomír*; 86, 2000, 4, 545–547
648. ДОРОШЕНКО-ТОВМАЦЬКИЙ, Б.: СИМОН ПЕТЛЮРА. ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ. Київ 2005. = *Nevrlý, Mikuláš*; 94, 2008, 3, 481–482
649. DOUBEK, Vratislav: T. G. Masaryk a česká slovanská politika 1882–1910. Praha 1999. = *Vlček, Radomír*; 87, 2001, 1, 94–96
650. DRAGOVIĆ-SOSO, Jasna: „Saviours of the Nation“. Serbia's Intellectual Opposition and the Revival of Nationalism. London 2002. = *Šístek, František*; 89, 2003, 3, 412–415
651. DRŠKA, Václav – PÍCKOVÁ, Dana: Dějiny středověké Evropy. Praha 2004. = *Těra, Michal*; 91, 2005, 2, 296–298
652. DUFEK, Vladimír: Doplnky k dějinám volyňských Čechů I. Praha 2003. = *Vaculík, Jaroslav*; 91, 2005, 4, 538–539
653. DULEBA, Alexander: Ukrajina a Slovensko. Bratislava 2000. = *Nevrlý, Mikuláš*; 88, 2002, 4, 571–574
654. DULEBA, Alexander a kol: Zakarpatsko. Bratislava 1995. = *Kaloušková, Světlana*; 84, 1998, 1, 93–96
655. DULLINOVÁ, Sabine: Stalinovi diplomaté v Evropě 1930–1939. Praha 2004. = *Petrušálek, Jan*; 92, 2006, 3, 438–439
656. DVA ukrajinské epochálne romány. [СОКІА, Артем: Аглая; ХВИЛЬОВИЙ, Микола: Вальдшнепи] = *Nevrlý, Mikuláš*; 96, 2010, 3–4, 411–413
657. DYMARSKI, Mirosław: Stosunki wewnętrzne wśród polskiego wychodźstwa politycznego we Francji i w Wielkiej Brytanii 1939–1945. Wrocław 1999. = *Valenta, Jaroslav* (Politické dějiny polské emigrace let 1939–1945); 85, 1999, 4, 558–560
658. DZJUBA, Ivan: „Kavkaz“ Tarasa Ševčenko. Na foně nepřechodjaščego. K 150-letiju so dnja napisanija poemy „Kavkaz“. Kiiv 1996. = *Vlček, Radomír*; 86, 2000, 4, 536–539
659. DZJUBA, Ivan: Miž kulturoju i politikoju. Kyjev 1999. = *Nevrlý, Mikuláš*; 85, 1999, 4, 544–545
660. ENCYKLOPEDIA Szczecina. Tom 1 (A-O) – 2 (P-Ż). Szczecin 1999–2000. = *Řezník, Miloš*; 87, 2001, 4, 527–529

661. ENGEL, Barbara Alpern: Women in Russia 1700–2000. New York 2004. = *Vydra, Zbyněk*; 93, 2007, 1, 130–133
662. ERICKSON, Carolly: Kateřina Veliká. Ostrava 1997. = *Stellner, František*; 84, 1998, 4, 385–387
663. EVANS, James: Great Britain and the Creation of Yugoslavia. Negotiating Balkan Nationality and Identity. London – New York 2008. = *Šístek, František* (Britský diskurz o vzniku Jugoslávie: debaty, koncepce, stereotypy); 95, 2009, 4, 515–521
664. FARALDO, José M.: Europe, Nationalism, Communism. Essays on Poland. Frankfurt/M. – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Wien 2008. = *Jakubec, Pavol*; 96, 2010, 3–4, 408–411
665. FEJTÖ, François: Hongrois et Juifs. Histoire millénaire d'un couple singulier (1000–1997). [Maďari a Židé. Tisícileté dějiny jedinečného páru (1000–1997)]. Paris 1997. = *Měšťan, Antonín* (Maďari a Židé); 84, 1998, 3, 303–305
666. FEJTÖ, François: Rekviem za mrtvou říši. O zkáze Rakouska-Uherska. Praha 1998. = *Valenta, Jaroslav* (Spiklenci, zednáři a svedení diplomati); 85, 1999, 2, 247–251
667. FELCMAN, Ondřej – SEMOTANOVÁ, Eva: Kladsko. Proměny středoevropského regionu. Historický atlas. Hradec Králové – Praha 2005. = *Krafl, Pavel*; 92, 2006, 2, 276–278
668. FERGUSON, Niall: Nešťastná válka. Praha 2004. = *Prokš, Petr*; 91, 2005, 4, 531–533
669. FERGUSON, Niall (ed.): Virtual History. Alternatives and Counterfactuals. London 1998. = *Mouliš, Vladislav* (Úvahy o alternativních dějinách); 85, 1999, 1, 90–92
670. FERIANCOVÁ, Alena: (Ne)nájdená bezpečnost. Československo, Německo a úpravy mezinárodního systému v Evropě 1922–1926. Nitra 2010. = *Prokš, Petr*; 98, 2012, 1–2, 146–147
671. FIC, Victor M.: The Rise of the Constitutional Alternative to Soviet Rule in 1918. Provisional Governments of Sibiria and Al-Russia: The Quest for Allied Intervention. Part I., Part II. New York 1998. = *Sládek, Zdeněk*; 86, 2000, 3, 391–395
672. FIGES, Orlando: Natašin tanec. Kulturní historie Ruska. Praha – Plzeň 2004. = *Šaur, Josef*; 91, 2005, 2, 287–288
673. FIREWICZ, Andrzej: Litwa po raz drugi. Toruń 2001. = *Švec, Luboš*; 90, 2004, 2, 326–327

674. FISCHER, Bernd J.: Albania at War 1939–1945. London 1999. = *Šístek, František*; 89, 2003, 3, 407–409
675. FITZPATRICK, Sheila: Everyday Stalinism. Ordinary Life in Extraordinary Times: Soviet Russia in the 1930s. Oxford 1999. = *Vydra, Zbyněk* (Stalinismus jako součást všedního dne); 87, 2001, 4, 524–526
676. FRANKO, I.: Zvädnuté lístie. Lvov 2007. = *Neurly, Mikuláš* (Trojjazyčné vydanie Zvädnutého lístia I. Franka); 94, 2008, 4, 627–628
677. FRIEDL, Jiří: Češi a Poláci na Těšínsku 1945–1949. Praha – Brno 2013. = *Baran, Ivo*; 99, 2013, 3–4, 339–343
678. FRIEDL, Jiří (ed.): Státní politika vůči polské menšině na Těšínsku v letech 1945–1949. Výběrová edice dokumentů. Praha – Český Těšín 2011. = *Jakubec, Pavol*; 99, 2013, 1–2, 145–150
679. FÜLBERTH, Andreas: Tallinn – Riga – Kaunas: Ihr Ausbau zu modernen Hauptstädten 1920–1940. Köln – Weimar – Wien 2005. = *Švec, Luboš*; 92, 2006, 2, 278–280
680. FULLER, William C., Jr.: The Foe Within. Fantasies of Treason and the End of Imperial Russia. Ithaca – London 2006. = *Vydra, Zbyněk*; 93, 2007, 4, 553–555
681. GALANDAUER, Jan: Karel I. Poslední český král. Praha – Litomyšl 1998. = *Kučera, Martin* (Dvě původní monografie k výročí rozpadu habsburské říše); 85, 1999, 2, 251–254
682. GARADŽA, Nikita (ed.): Суверенитет. Zbornik. Moskva 2006. = *Kopajová, Zuzana*; 93, 2007, 3, 393–394
683. GAŚSIOR, Grzegorz (ed.): Zaolzí. Polsko-český spor o Těšínské Slezsko 1918–2008. Warszawa 2008. = *Matysz, Bohdan* (Zaolzí ve 20. století); 95, 2009, 2, 225–231
684. GATRELL, Peter: A Whole Empire Walking. Refugees in Russia During World War I. Bloomington 1999. = *Vydra, Zbyněk*; 87, 2001, 3, 358–361
685. GEIFMAN, Anna: Thou Shalt Kill. Revolutionary Terrorism in Russia, 1894–1917. Princeton 1995. = *Vydra, Zbyněk*; 85, 1999, 3, 402–410
686. GIRGLE, Patrik: Kosovo. Praha 2006. = *Chrobák, Tomáš*; 93, 2007, 1, 129–130
687. GJUZELEV, Vassil – PETKOV, Kiril (eds.): State and Church: Studies in Medieval Bulgaria and Byzantium. Sofia 2011. = *Havlíková, Lubomíra* (Bulharský stát ve středověku); 99, 2013, 1–2, 119–122
688. GLANTZ, David M.: Charkov 1942. Anatomie vojenské porážky ze sovětského pohledu. Brno 2006. = *Čížek, Martin*; 93, 2007, 1, 136–137

689. GLAZJEV, Sergej: Bělaja kniha. Ekonomičeskije reformy v Rossii 1991–2002 gg. Moskva 2004. = *Franckx, Nicolas*; 93, 2007, 3, 395–396
690. GLENNY, Misha: Balkán 1804–1999. Nacionalismus, válka a velmoci. Praha 2003. = *Chrobák, Tomáš*; 91, 2005, 1, 91–93
691. GLIGOROV, Kiro: Makedonija e se što imame. Skopje 2001. = *Pelikán, Jan* (Paměti Kira Gligorova); 87, 2001, 4, 515–520
692. GOLCZEWSKI, Frank – PICKHAN, Gertrud: Russischen Nationalismus. Die russische Idee im 19. und 20. Jahrhundert. Darstellung und Texte. Göttingen 1998. = *Vlček, Radomír*; 86, 2000, 4, 539–542
693. GOLDSTEIN, Ivo: Hrvatska povijest. Zagreb 2003. = *Chrobák, Tomáš*; 91, 2005, 4, 542–545
694. GONĚC, Vladimír (ed.): Josepho Macùrek. Viginti lustra complenti oblatum. Brno 2001. = *Sládek, Zdeněk*; 87, 2001, 3, 362–363
695. GONĚC, Vladimír – VLČEK, Radomír (eds.): Z dějin visegrádského prostoru. Richardu Pražákovi k pětasedmdesátinám. Brno 2006. = *Fried, István* (Jubilejní sborník k 75. narozeninám Richarda Pražáka. Zdravice vědci česko-maďarských vztahů); 93, 2007, 1, 123–126
696. GOUGH, Roger: A Good Comrade. János Kádár, Communism and Hungary. London 2006. = *Umancová, Barbora*; 94, 2008, 4, 613–614
697. GRAYSON, Richard S.: Austen Chamberlain and the Commitment to Europe. British Foreign Policy, 1924–1929. London 1997. = *Houska, Ondřej*; 89, 2003, 2, 277–281
698. GROMADZKI, Grzegorz – VESELÝ, Luboš: Active and Cohesive: Tomorrow's EU Policy towards Belarus. Warsaw 2006. = *Cibulková, Petra*; 93, 2007, 2, 264–266
699. GULYÁS, László: Edvard Beneš. Közép-Európa koncepciók és a valóság. Máriabesnyő – Gödöllő 2008. [Edvard Beneš. Koncepce střední Evropy a skutečnost.] = *Irmanová, Eva* (Maďarská historiografie k Benešovi); 99, 2013, 1–2, 136–140
700. GUREVIČ, A. J.: Historikova historie. Praha 2007. = *Šaur, Josef*; 94, 2008, 1, 109–110
701. GYÖRKEI, Jenő – HORVÁTH, Miklós (eds.): Soviet Military Intervention in Hungary 1956. Budapest 1999. = *Adamec, Jan*; 87, 2001, 1, 100–104
702. HADŽIŠEHOVIĆ, Munevera: Muslimanka u Titovoj Jugoslaviji. Tuzla 2006. = *Pelikán, Jan*; 96, 2010, 1–2, 191–197

703. HAMBERGER, Judit: Csehszlovákiai szétválasztása. Egy föderációs kísérlet kudarca [Rozpad Československa. Nezdar jednoho pokusu o federaci]. Budapest 1997. = *Irmanová, Eva*; 84, 1998, 3, 310–313
704. HARBULOVÁ, Lubica (ed.): Migrácia obyvateľov východnej Európy na územie Slovenska a Čiech (prvá polovica 20. storočia). Prešov 2009. = *Roman, Michal*; 96, 2010, 1–2, 205–209
705. HARTLEY, Janet M.: A Social History of the Russian Empire 1650–1825. London – New York 1999. = *Vydra, Zbyněk*; 88, 2002, 1, 121–123
706. HAVLIK, Lubomir E.: Dukljanska hronika i Dalmatinska legenda. Podgorica 2008. = *Havlíková, Lubomíra*; 94, 2008, 4, 628–629
707. HLADKÝ, Ladislav: Bosna a Hercegovina v 19. a 20. století. Politický a národnostní vývoj, problematika státnosti. Brno 2004. = *Šesták, Miroslav*; 91, 2005, 4, 519–520
708. HLADKÝ, Ladislav a kol.: České a slovenské odborné práce o jihovýchodní Evropě. Bibliografie za léta 1991–2000. Brno 2003. = *Šístek, František*; 90, 2004, 1, 91–93
709. HLADKÝ, Ladislav: Slovinsko. Praha 2010. = *Kozár, Ales*; 96, 2010, 3–4, 425–428
710. HLADKÝ, Ladislav a kolektiv: Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy. Praha 2010. = *Králová, Kateřina*; 98, 2012, 3–4, 354–357
711. HLADOMOR na Ukrajině v letech 1932–1933: genocida ukrajinského národa. Prešov 2008. = *Roman, Michal*; 94, 2008, 4, 620–621
712. HOFMAN, Jiří – ŠIRC, Václav – VACULÍK, Jaroslav (eds.): Volyňští Češi v prvním a druhém odboji. Praha 2004. = *Svoboda, David*; 91, 2005, 4, 535–537
713. HOLZER, Jan – BALÍK, Stanislav: Postkomunistické nedemokratické režimy: Studie k proměnám politické teorie v posttranzitivním čase. Brno 2007. = *Krpec, Petr*; 94, 2008, 3, 474–476
714. HORÁK, Slavomír: Rusko a Střední Asie po rozpadu SSSR. Praha 2008. = *Litera, Bohuslav*; 95, 2009, 1, 73–74
715. HORČIČKA, Václav: Rakousko-uherská politika vůči sovětskému Rusku v letech 1917–1918. Praha 2005. = *Prokš, Petr*; 92, 2006, 1, 94–96
716. HORČIČKA, Václav: Vztahy Rakousko-Uherska a Spojených států amerických v období první světové války. Praha 2007. = *Prokš, Petr*; 94, 2008, 4, 631–633

717. HOREL, Catherine: Cette Europe qu'on dit centrale. Des Habsbourg à l'intégration européenne 1815–2004. Paris 2009. = *Šístek, František* (Střední Evropa od vídeňského kongresu po evropskou integraci); 96, 2010, 3–4, 404–407
718. HOSKING, Geoffrey: Russia. People & Empire 1552–1917. London 1998. = *Vydra, Zbyněk*; 86, 2000, 1, 126–128
719. HRADEČNÝ, Pavel – DOSTÁLOVÁ, Růžena – HROCHOVÁ, Věra – OLIVA, Pavel – VAVŘÍNEK, Vladimír: Dějiny Řecka. Praha 1998. = *Hladký, Ladislav* (První české syntetické zpracování řeckých dějin); 85, 1999, 3, 414–416
720. HRADEČNÝ, Pavel: Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948–1954). Praha 2000. = *Hladký, Ladislav*; 87, 2001, 3, 365–367
721. HRODEK, Dominik (ed.): Česká a polská historická tradice a její vztah k současnosti. Praha 2003. = *Valenta, Jaroslav* (Sborník mladých o česko-polských vztazích); 89, 2003, 2, 283–284
722. HRYNIEWICZ, Justyna: Uchodźcy w Polsce – teoria i rzeczywistość. Toruń 2005. = *Tyrbáková, Lenka*; 93, 2007, 3, 403–405
723. HUŁAS, Magdalena: Goście czy intruzi? Rząd polski na uchodźstwie, wrzesień 1939 – lipiec 1943. Warszawa 1996. = *Valenta, Jaroslav* (Nestandardní dějiny polské vlády v exilu); 84, 1998, 1, 89–91
724. HURBANIČ, Martin: História a mýtus. Avarský útok na Konštantínopol roku 626 v legendách. Prešov 2010. = *Havlíková, Lubomíra* (Dvě knihy Martina Hurbaniče o obléhání Konstantinopole Avary); 97, 2011, 1–2, 147–152
725. HURBANIČ, Martin: Posledná vojna antiky. Avarský útok na Konštantínopol v roce 626 v historických súvislostiach. Prešov 2009. = *Havlíková, Lubomíra* (Dvě knihy Martina Hurbaniče o obléhání Konstantinopole Avary); 97, 2011, 1–2, 147–152
726. HURBANIČ, Martin: Stredoveký Balkán. Kapitoly z politických, sociálnych a hospodárskych dejín juhovýchodnej Európy v 6.–15. storočí. Prešov 2010. = *Havlíková, Lubomíra*; 99, 2013, 1–2, 122–125
727. CHINYAEVA, Elena: Russians outside Russia. The Émigré Community in Czechoslovakia 1918–1938. München 2001. = *Sládek, Zdeněk*; 88, 2002, 3, 422–424
728. CHLEBNIKOV, Pavel: Krestnyj otčec Kremlja Boris Berezovskij ili istorija razgrabljenija Rossii. Moskva 2004. = *Beník, Michal*; 92, 2006, 3, 439–441

729. CHOJNOWSKI, Andrzej – TOMASZEWSKI, Jerzy: Izrael. Warszawa 2001. = *Sládek, Zdeněk*; 88, 2002, 4, 580–583
730. CHOJNOWSKI, A. – BRUSKI, J. J.: Ukraina. Wyd. 2., uzupełnione. Warszawa 2006. = *Krpec, Petr*; 94, 2008, 4, 625–627
731. IRMANOVÁ, Eva: Maďarsko a versailleský mírový systém. Ústí nad Labem 2002. = *Valenta, Jaroslav* (Nem, nem, soha!); 88, 2002, 4, 576–580
732. IVETIC, Egidio – ROKSANDIĆ, Drago (eds.): Tolerance and Intolerance on the Triplex Confinium. Approaching the „Other“ on the Borderlands: Eastern Adriatic and Beyond, 1500–1800, Padova 2007. = *Šístek, František* (Triplex Confinium: tolerance a netolerance mezi Jadranem a Dunajem v letech 1500–1800); 96, 2010, 3–4, 413–418
733. IZMOZIK, Vladlen (ed.): Žandarmy Rossii [kol. autorů]. Moskva 2002. = *Svoboda, Karel*; 90, 2004, 2, 321–323
734. JAKIR, Aleksandar: Dalmatien zwischen den Weltkriegen. Agrarische und urbane Lebenswelt und das Scheitern der jugoslawischen Integration. München 1999. = *Vojtěchovský, Ondřej*; 88, 2002, 1, 116–121
735. JAKOBSON, Michael: Origins of the GULAG. The Soviet Prison Camp System 1917–1934. Lexington 1993. = *Babka, Lukáš*; 87, 2001, 1, 98–100
736. JAKOUBEK, Marek: Vojvodovo. Etnologie krajanské obce v Bulharsku. Brno – Plzeň 2010. = *Jireček, Miroslav*; 97, 2011, 3–4, 378–381
737. JAKOUBEK, Marek: Vojvodovo: kus česko-bulharské historie. Tentokrát převážně očima jeho obyvatel. Brno 2011. = *Jireček, Miroslav*; 98, 2012, 3–4, 359–363
738. JAKOWENKO, Natalia: Historia Ukrainy, od czasów najdawniejszych do końca XVIII wieku. Lublin 2000. = *Svoboda, Libor*; 88, 2002, 2, 272–275
739. JANJETOVIĆ, Zoran: Deca careva, pastorčad kraljeva, nacionalne manjine u Jugoslaviji 1918–1941. Beograd 2005. = *Beneš, Samuel*; 97, 2011, 1–2, 167–170
740. JANJETOVIĆ, Zoran: Nemci u Vojvodini. Beograd 2009. = *Beneš, Samuel*; 97, 2011, 3–4, 375–377
741. JANKOVIČ, Ján: Legenda o grófovi Zrínskom I. Súvislosti. Bratislava 2011. = *Šístek, František* (Legenda o hraběti Zrinském ve slovenské a chorvatské kultuře); 99, 2013, 1–2, 126–129
742. JANKOVIČ, Ján: Legenda o grófovi Zrínskom II. Chrestomania. Bratislava 2010. = *Šístek, František* (Legenda o hraběti Zrinském ve slovenské a chorvatské kultuře); 99, 2013, 1–2, 126–129

743. JAWORSKI, Paweł: Marzyciele i oportuniści. Stosunki polsko-szwedzkie w latach 1939–1945. Warszawa 2009. = *Jakubec, Pavol*; 96, 2010, 1–2, 186–191
744. JEŘÁBEK, Miroslav: Za silnou střední Evropu. Středoevropské hnutí mezi Budapeští, Vídní a Brnem v letech 1925–1939. Praha 2008. = *Gonéc, Vladimír*; 94, 2008, 4, 605–607
745. JEŠTĚ ke knize Štěpána Pellara „Hrdí orli ve smrtelném obklíčení“. = *Tomaszewski, Jerzy*; 98, 2012, 1–2, 173–175
746. JEVTIMIJEVIĆ, Vojislav: Severno Kosovo kroz istoriju do kraja XX veka: s posebnim osvrtom na Banjsku. Beograd 2008. = *Pelikán, Jan*; 97, 2011, 3–4, 381–384
747. JIRÁSEK, Zdeněk – MAŁKIEWICZ, Andrzej: Polska i Czechosłowacja w dobie stalinizmu (1948–1956). Studium porównawcze. Warszawa 2005. = *Friedl, Jiří*; 92, 2006, 1, 119–121
748. JOVANOVIĆ, Vladislav: Rat koji se mogao izbeći (U vrtlogu jugoslovenske krize). Beograd 2008. = *Pelikán, Jan*; 98, 2012, 1–2, 176–178
749. JOVIĆEVIĆ, Ivo: O ljudima i događajima (1892–1936). Sjećanja jednog federaliste. Cetinje 1995. = *Šístek, František*; 85, 1999, 4, 546–548
750. JUDAH, Tim: Kosovo – War and Revenge. New Haven 2000. = *Siegl, Erik*; 88, 2002, 1, 106–109
751. JUSUPOV, Feliks: Memuary v dvuch knigach. Do izgnanija. 1887–1919; V izgnanii. Moskva 2003. = *Vlček, Radomír*; 91, 2005, 1, 96–98
752. JUŠČÁK, Peter: Odvlečení. (Osudy občanov Československa odvečených do pracovných táborov GULAG v ZSSR). Bratislava 2001. = *Babka, Lukáš*; 90, 2004, 1, 95–98
753. JUTIKKALA, Eino – PIRINEN, Kauko: Dějiny Finska. Praha 2001. = *Scheinost, Vojtěch*; 88, 2002, 2, 270–272
754. KAJMAKAMOVA, M. – TEMELSKI, Ch. – ILIEV, I. – SIMEONOVA, L. B. – NIKOLOV, G. N. (eds.): TANGRA. Sbornik v čest na 70-godišninata na akad. Vasil Gjuzelev. Sofia 2006. = *Havlíková, Lubomíra*; 93, 2007, 2, 255–260
755. KAJMAKAMOVA, Milijana: Vlast i istorija v srednovjekovna Bálgarija, VII–XIV vek. Sofia 2011. = *Havlíková, Lubomíra* (Bulharský stát ve středověku); 99, 2013, 1–2, 119–122
756. KALETA, Petr – MARTÍNEK, František – NOVOSAD, Lukáš (eds.): Praha a Lužičtí Srbové. Sborník mezinárodní vědecké konference ke 140. výročí

- narození Adolfa Černého (Praha 25. – 26. 11. 2004). Praha 2005. = *Polívka, Miloslav*; 91, 2005, 4, 521–523
757. KALINIĆ, Vojin: Doprinos Nikodima Milaša kulturnom preporodu Srba u Dalmaciji. Beograd – Šibenik – Istina 2009. = *Slavík, Daniel*; 98, 2012, 1–2, 162–165
758. КАМАЛУДИН, ГаДЖИЕВ: Геополитика Кавказа. Moskva 2001. = *Sorokin, Anton*; 93, 2007, 3, 399–401
759. KAMIŃSKI, Marek Kazimierz: Edvard Beneš kontra gen. Władysław Sikorski. Polityka władz czechosłowackich na emigracji wobec rządu polskiego na uchodźstwie 1939–1943. Warszawa 2005. = *Dejmek, Jindřich* (Glosy k nové polské monografii o projektu československo-polské konfederace v letech druhé světové války); 93, 2007, 4, 564–574
760. KAMIŃSKI, Marek Kazimierz: Edvard Beneš we współpracy z Kremlem. Polityka zagraniczna władz czechosłowackich na emigracji 1943–1945. Warszawa 2009. = *Dejmek, Jindřich* (Nová polská práce o „východní“ politice Edvarda Beneše v závěrečné fázi druhé světové války); 96, 2010, 3–4, 434–444
761. KAMIŃSKI, Marek Kazimierz – TEBINKA, Jacek (eds.): Na najwyższym szczeblu. Spotkania premierów Rzeczypospolitej Polskiej i Wielkiej Brytanii podczas II wojny światowej. Warszawa 1999. = *Valenta, Jaroslav* (Edice dokumentů z britsko-polských rozhovorů na nejvyšší úrovni); 85, 1999, 4, 551–554
762. KAMPFNER, John: Inside Yeltsin's Russia. London 1994. = *Macek, Ivan* (Staré nebo nové?; politická kultura a moc v Rusku B. Jelcina); 84, 1998, 4, 392–394
763. KÁRNÍK, Z. – KOPEČEK, M. (eds.): Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu. Sv. II. Praha 2004. = *Syrný, Marek*; 90, 2004, 4, 622–624
764. KAUSOVÁ, Gina: Kateřina Veliká. Osvícená panovnice největší říše světa. Praha 1998. = *Stellner, František*; 85, 1999, 1, 77–79
765. KEDRON, Kateřina – PŘÍHODA, Marek (eds.): Etnicita slovanského areálu (Historické proměny a současný stav). Praha – Červený Kostelec 2011. = *Tumis, Stanislav*; 98, 2012, 3–4, 366–368
766. KERIDIS, Dimitris (ed.): New Approaches to Balkan Studies. Dulles 2003. = *Šisler, Filip*; 94, 2008, 4, 617–619
767. KHLEVNIIUK, Oleg V. (ed.): The History of the Gulag (From Collectivization to the Great Terror). New Haven 2004. = *Babka, Lukáš*; 91, 2005, 2, 292–293

768. KING, Greg: Poslední carevna. Život a doba poslední carevny Alexandry Fjodorovny. Praha 1997. = *Vlček, Radomír*; 84, 1998, 1, 85–87
769. KIREJEVA, R. A.: Gosudarstvennaja škola. Istoričeskaja koncepcija K. D. Kavelina i B. N. Čičerina. Moskva 2004. = *Šaur, Josef*; 93, 2007, 3, 407–408
770. КИРИЛЮК, Вітола: Любов славетних письменників у листах і в житті. Київ 2008. = *Nevrly, Mikuláš* (Lásky slávných spisovateľov); 95, 2009, 1, 75–77
771. KIRSENKO, Michajlo: Češki zemli v mižnarodnych vidnosynach Centralnoj Jevropy 1918–1920 rokov. Kyjev 1997. = *Měšťan, Antonín*; 87, 2001, 2, 235–236
772. KISIĆ-KOLANOVIĆ, Nada: Mladen Lorković: Ministar urotnik. Zagreb 1998. = *Pelikán, Jan*; 84, 1998, 3, 305–309
773. KIZEVETTER A. A.: Na rubeže dvou stoletij. Vospominanija 1881–1914. Moskva 1997. = *Sládek, Zdeněk*; 84, 1998, 1, 83–84
774. KLIER, John Doyle: Russian, Jews, and the Pogroms of 1881–1882. Cambridge 2011. = *Vydra, Zbyněk*; 99, 2013, 1–2, 141–144
775. KLÍMA, Jan: Pod německou vlajkou. Příběh jedné koloniální říše. Praha 2005. = *Prokš, Petr*; 91, 2005, 4, 534–535
776. KNJAZKIJ, Igor Olegovič: Vizantija i kočevniki južnorusskich stepej. Sankt-Petěrburg 2003. = *Těra, Michal*; 92, 2006, 1, 99–102
777. KOLA, Adam F.: Słowianofilstwo czeskie i rosyjskie w ujęciu porównawczym. Łódź 2004. = *Vlček, Radomír*; 90, 2004, 4, 621–622
778. KOLEJKA, Josef: Bakuninovo evropanství. Brno 2004. = *Goněc, Vladimír*; 92, 2006, 1, 87–88
779. KOMENDOVIÁ, Jitka: Světec a šaman. Kulturní kontexty ruské středověké legendy. Praha 2011. = *Lhotáková, Veronika*; 98, 2012, 3–4, 349–351
780. KONEČNÝ, Stanislav – BAUMGARTNER, František – FRANKOVSKÝ, Miroslav – GAJDOŠ, Marián: Sebareflexia postavenia a vývoja Rusínov na Slovensku. Niektoré výsledky etnosociologického výskumu na severovýchodnom Slovensku v roku 2002. Prešov 2002. = *Šmigel, Michal*; 90, 2004, 3, 482–484
781. KOPEČEK, Lubomír: Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku. Brno 2006. = *Kubát, Michal*; 93, 2007, 2, 247–249
782. KORMYČ, L. I. – ŠELEST, D. S.: Hromadski objednannja ta polityčni partiji súčasnoji Ukrajinu. Kyjiv 2004. = *Stepanyuk, Viktoria*; 92, 2006, 1, 102–106

783. KORYN, A. (red.): *Odrodzona Polska wśród sąsiadów 1918–1921*. Warszawa 1999. = *Valenta, Jaroslav* (Obrozené Polsko a jeho sousedé); 87, 2001, 3, 351–356
784. KOSMAN, Marcelli: *Los Generała. Wokół medialnego wizerunku Wojciecha Jaruzelskiego*. Toruń 2008. = *Baron, Roman* (Zrádce či zachránce); 95, 2009, 4, 531–534
785. KOSYK, Volodymyr: *Ukrajina v Druhýj svytovej vyjny u dokumentach*. Zbirnyk nimeckych archivnych materialiv 1941–1942. Lviv 1998. = *Měšťan, Antonín*; 85, 1999, 3, 412–414
786. KRUŠKO, Stepan: *Areštanti. Zbirnyk spohadiv, dokumentiv buvšych viazniv trudovych taboriv ta turem z riadiv čechoslovac'kych pereselenciv – optantiv u SRSR*. Prešov 2003. = *Šmigel', Michal*; 90, 2004, 3, 481–482
787. KRZYWIEC, Grzegorz: *Szowinizm po polsku. Przypadek Romana Dmowskiego (1886–1905)*. Warszawa 2009. = *Kadlec, Jaroslav*; 98, 2012, 3–4, 370–373
788. KŠICOVÁ, Danuše – VACULÍK, Jaroslav (eds.): *Rodinná kronika volyňských Čechů*. Brno 2008. = *Pražák, Richard*; 95, 2009, 2, 231–232
789. KUBÁT, Michal: *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století. Institucionálně politická studie*. Praha 2006. = *Balík, Stanislav*; 94, 2008, 1, 118–120
790. KUČMA, Leonid: *Ukrajina nie je Rusko*. Moskva 2004. = *Roman, Michal*; 90, 2004, 4, 613–616
791. KUDĚLA, Jiří – DIMITRIJEVIĆ, Branka – VACÍK, Ivo: *Arhitekt Karel Pařík: Čech koji je gradio evropsko Sarajevo*. Sarajevo 2007. = *Šístek, František* (Architekt Karel Pařík [1857–1942]): Čech, který stavěl evropské Sarajevo); 94, 2008, 2, 287–289
792. KUCHARZEWSKI, Jan: *Od białego caratu do czerwonego. Tom 2. Geneza maksymalizmu. Dwa światy*. Warszawa 1998. = *Sládek, Zdeněk*; 88, 2002, 1, 93–97
793. KUCHARZEWSKI, Jan: *Od białego caratu do czerwonego. Tom 3. Lata przełomu Romanow, Pugaczow czy Pestel*. Warszawa 1999. = *Sládek, Zdeněk*; 88, 2002, 1, 97–102
794. KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan – ŠEBEK, Jaroslav: *Dlouhé stíny Mnichova. Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha 2011. = *Baron, Roman* (Kam až sahaly stíny Mnichova?); 98, 2012, 1–2, 165–170

795. KULTURNÍ, duchovní a etnické kořeny Ruska. Tradice a alternativy. Červený Kostelec 2005. = *Komendová, Jitka*; 92, 2006, 3, 442–443
796. KVAČEK, Robert: Dva diktátorovy pády. Praha 2008. = *Kryl, Miroslav*; 95, 2009, 4, 523–525
797. LACKO, Martin (ed.): Proti Polsku. Odraz ťaženija roku 1939 v denníkoch a kronikách slovenskej armády. Bratislava 2007. = *Friedl, Jiří*; 94, 2008, 3, 482–483
798. LANNOY, Guillebert de: Cesty a poselstva. Praha 2009. = *Picková, Dana*; 96, 2010, 3–4, 428–431
799. LAQUEUR, Walter: Poslední dny Evropy. Humanistická Evropa nebo islamistická Eurábie? Analýza – perspektiva – prognóza – řešení. Praha 2006. = *Urbánek, Jiří*; 95, 2009, 2, 232–237
800. LAZARI, Andrzej de: Katalog wzajemnych uprzedzeń Polaków i Rosjan. Warszawa 2006. = *Pražáková, Kateřina*; 93, 2007, 4, 562–564
801. LEITSCH, Walter: Sigismund III. von Polen und Jan Zamoyski. Die Rolle Estlands in der Rivalität zwischen König und Hetman. Wien 2006. = *Pražáková, Kateřina*; 94, 2008, 1, 116–118
802. LENDEROVÁ, Milena a kolektiv: Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století. Praha 2002. = *Sučanská, Mária*; 90, 2004, 2, 324–326
803. LEWANDOWSKI, Józef: Węzeł stockholmski. Szwedzkie koneksje polskiego podziemia IX 1939–VII 1942. Uppsala 1999. = *Valenta, Jaroslav* („Švédský kanál“, první zprávy polského odboje o holocaustu); 86, 2000, 1, 106–107
804. LEWANDOWSKA, Stanisława: Życie codzienne Wilna w latach II wojny światowej. Warszawa 1997. = *Valenta, Jaroslav* (Vilno v letech druhé světové války); 84, 1998, 1, 91–93
805. LIETUVA ir Čekija. = *Švec, Luboš* (Bohemistika v Litvě a sborník Lietuva ir Čekija); 93, 2007, 3, 389–392
806. LIEVEN, Dominic: Empire. The Russian Empire and Its Rivals. New Haven – London 2001. = *Výdra, Zbyněk*; 88, 2002, 1, 123–126
807. LINK, Bernard – LÜER, Jörg – STRUVE, Kai (eds.): Fenomen współczesnego nacjonalizmu w Europie Środkowej. Opole 1997. = *Valenta, Jaroslav* (Sborník o středoevropském nacionalismu); 84, 1998, 2, 219–222
808. LIST do redakcji „Slovanského přehledu“. = *Kamiński, Marek Kazimierz*; 94, 2008, 1, 132–133

809. LITERA, Bohuslav a kol.: Formování stalinského mocenského systému. K problému tzv. sebedestrukce bolševiků 1928–1939. Praha 2003. = *Kotyk, Václav*; 90, 2004, 4, 616–620
810. LITERA, Bohuslav – MAKYTA, Branislav – HIRMAN, Karel – VYKOUKAL, Jiří – WANNER, Jan: Energie pro Evropu. Praha 2006. = *Mareš, Michal*; 93, 2007, 3, 401–403
811. LITVÁN, György (ed.): The Hungarian Revolution of 1956. Reform, Revolt and Repression 1953–1963. London – New York 1996. = *Adamec, Jan*; 86, 2000, 3, 401–406
812. LITVÁN, György (ed.): Trianon felé. A győztes nagyhatalmak tárgyalásai Magyarországról. (Paul Mantoux tolmáctiszt feljegyzései). Budapest 1998. [Směr Trianon. Jednání vítězných velmocí o Maďarsku. Záznamy tlumočnicka Paula Mantoux.] = *Irmanová, Eva* (Maďarské výbory dokumentů k jednání pařížské mírové konference 1919–1920); 86, 2000, 1, 117–121
813. LOVRENOVIĆ, Ivan: Bosna a Hercegovina. Krátký přehled kulturní historie. Praha 2000. = *Měšťan, Antonín*; 87, 2001, 3, 367–368
814. LYNCH, Dow: Why Georgia matters – Chaillot paper n. 86. Paris 2006. = *Holmerová, Tereza*; 94, 2008, 1, 112–115
815. MACAN, Tripimir: Dějiny Chorvatů. Přehled. Praha 2000. = *Měšťan, Antonín*; 87, 2001, 3, 368–369
816. MAIOR, Liviu: In the Empire: Habsburgs and Romanians. From Dynastic Loyalty to National Identity. Cluj-Napoca 2008. = *Šístek, František*; 97, 2011, 1–2, 158–160
817. MAJERÍKOVÁ, Milica: Vojna o Spiš. Spiš v politike Polska v medzivojnovom období v kontexte česko-slovensko-polských vztahov. Krakov 2007. = *Jakubec, Pavol*; 95, 2009, 2, 237–240
818. MAJEWSKI, Piotr Maciej: Nierozegrana kampania. Możliwości obronne Czechosłowacji jesienią 1938 roku. Warszawa 2004. = *Friedl, Jiří*; 91, 2005, 2, 288–290
819. MALAŠENKO, Aleksej: Islam dlja Rossii. Moskva 2007. = *Batorová, Darina* (Islám pro Rusko); 94, 2008, 3, 479–481
820. MALINOV, Aleksej V.: Vladimir Ivanovič Gerje. Sankt-Petěrburg 2010. = *Šaur, Josef* (Dvě nové monografie k ruským dějinám dějepiectví); 99, 2013, 1–2, 130–132
821. MARINELLI-KÖNIG, Gertraud: Die böhmischen Länder in den Wiener Zeitschriften und Almanachen des Vormärz (1805–1848): tschechische na-

- tionale Wiedergeburt, Kultur- und Landeskunde von Böhmen, Mähren und Schlesien, kulturelle Beziehungen zu Wien. Teil 1. Wien 2011. = *Šimeček, Zdeněk*; 98, 2012, 3–4, 343–349
822. MARINKOVIĆ, Draško: Demografski problemi procesa izbjeglištva u Republici Srpskoj. Banja Luka 2005. = *Žila, Ondřej*; 93, 2007, 2, 266–272
823. MARKOVICH, Slobodan G.: British Perceptions of Serbia and the Balkans 1903–1906. Paris 2000. = *Šístek, František*; 88, 2002, 2, 265–267
824. MARTINEK, Libor: Identita v literatuře českého Těšínska. Vybrané problémy (studie). Opava 2009. = *Kněžourková, Lucie*; 96, 2010, 1–2, 183–186
825. MASŁOWŚKIY, Witalij: Z kim i przeciw komu walczyli nacjonałiści ukraińscy w latach II. wojny światowej? Wrocław 2001. = *Svoboda, David*; 91, 2005, 1, 93–96
826. MATERSKI, Wojciech: Dyplomacja Polski „lubelskiej”. Lipiec 1944 – marzec 1947. Warszawa 2007. = *Friedl, Jiří* (Kniha o diplomacii „lublinského“ Polska); 94, 2008, 2, 281–287
827. MATULA, Pavol: Českí stredoškolskí profesori na Slovensku 1918–1938. Prešov 2006. = *Chrobák, Tomáš*; 93, 2007, 3, 405–407
828. MAXWELL, Alexander (ed.): The East-West Discourse: Symbolic Geography and its Consequences. Oxford – Bern – Berlin etc. 2011. = *Jakubec, Pavol*; 97, 2011, 3–4, 386–388
829. MELNIKOV, G. P. (ed.): Istorija kultur slavjanskih narodov. V 3-ch tomach. – Tom I. Drevnosť i sredněvekovje. Moskva 2003. = *Havlíková, Lubomíra* (Nový příspěvek ke kulturní historii Slovanů); 90, 2004, 2, 317–321
830. MEYER, Henry Cord: Drang nach Osten. Fortunes of a Slogan-concept in German-Slavic Relations, 1849–1990. Bern – Berlin – Frankfurt a. M. – Paris – New York – Wien 1996. = *Vlček, Radomír*; 86, 2000, 4, 533–536
831. MIKOLIČ, Vesna: Jezik v zrcalu kultur; jezikovna sporazumevalna zmožnost in (med)etnična ozaveščenost v Slovenski Istri. Koper 2004. = *Šatava, Leoš*; 92, 2006, 1, 88–90
832. MILLER, Nicholas: Between nation and state. Serbian politics in Croatia before the First World War. Pittsburgh 2009. = *Slavík, Daniel*; 97, 2011, 1–2, 190–194
833. MILES, Jonathan: The Nine Lives of Otto Katz. London 2010. = *Geaney, Kathleen*; 98, 2012, 1–2, 148–150
834. MIŠIN, D. Je.: Sakaliba. Slavjane v islamskom mire v raneje sredněvekovje. Moskva 2004. = *Těra, Michal*; 91, 2005, 1, 98–100

835. МИТРОХИН, Николай: Русская православная церковь: современное состояние и актуальные проблемы. Moskva 2006. = *Cingerová, Nina*; 95, 2009, 4, 534–536
836. MITU, Sorin: National identity of Romanians in Transylvania. Budapest 2001. = *Franckx, Nicolas*; 92, 2006, 4, 602–604
837. MLYNÁRIK, Ján: Osud Banderovců a tragédie řeckokatolické církve. Praha 2004. = *Moravec, Milan*; 91, 2005, 1, 106–108
838. MOJŽITA, Miroslav: Sarajevo, čekanie na lastovičky. Bratislava 2010. = *Pelikán, Jan* (Pozoruhodná kniha o súčasné Bosně a Hercegovině); 97, 2011, 1–2, 186–187
839. МОТЫКА, Grzegorz: Od rzezi wołyńskiej do akcji „Wisła“. Konflikt polsko-ukraiński 1943–1947. Kraków 2011. = *Vaculík, Jaroslav*; 98, 2012, 1–2, 170–172
840. MURRAY, Donald: Demokracie despotů. Praha 1997. = *Macek, Ivan* (Staré nebo nové?; politická kultura a moc v Rusku B. Jelcina); 84, 1998, 4, 392–394
841. NAIMARK, Norman M.: Plameny nenávisti. Etnické čistky v Evropě 20. století. Praha 2006. = *Šisler, Filip*; 94, 2008, 4, 614–617
842. NÁLEVKA, Vladimír: Koncert velmocí. Mezinárodní vztahy v letech 1871–1914. Praha 2006. = *Prokš, Petr*; 93, 2007, 3, 415–417
843. NALYVAJKO, Dmytro: Očyma Zachodu. Recepce Ukrajiny v Zachidnij Jevropi XI.-XVIII. st. Kyjiv 1998. = *Nevrlý, Mikuláš*; 90, 2004, 2, 327–330
844. NAROČNICKAJA, N.: Rusko a jeho místo ve světě. Za co a s kým jsme bojovali. Praha 2006. = *Šaur, Josef* (Mezi historiografií a demagogií); 93, 2007, 1, 135–136
845. NATHANS, Benjamin: Beyond the Pale. The Jewish Encounter with Late Imperial Russia. Berkeley – Los Angeles 2002. = *Vydra, Zbyněk*; 89, 2003, 2, 273–275
846. NAUMOVIĆ, Slobodan: Upotreba tradicije u političkom i javnom životu Srbije na kraju dvadesetog i početkom dvadeset prvog veka. Beograd 2009. = *Šístek, František*; 97, 2011, 1–2, 188–189
847. NAWROCKI, Witold: „Kwestia czeska“: tożsamość narodowa, literatura i polityka. Szkice i uwagi. Piotrków Trybunalski 2000. = *Valenta, Jaroslav* (Červenobílá s modrým klínem na obálce [V Polsku o nás]); 86, 2000, 2, 260–266
848. NAZAROV, Michail: Missija ruskog emigracii. Stavropol 1992. = *Sládek, Zdeněk*; 84, 1998, 2, 214–218

849. NĚMEČEK, Jan – NOVÁČKOVÁ, Helena – ŠŤOVÍČEK, Ivan – TEJCHMAN, Miroslav (eds.): Československo-sovětské vztahy v diplomatických jednáních 1939–1945. Dokumenty. Díl 1. (březen 1939 – červen 1943). Praha 1998. = *Valenta, Jaroslav* (Nová edice dokumentů: ČSR–SSSR za války 1939–1943); 85, 1999, 2, 239–241
850. NĚMEČEK, Jan – NOVÁČKOVÁ, Helena – ŠŤOVÍČEK, Ivan – TEJCHMAN, Miroslav (eds.): Československo-sovětské vztahy v diplomatických jednáních 1943–1945. Dokumenty. Díl 2, červenec 1943 – březen 1945. Praha 1999. = *Valenta, Jaroslav* (Dokončení edice dokumentů o čs.-sovětských vztazích); 86, 2000, 1, 103–105
851. NIKOLIĆ, Kosta: Istorija ravnogorskog pokreta, knj. 1-3. Beograd 1999. = *Pelikán, Jan*; 91, 2005, 3, 385–391
852. NIKOLIĆ, Kosta: Vlade Kraljevine Jugoslavije u Drugom svetskom ratu. Beograd 2008. = *Sovilj, Milan*; 97, 2011, 1–2, 173–176
853. NIKOLOV, Georgi N.: Centralizám i regionalizám v rannosrednovekovna Bálgarija (kraja na VII – načaloto XI v.). Sofija 2005. = *Havlíková, Lubomíra* (Nové o středověké historii Bulharska); 92, 2006, 1, 96–99
854. NIKOLOV, Georgi N.: Samostojatelni i polusamostojatelni vladenija váv vázobnovenoto Bálgarsko carstvo (kraja na XII – sredata na XIII v.) Sofija 2011. = *Havlíková, Lubomíra* (Bulharský stát ve středověku); 99, 2013, 1–2, 119–122
855. NOVÉ publikace o dějinách Slovinska a česko-slovinských vztahů. = *Hladký, Ladislav*; 98, 2012, 3–4, 378–381
856. NOWAK, Andrzej: Impérium a ti druzí. Rusko, Polsko a moderní dějiny východní Evropy. Brno 2010. = *Naxera, Vladimír*; 97, 2011, 1–2, 155–158
857. NOWINOWSKI, Sławomir Z. (ed.): Stosunki polsko-czechosłowackie 1932–1939 w relacjach dyplomatów II Rzeczypospolitej. Łódź 2006. = *Friedl, Jiří*; 93, 2007, 3, 413–414
858. OHIJENKO, Ivan: Istorija ukrajinskoj literaturnoj movy. Kyjiv 2001. = *Roman, Michal* (Ivan Ohijenko – vynikající ukrajinský slavista); 89, 2003, 1, 132–135
859. ОЛЬЖИЧ, Олег: Вибрані твори. Київ 2007. = *Nevrlý, Mikuláš*; 93, 2007, 4, 560–562
860. ORLOV, Aleksandr A.: Sojuz Peterburga i Londona. Rossijsko-britanskije otnošenija v epochu napoleonovskych vojn. Moskva 2005. = *Jásková, Kristýna*; 93, 2007, 3, 411–413

861. OSOBNOSTI ruskej a ukrajinskej emigrácie na východnom Slovensku. Prešov 2008. = *Roman, Michal* (Slovo o ruskej a ukrajinskej emigrácii v Prešove); 95, 2009, 1, 80–81
862. OVERY, Richard: Rusové ve válce 1941–1945. Praha – Plzeň 2004. = *Veber, Václav*; 91, 2005, 3, 393–398
863. PACHOLKIV, Svjatoslav: Emanzipation durch Bildung. Entwicklung und gesellschaftliche Rolle der ukrainischen Intelligenz im habsburgischen Galizien (1890–1914). Wien – München 2002. = *Cibulka, Pavel*; 89, 2003, 2, 275–277
864. PATEK, Artur: Żydzi w drodze do Palestyny 1934–1944. Szkice z dziejów aliji bet nielegalnej imigracji żydowskiej. Kraków 2009. = *Borák, Mečislav*; 96, 2010, 3–4, 419–421
865. PAVLIČEVIĆ, Dragutin: Povijest Hrvatske. Zagreb 1994. = *Chrobák, Tomáš*; 84, 1998, 1, 96–97
866. PAVLOVIĆ, Momčilo – SAHARA, Tetsuya – MARKOVIĆ, Predrag J. (eds.): Guerilla in the Balkans: Freedom Fighters, Rebels or Bandits – Researching the Guerilla and Paramilitary Forces in the Balkans. International Conference Belgrade – Leskovac – Vranje Sept. 14–16, 2006. Belgrade 2007. = *Šístek, František* (Balkánské gerily v komparativní perspektivě); 94, 2008, 4, 608–613
867. PEKAŘ, Josef: Kniha o Kosti: kus české historie. Praha 1998. = *Kučera, Martin*; 84, 1998, 3, 309–310
868. PELLAR, Štěpán: Hrdí orli ve smrtelném obklíčení. Polské stereotypizované vidění moderního světa. Praha 2009. = *Baran, Ivo*; 96, 2010, 3–4, 423–425
869. ПЕЛЕНСЬКА, Оксана: Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині. Нью Йорк – Прага 2005. = *Nevrlý, Mikuláš* (Pravá slovanská spolupráce); 92, 2006, 2, 280–281
870. PELIKÁN, Dragutin: Dějiny ruského práva. Praha 2000. = *Sládek, Zdeněk*; 87, 2001, 1, 96–98
871. PEREJASLAVSKA rada 1654 roku. Kiiv 2003. = *Nevrlý, Mikuláš*; 90, 2004, 4, 624–627
872. PERICA, Vjekoslav: Balkanski idoli, Religija i nacionalizam u jugoslovenskim državama. Beograd 2006. = *Beneš, Samuel*; 97, 2011, 1–2, 170–173
873. PERIŠIĆ, Miroslav: Valjevo, grad u Srbiji krajem 19. veka (1870–1903). Beograd 1998. = *Pelikán, Jan*; 86, 2000, 1, 97–99

874. PETROV, Nikita Vasiljevič – SKORKIN, Konstantin Vladislavovič: Kto rukovodil NKVD, 1934–1941. Moskva 1999. = *Babka, Lukáš*; 88, 2002, 4, 569–571
875. PETROVSKIJ-ŠTERN, Jochanan: Jevreji v ruskoj armii. Moskva 2003. = *Vydra, Zbyněk*; 92, 2006, 1, 106–110
876. PIPES, Richard: Dějiny ruské revoluce. Praha 1998. = *Macek, Ivan* (Ruská revoluce – bod přelomu či výraz kontinuity?); 85, 1999, 2, 254–258
877. PIPES, Richard: The Degaev Affair. Terror and Treason in Tsarist Russia. New Haven – London 2003. = *Vydra, Zbyněk*; 90, 2004, 1, 99–101
878. PIRJEVEC, Jože: Jugoslávie 1918–1992. Vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie. Praha 2000. = *Šesták, Miroslav* (Na okraj významné knihy o vzniku, vývoji a rozpadu společného jugoslávského státu); 88, 2002, 4, 574–576
879. PIRJEVEC, Jože: Jugoslovanske vojne 1991–2001. Ljubljana 2003. = *Chrobák, Tomáš*; 92, 2006, 3, 441–442
880. PIRJEVEC, Jože – BAJC, Gorazd – KLABJAN, Borut (eds.): Vojna in mir na Primorskem. Od kapitulacije Italije leta 1943 do Londonskega memoranduma leta 1954. Koper 2005. = *Vojtěchovský, Ondřej*; 93, 2007, 1, 138–140
881. PIVTORAK, H.: Pochodžeňna ukrajinciv, rosijan, bilorusiv ta jichnich mov. Mify i pravda pro trjoch brativ zi „spilnoj kolysky“. Kyjiv 2000. = *Roman, Michal* (Mýtus a pravda o vzniku východných Slovanov); 88, 2002, 1, 109–112
882. PODLIPNÝ, Jiří – SIROTEK, Jiří: Jaroslav Krátký. (Projekt Neznámí hrdinové – Pohnuté osudy). = *Zudová-Lešková, Zlatica*; 95, 2009, 4, 539–541
883. POHL, J. Otto: The Stalinist Penal System. A Statistical History of Soviet Repression and Terror, 1930–1953. Jefferson 1997. = *Babka, Lukáš*; 87, 2001, 3, 356–358
884. POJAR, Miloš (ed.): Stín Šoa nad Evropou. Sborník přednášek z cyklu uvedeného Vzdělávacím a kulturním centrem Židovského muzea v Praze v lednu 2000 až prosinci 2001. Praha 2001. = *Sládek, Zdeněk*; 89, 2003, 1, 121–132
885. POLJAKOV, Ju. A. – TARLE, G. Ja. – ŠAMŠUROV, V. N. (eds.): Istorija rossijskogo zarubežja. Problemy adaptacii migrantov v XIX–XX vekach. Sbornik statej. Moskva 1996. = *Sládek, Zdeněk* (Adaptace ruské emigrace – pokus o rozbor); 84, 1998, 4, 387–392
886. POPOVIĆ, Danica: Pod okriljem svetosti. Kult svetih vladara i relikvija u srednjovekovnoj Srbiji. Beograd 2006. = *Havliková, Lubomíra*; 94, 2008, 4, 630–631

887. POŠETNIK o Crnoj Gori i crnogorstvu, urednik Sreten Zeković. Cetinje 1996. = *Šístek, František*; 85, 1999, 4, 548–551
888. POSPELOVSKIJ, D. V.: Russkaja pravoslavnaja cerkov v XX veke. Moskva 1995. = *Perunová, Kateřina*; 85, 1999, 4, 561–567
889. POUR une Grande Histoire des Balkans des origines aux Guerres Balkaniques: Unité culturelle et particularismes, identités culturelles et dialogues interculturels I. Espaces – Peuples – Langues. Paris 2004. = *Havlíková, Lubomíra*; 92, 2006, 2, 275–276
890. PROKŠ, Petr: Československo a Západ 1945–1948. Vztahy Československa se Spojenými státy, Velkou Británií a Francií v letech 1945–1948. Praha 2001. = *Wanner, Jan*; 88, 2002, 2, 263–264
891. PROKŠ, Petr: Konec říše Habsburků. Střední Evropa v politice a vztazích Německa a Rakousko-Uherska (1867/71–1918). Praha 2004. = *Hájek, Jan*; 92, 2006, 2, 281–282
892. PROKŠ, Petr: Politikové a vznik republiky. 1914–1918. = *Kučera, Martin* (Dvě původní monografie k výročí rozpadu habsburské říše); 85, 1999, 2, 251–254
893. PUŠKAREV, Sergej Germanovič: Istorija Rossii. Raboty raznyh let. Učebnoje posobije. Moskva 2011. = *Stellner, František*; 98, 2012, 1–2, 172–173
894. QURTARARO, Rosaria: L'Anschluss come problema internazionale. La responsabilità anglo-francesi. Roma 2005. = *Houska, Ondřej*; 91, 2005, 4, 540–541
895. RAČEV, Stojan: Čerčil, Bělgarija i Balkanite (1939–1945). Sofija 1998. = *Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 2, 266–267
896. RADIĆ, Radmila: Država i verske zajednice 1945–1970. Beograd 2002. = *Beneš, Samuel*; 93, 2007, 4, 558–560
897. RADIĆ, Radmila: Narodna verovanja, religija i spiritizam u srpskom društvu 19. i u prvoj polovini 20. veka. Beograd 2009. = *Beneš, Samuel*; 97, 2011, 1–2, 195–196
898. RADIĆ, Radmila: Život u vremenima: Gavriilo Dožić (1881–1950). Beograd 2006. = *Mujanović, Mihad*; 94, 2008, 3, 476–479
899. RECENZE nových prací o dějinách Ruska. = *Sládek, Zdeněk*; 1998, 84, 2, 218–219
900. RENDLE, Matthew: Defenders of the Motherland. The Tsarist Elite in Revolutionary Russia. Oxford 2010. = *Vydra, Zbyněk*; 97, 2011, 3–4, 388–391

901. RICHTER, Karel: Přes krvavé řeky. Československý východní odboj bez cenzury a legend. Praha 2003. = *Moulis, Vladislav*; 90, 2004, 1, 93–94
902. RISTOVSKI, Blaže: Istorija na makedonskata nacija. Skopje 1999. = *Dorovský, Ivan*; 86, 2000, 1, 93–95
903. ROKINA, Galina V.: Jan Kollar i Rossija: istorija idej slavjanskoj vzaimnosti v rossijskom obščestve pervoj poloviny XIX v. Joštar-Ola 1998. = *Vlček, Radomír*; 88, 2002, 1, 92–93
904. ROSSICA. Naučnyje issledovanija po rusistike, ukrainistike, belorusistike. Praha 2001–2002. = *Valenta, Jaroslav* (Kramářovské číslo ročenky Rossica); 89, 2003, 3, 415–418
905. ROSSIJA i Zapad. Sbornik statěj. S.-Petěrburg 1996. = *Sládek, Zdeněk* (Vztah mezi Ruskem a Západem v pojetí dnešních petrohradských histori-ků); 87, 2001, 1, 71–77
906. RÖSKAU RYDEL, Isabel: Niemiecko-austriackie rodziny urzędnicze w Galicji 1772–1918. Kraków 2011. = *Kaleta, Petr*; 99, 2013, 1–2, 132–136
907. ROUBAL, Petr – WEBER, Václav (eds.): Prague Perspectives (I): The History of East Central Europe and Russia: on the occasion of the 25th anniversary of the death of Jan Slavík. Prague 2004. = *Vydra, Zbyněk*; 91, 2005, 1, 100–105
908. RUBCOV, Jurij: Mechlis. Fanatický přísluhovač Stalinovy krutovlády v sovětském Rusku. Brno 2008. = *Hubený, David*; 95, 2009, 1, 91–93
909. RÜCKER, Joachim: Standards and Status. How Kosovo Became Independent. München – Berlin 2011. = *Rosůlek, Přemysl*; 99, 2013, 3–4, 344–346
910. RUSSIA under Western Eyes. From the Bronze Horseman to the Lenin Mausoleum. Cambridge 1999. = *Sládek, Zdeněk* (Opus magnum Martina Malii); 87, 2001, 1, 77–83
911. RUSKÁ emigrace za Protektorátu. = *Sládek, Zdeněk*; 87, 2001, 3, 364–365
912. RYČLOVÁ, I.: Ruské dilema. Společenské zlo v kontextu osudů tvůrčích osobností Ruska. Brno 2006. = *Šaur, Josef* (Nový příspěvek k ruským kulturním dějinám); 92, 2006, 3, 443–444
913. RYCHLÍK, Jan – PERENČEVIĆ, Milan: Dějiny Chorvatska. Praha 2007. = *Šisler, Filip*; 94, 2008, 4, 603–605
914. RYCHLÍK, Jan: Rozpad Československa. Česko-slovenské vztahy 1989–1992. Bratislava 2002. = *Valenta, Jaroslav* (Česko-slovenský rozchod 1990–1992); 89, 2003, 1, 151–153

915. SAHANOVIČ, Hienadz – ŠYBIEKA, Zachar: Dějiny Běloruska. Praha 2006. = *Komendová, Jitka*; 93, 2007, 1, 133–134
916. SACH, Meike: Hochmeister und Großfürst. Die Beziehungen zwischen dem deutschen Orden in Preussen und dem Moskauer Staat um die Wende zur Neuzeit. Quellen und Studien zur Geschichte des östlichen Europa 62. Stuttgart 2002. = *Picková, Dana*; 89, 2003, 1, 147–149
917. SAKWA, Richard: Russian Politics and Society. London – New York 1994. = *Macek, Ivan* (Rusko v čase proměn); 85, 1999, 1, 79–81
918. SALERNO, Reynolds M.: Vital Crossroads. Mediterranean Origins of the Second World War. Ithaca – London 2002. = *Houska, Ondřej*; 94, 2008, 1, 124–126
919. SANTORO, Stefano: L'Italia e l'Europa orientale. Diplomazia culturale e propaganda 1918–1943. Milano 2005. = *Houska, Ondřej*; 93, 2007, 3, 396–398
920. SBORNÍK prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, sv. 191, řada společenských věd č. 21. Brno 2006. = *Krafl, Pavel*; 92, 2006, 4, 604–605
921. SELART, Anti: Livland und die Rus' im 13. Jahrhundert. Köln – Weimar – Wien 2007. = *Picková, Dana*; 96, 2010, 1–2, 169–173
922. SELINIĆ, Slobodan: Jugoslovensko-čehoslovački odnosi 1945–1955. Beograd 2010. = *Pelikán, Jan*; 97, 2011, 1–2, 176–179
923. SEMEŇUK, Sviatoslav: Ukrajinský sprievodca po Slovensku. Lvov 2007. = *Nevrlý, Mikuláš* (Diletantstvo, arogancia a provokácia); 94, 2008, 1, 122–123
924. SERAPIONOVA, Je. P.: Karel Kramarž i Rossija 1890–1937 gody. Moskva 2006. = *Doubek, Vratislav* (Kniha uznání a pokory); 93, 2007, 2, 262–264
925. SERCZYK, Władysław: Ivan IV. Hrozný. Car vši Rusi a stvořitel samoděržaví. Praha 2004. = *Příhoda, Marek*; 91, 2005, 1, 109–112
926. SERVICE, Robert: A History of Twentieth-Century Russia. Cambridge 1998. = *Výdra, Zbyněk*; 86, 2000, 3, 406–408
927. SERVICE, Robert: Rusko. Experiment s jedním národem. Od roku 1991 do současnosti. Praha – Plzeň 2006. = *Šaur, Josef* (Nejnovější dějiny Ruska v souvislostech); 93, 2007, 3, 398–399
928. SERWATKA, Tomasz: Polacy i Czesi. Dziesięć wieków sąsiedztwa. Nowa Ruda 1998. = *Valenta, Jaroslav* (Promarněná příležitost); 84, 1998, 4, 395–401
929. SCHWANDNER-SIEVERS, Stephanie – FISCHER, Bernd J. (eds.): Albanian Identities. Myth and History. London 2002. = *Šístek, František*; 89, 2003, 3, 409–412

930. СЛАВИСТИКА, том I. Дмитро Чижевський світова славістика. [Slavistika, tom I. Dmitro Čiževs'kij i svitova slavistika]. Drohobyč 2003. = *Nevrlý, Mikuláš*; 91, 2005, 2, 290–292
931. SLAVJANE i ich sosedi, vypusk 8: Imperskaja iděja v stranach Centralnoj, Vostočnoj i Jugo-Vostočnoj Jevropy. Moskva 1998. = *Havlíková, Lubomíra*; 86, 2000, 1, 111–115
932. SOLŽENICYN, A.: Dvě stě let pospolu. Dějiny rusko-židovských vztahů v letech 1795–1916. Praha 2004. = *Tomaszewski, Jerzy* (Za [skoro] všechno mohou Židé. [Solženicyn o Židech v Rusku]); 94, 2008, 1, 126–131
933. SOLŽENICYN, Alexandr: Dvě stě let pospolu, 2. díl – Dějiny rusko-židovských vztahů v letech 1917–1995. Praha 2005. = *Koska, Adam*; 93, 2007, 3, 408–409
934. SOLŽENICYN, A.: Rossija v obvale. Moskva 1998. = *Nevrlý, Mikuláš* (Rusko aké nepoznáme); 86, 2000, 1, 124–126
935. СТАДНИЧЕНКО, ВОЛОДИМИР: Зелений дзвін. Київ 2008. = *Nevrlý, Mikuláš*; 95, 2009, 4, 526–527
936. STACHIV, Jevhen: Ostannij molodohvardijec. Kyjiv 2004. = *Zilynskyj, Bohdan*; 93, 2007, 3, 419–420
937. STANISZKIS, Jadwiga: Postkomunismus. Zrod hádanky. Brno 2006. = *Kopajová, Zuzana*; 94, 2008, 1, 115–116
938. STEHLÍK, Petr: Bosna v chorvatských národně-integračních ideologiích 19. století. Brno 2013. = *Štěpánek, Václav*; 99, 2013, 3–4, 347–351
939. STELLNER, František: Rusko a střední Evropa v 18. století, I. díl. Praha 2009. = *Picková, Dana*; 97, 2011, 1–2, 152–155
940. STRÖMBERG KRANTZ, Eva: Amelie Posse-Brázdová (Život spjatý s Československem). = *Jaworski, Paweł* (Švédská přítelkyně Československa); 98, 2012, 1–2, 154–158
941. SUROSZ, Mariusz: Pepiki. Dramatyczne stulecie Czechów. Warszawa 2010. = *Szczepańska, Anna*; 97, 2011, 1–2, 165–167
942. SVOBODA, Milan (ed.): Svět historie – Historikův svět. Sborník profesoru Robertu Kvačkovi. Liberec 2007. = *Kryl, Miroslav*; 94, 2008, 2, 291–293
943. SZCZEPAŃSKA, Anna: Warszawa – Praga 1948–1968. Od nakazanej przyjaźni do kryzysu. Szczecin 2011. = *Friedl, Jiří*; 98, 2012, 1–2, 150–153
944. SZERSZNIK, Leopold Jan: Materiały genealogiczno-heraldyczne do dziejów szachty Księstwa Cieszyńskiego. Cieszyn 2004. = *Cibulka, Pavel*; 91, 2005, 2, 295–296

945. SZYMCZAK, Damian: Między Habsburgami a Hohenzollernami. Rywalizacja niemiecko-austro-węgierska w okresie I wojny światowej a odbudowa państwa polskiego. Kraków 2009. = *Prokš, Petr*; 96, 2010, 3–4, 431–433
946. SZYMECZEK, Józef: Augsburski Kościół Ewangelicki w czechosłowackiej części Śląska Cieszyńskiego w latach 1945–1950. Cieszyn 2008. = *Friedl, Jiří*; 95, 2009, 1, 74–75
947. ŠESTÁK, Miroslav – TEJCHMAN, Miroslav – HAVLÍKOVÁ, Lubomíra – HLADKÝ, Ladislav – PELIKÁN, Jan: Dějiny jihoslovanských zemí. Praha 1998. = *Dejmek, Jindřich* (Nad novou českou syntézou historie jihoslovanských zemí); 85, 1999, 1, 71–77
948. ŠIROKORAD, A. B.: Russko-tureckie vojny 1676–1918 gg. Minsk 2000. = *Šaur, Josef*; 89, 2003, 3, 405–407
949. ŠÍSTEK, František: Černá Hora. Praha 2007. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 1, 81–83
950. ŠOLLE, Zdeněk: Století české politiky. Počátky moderní české politiky od Palackého a Havlíčka až po realisty Kaizla, Kramáře a Masaryka. Praha 1998. = *Prokš, Petr*; 85, 1999, 3, 399–402
951. ŠTĚPÁNEK, Václav: Jugoslávie – Srbsko – Kosovo. Kosovská otázka ve 20. století. Brno 2011. = *Tejchman, Miroslav*; 98, 2012, 3–4, 357–359
952. ŠVANKMAJER, Milan: Petr I. Zrození impéria. Praha 1999. = *Macek, Ivan* (Rusko nejen Petra Velikého); 86, 2000, 1, 99–103
953. ŠVORC, Peter: Zakletá zem: Podkarpatská Rus 1918–1946. Praha 2007. = *Porcalová, Pavla*; 94, 2008, 3, 470–472
954. ŚWIĘTEK, Ryszard: Lodowa góra. Sekrety polityki Józefa Piłsudskiego 1904–1918. Kraków 1998. = *Valenta, Jaroslav* (Vrcholek ledovce); 88, 2002, 1, 102–106
955. TARAJŁO-LIPOWSKA, Zofia: Męczennik czeskiej prawdy Karel Havlíček Borovský. Wrocław 2000. = *Valenta, Jaroslav* (Polská práce o Havlíčkovi a jeho vlasteneckém kultu); 87, 2001, 1, 87–90
956. TEBINKA, Jacek: Polityka brytyjska wobec problemu granicy polskoradzieckiej 1939–1945. Warszawa 1998. = *Valenta, Jaroslav* (Dějiny Curzonovy linie v letech druhé světové války); 85, 1999, 4, 555–557
957. TEJCHMAN, Miroslav: Nicolae Ceaușescu. Praha 2004. = *Chrobák, Tomáš*; 91, 2005, 1, 89–91
958. TEJCHMAN, Miroslav: Ve službách Třetí říše. Hitlerovy zahraniční jednotky. Praha 1999. = *Valenta, Jaroslav* (Hitlerovi snad ideoví a jiní lancknechti); 86, 2000, 1, 121–124

959. TESAŘ, Filip: Etnické konflikty. Praha 2007. = *Letoch, Milan*; 95, 2009, 4, 522–523
960. THURSTON, Robert W.: Life and Terror in Stalin's Russia, 1939–1941. New Haven 1996. = *Výdra, Zbyněk*; 85, 1999, 2, 241–246
961. TODOROVA, Maria: Bones of Contention. The Living Archive of Vasil Levski and the Making of Bulgaria's National Hero. Budapest – New York 2009. = *Šístek, František* (Dynamika heroizace v bulharském národním pantheonu: případ Vasila Levského); 98, 2012, 1–2, 137–143
962. TODOROVA, Maria: Dizanje prošlosti u vazduh: ogledi o Balkanu i Istočnoj Evropi. Beograd 2010. = *Šístek, František*; 98, 2012, 3–4, 363–366
963. TOLOČKO, Petr Petrovič: Kočevyje narody stepej i Kijevskaja Rus. Sankt-Petěrburg 2003. = *Těra, Michal*; 92, 2006, 1, 99–102
964. TOMASZEWSKI, Jerzy – ŻBIKOWSKI, Andrzej: Żydzi w Polsce. Dzieje i kultura. Warszawa 2001. = *Sládek, Zdeněk* (Lexikon polského židovstva); 88, 2002, 3, 421–422
965. TORNOW, Siegfried: Was ist Osteuropa? Handbuch zur osteuropäischen Text- und Sozialgeschichte von der Spätantike bis zum Nationalstaat. Wiesbaden 2005. = *Havlíková, Lubomíra*; 92, 2006, 2, 273–275
966. TRABA, Robert (ed.): Tematy polsko-litewskie. Historia, literatura, edukacja. Olsztyn 1999. = *Řezník, Miloš*; 86, 2000, 1, 107–109
967. UHEREK, Zdeněk a kol. (eds.): Češi v Bosně a Hercegovině. Praha 2000. = *Hladký, Ladislav*; 87, 2001, 3, 369–370
968. UTKIN, Anatolij: Zabytaja tragedija. Rossija v pervoj mirovoj vojně. Smolensk 2000. = *Vlček, Radomír*; 89, 2003, 4, 517–519
969. VACULÍK, Jaroslav: Češi v cizině 1850–1938. Brno 2007. = *Baron, Roman*; 95, 2009, 2, 240–242
970. VACULÍK, Jaroslav: Dějiny volynských Čechů I. Léta 1868–1914. Praha 1997. = *Vlček, Radomír*; 85, 1999, 1, 92–94
971. VACHALOVSKÝ, Přemysl – ŽÁČEK, Pavel: Jan Kavan v labyrintu služeb. Praha 2003. = *Babka, Lukáš*; 89, 2003, 4, 514–517
972. VEBER, Václav – HLAVAČKA, Milan – VOREL, Petr – POLÍVKA, Miloslav – WIHODA, Martin – MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: Dějiny Rakouska. Praha 2002¹, 2003². = *Maur, Eduard*; 89, 2003, 3, 418–422
973. VEBER, Václav: Mikuláš II. a jeho svět. (Rusko 1894–1917). Praha 2000. = *Vlček, Radomír*; 87, 2001, 1, 92–94

974. VELJANOVSKI, Novica – RYCHLÍK, Jan (eds.): Čechoslovački diplomat-
ski dokumenty za Makedonija 1919–1933. Kniga 1. Skopje 2006. = *Burešo-
vá, Jana*; 93, 2007, 3, 392–393
975. VELJANOVSKI, Novica – RYCHLÍK, Jan (eds.): Čechoslovački diplomat-
ski dokumenty za Makedonija 1934–1939. Kniga 2. Skopje 2007. = *Burešo-
vá, Jana*; 94, 2008, 2, 290–291
976. VELJANOVSKI, Novica – RYCHLÍK, Jan (eds.): Čechoslovački diplomat-
ski dokumenty za Makedonija 1939–1975. Kniga 3. Skopje 2008. = *Burešo-
vá, Jana*; 96, 2010, 1–2, 197–198
977. VELJANOVSKI, Novica: Makedonsko-čechoslovački kulturološki relaciji vo
XX vek. Skopje 2009. = *Dorovský, Ivan* (O česko-slovensko-makedonských
kulturních stycích); 96, 2010, 1–2, 173–182
978. VICKERS, M.: Between Serb and Albanian (A History of Kosovo). New
York 1998. = *Siegel, Erik*; 85, 1999, 1, 83–85
979. ВИНАР, Любомир: Олег Кандиба-Ольжич. Дослідження: джерела.
Нью-Йорк – Острог – Львів 2008. = *Nevrlý, Mikuláš*; 95, 2009, 2, 243–
244
980. VINOGRADOV, V. K. (odp. red.): VČK upolnomočena soobščit... 1918 g.
Moskva 2004. = *Babka, Lukáš*; 91, 2005, 4, 530
981. VIŠNĚVSKIJ, Anatolij: Serp i rubl. Konservativnaja moděrnizacija v SSSR.
Moskva 1998. = *Bělonožník, Zdeněk*; 93, 2007, 2, 260–262
982. VLACHOV-MICOV, Stefan: Filozofskiot kluč na makedonskiot identitet.
Skopje 2007. = *Fantlová, Tereza*; 94, 2008, 4, 623–625
983. VLASJUK, Oleh – SYDORUK, Valerij – CJATKO, Volodymyr: „Schidni
kresy“ pid znakom pol'skogo orla. Rivne 2004. = *Svoboda, David*; 91, 2005,
4, 541–542
984. VLČEK, Radomír – HANUŠ, Jiří (eds.): Historik v proměnách doby a pro-
středí 19. století. = *Šaur, Josef*; 94, 2008, 4, 622–623
985. VOJNA 1941–1945. Moskva 2010. = *Litera, Bobuslav* (Stále neznámá Vel-
ká vlastenecká válka, 1941–1945?); 98, 2012, 1–2, 158–161
986. VOLKOV, S.: Svědectví. Paměti Dmitrije Šostakoviče. Praha 2006. = *Hol-
merová, Tereza*; 94, 2008, 3, 472–474
987. VOLOŠYN, Avgustyn: Vybrani tvory (Avgustín Vološin. Výber z diela). Už-
horod 2003. = *Reiman, Michal*; 90, 2004, 1, 102–104
988. VYDRA, Zbyněk: Život za cara? Krajní pravice v předrevolučním Rusku.
Červený Kostelec 2011. = *Kryčerová, Lenka*; 97, 2011, 3–4, 393–396

989. VYKOUKAL, Jiří – LITERA, Bohuslav – TEJCHMAN, Miroslav: Vý-
chod. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989. Praha 2000. =
Wanner, Jan; 87, 2001, 2, 229–231
990. WALDENBERG, Marek: Narody zależne i mniejszości narodowe w Euro-
pie Środkowo-Wschodniej. Dzieje konfliktów i idei. Warszawa 2000. = *Vá-
lenta, Jaroslav* (O závislých národech a menšinách ve středovýchodní Evro-
pě); 87, 2001, 1, 84–87
991. WALICKI, Andrzej: Idea narodu w polskiej myśli oświeceniowej. Warszawa
2000. = *Řezník, Miloš*; 88, 2002, 1, 87–89
992. WANNER, Jan: Spojené státy a evropská válka 1939–1945. Díl 1.: Pevnost
Amerika. Praha 2001; Díl 2.: Amerika v boji. Praha 2002; Díl 3.: Zápás
o Evropu. Praha 2002. = *Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 1, 149–151
993. WANNER, Jan: Ve stínu studené války. Střední východ ve stínu Eisenhowe-
rovy doktríny 1956–1960. Praha 2011. = *Tejchman, Miroslav*; 98, 2012, 1–2,
144–146
994. WEITHMANN, W: Balkán: 2000 let mezi Východem a Západem. Praha
1996. = *Dorovský, Ivan* (Balkán očima německého historika); 86, 2000, 1,
95–97
995. ZACKIEWICZ, Grzegorz: Polska myśl polityczna wobec systemu radziec-
kiego 1918–1939. Kraków 2004. = *Dvořák, Jan*; 93, 2007, 4, 556–558
996. ZADOROŽNJUK, Ella Grigorjevna: Social-demokratija v centralnoj Evro-
pe. Moskva 2000. = *Voráček, Emil*; 88, 2002, 4, 583–588
997. ZAHRADNÍČEK, Tomáš: Jak vyhrát cizí válku (Češi, Poláci a Ukrajinci
1914–1918). Praha 2000. = *Babka, Lukáš*; 87, 2001, 2, 231–235
998. ZEIL, Wilhelm: Sorabistik in Deutschland. Eine wissenschaftsgeschicht-
liche Bilanz aus fünf Jahrhunderten. Bautzen 1996. = *Šimeček, Zdeněk*; 85,
1999, 3, 410–412
999. ZELICKI, B. J. – KYROV, A. M. – KAPIČENKO, N. i dr.: Oseň v Buda-
pešti. Moskva 1996. = *Adamec, Jan*; 86, 2000, 3, 395–401
1000. ZBORNIK Mirjane Gross. U povodu 75. rođjendana. Zagreb 1999. = *Šes-
ták, Miroslav*; 86, 2000, 4, 530–533
1001. ŽÁČEK, Rudolf: Projekt československo-polské konfederace v letech
1938–1943. Opava 2001; [s přihlédnutím k: Štoviček, I. – Valenta, J. (eds.):
Československo-polská jednání o konfederaci 1939–1944. Praha 1994.] =
Valenta, Jaroslav (Monografie o čs.-polských konfedačních jednáních za
války); 88, 2002, 3, 429–434

1002. ŽIVOTIČ, Aleksandar: Jugoslavija, Albanija i velike sile (1945–1961). Beograd 2011. = *Pelikán, Jan*; 98, 2012, 3–4, 368–370
1003. ŽUPANIČ, Jan: Rakousko-Uhersko a polská otázka za první světové války. Praha 2006. = *Prokš, Petr*; 94, 2008, 1, 120–122

DISKUSE, POLEMIKY

1004. „ABY SE ZDÁLO, že se něco děje.“ Odpověď na recenzi pana Michala Téry (Slovanský přehled 90, 2005, č. 3, s. 296–298). = *Drška, Václav*; 92, 2006, 1, 123–126
1005. JEŠTĚ jednou (a naposled) o studiu ruských dějin na Filozofické fakultě KU v Praze. = *Veber, Václav*; 87, 2001, 4, 513–514
1006. K ČEMU taková diskuse? = *Němeček, Jan*; 94, 2008, 1, 136–138
1007. KONTINUITA ruských dějin. (Teze pražské skupiny historiků-rusistů). = *Franěk, Jiří – Goněc, Vladimír – Moulis, Vladislav – Sládek, Zdeněk – Veber, Václav – Vlček, Radomír*; 85, 1999, 4, 537–540
1008. KONTINUITA ruských dějin. = *Franěk, Jiří – Loewenstein, Bedřich – Goněc, Vladimír – Lewandowski, Józef*; 86, 2000, 1, 129–132
1009. KONTINUITA ruských dějin. = *Moulis, Vladislav – Štindl, Ladislav*; 86, 2000, 2, 268–270
1010. NĚKOLIK slov k recenzi Michala Téry na práci Drška, Václav – Picková, Dana: Dějiny středověké Evropy. Praha 2004. = *Picková, Dana*; 92, 2006, 1, 121–122
1011. O STUDIU ruských dějin v České republice – zrušení Semináře východoevropských dějin na Filozofické fakultě v Praze. = *Veber, Václav*; 87, 2001, 1, 69–70
1012. O STUDIU ruských dějin v České republice – výuka východoevropských dějin na Filozofické fakultě v Praze. = *Stellner, František*; 87, 2001, 3, 345–346
1013. ODPOVĚĎ na recenzi I. Dorovského (O česko-slovensko-makedonských kulturních stycích, Slovanský přehled, 2010, č. 1–2, s. 173–182). = *Veljanovski, Novica*; 96, 2010, 3–4, 444–449
1014. PŘEDBĚŽNÉ stanovisko k anketě o tezích pražské skupiny historiků-rusistů „Kontinuita ruských dějin. = *Pražská skupina historiků-rusistů*; 87, 2001, 1, 57–62

1015. REIMAN, Michal: Na okraj pražsko-brněnských tezí [K diskusi o kontinuitě ruských dějin]; 86, 2000, 3, 375–379
1016. SLÁDEK, Zdeněk: Kucharzewski versus Malia [K diskusi o kontinuitě ruských dějin]; 86, 2000, 3, 381–382
1017. STANOVISKO geografů, jazykovědců, historiků a pracovníků dalších vědních oborů k otázce oficiálního jednoslovného geografického názvu pro Českou republiku; 84, 1998, 1, 79–81
1018. STUDIUM ruských dějin na pražské Filozofické fakultě nebylo zrušeno. = *Picková, Dana*; 87, 2001, 3, 347–348
1019. ŠUMAN, František: Jak je dobré mít svého Figese [K diskusi o kontinuitě ruských dějin]; 86, 2000, 3, 383–389
1020. VYJÁDŘENÍ autora recenze k dopisu prof. dr. Marka Kamińskiego. = *Dejmek, Jindřich*; 94, 2008, 1, 135–136
1021. „VÝROČNÍ“ poznámky k tezím a diskusi nad nimi. = *Goněc, Vladimír*; 87, 2001, 1, 63–67

ZPRÁVY O PUBLIKACÍCH

1022. AARONS, Mark – LOFTUS, John: Operace Ratlines. Praha 1994. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 3, 316–317
1023. ACTES. L'homme et son environneeme dans le Sud-Est europeén. Xe Congres internationale de l'Association internationale d'études du Sud-Est europeén (AIESEE), Paris 24-26 septembre 2009. Paris 2011. = *Tejchman, Miroslav*; 98, 2012, 1–2, 79
1024. AGOVIĆ, Bajro: Džamije u Crnoj Gori. Podgorica 2001. = *F. Ši. = Šistek, František*; 88, 2002, 2, 303–304
1025. AGRIGOROAI EI, Ion – IVĂNESCU, Dumitru – IVĂNESCU, Sorin D. – SILVIU, Văcaru: Stări de spirit și mentalități în timpul marelui războr. Corpurile de voluntari români din Rusia. Iași 2005. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 4, 546
1026. AKTUALNYJE aspekty istorii i sovremennosti russkogo zaruběžja: paralleli i antitezy. Moskva 2007. = *Mik. Čer. = Černý, Mikuláš*; 94, 2008, 4, 642–643
1027. ALBI, Anneli: EU Enlargement and the Constitutions of Central and Eastern Europe. Cambridge 2005. = *T. Jančár. = Jančárková, Tatána*; 94, 2008, 2, 303–304

1028. ALEKSANDRAVIČIUS, Egidius – KULAKAUSKAS, Antanas: Carų valdžioje. Lietuva XIX amžiuje. Vilnius 1996. = *L. Š. = Švec, Luboš*; 84, 1998, 1, 98–99
1029. ALEKSANDROV, S. A.: Satira i humor ruskoj emigracii. Moskva 1998. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 86, 2000, 1, 24
1030. ALTER, Peter (Hrsg.): Nationalismus. Dokumente zur Geschichte und Gegenwart eines Phänomens. München – Zürich 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 499–500
1031. ALTRICHTER, Helmut (Hg.): Gegen Erinnerung. Geschichte als politisches Argument im Transformationprozess Ost-, Ostmittel- und Südosteuropas. München 2006. = *A. Blaž. = Blažej, Adam*; 94, 2008, 4, 641–642
1032. A MAGYAR forradalom és szabadságharc cseh tükörben. [Maďarská revoluce a boj za svobodu v českém zrcadle]. Pražák, Richard: Kossuth Lajos. Arbes, Jakub: Epizódok 1848-ból. [Epizody z roku 1848]. = *Šm. = Šmerda, Milan*; 85, 1999, 2, 238
1033. ANDERLE-BURCEL, Gertrude – KUBŮ, Eduard – ŠOUŠA, Jiří – STEFEL, Dieter (eds.): „Discourses – Diskurse“. Essays for – Beiträge zu Mikuláš Teich & Alice Teichova. Prague – Vienna 2008. = *Prokeš, Petr*; 95, 2009, 2, 248–249
1034. ANDERS, Władysław: Bez ostatniego rozdziału. Wspomnienia z lat 1939–1946. Lublin 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 180
1035. ANDRŠ, Bohumil: Česká Alexandrovka. Vzpomínky na život české vstěhovalecké komunity na Rusi. Praha 2009. = *Vaculík, Jaroslav*; 95, 2009, 2, 253
1036. ANDRUSIEWICZ, Andrzej: Polska 1980–1990. Kalendarz dekady przełomu. Rzeszów 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 456
1037. ANDRUSIEWICZ, Andrzej: Polska 1990–1995. Kalendarz wydarzeń. Rzeszów 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 456
1038. ANISIMOV, Jevgenij Viktorovič: Imperatorskaja Rossija. Sankt-Petěrburg 2011. = *Šínová, Lenka*; 98, 2012, 1–2, 80
1039. ANTOSZEWSKI, Andrzej – HERBUT, Ryszard (eds.): Demokracje Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie porównawczej. Wrocław 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 426
1040. ANUSZ, Andrzej i Anna: Samotnie wśród wiernych. Kościół wobec przemian politycznych w Polsce 1944–1994. Warszawa 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 473–474

1041. APOSTOL, Stan: Ion Mihalache. Destinul unei vieți. București 1999. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 1, 78
1042. AREL, D. – RUBLE, B.: Rebounding Identities. The Politics of Identity in Russia and Ukraine. Washington 2006. = *Bar. Uman. = Umancová, Barbo-ra*; 94, 2008, 4, 637–638
1043. ARMÁDA jako nástroj státní integrace SSSR (1923–1941). Praha 1997. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 3, 290
1044. ASH, Timothy Garton: Svobodný svět. Amerika, Evropa a budoucnost Západu. Praha – Litomyšl 2006. = *M. Svit. = Sviták, Matěj*; 94, 2008, 4, 522
1045. ÅSLUND, Anders – McFAUL, Michael (eds.): Revolution in Orange. The Origins of Ukraine's Democratic Breakthrough. Washington 2006. = *V. Kad. = Kadlec, Vladimír*; 94, 2008, 4, 558
1046. ASSFALG, Julius – KRÜGER, Paul: Słownik chrześcijaństwa wschodniego. Katowice 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 533
1047. ASSOCIATION Internationale d'Etudes du Sud-Est Européen. Buletin. Bucarest 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 1, 12
1048. AUGUSTYNIAK, Urszula – KARPÍŃSKI, Adam (eds.): Zmierzch kultury staropolskiej. Ciągłość i kryzysy (wieki XVII-XIX). Warszawa 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 1, 108
1049. AVENARIUS, Alexandr: Byzantský ikonoklasmus, 762–843. Storočie zápasu o ikonu. Bratislava 1998. = *L. H. = Havlíková, Lubomíra*; 86, 2000, 3, 344
1050. AVINA, Natalja Ju.: Rodnoj jazyk v inojazyčnom okruženii. Moskva – Vilnius 2006. = *Mik. Čer. = Černý, Mikuláš*; 93, 2007, 2, 276–277
1051. AVIOUTSKII, Viatcheslav: Géopolitique du Caucase. Paris 2005. = *K. Maršál. = Maršálková, Kristina*; 93, 2007, 3, 337–338
1052. BABKA, Lukáš – BZONKOVÁ, Radka (eds.): Jen jeden osud. Antologie sovětské lágrové prózy. Praha 2010. = *Vlčková Kryčerová, Lenka*; 98, 2012, 3–4, 272
1053. BABKA, Lukáš – ROUBAL, Petr (eds.): Prague Perspectives II. A New Generation of Czech East European Studies. Prague 2007. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 94, 2008, 1, 168
1054. BABÍK, Michal: Iniciativa Aristide Brianda 1929–1930 a Československo. K československé reflexi evropských integračních snah v meziválečném období. Brno 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 2, 285

1055. BACZKOWSKI, Michał: Pod czarno-żółtymi sztandarami. Galicja i jej mieszkańcy wobec austro-węgierskich struktur militarnych 1868–1914. Kraków 2003. = *PP = Prokš, Petr*; 90, 2004, 4, 580
1056. BALANDIN, R. K.: Tajnyje obščestva russkich revoljucioněrov. Moskva 2007. = *Vorlová, Tereza*; 95, 2009, 2, 244–245
1057. BALCERAK, Wiesław (ed.): Polska – Bułgaria w Europie Środkowej i Południowo-Wschodniej w wiekach XVII–XX. Warszawa – Łowicz 2003. = *Mat. Gniazd. = Gniazdowski, Mateusz*; 92, 2006, 1, 56
1058. BĂLGARIJA neprijatijat protivnik na tretija rajch. Sofija 1995. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 2, 272
1059. BĂLGARIJA v sferata na săvetski interesi (bălgaro-ruski naučni diskusii). Sofija 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 2, 285–286
1060. BALTISCHE Bibliographie 1996: Schriftum über Estland, Lettland, Litauen. Marburg 1997. = *L. Š. = Švec, Luboš*; 84, 1998, 4, 404
1061. BARBULESCU, Mihai – DELETANT, Dennis – HITCHINS, Keith – PAPACOSTEA, Serban – POMPILIU, Teodor: Istoria Romaniei. București 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 78
1062. BARFORD, P. M.: The Early Slavs. Culture and Society in Early Medieval Eastern Europe. Ithaca – New York 2001. = *L. H. = Havlíková, Lubomíra*; 89, 2003, 1, 85
1063. BARON, Roman: Nad Olzą i Ostrawicą. Działalność społeczno-wychowawcza i oświatowa Towarzystwa Szkoły Ludowej w Zagłębiu Ostrawsko-Karwińskim (1894–1919). Opole 2006. = *J. Vac. = Vaculík, Jaroslav*; 92, 2006, 4, 566
1064. BARTAL, I.: Ot obščiny k nácii: jevrei Vostočnoj Jevropy v 1772–1881 gg. Ijerusalim – Moskva 2006. = *Sykorová, Kateřina*; 95, 2009, 2, 247–248
1065. BARTOSZEWICZ, Henryk: Polityka Związku Sowieckiego wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1944–1948. Warszawa 1999. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 2, 248
1066. BASARGINA, E. Ju.: Russkij archeologičeskij institut v Konstantinopole. Očerki istorii. Sankt-Petěrburg 1999. = *L. H. = Havlíková, Lubomíra*; 87, 2001, 1, 109–110
1067. BAŽOVA, A. P.: Rossija i jugoslavjane v konce XVIII – načale XIX veka. Moskva 1996. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 84, 1998, 2, 144
1068. BEAUVOIS, Daniel: Walka o ziemię. Szlachta polska na Ukrainie prawobrzeżnej pomiędzy caratem a ludem ukraińskim 1863–1914. Sejny 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 533

1069. BEDNAREK, Stefan (ed.): Życie kulturalne we Wrocławiu. Szkice do portretu kulturalnego miasta. Wrocław 2001. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 2, 285
1070. BEDNAREK, Stefan (ed.): Życie kulturalne we Wrocławiu. Szkice do portretu kulturalnego miasta. Wrocław 2001. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 424–425
1071. BEDNÁŘ, Miloslav (ed.): Spory o dějiny I., II. Sborník kritických textů. Praha 1999. = *Ms = Moulis, Vladislav*; 86, 2000, 1, 152
1072. BEEVOR, Antony – VINOGRADOVA, Ljubov (eds.): Spisovatel ve válce. Vasilij Grossmann s Rudou armádou 1941–1945. Praha – Plzeň 2007. = *Alex. Brum. = Brummer, Alexandr*; 94, 2008, 3, 465–466
1073. BELDIMAN, Dana: Armata și Mișcarea Legionară. 1927–1947. București 2002. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 4, 564
1074. BELDIMAN, D. (ed.): Dosar Horia Sima (1940–1946). București 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 1, 74
1075. BENEŠ, Zdeněk – KOVÁČ, Dušan – LEMBERG, Hans (eds.): Hledání jistoty v bouřlivých časech. Češi, Slováci, Němci a mezinárodní systém v první polovině 20. století. Ústí nad Labem 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 4, 565–566
1076. BENEŠ, Edvard: Německo a Československo. Praha 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 3, 463–464
1077. BEZYMENSKI, Lev: Tretij front. Sekretnejaja diplomatija Vtoroj mirovoj vojny. Moskva 2003. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 3, 339–340
1078. BIANCHINI, Stefano: Problema iugoslavă. București 2003. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 4, 546
1079. BIBIKOV, M. V.: Vizantijskije istočniki po istorii drevnej Rusi i Kavkaza. Sankt-Petěrburg 1999. = *L. H. = Havlíková, Lubomíra*; 86, 2000, 3, 374
1080. BIČ, M. – GARECKI, R. – KONAN, U. et al.: Gistaryčny šljach belaruskaj nacyi i dzjaržavy. Minsk 2005. = *M. Krat. = Kratochvílová, Martina*; 93, 2007, 2, 320
1081. BIDELEUX, Robert – JEFFRIES, Ian: A History of Eastern Europe. Crisis and Change. London – New York 1999. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 4, 517–518
1082. BIELEŃ, Stanisław (ed.): Patrząc na wschód. Z problematyki polityki wschodniej III RP. Warszawa 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 341–342
1083. BLAGOVA, T. I.: Rodonačalniki slavjanofilstva. A. S. Chomjakov i I. V. Kirejevskij. Moskva 1995. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 85, 1999, 1, 70

1084. BLOBAUM, Robert (ed.): Antisemitism and Its Opponents in Modern Poland. Ithaca 2005. = *Šebesta, Adam*; 95, 2009, 1, 116–117
1085. BLOKLAND, Hans: Modernization and its Political Consequences. New Haven 2006. = *Oravec, Radek*; 95, 2009, 1, 113–114
1086. BODUSZYŃSKI, Mieczysław P.: Regime Change in the Yugoslav Successor States. Divergent Paths toward a New Europe. Baltimore 2010. = *Tumis, Stanislav*; 99, 2013, 3–4, 355–356
1087. BOECKHL, K.: Von den Balkankriegen zur Ersten Weltkrieg. Kleinstaa-ten Politik und ethnische Selbstbestimmung auf dem Balkan. München 1996. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 3, 314
1088. BOGUCA, Maria: The Lost World of the „Sarmatians“. Custom as the Regulator of Polish Social Life in Early Modern Times. Warszawa 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 510
1089. BOCHANOV, Alexandr N.: Imperator Aleksandr III. Moskva 1998. = *Z. V. = Vydra, Zbyněk*; 85, 1999, 2, 184
1090. BOCHENSKI, Józef Maria: Lewica, religia, sowietologia. Warszawa 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 404
1091. BOROWIK, Irena – SZYJEWSKI, Andrzej (eds.): Religie i Kościoły w społeczeństwach postkomunistycznych. Kraków 1993. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 511–512
1092. BORUTA, Mirosław: Polacy o i dla niepodległości wschodnich sąsiadów Rzeczypospolitej. Kraków 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 404
1093. BOSSY, Raoul: Journal (2 noiembrie 1940 – 9 iulie 1969). București 2001. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 4, 547
1094. BOŻYK, Paweł: 24 kraje Europy Środkowej i Wschodniej. Transformacja. Warszawa 1999. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 523
1095. BRJUCHANOV, B. B. – ŠOŠKOV, J. N.: Opravdaniju ne podležit. Ježov i ježovščina 1936–1938 gg. Sankt-Petěrburg 1998. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 85, 1999, 3, 322
1096. BROKLOVÁ, Eva – TOMEŠ, Josef – PEHR, Michal: Agrárníci, národní demokraté a lidovci ve druhém poločase první Československé republiky. Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 2, 251
1097. BROVKIN, Vladimir N. (ed.): The Bolsheviks in Russian Society. The Revolution and the Civil Wars. New Haven – London 1997. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 85, 1999, 3, 346

1108. BRÜGEL, Johann Wolfgang: Češi a Němci 1918–1938. Praha 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 1, 86
1109. BRZOZOWSKI, Stanisław: Pamiętnik. Warszawa 2000. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 474
1100. BUDNICKIJ, Oleg V.: Terrorizm v rossijskom osvoboditělnom dviženii: ideologija, etika, psihologija (vtoraja polovina XIX – načalo XX veka). Moskva 2000. = *Vydra, Zbyněk*; 88, 2002, 2, 32
1101. BUGAJ, N. F. – GONOV, A. M.: Kavkaz: narody v ešelonach (20-60-je gody). Moskva 1998. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 87, 2001, 1, 13–14
1102. BUGAJ, Nikolaj Fjodorovič: Narody Ukrainy v „Osoboj papke Stalina“. Moskva 2006. = *Kadlec, Vladimír*; 95, 2009, 1, 97–98
1103. BUNIC, Andrej: Oseň oligarchov. Moskva 2005. = *Mik. Čer. = Černý, Mikuláš*; 93, 2007, 2, 277–279
1104. BUSZKO, Józef: Polacy w parlamencie wiedeńskim 1848–1918. Warszawa 1996. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (Polská politika ve Vídni a v Rakousku 1848–1918), 84, 1998, 1, 46
1105. „BURZA“ w Polsce południowej. Kraków 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 530
1106. BUZÁSSYOVÁ, Ludmila: Ján Herkel a jeho dielo. Základy všeobecného slovanského jazyka odvodené zo živých rečí a podložené pravými zásadami logiky. Bratislava 2009. = *Kryčerová, Lenka*; 97, 2011, 3–4, 301
1107. BYSTRENKO, V. I.: Istorija gosudarstvennogo upravlenija i samoupravlenija v Rossii. Učebnoje posobije. Novosibirsk – Moskva 1997. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 86, 2000, 1, 140–141
1108. BYSTROV, Vladimír: Osud generála. Komentář k některým dokumentům o životě a tragickém konci Sergeje Vojcechovského. Praha 2007. = *PP = Prokš, Petr*; 94, 2008, 2, 305
1109. BYŤ ROSSII v blagoděnstvii i slave: Poslanije velikim kňjazjam carjam, imperatoram, političeskim dějateljnam o tom, kak uluščit „gosudarstvennoje ustrojenije“. Moskva 2002. = *K. Jašk. = Jašková, Kristýna*; 94, 2008, 2, 187–188
1110. CABADA, L. – WAISOVÁ, Š. (eds.): Contemporary Security Dilemmas: Reflection on Security in East Asia and Central Europe. Plzeň 2006. = *Krpec, Petr*; 95, 2009, 3, 317–318
1111. CAR, Stanisław: Polska koncepcja autorytaryzmu. Warszawa 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 533

1112. CAȘU, Igor: Politică „națională” în Moldova sovietică (1944–1989). Chișinău 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 1, 104–105
1113. CĂTĂNUȘ, Dan – CHIPER, Ioan: Cazul Ștefan Foriș. Lupta pentru putere în P. C. R. De la Georghiu Dej la Ceaușescu. București 1999. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 3, 434
1114. CETNAROWICZ, A. – KISS, C. G. – KOVÁCS, I. (eds.): Węgry – Polska w Europie Środkowej. Historia – literatura. Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Waclawa Felczaka. Kraków 1997. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (Bohemika a slovacika v polsko-madarském sborníku); 87, 2001, 1, 106–107
1115. CIBULKA, Pavel (ed.): Politické programy českých národních stran v letech 1860–1890. Praha 2000. = *PP = Prokš, Petr*; 87, 2001, 2, 240–241
1116. CIOBANU, V. (ed.): Europe and the Porte. New Documents on the Eastern Question, Vol. VI: English and Swedish Diplomatic Reports 1799–1811. Iași 2008. = *Tejchman, Miroslav*; 95, 2009, 1, 126
1117. CLAYOVÁ, Catrine: Král, císař, car. Bratřanci, kteří zavedli svět do války. Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 2, 250–251
1118. CLIO in the Balkans. The Politics of History Education. Thessaloniki 2002. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 4, 590
1119. COJOCARU, Gheorghe: Colapsul U.R.S.S. și dilema relațiilor româno-române. București 2001. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 1, 176
1120. COMUNISMUL în România: Ideologie, Întemeieri, Dileme, Xenopoliana. Buletinul Fundației Academice „A. D. Xenopol” din Iași, VII (1999), 1–2. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 87, 2001, 4, 414
1121. CONNOR, Walker: Ethnonationalism. The Guest for Understanding. Princeton – New Jersey 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 3, 344
1122. CONVORBIRI neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea. București 2001. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 2, 274
1123. CORETCHI, Ana (ed.): From Misunderstanding towards Openness and Collaboration in Multicultural Societies, Experience of Moldova, Estonia and Northern Ireland. Moldova 2005. = *Nicol. Fran. = Franckx, Nicolas*; 94, 2008, 1, 143–144
1124. CORNWALL, Mark (ed.): Die letzten Jahre der Donaumonarchie. Der erste Vielvölkerstaat im Europa des frühen 20. Jahrhunderts. Essen 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 4, 517
1125. CUHRA, Jaroslav: Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969–1972. Praha 1997. = *D. T. = Tesárek, David*; 84, 1998, 1, 81–82

1126. CUHRA, Jaroslav – VEBER, Václav (eds.): Za svobodu a demokracii, I. Odpor proti komunistické moci. Praha 1999. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 87, 2001, 3, 343–344
1127. CZECH-POLISH Historical and Pedagogical Journal, Volume 2 (2010). Brno 2010. = *Brummer, Alexandr*; 96, 2010, 3–4, 262
1128. CZUMA, Mieczysław – MAZAN, Leszek: Austriackie gadanie czyli Encyklopedia galicyjska. Kraków 1998. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (Originální informační příručka pro dějiny Haliče); 87, 2001, 1, 46
1129. ČAJKA, František: Církevněslovanská legenda o svatě Anastázii. Praha 2011. = *Černý, Marcel*; 99, 2013, 1–2, 158–159
1130. ČAPKA, František – SLEZÁK, Lubomír: Cukrovarnictví do roku 1938 a agrární strana (se zřetelem na Moravu a Slezsko). Brno 2011. = *Vaculík, Jaroslav*; 98, 2012, 3–4, 382
1131. ČAPKA, František: Odbory v českých zemích v letech 1918–1948. Brno 2008. = *Vaculík, Jaroslav*; 95, 2009, 3, 401–402
1132. ČERNÝ, Marcel – KALETA, Petr et al.: Pražské stopy Jakuba Barta-Čišinského. Praha 2010. = *Vosmíková, Nikol*; 99, 2013, 1–2, 155–156
1133. ČESKÉ vědomí Ukrajiny. Budoucnost v tradici. Acta Slavica et Baltica. Volume II. Praha 2005. = *J. Vac. = Vaculík, Jaroslav*; 94, 2008, 1, 141
1134. ČESKO-slovenská historická ročenka. Brno 1997. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (O dějinách Podkarpatské Rusi); 84, 1998, 2, 231–232
1135. ČEŠI, Litevci a středoevropský vektor jejich moderní historie. Praha 2012. = *Tejchman, Miroslav*; 99, 2013, 1–2, 160
1136. DĄBROWSKI, Dariusz: Rzeczpospolita Polska wobec kwestii Rusi Zakarpackiej (Podkarpackiej). 1938–1939. Toruń 2007. = *Friedl, Jiří*; 96, 2010, 1–2, 160
1137. DADRIAN, Vahakn N.: The History of the Armenian Genocide (Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus). Oxford 2003. = *J. Petruž. = Petružálek, Jan*; 92, 2006, 4, 508
1138. DAHRENDORF, Ralf: Hledání nového řádu. Praha 2007. = *Kopřivová, Lenka*; 95, 2009, 1, 99–100
1139. DĄMBSKI, Stefan: Egzekutor. Warszawa 2010. = *Friedl, Jiří*; 98, 2012, 1–2, 28
1140. DAMEŠEK, L. – REMNEV, A. (eds.): Sibir v sostave Rossijskoj Imperii. Moskva 2007. = *Batorová, Darina*; 95, 2009, 1, 151–152

1141. DANGL, Vojtěch: Armáda a společnost na prelome 19. a 20. storočia. Bratislava 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 94, 2008, 2, 208
1142. DASKALOV, Georgi: Učasta na Bálgarite v Egejska Makedonija 1936–1946. Političeskata i voenna istorija. Sofija 1999. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 2, 304
1143. DEÁK, Ladislav: Politický profil Jánosa Esterházyho. Bratislava 1996. = *Plachý, Jiří*; 85, 1999, 2, 164
1144. DEÁK, István – GROSS, Jan T. – JUDT, Tony (koord.): Procese în Europa. Al doilea război mondial și concesințele lui. București 2003. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 4, 545–546
1145. DEGRELLE, León: Tažení v Rusku 1941–1945 s SS divizí Wallonie na východní frontě. Praha 1996. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 84, 1998, 2, 144
1146. DELETANT, Dennis – PEARTON, Maurice: Romania observed. Studies in Contemporary Romanian History. București 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 1, 18
1147. DELETANT, Dennis: Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc. 1948–1965. Iași 2001. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 3, 403
1148. DEMIN, V. A.: Gosudarstvennaja Duma Rossii: mehanizm funkcionirovanija. Moskva 1996. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 84, 1998, 1, 98
1149. DESZCZYŃSKI, Przemysław – SZCZEPANIAK, Marian: Grupa Wyszehradzka. Współpraca polityczna i gospodarcza. Toruń 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 4, 520
1150. DEUTSCHLANDS Rolle im aussenwirtschaftlichen Integrationsbestreben der Sowjetunion. Frankfurt am Main 2006. = *J. Vach. = Vachek, Jiří*; 94, 2008, 2, 268
1151. DE WAELE, Jean-Michel (ed.): Les clivages politiques en Europe centrale et orientale. Collection Sociologie Politique. Editions de l'Université Libre de Bruxelles. Bruxelles 2004. = *Nicol. Fran. = Franckx, Nicolas*; 94, 2008, 2, 302–303
1152. DIMITROV, Ilčo: Meždu Mjunchem i Postdam. Bálgarska politika prez Vtorata svetovna vojna. Sofija 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 2, 303
1153. DIPLOMAȚIA și Diplomați români, vol. II. Focșani 2002. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 3, 340

1154. DITTRICH, Zdeněk R.: Balkánské kolbiště a evropské mocnosti. Brno 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 3, 315–316
1155. DITTRICH, Zdeněk R.: Balkánské kolbiště a evropské mocnosti. Brno 1998. = *Měšťan, Antonín*; 84, 1998, 4, 394
1156. DIVINSKÝ, Boris: Zahraničná migrácia v Slovenskej republike – stav, trendy, spoločenské súvislosti. Bratislava 2005. = *J. Andrl. = Andrle, Jakub*; 93, 2007, 2, 273
1157. D'JAKONOVA, Jelizaveta: Dněvník ruskoj ženščiny. Moskva 2004. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 91, 2005, 1, 61–62
1158. DJORDJEVIĆ, Dimitrije: Scars and Memory. Four Lives in One Lifetime. New York 1997. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 3, 313
1159. DOKLADY rossijskich učenyh. IX. kongres po izučeniju stran jugovostočnoj Evrop (Tirana, 30. 8. – 3. 9. 2004). Sankt Petěrburg 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 1, 146
1160. DOKUMENTY polské zahraniční politiky. = *J. Tom. = Tomaszewski, Jerzy*; 88, 2002, 3, 418
1161. DOMAGAŁA, Bożena: Polski Kościół Narodowy – herezja, ruch narodowy czy ruch społeczny? Kraków 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 68
1162. DOMAŇSKA, Ewa: Mikrohistorie. Spotkania w międzyświatach. Poznań 1999. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 523–524
1163. DOUBEK, Vratislav: Česká politika a Rusko (1848–1914). Praha 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 4, 509–510
1164. DRAGIČEVIĆ-ŠEŠIĆ, M. – DRAGOJEVIĆ, S.: Intercultural Meditation in the Balkans. Sarajevo 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 1, 44
1165. DRAŠAROVÁ, Eva – HORKÝ, Roman – ŠOUŠA, Jiří – VELEK, Luboš (eds.): Promarněná šance. Edice dokumentů k česko-německému vyrovnání před první světovou válkou. Korespondence a protokoly 1911–1912, 1, 2. Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 3, 411–412
1166. DOBEK-OSTROWSKA, Bogusława (ed.): Media masowe w demokratyzujących się systemach politycznych. Wrocław 2006. = *Umancová, Barbora*; 95, 2009, 1, 124–125
1167. DU BOIS, Pierre: Ceașescu au pouvoir. Enquete sur une ascension. Paris 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 3, 487
1168. DUDEK, Antoni: Instytut. Osobista historia IPN. Warszawa 2011. = *Friedl, Jiří*; 98, 2012, 1–2, 208

1169. DUDEK, Antoni: Państwo i Kościół w Polsce 1945–1970. Kraków 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 534
1170. DUFFACK, J. J.: Štefánik a Československo. Praha 2007. = *PP = Prokš, Petr*; 94, 2008, 1, 147
1171. DUFEK, Vladimír (ed.): Kapitoly z dějin volyňských Čechů. Sborník historických souborných, vědeckých a memoárových prací. Praha 1997. = *M. O. = Ottomanský, Miroslav*; 84, 1998, 1, 101
1172. DUFEK, V.: Návrat volyňských Čechů do vlasti v archivních materiálech. Aktuální publikace k padesátému výročí reemigrace. Praha 1997. = *-kš- = Štěpánek, Kamil*; 85, 1999, 2, 206
1173. DUKA, A. V. (ed.): Vlast i elity v rossijskoj transformacii. Petrohrad 2005. = *M. Svit. = Sviták, Matěj*; 93, 2007, 2, 280–281
1174. DUNIN-WAŚOWICZ, Krzysztof: Polski ruch socjalistyczny 1939–1945. Warszawa 1993. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 567
1175. DUNN, Denis J.: The Catholic Church and Russia. Popes, Patriarchs, Tsars and Commissars. Aldershot 2004. = *Mi. Mar. = Mareš, Michal*; 94, 2008, 3, 486–487; 4, 634–635
1176. DVORÁKOVÁ, Zora: Politikové na útěku. Osudy změněné 25. únorem 1948. Praha 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 1, 22
1177. DZIEWANOWSKI, Kazimierz: Polityka w sercu Europy. Warszawa 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 3, 344
1178. EBERT, Jens (ed.): Polní pošta ze Stalingradu. Listopad 1942 – leden 1943. Praha 2012. = *Brummer, Alexandr*; 99, 2013, 3–4, 356–357
1179. ELJAŠEVIČ, Dmitrij Arkadjevič: Pravitelstvennaja politika i jevrejskaja pečat' v Rossii 1797–1917. Očerki istorii cenzury. Sankt-Petěrburg 1999. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 88, 2002, 4, 589–590
1180. EMANUILOV, Emanuil G.: Bălgarija v politikata na velikite sile 1939–1947. Veliko Tărnovo 2003. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 92, 2006, 4, 590
1181. ENCICLOPEDIA istoriei politice a României 1859–2002. București 2003. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 3, 340
1182. ENGLEOVÁ, Eloise – PAANANEN, Lauri: Zimní válka. Sovětský útok na Finsko 1939–1940. Brno 1996. = *L. Š. = Švec, Luboš*; 84, 1998, 1, 38
1183. ERBEN, Karel Jaromír: Slovanské bájesloví. Praha 2009. = *Brummer, Alexandr*; 97, 2011, 1–2, 231–232
1184. ERIKSONAS, Linas – MÜLLER, Leos (eds.): Statehood Before and Beyond Ethnicity. Minor States in Northern and Eastern Europe, 1600–2000.

- Zborník. Brusel 2005. = *Z. Kopaj.* = *Kopajová, Zuzana*; 93, 2007, 2, 215–216
1185. ESSEN, Andrzej: *Polityka Czechosłowacji w Europie Środkowej w latach 1918–1932*. Kraków 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 94, 2008, 2, 220
1186. EVANS, R. J. W.: *Vznik habsburské monarchie 1550–1700*. Praha 2003. = *PP = Prokš, Petr*; 89, 2003, 2, 214
1187. EVANS, R. J. W.: *Vznik habsburské monarchie 1550–1700*. Praha 2003. = *PP = Prokš, Petr*; 90, 2004, 2, 274
1188. FAJMON, Hynek – HLOUŠKOVÁ, Kateřina (eds.): *Konec soužití Čechů a Němců v Československu. Sborník k 60. výročí ukončení II. světové války*. Brno 2005. = *Mi. Mar. = Mareš, Michal*; 93, 2007, 2, 175–176
1189. FEDOROV, Vladimir A.: *Istorija Rossii 1861–1917*. Moskva 1998. = *Z. V. = Vydra, Zbyněk*; 85, 1999, 1, 97–98
1190. FEDOROV, Vladimir A.: *Istorija Rossii 1861–1917*. Moskva 1998. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 85, 1999, 4, 524
1191. FEHÉR, Csaba: *Never Again 1945–1948*. Komárno 2006. = *P. Balla = Balla, Petr*; 94, 2008, 4, 602
1192. FELIX, Jiří – SKÁLA, Milan: *Strahovský opat Metod Zavoral a Rumunsko*. Praha 2003. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 4, 544
1193. FERENČUHOVÁ, Bohumila (ed.): *Slovensko a svet v 20. storočí. Kapitoly k 70. narodeninám PhDr. Valeriána Bystrického*. Bratislava 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 94, 2008, 1, 80
1194. FIC, Viktor M.: *Nové uspořádání světa. Globalizace nebo střet civilizací?*. Brno 1999. = *Ms = Moulis, Vladislav*; 87, 2001, 2, 237–238
1195. FIGES, Orlando: *A People's Tragedy. The Russian Revolution 1891–1924*. New York 1996. = *F. Šu. = Šuman, František*; 86, 2000, 2, 249–250
1196. FLAVIUS, Solomon: *Politică și confesiune la început de ev mediu moldovenesc*. Iași 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 2, 286
1197. FLORKOWSKA-FRANČIĆ, Halina: *Między Lozańą, Fryburgiem i Vevey. Z dziejów polskich organizacji w Szwajcarii w latach 1914–1917*. Kraków 1999. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (Málo známé aspekty polské akce za nezávislost 1914–1917); 87, 2001, 4, 529–530
1198. FOLIĆ, Zvezdan: *Vjerske zajednice u Crnoj Gori 1918–1953*. Podgorica 2001. = *F. Ši. = Šístek, František*; 89, 2003, 1, 86
1199. FOOT, M. R. D.: *S.O.E. Sbor pro speciální operace*. Praha 1997. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 3, 242

1200. FOTIČ, Aleksandar: Světa Gora i Chilandar u Osmanskom carstvu (XV-XVII vek). Beograd 2000. = *L. H. = Haulíková, Lubomíra*; 87, 2001, 4, 481–482
1201. FRANÇOIS-PONCET, André: Vyslancem na Hitlerově dvoře. Praha 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 2, 220
1202. FRANKENSTEIN, Norbert von: Rasputin. Ďábel v mnišské kutně? Praha 2002. = *F. Stell. = Stellner, František*; 90, 2004, 2, 248
1203. FRANTIŠEK Ladislav Rieger a česká společnost 2. poloviny 19. století. Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 25. a 26. dubna 2003 v Semilech. Semily 2003. = *PP = Prokš, Petr*; 90, 2004, 4, 530
1204. FRĄCZAK, Ewa – STRZELECKI, Zbigniew (eds.): Demografia i społeczeństwo Ziemi Zachodnich i Północnych 1945–1995. Próba bilansu. Warszawa 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 534
1205. FRIEDL, Jiří: Na jedné frontě. Vztahy československé a polské armády (Polskie Siły Zbrojne) za druhé světové války. Praha 2005. = *Mat. Gniazd. = Gniazdowski, Mateusz*; 92, 2006, 1, 86
1206. FRISZKE, Andrzej (ed.): Warszawa nad Tamizą. Z dziejów polskiej emigracji politycznej po drugiej wojnie światowej. Warszawa 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 1, 136–139
1207. FRYŠČOK, Miloslav Andrej: Legionáři, car a rudá vlajka. Brno 1998. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (O Rusku, legiích a všeličem); 86, 2000, 4, 547–548
1208. FUČÍK, Josef: Osmadvacátníci. Spor o českého vojáka Velké války 1914–1918. Praha 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 2, 246
1209. FÜRST, Juliane (ed.): Late Stalinist Russia: Society between Reconstruction and Reinvention. London 2006. = *Šebesta, Adam*; 95, 2009, 1, 117–118
1210. GABANYI, Anneli Ute: The Ceaușescu Cult, Propaganda and Power Policy in Communist Romania. Bucharest 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 2, 262
1211. GALANDAUER, Jan – NOVÁK, Milan: Náš arcivévoda císař a král Karel I. Rakouský. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 3, 424–425
1212. GALLOWAY, G. – WYLIE, B.: Prábușirea. București 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 93, 2007, 4, 520
1213. GAREK, Martin: Horná Orava a severný Spiš v rokoch 1945–1947. Krakov 2007. = *Friedl, Jiří*; 95, 2009, 4, 490

1214. GBŮR, I.: Hviezdoslav a česká poézia. Prešov 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 85, 1999, 1, 12
1215. GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: Druhá republika 1938–1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě. Praha – Litomyšl 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 1, 73
1216. GENČEV, Nikolaj: Vášnata politika na Bălgarija 1938–1941. Sofija 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 2, 248
1217. GERSTNER, Alexandra – KÖNCZÖL, Barbara – NENWIG, Janina (eds.): Der neue Mensch. Utopien, Leitbilder und Reformkonzepte zwischen den Weltkriegen. Frankfurt am Main 2006. = *Vachek, Jiří*; 95, 2009, 1, 125–126
1218. GESSEN, Valerij Juljevič: Istorik Julij Gessen i jeho blizkije. S.-Petěrburg 2004. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 91, 2005, 4, 441
1219. GHERMAN, Ion: Istoria tragică a Bucovinei, Besarabiei și tinutului Herta. București 1993. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 147
1220. GIEROWSKI, Józef Andrzej: The Polish-Lithuanian Commonwealth in the XVIIIth Century. From Anarchy to Well-Organised State. Kraków 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 510
1221. GILBERT, Martin: První světová válka. Úplná historie. Praha 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 2, 312
1222. GIURESCU, D. C.: Guvernarea Nicolae Rădescu. București 1996. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 43, 168
1223. GJURGJEVIĆ, Martin: Memoari sa Balkana 1858–1878. Sarajevo 1997. = *T. N.*; 85, 1999, 1, 32
1224. GLASSHEIM, Eagle: Noble Nationalists. The Transformation of the Bohemian Aristocracy. Cambridge – London 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 3, 448
1225. GŁĘBOCKI, Henryk: Fatalna sprawa. Kwestia polska w rosyjskiej myśli politycznej (1856–1866). Kraków 2000. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 88, 2002, 1, 77–78
1226. GLENNY, Misha: Balkán 1804–1999. Nacionalismus, válka a velmoci. Praha 2003. = *PP = Prokš, Petr*; 89, 2003, 2, 213
1227. GLENNY, Misha: Balkán 1804–1999. Nacionalismus, válka a velmoci. Praha 2003. = *PP = Prokš, Petr*; 90, 2004, 2, 220
1228. GOLDSTEIN, Ivo: Hrvatska povijest. Zagreb 2003. = *T. Chrob. = Chrobák, Tomáš*; 91, 2005, 3, 350

1229. GOMBÁR, Eduard: Moderní dějiny islámských zemí. Praha 1999. = *Li. S.* = *Svoboda, Libor*; 88, 2002, 2, 193–194
1230. GOMÓLKA, Krystyna: Między Polską a Rosją. Białoruś w koncepcjach polskich ugrupowań politycznych 1918–1922. Warszawa 1994. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 324
1231. GONĚC, Vladimír: Sergius Hessen a Československo. Brno 2000. = *Z. S.* = *Sládek, Zdeněk*; 87, 2001, 3, 384
1232. GONĚC, Vladimír: Z osudů ruské demokracie – Alexandr Kerenskij. Brno 1999. = *Z. S.* = *Sládek, Zdeněk*; 86, 2000, 4, 504
1233. GONTARCZYK, Piotr: Polska Partia Robotnicza. Droga do władzy 1941–1944. Warszawa 2003. = *J. F.* = *Friedl, Jiří*; 93, 2007, 4, 500
1234. GORTAT, Radzisława: Ukraińskie wybory. Elekcja parlamentarna '98 a partie polityczne. Warszawa 1998. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 426
1235. GRABOWSKI, Waldemar: Delegatura Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Kraj. Warszawa 1995. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 524–525
1236. GRABSKI, August – PISARSKI, Maciej – STANKOWSKI, Albert: Studia z dziejów i kultury Żydów w Polsce po 1945 roku. Warszawa 1997. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 525–526
1237. GRAF, N. N.: Muravjev-Amurskij v vospominanijach sovremennikov. Novosibirsk 1998. = *-rv-* = *Vlček, Radomír*; 87, 2001, 1, 42
1238. GROSS, Tomasz Jan: Złote żniwa. Rzecz o tym, co się działo na obrzeżach zagłady Żydów. Kraków 2011. = *Kadlec, Jaroslav*; 98, 2012, 1–2, 48
1239. GROTT, Bogumił: Nacjonalizm chrześcijański. Narodowo-katolicka formacja ideowa w II Rzeczypospolitej na tle porównawczym. Krzeszowice 1999. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 535
1240. GROTT, Bogumił: Religia, Kościół, etyka w ideach i koncepcjach prawicy polskiej. Narodowa Demokracja. Kraków 1993. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 274
1241. GROTT, Bogumił: Zygmunt Balicki, ideolog Narodowej Demokracji. Kraków 1995. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 534–535
1242. GÜNTHER, Hans – HÄNSGEN, Sabine (eds.): Sovětskaja vlast' i media. Sankt-Petěrburg 2006. = *Umancová, Barbora*; 95, 2009, 3, 409–410
1243. GUREVIČ, Aron Jakovlevič: Historikova historie. Praha 2007. = *Karafiátová, Sylva*; 95, 2009, 1, 98–99
1244. GUSAROV, E. P.: Dokumenty vněšnej politiki, tom XXIV (22. 6. 1941 – 1. 1. 1942). Moskva 2000. = *J. Něm.* = *Němeček, Jan*; 87, 2001, 1, 50

1245. GÜÇLÜ, Yücel: Eminence Grise of the Turkish Foreign Service: Numan Menemencioglu. Ankara 2002. = *P. Nov.* = *Novák, Petr*; 91, 2005, 2, 246
1246. HABIELSKI, Rafał – OSICA, Janusz: Między niewolą a wolnością. Kronika czterech pokoleń 1900–1997. Warszawa 1998. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 271
1247. HÁJEK, Jan – HÁJKOVÁ, Dagmar – KOLÁŘ, František – LACINA, Vlastislav – MARŠÁLEK, Zdenko – ŠEDIVÝ, Ivan: Moc, vliv a autorita v procesu vzniku a utváření meziválečné ČSR (1918–1921). Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 4, 513–514
1248. HAKAMIES, Pekka: Moving in the USSR: Western Anomalies and Northern Wilderness. Helsinki 2005. = *J. Andrl.* = *Andrle, Jakub*; 93, 2007, 2, 273–275
1249. HALECKI, Oskar: Historia Europy, jej granice i podziały. Lublin 2000. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 426–427
1250. HAMANN, Brigitte: Berta von Suttner. Život pro mír. Praha 2006. = *PP* = *Prokš, Petr*; 93, 2007, 1, 41–42
1251. HANDRICK, Steffen: Das Kosovo und die internationale Gemeinschaft: Nation-building versus peace-building? In: Studien zur internationalen Politik, Heft 2. Hamburg 2005. = *P. Cibul.* = *Cibulková, Petra*; 93, 2007, 2, 279–280
1252. HARBULOVÁ, Lubica: Ruská emigrácia a Slovensko (Pôsobenie ruskej pooktóbrovej emigrácie na Slovensku v rokoch 1919–1939). Prešov 2001. = *Z. S.* = *Sládek, Zdeněk* (Na cestě k paralelnímu výzkumu osudů ruské emigrace v ČSR); 88, 2002, 4, 588–589
1253. HARBULOVÁ, Lubica: Sibírski autonomizmus. Zdroje, prejavy, reflexie (1917–1939). Červený Kostelec 2010. = *Řeháková, Alexandra*; 98, 2012, 3–4, 320
1254. HARNA, Josef: Krize evropské demokracie a Československo 30. let 20. století. (Srovnávací sonda). Praha 2006. = *PP* = *Prokš, Petr*; 93, 2007, 3, 426
1255. HARNA, Josef (ed.): Politické programy českého národního socialismu 1897–1948. Praha 1998. = *PP* = *Prokš, Petr*; 86, 2000, 1, 144–146
1256. HASEGAWA, Tsuyoshi: Racing the Enemy: Stalin, Truman and the Surrender of Japan. Cambridge 2005. = *T. Voj.* = *Vojta, Tomáš*; 93, 2007, 3, 359–360

1257. HAVLÍK, Vlastimil – KANIOK, Petr – LEŠKOVÁ, Eva – STANKOV, Daniel: Euroskepticismus a země střední a východní Evropy. Brno 2006. = *Mi. Mar.* = *Mareš, Michal*; 94, 2008, 3, 488–489; 4, 635–636
1258. HAYASHI, T. (ed.): Democracy and Market Economics in Central and Eastern Europe: Are New Institutions Being Consolidated? Sapporo 2004. = *A. Blaž.* = *Blažej, Adam*; 94, 2008, 4, 639–640
1259. HEIKO, Pleines (Hg.): Die Ukraine unter Präsident Juschtschenko. Auf der Suche nach politischer Stabilität. Bremen 2006. = *P. Cibul.* = *Cibulková, Petra*; 94, 2008, 2, 328
1260. HEPPNER, Harald (Hg.): Der Weg führt über Österreich. Zur Geschichte des Verkehrs- und Nachrichtenwesens von und nach Südosteuropa 18. Jahrhundert bis zur Gegenwart. Wien – Köln – Weimar 1996. = *M. T.* = *Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 3, 314
1261. HERMANN, Adolf: Mých prvních pět životů. Praha 2000. = *Z. S.* = *Sládek, Zdeněk*; 87, 2001, 3, 375–376
1262. HERZIG, Arno – RUCHNIEWICZ, Małgorzata: Dzieje Ziemi Kłodzkiej. Hamburg – Wrocław 2008. = *Vaculík, Jaroslav*; 96, 2010, 1–2, 65–66
1263. HILDERMEIER, Manfred: Geschichte der Sowjetunion 1917–1991. Entstehung und Niedergang des ersten sozialistischen Staates. München 1998. = *Lit.* = *Litera, Bohuslav*; 85, 1999, 4, 572–573
1264. HLADKÝ, Ladislav: Bosenská otázka v 19. a 20. století. Brno 2005. = *PP* = *Prokš, Petr*; 92, 2006, 2, 202
1265. HLAVÁČ, Miroslav M.: Čeští mafiáni 1914–1918. Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 2, 249–250
1266. HLAVIČKOVÁ, Zora – MASLOWSKI, Nicolas (eds.): Nacionalismus v současných dějinách střední Evropy: od mobilizace k identitě. Praha 2005. = *S. Karaf.* = *Karafiátová, Sylva*; 94, 2008, 3, 405–406
1267. HONIG, Jan Willem – BOTH, Norbert: Srebrenica. Zpráva o válečném zločinu. Praha 2001. = *M. Šr.* = *Šrubař, Michal*; 88, 2002, 4, 607–608
1268. HORBAL, Bogdan: Działalność polityczna Łemków na Łemkowszczyźnie 1918–1921. Wrocław 1997. = *M. T.* = *Tejchman, Miroslav*, 84, 1998, 1, 101–102
1269. HORBAL, Bogdan: Lemko Studies: A Handbook. New York 2010. = *Friedl, Jiří*; 97, 2011, 1–2, 116
1270. HORVAT, Romana (ed.): 1918. u hrvatskoj povijesti: zbornik. Zagreb 2012. = *Hrabcová, Jana*; 99, 2013, 1–2, 178

1271. HOUSKA, Ondřej: Praha proti Římu. Československo-italské vztahy v letech 1922–1929. Praha 2011. = *Tejchman, Miroslav*; 98, 2012, 1–2, 96
1272. HOWARD, Michael: Válka v evropské historii. Brno 1997. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 86, 2000, 1, 149
1273. HYE, Hans-Peter: Das politische System in der Habsburgermonarchie. Konstitutionalismus, Parlamentarismus und politische Partizipation. Praha 1998. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 4, 568
1274. CHAKOV, Džengiz: Istorija na Turcija prez XX vek. Sofija 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 2, 303
1275. CHAPMAN, Tim: Imperial Russia 1801–1905. London – New York 2001. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 89, 2003, 4, 527–528
1276. CHIPER, Ioan: România și Germania nazistă. București 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 4, 498
1277. CHWALBA, Andrzej – GAŚOWSKI, Tomasz (red.) – WIEKLUK, Anna (věd. red.): Słownik historii Polski 1939–1948. Kraków 1996. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (Dramatické desetiletí Polska 1939–1948); 84, 1998, 1, 20
1278. ХВИЛЬОВИЙ, МИКОЛА: Вибрані твори. Київ 2011. = *Neurly, Mikuláš*; 99, 2013, 3–4, 354–355
1279. ILANKO, L. (ed.): Bibliografie rusínskojazyčných vydaní 1989–2004. Užgorod 2007. = *Tejchman, Miroslav*; 95, 2009, 1, 72
1280. INICJATYWA Środkowoeuropejska 1992–1995. Warszawa 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 4, 568
1281. INSTITUT slavjanovedenija i balkanistiki. 50 let. Moskva 1996. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 4, 403
1282. INTEGRÁCIÓS törekvések Közép- és Kelet-Európában a 19-20. században. [Integrační snahy ve střední a východní Evropě v 19.–20. století.]. Budapest 1997. = *Ir = Irmanová, Eva*; 84, 1998, 3, 242
1283. IRMANOVÁ, Eva: Kádárismus a pád jedné iluze. Praha 1998. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 86, 2000, 1, 142–144
1284. IRMANOVÁ, Eva: Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989. Ústí nad Labem 2005. = *J. Petruž. = Petružálek, Jan*; 93, 2007, 2, 284–285
1285. ISAKOV, S. G. (red.): Russkoje nacionalnoje menšinstvo v Estonskoj Respublike (1918–1940). Tartu 2000. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 87, 2001, 3, 374

1286. ISKRA, L. M.: Boris Nikolajevič Čičerin o politike, gosudarstve, istorii. Voroněž 1995. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 85, 1999, 1, 112
1287. ISSLEDOVANIJA po istočnikovedeniju istorii Rossii (do 1917 g.). Sbornik statěj. Moskva 1996. = *-rv- = Vlček, Radomír* (Zajímavé příspěvky k poznání ruského politického systému); 84, 1998, 2, 222
1288. IVANTYŠYNOVÁ, Tatiana: Stredná Európa v ruských geopolitických koncepciach (Fiodor Ťutčev a panslavizmus). In: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského 64, *Historica*. Bratislava 1999. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 87, 2001, 4, 512
1289. IVANTYŠYNOVÁ, Tatiana – KODAJOVÁ, Daniela a kolektív: Východná dilema strednej Európy. Bratislava 2010. = *Brummer, Alexandr*; 97, 2011, 3–4, 365–366
1290. IWANOW, Nikołaj: Powstanie warszawskie widziane z Moskwy. Kraków 2010. = *Friedl, Jiří*; 97, 2011, 3–4, 342
1291. IWASHITA, Akihiro (ed.): Siberia and the Russian Far East in the 21st century: Partners in the „Community of Asia“. Sapporo 2005. = *J. Andrl. = Andrle, Jakub*; 93, 2007, 2, 275–276
1292. JAROSZ, Dariusz – PASZTOR, Maria: W krzywym zwierciadle. Polityka władz komunistycznych w Polsce w świetle plotek i pogłosek z lat 1949–1956. Warszawa 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 530
1293. JASIŃSKI, Janusz: Historia Królewca. Olsztyn 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 530–531
1294. JASTRZĘBSKI, Włodzimierz (red.): Ludność niemiecka na ziemiach polskich w latach 1939–1945 i jej powojenne losy. Bydgoszcz 1995. = *P. K. = Keller, Petr*; 85, 1999, 1, 50
1295. JADWISZCZAK, Jacek: Społeczeństwo Zelowa w XIX i początkach XX wieku. Żelów 2008. = *Vaculík, Jaroslav*; 96, 2010, 3–4, 329–330
1296. JAVLINSKIJ, Grigorij: Periferijnj kapitalizm: Lekcii ob ekonomičeskoj sistěme Rossii na rubeže 20–21 vekov. Moskva 2003. = *J. Vach. = Vachek, Jiří*; 93, 2007, 3, 423
1297. JEGOROV, B. F.: Rossijskije utopii. Istoričeskij putěvoditeľ. Sankt-Petěrburg 2007. = *Vorlová, Tereza*; 95, 2009, 2, 177–178
1298. JELINEK, Yeshayahu A.: The Carpathian Diaspora. The Jews of Subcarpathian Rus' and Mukachevo. New York 2007. = *Tejchman, Miroslav*; 95, 2009, 4, 470

1299. JESIEN, Leszek a kol.: The Future of European Energy Security. Kraków 2006. = *Mareš, Michal*; 95, 2009, 1, 110–112
1300. JEZIORNY, Dariusz: Londyn a spuścizna po monarchii Habsburgów. Sprawa Austrii w koncepcjach i praktyce dyplomatycznej Wielkiej Brytanii (1918–1919). Toruń 2002. = *PP = Prokš, Petr*; 90, 2004, 4, 544
1301. JIRÁSKOVÁ, Věra – SUCHÁNEK, Radovan (eds.): Pocta Prof. JUDr. Václavu Pavlíčkovi, CSc. k 70. narozeninám. Praha 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 3, 448
1302. JOHNSON, Juliet et al. (eds.): Religion and Identity in Modern Russia: The Revival of Orthodoxy and Islam. Aldershot 2005. = *J. Andrl. = Andrle, Jakub*; 94, 2008, 2, 299–300
1303. JOVANOVIĆ, Ž. S.: Seljaštvo u Srbiji u drugom svetskom ratu 1941–1945, Beograd. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*, 84, 1998, 1, 54
1304. JUDSON, Pieter M. – ROZENBLIT, Marsha L. (eds.): Constructing Nationalities in East Central Europe. New York 2005. = *J. Růž. = Růžička, Jan*; 94, 2008, 1, 138–139
1305. JUGOSLAVIJA v XX veke. Očerki političeskoj istorii. Moskva 2011. = *Tejchman, Miroslav*; 99, 2013, 1–2, 77–78
1306. JUCHAS-GEORGIEVSKA, Liljana: Život svetog Save od Dometijana. Istorija teksta. Beograd 2003. = *L. H. = Havlíková, Lubomíra*; 90, 2004, 2, 332
1307. KABUZAN, V. M.: Emigracija i reemigracija v Rossii v XVIII – načale XX veka. Moskva 1998. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 86, 2000, 4, 520
1308. KAFENE Evropa. Sofia 2007. = *Tejchman, Miroslav*; 95, 2009, 3, 336
1309. KAISEROVÁ, Kristina – RAK, Jiří (eds.): Nacionalizace společnosti v Čechách 1848–1914. Ústí nad Labem 2008. = *Prokš, Petr*; 96, 2010, 1–2, 108
1310. KALETA, Petr: Cesta do Haliče. František Řehoř a poznání života východní Haliče ve druhé polovině 19. století. Olomouc 2004. = *J. Vac. = Vaculík, Jaroslav*; 90, 2004, 3, 468
1311. КАЛИНЕЦЬ, Ігор: Знане і незнане про Антонича. Матеріяли до біографії Богдана Ігоря Антонича. Львів 2011. = *Nevrly, Mikuláš*; 97, 2011, 3–4, 301–302
1312. KALINOVA, Evgenija: Pobeditelite i Bălgarija 1939–1945. Sofija 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 92, 2006, 4, 590
1313. KAN, Grigorij Semjonovič: „Narodnaja Volja“: ideologija i liděry. Moskva 1997. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 86, 2000, 2, 272–273

1314. KAPLAN, Karel: Československo v poválečné Evropě. Praha 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 1, 73–74
1315. KARPÍŇSKI, Wojciech: Polska a Rosja. Z dziejów słowiańskiego sporu. Lublin 1999. = *rv- = Vlček, Radomír*; 87, 2001, 4, 449–450
1316. KASHIRSKIKH, Oleg: Die deutsch-sowjetischen Handelsbeziehungen in den Jahren 1925–1932. Deutschlands Rolle im außenwirtschaftlichen Integrationsbestreben der Sowjetunion. Frankfurt am Main 2006. = *J. Vách. = Vachek, Jiří*; 94, 2008, 2, 268
1317. KAWALEC, Krzysztof: Roman Dmowski. Warszawa 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 535
1318. KAWALEC, Krzysztof: Roman Dmowski 1864–1939. Wrocław 2005. = *Kadlec, Jaroslav*; 96, 2010, 3–4, 473
1319. KAZENIN, Konstantin (ed.): Karabachskij konflikt. Azerbajdžanskij vzgljad. Moskva 2006. = *T. Jančár. = Jančárková, Taťána*; 94, 2008, 1, 107–108
1320. KENEZ, Peter: A History of Soviet Union from the Beginning to the End. Cambridge 1999. = *Z. V. = Vydra, Zbyněk*; 85, 1999, 3, 370
1321. KERSTEN, Krystyna: Między wyzwoleniem a zniewoleniem. Polska 1944–1956. Londyn 1993. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 3, 434–435
1322. KIAUPA, Zigmantas – KIAPIENE, Jurate – KUNCEVIČIUS, Albinas: The History of Lithuania. Vilnius 2000. = *L. Š. = Švec, Luboš*; 90, 2004, 2, 294
1323. KICH-MASŁEJ, Olga: Ukraina w opinii elit Krakowa końca XIX – pierwszej połowy XX wieku. Kraków 2009. = *Jakubec, Pavol*; 96, 2010, 3–4, 297–298
1324. KIRJANOV, Jurij Iljič: Russkoje sobranije 1900–1917. Moskva 2003. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 91, 2005, 4, 474
1325. KISELINOVSKI, Stojan – STAWOWY-KAWKA, Irena: Malcinstvata na Balkanot (XX. vek). Skopje 2004. = *T. Fantl. = Fantlová, Tereza*; 94, 2008, 3, 503–504
1326. KISIĆ KOLANOVIĆ, Nada: Mladen Lorković. Ministar urotnik. Zagreb 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 85, 1999, 3, 370
1327. KLICH, Bogdan (ed.): Ogniska konfliktów: Bałkany, Kaukaz. Kraków 2000. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 120
1328. KLICH, Bogdan (ed.): Polacy, Niemcy, Francuzi. Kraków 1999. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 96

1329. KLIMENT, K. Charles – NAKLÁDAL, Břetislav: Slovenská armáda 1939–1945. Praha 2003. = *P. Mi. = Mičko, Peter*; 90, 2004, 2, 334
1330. KLIMOWICZ, Tadeusz: Przewodnik po współczesnej literaturze rosyjskiej i jej okolicach (1917–1996). Wrocław 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 3, 370
1331. KŁOCZOWSKI, Jerzy (ed.): Chrześcijaństwo Rusi Kijowskiej, Białorusi, Ukrainy i Rosji (X–XVIII wiek). Kraków 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 427–428
1332. KNAPÍK, Jiří – KNAPÍKOVÁ, Jaromíra: „Slezský konzulát“ v Praze. Od Slezanu ke Slezskému kulturnímu ústavu 1906–1945. Opava 2010. = *Friedl, Jiří*; 96, 2010, 3–4, 318
1333. KNJAZEVIĆ, A. A. (ed.): Afganistan i bezopasnost' Centralnoj Azii. Vypusk 2. Biškek 2005. = *J. Vách. = Vachek, Jiří*; 94, 2008, 3, 356
1334. KOFOS, Evangelos – VEREMIS, Thanos: Kosovo: avoiding another Balkan War. Athens 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 4, 404
1335. KOHLER, Gun-Britt – GRÜBEL, Rainer – HAHN, Hans Henning (Hrsg.): Habsburg und die Slavia. Frankfurt am Main 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 2, 250
1336. KOCHAN, Lionel – KEEP, John: The Making of Modern Russia. From Kiev Rus to the Collapse of the Soviet Union. London 1997. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 87, 2001, 1, 62
1337. KOKOSIS, Konstantinos: Achileas, Achil, nebo...nic. Zlaté hory 2011. = *Tejchman, Miroslav*; 98, 2012, 1–2, 188
1338. KOKOŠKA, Stanislav a kolektiv: Nultá hodina? Československo na jaře 1945 ve strategických souvislostech. Praha 2011. = *Kryčerová, Lenka*; 98, 2012, 1–2, 63–64
1339. KOKURIN, A. I. – PETROV, N. V. (eds.): GULAG (Glavnoje upravlenije lagerej) 1918–1960. Moskva 2000. = *L. Bab. = Babka, Lukáš*; 87, 2001, 4, 399–400
1340. KOŁAKOWSKI, Piotr: Między Warszawą a Pragą. Polsko-czechosłowackie stosunki wojskowo-polityczne 1918–1939. Warszawa 2007. = *Friedl, Jiří*; 95, 2009, 1, 71–72
1341. KOLÁŘ, Josef – ŠŤOVÍČEK, Ivan – BYSTRICKÝ, Valerián – STARČEVIČ, Veselin – TEJCHMAN, Miroslav – VASILEV, Vasil A. – MANČE, Krstu – MANOLOVA, Lidia (eds.): Češki i slovaški izvori za balgarskata istorija IV. Sofie 2008. = *Němeček, Jan*; 95, 2009, 4, 432

1342. KONECZNY, Feliks: Dzieje Rosji od najdawniejszych do najnowszych czasów. Warszawa 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 3, 342
1343. KONONČZUK, Wojciech: Fiasko integracji. WNP i inne organizacje międzynarodowe na obszarze poradzieckim 1991–2006. Warszawa 2007. = *Sýkorová, Kateřina*; 95, 2009, 1, 122–123
1344. KOPECKÝ, Peter: Z mozaiky slovensko-rumunských vzťahov v 20. st. Nitra 2012. = *Tejchman, Miroslav*; 99, 2013, 3–4, 237
1345. KOPRIVICA, Verica – KORDA-PETROVIĆ, Aleksandra – ŠTĚPÁNEK, Václav (eds.): Od Moravy k Moravě II. Z historie česko-srbských vztahů. Nový Sad 2011. = *Vosmiková, Nikol*; 99, 2013, 1–2, 156–158
1346. KOPŘIVOVÁ, Anastasie: Střediska ruského emigrantského života v Praze (1921–1952). Praha 2001. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 88, 2002, 2, 175–176
1347. KORCZYNSKI, Nikolaus Jarek: Deutschland und die Auflösung Jugoslawiens: Von der territorialen Integrität zur Anerkennung Kroatiens und Sloweniens. Hamburg 2005. = *J. Vach. = Vachek, Jiří*; 93, 2007, 3, 423–424
1348. KORELIN, A. P. – STĚPANOV, S. A.: S. Ju. Witte – finansist, politik, diplomat. Moskva 1998. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 87, 2001, 3, 377
1349. KORESPONDENCE T. G. Masaryk – Karel Kramář. Praha 2005. = *PP = Prokůš, Petr*; 92, 2006, 3, 320
1350. KORNAŚ, Jerzy: Stracone nadzieje. Szkice z myśli społeczno-politycznej Stronnictwa Narodowego (1928–1945). Toruń 2009. = *Kadlec, Jaroslav*; 98, 2012, 1–2, 27–28
1351. KORNAT, Marek – MORZYCKI-MARKOWSKI, Mikołaj (eds.): W rumuńskiej pułapce. Internowanie Józefa Becka i Edwarda Śmigłego-Rydza w dokumentach rumuńskich służb specjalnych. Gdańsk 2011. = *Friedl, Jiří*; 99, 2013, 1–2, 159
1352. KORNEJEV, I. V.: Teorija kulturno-istoričeskich tipov N. Ja. Danilevskogo. Bibliografičeskij ukazatel. Moskva 1998. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 87, 2001, 1, 68
1353. KORYN, Andrzej (ed.): Rola i miejsce Polski w Europie 1914–1957. W 75 rocznicę odzyskania niepodległości. Warszawa 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 1, 134–136
1354. KORZUN, V. P.: Očerki istorii otěčestvennoj istoričeskoj nauki XX veka. Omsk 2005. = *J. Š. = Šaur, Josef*; 94, 2008, 1, 146
1355. KOS, Franz Josef: Die politischen und wirtschaftlichen interessen Österreich-Ungarns und Deutschlands in Südosteuropa 1912–1913. Die Adria-haf-

- fen – die Saloniki – und die Kavallafrage. Wien – Köln – Weimar 1996. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 3, 302
1356. KOSATÍK, Karel: České snění. Praha 2010. = *Brummer, Alexandr*; 97, 2011, 3–4, 257–258
1357. KOSOBUDZKI, Tadeusz: MSZ od A do Z. Ludzie i sprawy Ministerstwa Spraw Zagranicznych w latach 1990–1995. Warszawa 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 288
1358. KOSTIN, Boris Akimovič: Skobelev. Moskva 2000. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 87, 2001, 2, 256
1359. KOSTKIEWICZOWA, Teresa: Oświecenie. Próg naszej współczesności. Warszawa 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 540
1360. KOSTRBOVÁ, Lucie: Mezi Prahou a Vídní. Česká a vídeňská literární moderna na konci 19. století. Praha 2011. = *Černý, Marcel*; 99, 2013, 3–4, 296
1361. KOVÁCS, István: Piłsudski... Katyň... Solidarita... Klíčové pojmy polských dějin. Brno 2010. = *Friedl, Jiří*; 96, 2010, 3–4, 388
1362. KOVÁŘ, M. – NÁLEVKA, V.: „Dvacáté století“. Ročenka Semináře nejnovějších dějin Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Praha 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 4, 442
1363. KOVÁŘ, Martin – NÁLEVKA, Vladimír (eds.): „Dvacáté století“. Ročenka Semináře nejnovějších dějin Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Praha 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 2, 281
1364. KOWECKA, Elżbieta: Sprzedać! Kupić! Sklepy warszawskie z artykułami domowymi 1830–1870. Warszawa 1998. = *Šmerda, Milan*; 85, 1999, 2, 264
1365. KOŽINOV, Vadim: Velikaja vojna Rossii. Počemu ne pobeđim ruskij narod. Moskva 2006. = *Kadlec, Vladimír*; 95, 2009, 1, 36
1366. KRACÍK, Karel: Ze života zajatých Rusů u nás. Příběhy z josefovských zajateckých táborů 1914–1918. (Soubor feuilletonů). Praha 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 94, 2008, 1, 149
1367. KRAJEWSKI, Zenon: Geneza i dzieje Litwy Środkowej (1920–1922). Lublin 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 1, 106
1368. KRÁLOVÁ, Kateřina – TSIVOS, Konstantinos et al.: Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu. Praha 2012. = *Hladký, Ladislav*; 98, 2012, 3–4, 383–384
1369. KRAVČENKO, Viktor: Žil som pod červenou hvězdou. Bratislava 2012. = *Vlčková Kryčerová, Lenka*; 99, 2013, 3–4, 238

1370. KREKOVIČ, E. – KREKOVIČOVÁ, E. – MANNOVÁ, E. (eds.): Mýty naše slovenské. Bratislava 2005. = *Balla, Petr*; 95, 2009, 1, 104–105
1371. KRESOVÁ, Helena: Česká menšina v Chorvatsku, Praha 2008. = *Tejchman, Miroslav*; 96, 2010, 3–4, 387
1372. KRUCZEK, Zygmunt: Polska. Geografie atrakcji turystycznych. Kraków 2002. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 3, 456
1373. KRUPA, Andrzej: Biała księga polskiej sceny politycznej. Warszawa 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 68
1374. KRUŠKO, Štefan a kol.: Encyklopedický slovník presídlenia. Prešov 2005. = *J. Vac. = Vaculík, Jaroslav*; 93, 2007, 1, 42
1375. KRYLOV-TOLSTIKOVIČ, Alexandr – BARKOVEC, Olga: Velikij Knjaz Vladimir Alexandrovič. Stranicy biografii. St. Petěrburg 2010. = *Výd-
ra, Zbyněk*; 98, 2012, 1–2, 64
1376. KŘEŠŤAN, Jiří – BLOGIDOVÁ, Alexandra – BUBENÍK, Jaroslav: Židovské spolky v českých zemích v letech 1918–1948. Praha 2001. = *Ma. K. = Kučera, Martin*; 87, 2001, 3, 348
1377. KŠICOVÁ, Danuše – VACULÍK, Jaroslav (eds.): Kronika rodiny volyňských Čechů. Brno 2006. = *RB = Baron, Roman*; 93, 2007, 2, 282
1378. KUBÁT, Michal: Politika v Polsku po roce 1989. Volby, volební systémy a jejich politické konsekvence. Praha 2000. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (Práce o nejsoučasnejším Polsku); 87, 2001, 3, 373–374
1379. KUBÁT, M.: Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století: institucionálně politická studie. Praha 2005. = *Krpec, Petr*; 95, 2009, 1, 106–108
1380. KUBERSKI, Leszek: Stanisław Szczepanowski 1846–1900: przemysłowiec, polityk, publicysta. Opole 1997. = *P. Kal. = Kaleta, Petr*; 89, 2003, 3, 422–424
1381. KUBŮ, Eduard – SCHULTZ, Helga (Hgs.): Wirtschaftsnationalismus als Entwicklungsstrategie ostmitteleuropäischer Eliten. Die böhmischen Länder und die Tschechoslowakei in vergleichender Perspektive. Praha – Berlin 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 4, 563–564
1382. KUČERA, Jaroslav: „Žralok nebude nikdy tak silný“. Československá zahraniční politika vůči Německu 1945–1948. Praha 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 1, 10
1383. KUČERA, Martin: Rakouský občan Josef Pekař (Kapitola z kulturně politických dějin). Praha 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 2, 312

1384. KUČER, Volodymyr – POTYLČAK, Oleksandr: Ukrajina 1941–1944: trahedija naroda za fasadom Svjaščenkoji vojny. Kyjiv – Bila Cerkva 2011. = *Vaculík, Jaroslav*; 98, 2012, 3–4, 381–382
1385. KUK, Leszek: Orientacja słowiańska w myśli politycznej Wielkiej Emigracji (do wybuchu wojny krymskiej). Geneza, uwarunkowania, podstawowe koncepcje. Toruń 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 1, 69–70
1386. KUKLÍK, Jan: Do poslední pence. Československo-britská jednání o majetkoprávních a finančních otázkách 1938–1982. Praha 2007. = *PP = Prokš, Petr*; 94, 2008, 1, 147
1387. KULČICKYJ, Stanislav: Komunizmus v Ukrajini: Perše desjatyričča (1919–1928). Kyjev 1996. = *S. V. = Vorel, Stanislav*, 84, 1998, 2, 173–174
1388. KUNZE, Thomas: Nicolae Ceaușescu. Biografie. București 2002. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 2, 190
1389. KUPIECKI, Robert – SZCZEPANIK, Krzysztof: Polityka zagraniczna Polski, 1918–1994. Warszawa 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 238
1390. KURAL, Václav – VAŠEK, František: Hitlerova odložená válka za zničení ČSR. Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 96, 2010, 1–2, 66
1391. KUTNAR, František: Obrozenské vlastenectví a nacionalismus. Příspěvek k národnímu a společenskému obsahu češství doby obrozenské. Praha 2003. = *J. Kř. = Křestan, Jiří*; 90, 2004, 2, 219–220
1392. KVAČEK, Robert: První světová válka a česká otázka. Praha 2003. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 1, 62
1393. KVASYLIV: fragmenty istoriji, tom 1. Rivne 2011. = *Vaculík, Jaroslav*; 98, 2012, 3–4, 250
1394. KVIRENC, Jan – KUNSTOVÁ, Eliška: České dějiny do roku 1914. Historie v dokumentech. Liberec 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 3, 464
1395. ŁABĘDŹ, Krzysztof: Spory wokół zaganień programowych w publikacjach opozycji politycznej w Polsce w latach 1981–1989. Kraków 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 531
1396. LACINA, Vlastislav: Zlatá léta československého hospodářství (1918–1929). Praha 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 87, 2001, 2, 238
1397. LACKO, Martin (ed.): Dotyky s bolševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenské armády 1940–1941. Bratislava 2009. = *Friedl, Jiří*; 96, 2010, 1–2, 241
1398. LACKO, Martin (ed.): Slovenská republika 1939–1945 očami mladých historikov I. Zborník príspevkov z prvého sympózia Katedry histórie Filo-

- zofickej fakulty UCM Trnava, Modrová 19.–20. Apríla 2002. Trnava 2002. = *M. Šm. – P. Mi. = Šmigel', Michal – Mičko, Peter*; 90, 2004, 2, 333
1399. LAFEBER, Walter: *America, Russia and the Cold War 1945–2006*. Boston 2008. = *Vorlová, Tereza*; 95, 2009, 2, 254
1400. LAMPE, John R.: *Balkane into Southeastern Europe: A Century of War and Transition*. Houndmills 2006. = *J. Andrl. = Andrle, Jakub*; 94, 2008, 2, 301–302
1401. LANE, David – MYANT, Martin (eds.): *Varieties of capitalism in post-communist countries*. London 2007. = *T. Jančár. = Jančárková, Tatána*; 94, 2008, 3, 484–485
1402. LARSSON, Robert L.: *Russia's Energy Policy: Security Dimensions and Russia's Reliability as an Energy Supplier*. Stockholm 2006. = *Z. Kopaj. = Kopajová, Zuzana*; 94, 2008, 1, 142–143
1403. LATVIJAS vēstures atlants. Rīga 1998. = *L. Š. = Švec, Luboš*; 84, 1998, 4, 401
1404. LEBEDEVA, N. S. – RENTOLA, R. – SAARELA, T. (eds.): *Komintěrn i Finljandija, 1919–1943. Dokumenty*. Moskva 2003. = *L. Vinsš. = Vinsšová, Lenka*; 92, 2006, 4, 551–552
1405. LEGRAND, Veronica: *Cehoslovakia între pragmatism intern și interes internațional*. Nădlac 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 4, 586
1406. LEONARD, Carol S.: *Agrarian Reform in Russia. The Road from Serfdom*. New York 2011. = *Řeháková, Alexandra*; 99, 2013, 3–4, 322
1407. LEPESANT, Gilles (coord.): *L'Ukraine dans la nouvelle Europe*. Collection Espaces et Milieux. Paris 2005. = *Nicol. Fran. = Franckx, Nicolas*; 93, 2007, 4, 575
1408. LÉVAI, Csaba (ed.): *Europe and the World in European Historiography*. Pisa 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 94, 2008, 1, 143
1409. LEWANDOWSKI, Józef: *Węzeł stockholmski. Szwedzkie koneksje polskiego podzemia IX 1939–VII 1942*. Uppsala 1999. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 86, 2000, 1, 92
1410. LEWANDOWSKA, Stanisława: *Okupowanego Mazowsza dni powszednie 1939–1945*. Warszawa 1993. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 568
1411. LEWIS, Charles Paul: *How the East Was Won: the Impact of Multinational Companies on Eastern Europe and the Former Soviet Union*. London 2005. = *T. Jančár. = Jančárková, Tatána*; 94, 2008, 1, 91–92

1412. LIPSKI, Jan Józef: Katolické państwo Narodu Polskiego. Londyn 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 3, 332
1413. LIŠKA, Otakar a kol.: Vykonané tresty smrti, Československo 1918–1989. Praha 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 3, 389
1414. LIŠKA, Václav a kol.: Ekonomická tvář národního obrození. Praha 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 4, 507
1415. LJUBAVSKIJ, M. K.: Obzor ruskoj kolonizacii s drevnějšich vremen do XX veka. Moskva 1998. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 86, 2000, 1, 149–150
1416. LITERA, Bohuslav: Historie Rudé armády 1917–1941, I a II. díl. Praha 2009. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 4, 559
1417. LITERA, Bohuslav – ŠVEC, Luboš – WANNER, Jan – ZILYNSKYJ, Bohdan: Vzájemné vztahy postsovětských republik. Praha 1998. = *Sládek, Zdeněk*; 84, 1998, 4, 395
1418. LIULEVICIUS, Vejas Gabriel: War Land on the Eastern Front. Culture, National Identity and German Occupation in World War I. Cambridge 2000. = *PP = Prokš, Petr*; 94, 2008, 1, 148
1419. LOBKOWICZ, Erwein: Vzpomínky na monarchii. Praha 1997. = *P. Cb. = Cibulka, Pavel*; 85, 1999, 1, 62
1420. LORENZ, Torsten (ed.): Cooperatives in Ethnic Conflicts: Eastern Europe in the 19th and early 20th Century. Berlin 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 3, 425–426
1421. ŁOSSOWSKI, Piotr: Ultimatum polskie do Litwy 17 marca 1938 roku. Studium z dziejów dyplomacji. Warszawa 2010. = *Jakubec, Pavol*; 98, 2012, 3–4, 342
1422. LUCIĆ, Predrag (ed.): Stenogrami o podjeli Bosne, I–II. Split – Sarajevo 2005. = *P. S. = Steblík, Petr*; 94, 2008, 1, 145–146
1423. LUCKEVIČ, Anton: Vybranyja tvory: prablemy kultury, litaratury i masta-ctva. Minsk 2006. = *Kratochvílová, Martina*; 95, 2009, 1, 106
1424. LUDZIE roku 96/97 w Polsce. Warszawa 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 238
1425. LUKOVIĆ, Miloš D.: Bogošicev zakonik. Priprema i jezičko oblikovanje. Beograd 2009. = *Havlíková, Lubomíra*; 97, 2011, 1–2, 145–146
1426. LUKOVIĆ, Miloš: Kryzys kosowski oczyma Serbów: bezpośrednie przyczyny, korzenie historyczne, przebieg i konsekwencje. Belgrad 2000. = *T. Chr. = Chrobák, Tomáš*; 87, 2001, 1, 55–56

1427. LUTAJ, Majja: Čechy na Žytomyrščyni: istorija i sohodennja. Žytomyr 2008. = *Vaculík, Jaroslav*; 96, 2010, 1–2, 85–86
1428. MACŮREK, Josef: Úvahy o mé vědecké činnosti a vědeckých pracích. Brno 1998. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 86, 2000, 1, 139–140
1429. MADAJCZYK, Piotr: Na drodze do pojednania. Wokół orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich z 1965 roku. Warszawa 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 568–569
1430. MAGOCSI, Paul Robert: Carpatho-Rusyn Studies. An Annotated Bibliography. Vol. II: 1985–1994. New York 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 4, 548
1431. MAGOCSI, Paul Robert: Of the Making of Nationalities. There is No End. Vol. One: Carpatho-Rusyns in Europe and North America; vol. two : Speeches, Debates, Bibliographic Works. New York 1999. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 87, 2001, 1, 124
1432. MAGOCSI, Paul Robert (red.): Rusinskyj jazyk. Opole 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 2, 232
1433. MAGOČIJ, P. R.: Istorija Ukrajini. Kiiv 2007. = *Tejchman, Miroslav*; 95, 2009, 2, 251–252
1434. MAGYAR külpolitika a 20. században. Tanulmányok. Budapest 2004. = *Irmanová, Eva*; 91, 2005, 2, 319–320
1435. MACH, Zdzisław: Europa po Auschwitz. Kraków 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 3, 418
1436. MACH, Zdzisław (ed.): Integracja europejska w oczach Polaków. Studia i analizy. Kraków 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 4, 568
1437. MAJEWSKI, Piotr Maciej: „Niemcy sudeccy“ 1848–1948. Historia pewnego nacjonalizmu. Warszawa 2007. = *Friedl, Jiří*; 95, 2009, 2, 253–254
1438. MAKARA, Sergej – ROMAN, Michal: Slovník ukrajinských spisovateľov Slovenska. Banská Bystrica – Poniky 2010. = *Nevrlý, Mikuláš*; 97, 2011, 1–2, 136
1439. MALCOLM, Noel: Kosovo: a Short History. Basingstoke 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 4, 404
1440. MALENDOWSKI, Włodzimierz – ROBAKOWSKI, Kazimierz (eds.): Państwa zachodnie wobec przełomowych wydarzeń w Polsce w latach 1945–1995. (Wybrane problemy.) Poznań 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 3, 408–410

1441. MALFLIET, Katlijn – VERPOEST, Lien – VINOKUROV, Evgeny: The CIS, the EU and Russia. The Challenges of Integration. New York 2007. = *Mareš, Michal*; 95, 2009, 1, 109–110
1442. MALIA, Martin: Sovětská tragédie. Dějiny socialismu v Rusku v letech 1917–1991. Praha 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 1, 78
1443. MALINOWSKI, Ludwik: Dramaty ludzi władzy II Rzeczypospolitej. Łomża 2001. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (Dvacet polských politických biografí); 87, 2001, 3, 371–372
1444. MARCINIAK, Ryszard: Prezesi Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Ich myśl i dzieło. Poznań 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 531–532
1445. MARIN, Gheorghe Gaston: In serviciul României lui Gheorghiu Dej. Insemnări din viață. București 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 4, 594, 627
1446. MARIAŃSKI, Janusz: Kondycja religijna i moralna młodych Polaków. Kraków 1991. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 569–570
1447. MARKO, Kurt: Wider das Verkennen und Vergessen von Verfemten. Wie tötete Boris Sawinkow? In: Geschichte und Gegenwart. Vierteljahreshefte für Zeitgeschichte. Gesellschaftsanalyse und politische Bildung, roč. 18, č. 3, Graz 1999, s. 160–184. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 86, 2000, 1, 148–149
1448. MARŠÍKOVÁ, Helena: Holka z Roztoky. Vzpomínky Heleny Maršíkové, rozené Chanele Drumerové. Praha 2006. = *Kopřivová, Lenka*; 95, 2009, 1, 100–101
1449. MARYAŃSKI, Andrzej: Narodowości świata. Warszawa 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 120
1450. MASARYK, Tomáš G.: La Nuova Europa. II punto di vista slavo [Nová Evropa. Stanovisko slovanské]. Padova 1997. = *Měšťan, Antonín*; 85, 1999, 2, 147
1451. MASARYK, T. G.: Válka a revoluce I. Články – memoranda – přednášky – rozhovory 1914–1916. Praha 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 1, 42
1452. MASZKIEWICZ, Mariusz: Mistyka i rewolucja. Aleksander Wwiedeński i jego koncepcja roli cerkwi w państwie komunistycznym. Kraków 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 3, 308
1453. „MAZEPA“ J. V. Friča v ukrajinčine. = *Nevrlý, Mikuláš*; 95, 2009, 2, 252

1454. MAZUREK, Sławomir: Wątki katastroficzne w myśli rosyjskiej i polskiej 1917–1950. Wrocław 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 526
1455. McDERMOTT, Kevin: Stalin. Revolutionary in an Era of War. Houndsmills 2006. = *Lit. = Litera, Bohuslav*; 94, 2008, 3, 504
1456. McFAUL, M. – STONER-WEISS, K.: After the Collapse of Communism. Comparative Lessons of Transition. Cambridge 2004. = *Bar. Uman. = Umancová, Barbora*; 94, 2008, 4, 636–637
1457. MEDVĚDĚV, Žores – MEDVĚDĚV, Roj: Neznámý Stalin. Praha 2003. = *Mik. Čer. = Černý, Mikuláš*; 92, 2006, 3, 444–445
1458. MEDVĚDĚV, R.: Vladimir Putin. Vtoroj srok. Moskva 2006. = *Vorlová, Tereza*; 95, 2009, 2, 245–246
1459. MELNIKOVA, Jelena A. (red.): Drevnaja Rus v svete zarubežnych istočnikov. Moskva 1999. = *L. H. = Havlíková, Lubomíra*; 87, 2001, 2, 225–226
1460. MELTJUCHOV, Michail: Upuščennij šans Stalina. Sovětskij sojuz i bor'ba za Jevropu 1939–1941 (dokumenty, fakty, suždenija). Moskva 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 2, 304
1461. MEMIĆ, Mustafa: Bošnjaci (Muslimani) Crne Gore. Podgorica – Sarajevo 2003. = *F. Ší. = Šístek, František*; 90, 2004, 2, 198
1462. MENŠINOVÉ školství v Rumunsku. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 3, 364
1463. MEŇ, Alexandr: Ruská náboženská filozofia. Bratislava 2005. = *Bar. Uman. = Umancová, Barbora*; 93, 2007, 2, 240
1464. MERTELSMANN, Olaf (ed.): Vom Hitler-Stalin-Pakt bis zu Stalins Tod, Estland 1939–1953. Hamburg 2005. = *H. Zajíc. = Zajícová, Helena*; 92, 2006, 4, 530–531
1465. MIĘDZY barokiem i oświeceniem. Nowe spojrzenie na czasy saskie. Olsztyn 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 1, 70
1466. MIEROSZEWSKI, Juliusz: Finał klasycznej Europy. Lublin 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 1, 106–107
1467. MICH, Włodzimierz: Obcy w polskim domu. Nacjonalistyczne koncepcje rozwiązania problemu mniejszości narodowych 1918–1939. Lublin 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 156
1468. MIKLASZEWSKA, Ewa (ed.): Rozwój polskiego rynku bankowego. Kraków 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 2, 198
1469. MIKLASZEWSKI, Stanisław (ed.): Polskie rolnictwo a Unia Europejska. Kraków 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 3, 414

1470. MINER, Steven Merrit: Stalin's Holy War. Religion, Nationalism and Alliance Politics, 1941–1945. Chapel Hill 2003. = *Nicol. Franc.* = *Franckx, Nicolas*; 92, 2006, 3, 351–352
1471. MINKIN, Alexandr: Pisma prezidenta. Moskva 2007. = *K. Maršál.* = *Maršálková, Kristina*; 93, 2007, 3, 388
1472. MISIUK, Andrzej: Policja państwowa 1919–1939. Powstanie, organizacja, kierunki działania. Warszawa 1996. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 1, 107–108
1473. MNIEJSZOŚCI narodowe w Polsce. Informator 1994. Warszawa 1995. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 180
1474. MOCHNACKI, Maurycy: Pisma krytyczne i polityczne. Tom I-II. Kraków 1996. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 1, 28
1475. MOJŽITA, Miroslav: Kňazko / Demeš / Kňazko. Formovanie slovenskej diplomacie v rokoch 1990 až 1993. Bratislava 2004. = *Mat. Gniazd.* = *Gniazdowski, Mateusz*; 92, 2006, 1, 86
1476. MOKLAK, Jarosław (ed.): Ukraińskie tradycje parlamentarne, XIX–XXI wiek. Kraków 2006. = *Cibulka, Pavel*; 95, 2009, 3, 410–411
1477. MOLDAWA, Tadeusz: Ludzie władzy 1944–1991. Władze państwowe i polityczne Polski według stanu na dzień 28 II 1991. Warszawa 1991. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 250
1478. MONZALI, Luciano: Il sogno dell'egemonia. L'Italia, la questione jugoslava e l'Europa centrale (1918–1941). Firenze 2010. = *Houska, Ondřej*; 97, 2011, 3–4, 374
1479. MOON, David: The Russian Peasantry 1600–1630. The World the Peasants Made. London – New York 1999. = *Zb. V.* = *Vydra, Zbyněk*; 88, 2002, 1, 148
1480. MOSSER, Alois (Hg.): Politische Kultur in Südosteuropa. Identitäten, Loyalitäten, Solidaritäten. Frankfurt am Main 2006. = *Kopřivová, Lenka*; 95, 2009, 1, 101–103
1481. MORAVCOVÁ, M. – SVOBODA, D. – ŠÍSTEK, F. (eds.): Pravda, láska a ti na „východě“: obrazy střeoevropského a východoevropského prostoru z pohledu české společnosti. Praha 2006. = *T. Jančár.* = *Jančárková, Tatána*; 94, 2008, 2, 304–305
1482. MOTYL, Alexandr J. (ed.): Thinking Theoretically About Soviet Nationalities. History and Comparison in the Study of the USSR. New York 1995. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 275

1483. MRAVÍK, Jozef (ed.): Slovanský zjazd roku 1848 a Slováci. Zborník prác z vedeckej konferencie. Bratislava 1998. = *M. H. = Havrila, Marek*; 85, 1999, 3, 291–292
1484. MUCHIN, Alexej: Religioznye konfessii i sekty. Moskva 2005. = *Holmerová, Tereza*; 95, 2009, 1, 93–94
1485. МУКОМЕЛЬ, Владимир: Миграционная политика России. Постсоветские контексты. Москва 2005. = *H. Zajíc. = Zajícová, Helena*; 92, 2006, 3, 445–447
1486. MURAD, Salim: Zahraniční politika Slovenské republiky jako faktor konsolidace demokracie na Slovensku. Brno 2006. = *Mi. Mar. = Mareš, Michal*; 94, 2008, 3, 371–372
1487. MUSIEDLAK, Didier: Mussolini. Paris 2005. = *O. H. = Houska, Ondřej*; 92, 2006, 3, 410
1488. МУШИИКА, Микола: Лицар волі: Життя і політично-громадська діяльність Степана Клочурака. Ужгород 2011. = *Neurly, Mikuláš*; 98, 2012, 1–2, 115–116
1489. MYLNIKOV, A. S.: Kartina slavjanskogo mira: vzgljad iz Vostočnoj Jevropy. Sankt-Petěrburg 1996. = *M. Š. = Švankmajer, Milan* (Legendy a mýty o slovanských „praotcích“); 84, 1998, 2, 202
1490. MYLNIKOV, A. S.: Narody centralnoj Jevropy: formirovanije nacionalnogo samosoznanija XVIII-XIX vv. Sankt-Petěrburg 1997. = *M. Š. = Švankmajer, Milan*, 84, 1998, 1, 100
1491. NADEŽDIN, N. I.: Sočiněnija v dvuch tomach. Tom pervyj: Estetika. Tom vtoroj: Filosofija. Sankt-Petěrburg 2000. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 88, 2002, 1, 18
1492. NAŁĘCZ, Daria: Sen o władzy. Inteligencja wobec zadań niepodległości. Warszawa 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 274–275
1493. NANDRIȘ, Grigore: 8 ani din viața României. 1940–1948. București 1999. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 87, 2001, 4, 514
1494. NAROČNICKAJA, Natalia: Rusko a jeho místo ve světě. Za co a s kým jsme bojovali. Praha 2006. = *T. Fantl. = Fantlová, Tereza*; 93, 2007, 2, 283–284
1495. NÁRODNOSTNÍ otázka v Polsku a v Československu v meziválečném období. Sborník z mezinárodní vědecké konference (25.–27. 10. 2004). Praha 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 3, 352
1496. NEDOROST, Libor: Češi v první světové válce. 1. díl. Mým národům. Praha 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 2, 281–282

1497. NEDOROST, Libor: Češi v první světové válce. 2. díl. Na frontách Velké války. Praha 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 4, 551
1498. NĚMEČEK, Jan – NOVÁČKOVÁ, Helena – ŠŤOVÍČEK, Ivan – KUKLÍK, Jan (eds.): Československo-francouzské vztahy v diplomatických jednáních 1940–1945. Praha 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 4, 568
1499. NĚMEČEK, Jan – KUKLÍK, Jan – NOVÁČKOVÁ, Helena – ŠŤOVÍČEK, Ivan (eds.): Od uznání československé prozatímní vlády do vyhlášení válečného stavu Německa 1940–1941. Dokumenty československé zahraniční politiky. Svazek II. (1. květen 1941–31. prosinec 1941). Praha 2009. = *Z nových publikací pracovníků Historického ústavu AV ČR, v. v. i.*; 96, 2010, 3–4, 474
1500. NĚMEČEK, Jan – ŠŤOVÍČEK, Ivan – NOVÁČKOVÁ, Helena – KUKLÍK, Jan (eds.): Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně I. (1940–1941). Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 4, 559–560
1501. NEUBERGER, Joan: Hooliganism: Crime, Culture and Power in St. Petersburg, 1900–1914. Berkley 1993. = *F. Šu. = Šuman, František*; 86, 2000, 2, 213–214
1502. NEUBURGEROVÁ, Mary: The Orient Within, Muslim Minorities and the Negotiation of Nationhood in Modern Bulgaria. Ithaca 2004. = *Nicol. Franc. = Franckx, Nicolas*; 92, 2006, 1, 43–44
1503. NIKEZIĆ, Marko: Srpska krhka vertikala. Beograd 2004. = *-ján- = Peli-kán, Jan*; 90, 2004, 3, 486–487
1504. NOLTE, Hans-Heinrich – ESCHMENT, Beate – VOGT, Jenst: Nationenbildung östlich des Bug. Hannover 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 1, 44
1505. NOLTE, Heins-Heinrich (Hg.): Transformationen in Osteuropa und Zentralasien. Schwalbach/Ts. 2007. = *Šebesta, Adam*; 95, 2009, 1, 118–119
1506. NOSKOVÁ, H. – VÁCHOVÁ, J.: Reemigrace Čechů a Slováků z Jugoslávie, Rumunska a Bulharska (1945–1954). Praha 2000. = *-KŠ- = Štěpánek, Kamil*; 86, 2000, 4, 575–576
1507. NOUZILLE, Jean: Transilvania. Zona di contatti e conflitti. Roma 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 152–153
1508. NOVÁ polská edice dokumentů na obzoru? = *-java- = Valenta, Jaroslav*; 87, 2001, 1, 104–105
1509. NOVÁK, Milan (ed.): Dragounský pluk polního maršála Alfréda knížete Windisch-Graetze Nr. 14 a jeho slavná historie se zvláštním zřetelem k měs-

- tu Brandýsu nad Labem – Staré Boleslavi. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 2, 216
1510. NOVGORODCEV, P. I.: Istoričeskaja škola juristov. Sankt-Petěrburg 1999. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 86, 2000, 4, 549
1511. NOWAK, Zenon H. – KARPUS, Z. (eds.): Studia i szkice z dziejów Żydów w regionie Bałtyku. Toruń 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 42
1512. OATES, Sarah: Television, Democracy and Elections in Russia. New York 2006. = *Vorlová, Tereza*; 95, 2009, 3, 402
1513. OBERLÄNDER, E. – JAWORSKI, N. – LEMBERG, H. – SUNDHAUSEN, H. (Hgs.): Autoritäre Regime in Ostmitteleuropa 1919–1944. Mainz 1995. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 3, 315
1514. OBRACHT-PRONDZYŃSKI, Cezary: W kręgu problematyki kaszubsko-pomorskiej. Studia i szkice. Gdańsk – Wejherowo 2003. = *P. Kal. = Kaleta, Petr*; 89, 2003, 4, 501–502
1515. OČERKI istoriji Ministěrstva inostrannyx děl Rossiji. Tom pervyj 860–1917 gg. Moskva 2002. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 1, 35
1516. OKEY, Robin: Taming Balkan Nationalism. The Habsburg „Civilizing Mission“ in Bosna, 1878–1914. New York 2007. = *Kopřivová, Lenka*; 95, 2009, 3, 408–409
1517. ORLOF, Ewa (red.): Od poznania do zrozumienia. Polacy, Czesi i Słowacy w XX wieku. Rzeszów 1999. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (Polský sborník o polsko-česko-slovenských vztazích); 86, 2000, 2, 273–274
1518. ORŁOŚ, Teresa Zofia – HORNIK, Joanna: Czesko-polski słownik skrzydlatych słów. Kraków 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 4, 498
1519. ORŁOWSKI, Lucjan: Preparations of the Visegrad Group Countries for Admission to the European Union: Monetary Policy Aspects. Warsaw 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 4, 548
1520. ORT, Alexandr: Česká zahraniční politika. Plzeň 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 2, 272
1521. ORTINO, Sergion – ŽAGAR, Mitja – MASTNY, Vojtech (eds.): The Changing Faces of Federalism. Institutional Reconfiguration in Europe from East to West. Zborník. = *Z. Kopaj. = Kopajová, Zuzana*; 94, 2008, 3, 485–486
1522. OSTEUROPAFORSCHUNG – 15 Jahre „danach“. Beiträge für die 14. Tagung junger Osteuropa-Experten. Bremen 2006. = *P. Cibul. = Cibulková, Petra*; 94, 2008, 2, 327–328

1523. PALSKA, Hanna: Nowa inteligencja w Polsce Ludowej. Świat przedstawień i elementy rzeczywistości. Warszawa 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 570
1524. PAŁYS, Piotr: Pomędzy Polską a Niemcami. Konflikt górnośląski w raportach konsulatu czechosłowackiego w Opolu 1920–1922. Racibórz 2011. = *Friedl, Jiří*; 97, 2011, 3–4, 365
1525. PÁNEK, Jaroslav (ed.): Samostatný stát mezi většími sousedy – podnět pro slovinskou politiku a kulturu. Sborník příspěvků z mezinárodního vědeckého zasedání (Praha, Klementinum, 16. 10. 1997). Praha 1999. = *-Še- = Šesták, Miroslav*; 85, 1999, 4, 523–524
1526. PAŇUŠKIN, Valerij: Michail Chodorkovskij – vězeň ticha. Brno 2007. = *Sjkorová, Kateřina*; 95, 2009, 1, 123–124
1527. PAPACOSTEA, Serban: Between the Crusade and the Mongol Empire. Cluj-Napoca 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 168
1528. PARZYMIES, Stanisław – POPIUK-RYSIŃSKA Irena (eds.): Polska w organizacjach międzynarodowych. Warszawa 2002. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 4, 534
1529. PATELSKI, Mariusz: Generał broni Tadeusz Jordan Rozwadowski. Żołnierz i dyplomata. Warszawa 2002. = *P. Kal. = Kaleta, Petr*; 90, 2004, 4, 655–656
1530. PATENAUDE, Bertrand M.: Trockij, pád revolucionáře. Praha – Litomyšl 2011. = *Řeháková, Alexandra*; 98, 2012, 3–4, 380–381
1531. PATER, Mieczysław: Polskie dążenia narodowe na Górnym Śląsku (1891–1914). Wrocław 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 378
1532. PATOČKA, Jan: Tři dopisy Sergiu Hessenovi. Brno 1998. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 84, 1998, 4, 368
1533. PAVLENKO, N. I.: Jekaterina Velikaja. Moskva 1999. = *MŠ = Švankmajer, Milan*; 86, 2000, 4, 519
1534. PEJOVIĆ, Čedomir: Komunistička partija Jugoslavije u Crnoj Gori 1919–1941. Podgorica 1999. = *F. Ší. = Šístek, František*; 89, 2003, 1, 86
1535. PEKŇÍK, Miroslav (ed.): Milan Hodža a integrácia strednej Európy. Bratislava 2006. = *Prokš, Petr*; 96, 2010, 1–2, 167–168
1536. PELIKÁN, Jan: Jugoslávie a východní blok 1953–1958. Praha 2001. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 2, 262
1537. PEREIRA, Norman G. O.: White Siberia. The Politics of Civil War. Montreal 1996. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 87, 2001, 1, 107–108

1538. PERNES, Jiří: František Josef I. Nikdy nekorunovaný český král. Praha 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 3, 388
1539. PERNES, Jiří: Nejen rudé prapory aneb Pravda o revolučním roce 1905 v Českých zemích. Brno 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 2, 182
1540. PETRUF, Pavol: Politické vzťahy medzi Francúzskom a Československom a Francúzskom a Slovenskom (1939–1948). Výber z dokumentov. Martin 2003. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 4, 518
1541. PEUPLES, états et nations dans le sud-est de l'Europe. IXe congrés international des études du Sud-Est européen: 30 août – 4 septembre 2004. Bucureşti 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 4, 656
1542. PIĘĆ lat po czerwcu. Warszawa 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 1, 132–134
1543. PIJAJ, Stanisław: Opozycja w wiedeńskiej Radzie Państwa w latach siedemdziesiątych XIX w. (skład – organizacja – funkcjonowanie). Kraków 2011. = *Cibulka, Pavel*; 99, 2013, 1–2, 154–155
1544. PILARSKI, Sebastian: Polskie ugrupowania polityczne wobec Czechosłowacji 1938–1939. Warszawa 2008. = *Friedl, Jiří*; 95, 2009, 4, 514
1545. PIŁAT, Walenty (ed.): W kręgu kultur bałtyckich. Olsztyn 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 2, 185–186
1546. PIPES, Richard: Rusko za starého režimu. Praha 2004. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 1, 12; 4, 563
1547. PIRIVATRIĆ, S.: Samuilova država. Obim i karakter. Beograd 1997. = *L. H. = Havlíková, Lubomíra*; 86, 2000, 3, 379–380
1548. PIVOVAROV, Jurij S.: Russkaja politika v jejo istoričeskom i kulturnom otnošenijach. Moskva 2006. = *T. Jančár. = Jančárková, Tatána*; 94, 2008, 1, 140
1549. PLEINES, Heiko (ed.): How to Explain Russia's Post-Soviet Political and Economic System. Bremen 2005. = *K. Maršál. = Maršálková, Kristina*; 93, 2007, 3, 420–421
1550. POLITBJURO CK VKP(b) i Sovet ministrov 1945–1953. Moskva 2002. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 1, 105
1551. POLITKOVSKAJA, Anna: Douleureuse Russe – Journal d'une femme en colère. Paris 2006. = *K. Maršál. = Maršálková, Kristina*; 93, 2007, 3, 421–422
1552. POLITKOVSKAJA, Anna: Ruský deník: Deník známé ruské novinářky zavražděné na podzim 2006. Brno 2007. = *A. Blaž. = Blažej, Adam*; 94, 2008, 4, 538

1553. POLYVJANNYJ, D. I.: Kulturnoje svoeobrazie srednevekovoj Bolgarii v kontěkstě vizantijsko-slavjanskoj obščnosti IX-XV vekov. Ivanovo 2000. = *L. H.* = *Havliková, Lubomíra*; 87, 2001, 2, 239–230
1554. POLUNOV, A. Ju.: Konstantin Petrovič Pobedonoscev – čelovek i politik. Moskva 1998. = *-rv-* = *Vlček, Radomír*; 84, 1998, 2, 201
1555. POMIAN, Jan: Józef Retinger. Życie i pamiętniki pioniera Jedności Europejskiej. Warszawa 1994. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 3, 308
1556. POP, Ivan: Enciklopedia Podkarpatskoj Rusi. Užgorod 2001. = *M. T.* = *Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 2, 261
1557. POP, Ivan: Podkarpatská Rus. Praha 2005. = *Mik. Čer.* = *Černý, Mikuláš*; 92, 2006, 2, 299–300
1558. POP, Ioan-Aurel: Romanians and Hungarians from the 9th to the 14th Century. The Genesis of the Transilvanian Medieval State. Cluj-Napoca 1996. = *M. T.* = *Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 2, 214
1559. POROČKINA, I. M. – INOV, I. V.: Čechi v Sankt-Petěrburge. 1703–2003. Sankt-Petěrburg 2003. = *-rv-* = *Vlček, Radomír*; 91, 2005, 1, 115–116
1560. PORTMANN, Michael: Die kommunistische Revolution in der Vojvodina 1944–1952. Politik, Gesellschaft, Wirtschaft, Kultur. Wien 2008. = *Tejchman, Miroslav*; 98, 2012, 3–4, 232
1561. POSPÍŠIL, Ivo: Utváření politického systému v Estonsku. Příklad napětí mezi institucionálním rámcem a dynamikou tranzice. Banská Bystrica 2005. = *Mi. Mar.* = *Mareš, Michal*; 94, 2008, 1, 144–145
1562. POSPÍŠIL, Ivo – ŠAUR, Josef (eds.): Evropské areály a metodologie (Rusko, střední Evropa, Balkán a Skandinávie). Brno 2011. = *Kryčerová, Lenka*; 97, 2011, 3–4, 279–280
1563. POSPÍŠIL, Ivo – ZELENKA, Miloš (eds.): Jihoslovanské literatury v českém prostředí. Brno 1999. = *-Še-* = *Šesták, Miroslav*; 86, 2000, 4, 548
1564. PRAGUE Papers on History of International Relations. Institute of World History, History of International Relations Department, Faculty of Arts, Charles University, Pague 1998. = *M. T.* = *Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 4, 402–403
1565. PRAGUE Papers on History of International Relations. Prague 2004. = *M. T.* = *Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 4, 442
1566. PRAŽÁK, Richard: Maďarsko. Praha 2005. = *Ir* = *Irmanová, Eva*; 92, 2006, 1, 55–56

1567. PREDĂ, Dumitru – RETEGAN, Mihai: 1989. Principiul domnoului. Prăbușirearegimurilor comuniste europene. București 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 3, 414
1568. PRIZEL, Ilya: National Identity and Foreign Policy. Nationalism and Leadership in Poland, Russia and Ukraina. Cambridge 1998. = *Lit. = Litera, Bobuslav*; 85, 1999, 4, 570–572
1569. PROCHÁZKOVÁ, Petra: Novinářka na Divokém východě. Praha 1998. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 86, 2000, 1, 142
1570. PROKŠ, Petr a kolektiv: České země a moderní dějiny Evropy. Studie k dějinám 19. a 20. století. Praha 2010. = *Z nových publikací pracovníků Historického ústavu AV ČR, v. v. i.*; 96, 2010, 3–4, 474
1571. PRZEWŁOCKI, Jan (ed.): Europa Środkowa jako obszar interesów regionalnych. Katowice 1999. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 4, 590–592
1572. PUISĀNS, T. (ed.): Unpunished Crimes. Latvia under Three Occupations. Stockholm – Toronto 2003. = *Mat. Gniazd. = Gniazdowski, Mateusz*; 92, 2006, 1, 56
1573. PUŠKAREV, S. G.: Rossija 1801–1917: vlast' i občestvo. Moskva 2001. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 89, 2003, 4, 529–530
1574. RADOS, Antonia: Complotul Securității, Revoluția trădată în România. București 1999. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 3, 341–342
1575. RADZINSKY, Edvard: Nicolas II, le dernier tsar. Paris 2002. = *PP = Prokš, Petr*; 91, 2005, 1, 28
1576. RAMET, Sabrina P.: Nihil Obstat. Religion, Politics, and Social Change in East-Central Europe and Russia. Durham 1998. = *P. R. = Roubal, Petr*; 85, 1999, 3, 321
1577. RAMET, Sabrina – PAVLAKOVIĆ, Vjeran (eds.): Serbia since 1989: Politics and Society under Milošević and after. Seattle – London 2005. = *Blažej, Adam*; 95, 2009, 1, 58
1578. RANKOVIĆ, Ladislava-Slavka: Život uz Leku. Sécanja – Beograd 1998. = *-ján- = Pelikán, Jan*; 86, 2000, 2, 273
1579. RASTODER, Šerbo – RASTODER, Jasmina: Dr. Nikola Dobrečić, arcibiskup barski i primas srpski 1872–1955. Život i djelo. Prilog izučavanju istorije Barske arcibiskupije. Budva 1991. = *F. Ší. = Šístek, František*; 85, 1999, 3, 416
1580. RASTODER, Šerbo: Skrivana strana istorije. Crnogorska buna i odmetnički pokret 1918–1929. Sbornik dokumenata. Bar 1997. = *F. Ší. = Šístek, František*; 85, 1999, 3, 398

1581. RASTODER, Šerbo: Životna pitanja Crne Gore 1918–1929. Socijalno-ekonomski osnov političkih borbi u Crnoj Gori 1918–1929. Bar 1995. = *F. Ši. = Šístek, František*; 85, 1999, 3, 369
1582. REGIONS in Central and Eastern Europe: Past and Present. Sapporo 2007. = *Kopřivová, Lenka*; 95, 2009, 1, 103–104
1583. REKOSH, Edwin (ed.): The vicious circle: Weak state institutions, unremedied abuse and distrust. Reports from Armenia, Bulgaria, Georgia and Poland. Budapest 2005. = *Holmerová, Tereza*; 95, 2009, 1, 94–96
1584. RELAȚIILE româno-sovietice. Documente, Vol. 1, 1917–1934. București 1999. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 2, 270–271
1585. RETEGAN, Mihai: Război politic în blocul communist. Relații româno-sovietice în anii șaizeci. Documente. București 2002. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 4, 560
1586. ROBERSON, Ronald G.: Chrześcijańskie Kościoły Wschodnie. Bydgoszcz 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 2, 344
1587. ROČENKA Katedry dejín Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity. Prešov 2001. = *-ber- = Veber, Václav*; 88, 2002, 2, 208
1588. ROSHWALD, Aviel: Ethnic Nationalism and the Fall of Empires. Central Europe, Russia and the Middle East, 1914–1923. London – New York 2001. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 1, 142
1589. ROMAN, Michal: Ukrajina. Základné fakty z dejín a súčasnosti. Prešov 2003. = *M. Nev. = Nevrly, Mikuláš*; 89, 2003, 4, 527
1590. ROMAȘCANU, Mihail Gr.: Tezaurul român de la Moscova cu o Addenda de D. D. Pătrășcanu, G. Oprescu și A. Bârlădeanu. București 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 1, 86
1591. ROMEK, Zbigniew (ed.): Cenzura w PRL. Relacje historyków. Warszawa 2000. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 87, 2001, 1, 108–109
1592. ROMSICS, Ignác: Trianonská mierová zmluva. Bratislava 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 94, 2008, 1, 148
1593. ROMSICS, Ignác: Trianonská mierová zmluva. Bratislava 2006. = *Balla, Petr*; 95, 2009, 1, 105
1594. ROSSI, Jacques: Encyklopedie GULAGU. Praha 1999. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 87, 2001, 1, 67–68
1595. ROSJA i jej sąsiedzi. Kraków 2000. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 2, 198

1596. ROSKE, Octavian (ed.): Mecanisme represive în România 1945–1989. Dicționar biografic A-C. București 2001. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 3, 403
1597. ROSZAK, Stanisław: Środowisko intelektualne i artystyczne Warszawy w połowie XVIII w. Między kulturą Sarmatyzmu i Oświecenia. Toruń 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 1, 162
1598. ROSZKOWSKI, W. – KOFMAN, J. (eds.): Słownik biograficzny Europy Środkowo-Wschodniej XX wieku. Warszawa 2004. = *Mat. Gniazd. = Gniazdowski, Mateusz*; 92, 2006, 2, 202
1599. RUSSKAJA emigracija v Jevrope v 1920–1930yje gody. Moskva 2005. = *Bar. Uman. = Umancová, Barbora*; 94, 2008, 1, 13–14
1600. RUSSKIJE na Kavkaze. Epocha Jermolova i Paskeviča. Sankt-Petěrburg 2004. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 90, 2004, 4, 612
1601. RUSSU, I. I.: Les Roumanins et les Sicules. Cluj-Napoca 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 152
1602. RUTKIEWICZ Jan – KULIKOW, Walerij N.: Wojska NKWD 1917–1945. Historia, organizacja, umundurowanie. Warszawa 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 168
1603. RŮŽIČKA, Jindřich: Hubert Gordon Schauer (1862–1892). Žurnalista, kritik a inspirátor. Litomyšl 2002. = *J. Kř. = Křestan, Jiří*; 90, 2004, 3, 484–485
1604. RYBAČONOK, I. S.: Rossija i Francija: Sojuz intěresov i sojuz serděc 1891–1897. Russko-francuzskij sojuz v diplomatičeskich dokumentach, risunkach, karikaturach, stichach, tostach i menju. Moskva 2004. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 92, 2006, 1, 78
1605. RYBÁŘ, J.: Kavkaz, Rusko a „nová velká hra“ o kaspickou ropu. Praha 2005. = *T. Holm. = Holmerová, Tereza*; 94, 2008, 2, 298–299
1606. RYCHLÍK, Jan (ed.): Korespondence TGM. T. G. Masaryk – slovenští veřejní činitelé (do r. 1918). Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 1, 18
1607. RZEWUSKI, Henryk: Pamiątki Pana Seweryna Soplicy, cześnika parnawskiego. Warszawa 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 1, 40
1608. RŽEŠEVSKIJ, O. A.: Stalin i Čerčil. Vstreči. Besedy. Diskussii. Dokumenty, komentarii 1941–1945. Moskva 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 92, 2006, 4, 624
1609. ŘEPA, Milan (ed.): 19. století v nás. Modely, instituce a reprezentace, které přetrvaly. Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 4, 560

1610. SAHANOVIČ, H. – ŠYBIEKA, Z.: Dějiny Běloruska. Praha 2006. = *Vorlová, Tereza*; 95, 2009, 2, 246–247
1611. SAHNI, Kalpana: Crucifying the Orient. Russian Orientalism and the Colonization of Caucasus and Central Asia. Bangkok 1997. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 86, 2000, 4, 448
1612. SACHSLEHNER, Johannes: Der Infarkt Österreich-Ungarn am 28. Oktober 1918. Wien 2005. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 4, 484
1613. SAK, Robert: Rieger. Konzervavec nebo liberál? Praha 2003. = *PP = Prokš, Petr*; 90, 2004, 4, 529–530
1614. SAKWA, R.: Putin: Russia's choice. London – New York 2004. = *J. Zák. = Zákoucká, Jitka*; 92, 2006, 2, 248
1615. SAKWA, Richard: Russian politics and society, third edition. London – New York 2002. = *Ju. Szy. = Szymańska, Julia*; 92, 2006, 3, 447–448
1616. SAMERSKI, Stefan (Hg.): Die Renaissance der Nationalpatrone. Erinnerungskulturen in Ostmitteleuropa im 20./21. Jahrhundert. Böhlau 2007. = *Šebesta, Adam*; 95, 2009, 1, 119–120
1617. SANDACHE, Cristian: Viața publică și intimă a lui Carol al II-lea. București 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 4, 627–628
1618. SAVICKÝ, Ivan: Osudová setkání. Češi v Rusku a Rusové v Čechách. 1914–1938. Praha 1999. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 88, 2002, 1, 57–58
1619. SELUNSKAJA, N. B. – BORODKIN, L. I. – GRIGORJEVA, Ju. G. – PETROV, A. N.: Stanovlenije rossijskogo parlamentarisma načala XX veka. Moskva 1996. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 84, 1998, 1, 77–78
1620. SERAPIONOVA, Jelena: Sem'ja Kramarčej. Russkaja supruža premjera Čechoslovakii. In: Rodina. Istoričeskij illjustrirovannyj žurnal. Janvar – fevral 2001, s. 132–138. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 87, 2001, 3, 376
1621. SERGEJEV, V. I.: Pavel I (Grossmejsler maltijskogo ordena). Rostov na Donu 1999. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 87, 2001, 4, 498
1622. SHAPIRO, S. G. – SHAPIRO, R.: The Curtain rises: Oral Histories of the Fall of Communism in Eastern Europe. Jefferson – London 2004. = *Karafiátová, Sylva*; 95, 2009, 1, 97–98
1623. SCHEFFER, Robert: Orient regal. Cinci ani la curtea României. București 1997. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 88, 2002, 1, 86
1624. SCHINDLER, J. R.: Unholy terror: Bosna, al-Qa'ida and the rise of global jihad. St. Paul 2007. = *R. Orav. = Oravec, Radek*; 94, 2008, 4, 568

1625. SCHLÖGEL, Karl – KUCHER, Katharina – SUCHY, Bernhard – THUN, Gregor (Hrsg.): Chronik russischen Lebens in Deutschland 1918–1941. Berlin 1999. = *Ms = Moulis, Vladislav*; 85, 1999, 2, 126
1626. SCHULTZ, Helga – KUBŮ, Eduard (eds.): History and Culture of Economic Nationalism in East Central Europe. Berlin 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 93, 2007, 3, 425
1627. SCHULZE WESSEL, Martin (ed.): Loyalitäten in der Tschechoslowakischen Republik 1918–1938. Politische, nationale und kulturelle Zugehörigkeiten. München 2004. = *P. Cib. = Cibulka, Pavel*; 92, 2006, 3, 387–388
1628. SIMON, Attila (ed.): Mýty a predsudky v dejinách. Historická konferencia 7. decembra 2004. Šamorín – Dunajská streda 2005. = *Ir = Irmanová, Eva*; 92, 2006, 2, 224
1629. ŞIŞCANU, Elena N.: Basarabia sub regimul bolşevic (1940–1952). Bucureşti 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 147
1630. SIWEK, Tadeusz – ZAHRADNIK, Stanisław – SZYMECZEK, Józef: Polska národní menšina v Československu 1945–1954. Praha 2001. = *-jv- = Vaculík, Jaroslav*; 88, 2002, 4, 548
1631. SKODLARSKI, Janusz: Integracja sąsiedzka w Europie Centralnej. Przeszłość i terażniejszość. Łódź 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 155
1632. SKORIK, A. P.: Voznikovenije donskogo kazačestva kak etnosa. Iznačalnyje kulturnyje tradicii. Učebnoje posobije dlja studentov po bazovomu učebnomu kursu „Istorija Rossii“. Novočerkask 1992. = *J. A. = Adamec, Jan*; 86, 2000, 3, 373–374
1633. SKÓRZYŃSKI, Jan – PERNAL, Marek: Gdy niemożliwe stało się możliwe – Kalendarium Solidarności 1980–1989. Warszawa 2005. = *J. Růž. = Růžička, Jan*; 94, 2008, 1, 139–140
1634. SKRZYDŁO, Wiesław (ed.): Polskie prawo konstytucyjne. Stan prawny na dzień 1 września 2001. Lublin 2001. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 4, 608
1635. SKŘIVAN, Aleš: Schwierige Partner. Österreich-Ungarn in der europäischen Politik der Jahre 1906 bis 1914. Hamburger Veröffentlichungen zur Geschichte Mittel- und Osteuropas. Hamburg 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 148
1636. SLÁVIK, Juraj: Moja pamät – živá kniha. Moje poslanie vo Varšave 1936–1937. Bratislava 2010. = *Friedl, Jiří*; 96, 2010, 3–4, 374

1637. SLAVJANE i ich sosedí. Vypusk 10: Slavjane i kočevoj mir. K 75-letiju akademika G. G. Litavrina. Moskva 2001. = *L. H. = Havlíková, Lubomíra*; 89, 2003, 1, 153–155
1638. SŁONIMSKI, Antoni: Moja podróz do Rosji. Warszawa 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 526–527
1639. SLOVANSKÉ historické studie 26. Praha 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 3, 439
1640. SLUGA, Glenda: The Problem of Trieste and the Italo-Yugoslav Border. Difference, Identity and Sovereignty in Twentieth-Century Europe. New York 2001. = *O. H. = Houska, Ondřej*; 91, 2005, 1, 116
1641. SMETANA, Vít: In the Shadow of Munich. British Policy towards Czechoslovakia from the Endorsement to the Renunciation of the Munich Agreement (1938–1942). Praha 2008. = *Němeček, Jan*; 96, 2010, 1–2, 168
1642. SMIRNOV, Vladimir L.: Neizvestnoje o Rasputině. Tjumeň 1999. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 88, 2002, 1, 152
1643. SNYDER, Timothy: Tajna wojna. Henryk Józewski i polsko-sowiecka rozgrywka o Ukrainę. Kraków 2008. = *Váculík, Jaroslav*; 96, 2010, 1–2, 241–242
1644. SOLOV'JEV, Sergej M.: Drevnerusskije knjaz'ja. Sankt-Petěrburg 2010. = *Šaur, Josef*; 99, 2013, 1–2, 153–154
1645. SOMÎCU, Simion Silviu: Radiografia puteri. Elite politice din Româniã în anii 1945–1989. Craiova 2003. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 1, 105
1646. SOULEIMANOV, Emil (ed.): Rusko a postsovětský prostor. Praha 2007. = *Šisler, Filip*; 95, 2009, 1, 121–122
1647. STACHOWSKI, Zbigniew – WÓJTOWICZ, Andrzej: Antynomie transformacji v Polsce. Chrześcijaństwo – Mniejszości – Liberalizm. Warszawa 1993. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 474
1648. STASZEWSKI, Michał T.: Państwo – Kościół w Europie Środkowo-Wschodniej. Aspekty instytucjonalno-prawne. Warszawa 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 512
1649. STEFAN, Nemanja – SVETI, Simeon Mirotočivi: Istorija i predace. Beograd 2000. = *L. H. = Havlíková, Lubomíra*; 87, 2001, 4, 482
1650. STEMPOWSKI, Ryszard: Wprowadzenie do analizy polityki zagranicznej RP. Warszawa 2006. = *Krpec, Petr*; 95, 2009, 1, 108–109
1651. STĚPANOV, Valerij Leonidovič: N. Ch. Bunge: Sudba reformatora. Moskva 1998. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 87, 2001, 2, 226

1652. STONER-WEISS, Kathryn: Local Heroes. The Political Economy of Russian Regional Governance. Princeton 1997. = *P. B. = Roubal, Petr*; 85, 1999, 1, 31–32
1653. STOY, Manfred (ed.): Historische Bücherkunde Südosteuropa, Band II: Neuzeit, Teil 2: Rumänien 1521–1918. München 2002. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 3, 403–404
1654. STRATEGII și politici electorale in alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946. Cluj-Napoca 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 147–148
1655. STROGANOV, Viktor: Russkij nacionalizm, jego suščnost', istorija i zadaci. Moskva 1997. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 86, 2000, 1, 150–151
1656. STŘEDNÍ a východní Evropa v krizi XX. století. K 70. narozeninám Zdeňka Sládka. Praha 1998. = *J. K. = Kalousek, Jan (Zdařilý hold)*; 84, 1998, 4, 383–384
1657. STUDIA Territoriala X – 2007. Praha 2008. = *Tejchman, Miroslav*; 95, 2009, 3, 380
1658. STUDIES in East European Thought. Vol. 50, No. 3, September 1998. = *Z. S. = Sládek, Zdeněk*; 84, 1998, 4, 401–102
1659. STUDII și materiale de istorie contenporană, serie nouă, volumul I. București 2002. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 1, 105–106
1660. SUCHANEK, Lucjan (ed.): Emigracja i tamizdat. Szkice o współczesnej prozie rosyjskiej. Kraków 1993. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 155–156
1661. SUCHOŇ, Barbara: Dzieje sielanki słowackiej na tle europejskim. Kraków 1994. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 2, 214
1662. SULEJA, Włodzimierz: Tymczasowa Rada Stanu. Warszawa 1998. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 1, 90
1663. SUŁOWSKI, Zygmunt – SKARBK, Jan (eds.): Mniejszości narodowe i religijne w Europie Środkowo-Wschodniej w świetle statystyk XIX i XX wieku. Lublin 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 2, 197–198
1664. SURMACZYŃSKI, Marian: Kryzys lat 80. w świadomości inteligentów. Wrocław 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 440
1665. SZARKA, László: Kisebbségiléthelyzetek – közösségi alternatívák. [Podmínky menšinové existence – alternativy menšinového společenství.] Budapest 2004. = *Ir = Irmanová, Eva*; 91, 2005, 2, 320
1666. SZAROTA, Tomasz: Niemcy i Polacy. Wzajemne postrzeżenie i stereotypy. Warszawa 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 3, 485–486

1667. ŠABIĆ, Marijan: Iz zlatnog Praga. Češka književnost i kultura u hrvatskoj književnoj periodici 1835. – 1903. Zagreb 2008. = *Černý, Marcel*; 99, 2013, 1–2, 161
1668. ŠARADÍN, P. – BRADOVÁ, E. (eds.): Visegrad Votes: Parliamentary Elections 2005–2006. Olomouc 2007. = *Oravec, Radek*; 95, 2009, 1, 115–116
1669. ŠČERBINA, F. A. – FELICIN, E. D.: Kubáňské Kozáctvo a jeho atamani. Moskva 2007. = *T. Vorl. = Vorlová, Tereza*; 94, 2008, 4, 588
1670. ŠEHIĆ, Zijad: U smrt za cara i domovinu. Bosanci i Hercegovci u vojnoj organizaciji habsburške monarhije 1878–1918. Sarajevo 2007. = *Šístek, František*; 96, 2010, 3–4, 282
1671. ŠESTÁK, Miroslav – VORÁČEK, Emil (eds.): Evropa mezi Německem a Ruskem. Sborník prací k sedmdesátinám Jaroslava Valenty. Praha 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 87, 2001, 2, 163–164
1672. ŠEVČENKO, Ihor: Ukraina między Wschodem i Zachodem. Warszawa 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 377–378
1673. ŠÍSTEK, František: Černá Hora. Praha 2007. = *V. Kad. = Kadlec, Vladimír*; 94, 2008, 3, 440
1674. ŠMÍD, T. – VAĐURA, V. (eds.): Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru. Brno 2007. = *A. Blaž. = Blažej, Adam*; 94, 2008, 4, 640–641
1675. ŠMIGEL, Michal – KRUŠKO, Štefan: Opcia. Prešov 2005. = *J. Vac. = Vaculík, Jaroslav*; 93, 2007, 1, 122
1676. ŠMURLO, Jevgenij: Istorija Rossii (IX-XX vv.). Moskva 1997. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 86, 2000, 1, 62
1677. ŠTĚPÁN, Ludvík: Hledání tvaru. Vývoj forem polských literárních žánrů (poezie a próza). Brno 2003. = *P. Kra. = Kraft, Pavel*; 90, 2004, 3, 480
1678. ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita: Zelów. Česká exulantská obec v Polsku. Praha 2010. = *Vaculík, Jaroslav*; 96, 2010, 3–4, 329–330
1679. ŠTOLL, Pavel – SLABIHOUDOVÁ, Naděžda – VLČKOVÁ, Alena: Slovník pobaltských spisovatelů. Druhé doplněné a opravené vydání. Praha 2008. = *I. Malý = Malý, Ivan*; 94, 2008, 4, 638–639
1680. ŠUKOVIĆ, Mijat: Podgorička skupština 1918. Podgorica 1999. = *F. Ši. = Šístek, František*; 85, 1999, 3, 398
1681. ŠUMOV, Sergej: Petljurovščina. Moskva 2005. = *Mik. Čer. = Černý, Mikuláš*; 93, 2007, 1, 141–142
1682. ŠVORC, Peter a kol.: Veľká doba a jej dôsledky. Prešov v 20. rokoch 20. storočia. Prešov 2012. = *Němeček, Jan*; 98, 2012, 3–4, 249–250

1683. ŠVORC, Peter: Zakliata krajina (Podkarpatská Rus 1918–1946). Prešov 1996. = *S. K. = Kalousková, Světlana*; 84, 1998, 1, 99–100
1684. ŚWIERCZYŃSKA, Dobrosława (ed.): Kto był kim w drugim obiegu? Słownik pseudonimów pisarzy i dziennikarzy 1976–1989. Warszawa 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 271–272
1685. TAJNA ubijstva Stolypina. Moskva 2003. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 91, 2005, 1, 43–44
1686. TANESKI, Zvonko: Slovensko-macedónske literárne a kultúrne vzťahy. Bratislava 2009. = *Šístek, František*; 97, 2011, 3–4, 327–328
1687. TÄNZLER, Dirk (Hg.): Der Tschechische Weg. Transformation einer Industriegesellschaft (1918–1998). Frankfurt/Main – New York 1999. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 2, 224
1688. TASEVA, Lora: Bälgarska toponimija ot gräcki i sräbski srednovekovni dokumenti. Sofija 1998. = *L. H. = Haulíková, Lubomíra*; 87, 2001, 1, 56
1689. TAUBERT, Fritz (Hrgs.): Mythos München. Le Mythe de Munich. The Myth of Munich. München 2002. = *O. H. = Houska, Ondřej*; 90, 2004, 1, 175–176
1690. TAUBMAN, William: Chruščov, člověk a jeho doba. Praha 2005. = *Mi. Mar. = Mareš, Michal*; 93, 2007, 4, 552
1691. TAYLOR, Brian D.: Politics and the Russian Army. Civil-Military Relations, 1689–2000. Cambridge 2003. = *Zb. V. = Vydra, Zbyněk*; 92, 2006, 1, 160
1692. TEODORESCU, Ion – POPESCU, Ștefan: Albania de la Zogu la Enver Hoxha. Târgoviște 2001. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 89, 2003, 3, 428
1693. TEODORESCU, R. (ed.): Politics and Culture in South-East Europe. Bucharest 1999. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 3, 390
1694. T. G. MASARYK a česká státnost. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané Masarykovou univerzitou ve dnech 4.–5. září 2007 v Brně. Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 3, 304
1695. TIMČENKO, Viktor: Putin i Novaja Rossija. Rostov na Donu 2005. = *Bar. Uman. = Umancová, Barbora*; 93, 2007, 4, 595–596
1696. TODOROVA, Maria (ed.): Balkan Identities: Nation and Memory. London 2004. = *T. Fantl. = Fantlová, Tereza*; 93, 2007, 2, 282–283
1697. TOLČANOVA, Tamara – LOŽNIKOV, Michail (eds.): I primknuvšij k nim Šepilov, pravda o čeloveke, učenom, vojně, politike. Moskva 1998. = *J. A. = Adamec, Jan*; 85, 1999, 1, 111

1698. TOMASZEWSKI, Jerzy: Czechosłowacja. Warszawa 1997. = *Z. S.* = *Sládek, Zdeněk*; 84, 1998, 3, 290
1699. TOMASZEWSKI, Jerzy: Czechy i Słowacja. Warszawa 2006. = *J. F.* = *Friedl, Jiří*; 94, 2008, 1, 167–168
1700. TOMSINOV, V. A.: Svetilo russoj bjurokratii (M. M. Speranskij). Moskva 1997. = *-rv-* = *Vlček, Radomír*; 85, 1999, 1, 98
1701. TOMSINOV, V. A.: Vremenščik. (A. A. Arakčev). Moskva 1996. = *-rv-* = *Vlček, Radomír*; 85, 1999, 4, 600
1702. TOPINKA, Jevhen: Tomaš Masaryk i Ukrajinci. Archivni dokumenty. Lviv 2010. = *Vaculík, Jaroslav*; 98, 2012, 3–4, 382–383
1703. TRENIN, D. Lo. B.: The Landscape of Russian Foreign Policy Decision-Making. Moskva 2005. = *Šebesta, Adam*; 95, 2009, 1, 119
1704. TRONCOTĂ, Cristian: Glorie și Tragedie. Momentele din istoria Serviciilor de informații și contrainformații române pe Frontul de Est (1941–1944). București 2003. = *M. T.* = *Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 4, 547
1705. TSIVOS, Konstantinos: Řecká emigrace v Československu (1948–1968) – Od jednoho štěpení ke druhému. Praha 2011. = *Tejchman, Miroslav*; 99, 2013, 1–2, 99–100
1706. TUĐMAN, Miroslav (ed.): Istina o Bosni i Hercegovini: dokumenti 1991.–1995. Zagreb 2005. = *P. S.* = *Stehlík, Petr*; 94, 2008, 1, 108
1707. TŮMA, Oldřich – JINDRA, Jiří (eds.): Czechoslovakia and Romania in the Versailles System. Prague 2006. = *PP* = *Prokš, Petr*; 93, 2007, 1, 160
1708. TYSZKIEWICZ, Jakub: W stalinowskim Wrocławiu. Kalendarium 1951–1955. Warszawa – Wrocław 2001. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 168
1709. UHEREK, Zdeněk – VALÁŠKOVÁ, Naďa – KUŽEL, Stanislav – DYMEŠ, Pavel: Češi z Kazachstánu a jejich přesídlení do České republiky. Praha 2003. = *M. Krat.* = *Kratochvilová, Martina*; 92, 2006, 2, 282–283
1710. URBAN, Kazimierz: Mniejszości religijne w Polsce 1945–1991 (zarys statystyczny). Kraków 1994. = *J. V.* = *Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 1, 168
1711. USOLCEV, Vladimir: Sloužil jsem s Putinem u KGB. Praha 2004. = *J. Petruž.* = *Petružálek, Jan*; 92, 2006, 3, 432
1712. USPENSKIJ, B. A.: Car i patriarch. Charizma vlasti v Rossii. (Vizantijskaja model i jejo russoje preomyslenije.) Moskva 1998. = *-rv-* = *Vlček, Radomír*; 86, 2000, 1, 151

1713. VACLÍK, Jan: Suverenitet Crne Gore i savremeno međunatodno pravo u Evropi. Prevela s francuskog i priredila Marina Vukićević. Podgorica 1996. = -rv- = *Vlček, Radomír*; 85, 1999, 4, 536
1714. VACULÍK, Jaroslav: Dějiny volyňských Čechů II. (1914–1945). Praha 1998. = -rv- = *Vlček, Radomír*; 86, 2000, 1, 141–142
1715. VACULÍK, Jaroslav: Dějiny volyňských Čechů III. (1945–1948). Brno 2001. = -rv- = *Vlček, Radomír*; 87, 2001, 4, 450
1716. VACULÍK, Jaroslav: K existenci české tzv. husitské církve na Volyni v 70. a 80. letech 19. století. In: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně – svazek 138, řada společenských věd, č. 16. Brno 1997, s. 37–61. = -rv- = *Vlček, Radomír*; 84, 1998, 1, 78
1717. VACULÍK, Jaroslav: Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období. Brno 2010. = *Kryčerová, Lenka*; 97, 2011, 3–4, 341–342
1718. VACULÍK, Jaroslav: Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů. Brno 2002. = -rv- = *Vlček, Radomír*; 89, 2003, 4, 528–529
1719. VACULÍK, Jaroslav: Poválečná repatriace československých tzv. přemístěných osob. (Displaced Persons). Brno 2004. = -rv- = *Vlček, Radomír*; 90, 2004, 3, 376
1720. VACULÍK, Jaroslav: Začleňování reemigrantů do hospodářského života v letech 1945–1950. Praha 2001. = -rv- = *Vlček, Radomír*; 88, 2002, 2, 304
1721. VALÁŠKOVÁ, Naďa: František Řehoř (1857–1899) a jeho etnografická činnost. Praha 1999. = *J. Vac. = Vaculík, Jaroslav*; 90, 2004, 3, 375–376
1722. VÁLENAȘ, Liviu: In culisele negocierilor cu Uniunea sovietică 1934–1947. București 2001. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 90, 2004, 4, 586
1723. VALENTA, Jaroslav – VORÁČEK, Emil – HARNA, Josef (eds.): Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Praha 1999. = *J. Geb. = Gebhart, Jan*; 86, 2000, 1, 146–147
1724. VALUCH, T.: Hétköznapi élet Kádár János korában. Budapest 2006. = *Balla, Petr*; 95, 2009, 3, 407–408
1725. VAŇKO, Juraj: The Language of Slovenia's Rusyns. New York 2000. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 4, 512
1726. VAŠEK, Richard (ed.): Prezident Beneš v letech 1935–1938. Studie a edice dokumentů. Praha 2008. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 2, 210
1727. VEBER, V. (red.): Ukrajina v současné české historiografii. K 70. narozeninám Vladimíra Hostičky. – Ukrajina v súčasnij českij istoriografii. Do sim-

- desjatyričného juvileju Volodymyra Hostičky. Praha 2000. = *-java- = Valenta, Jaroslav*; 87, 2001, 2, 236–237
1728. VEKOV, Angel (ed.): Stalin i bálgarskijat komunizám. Iz sekretnite ruski i bálgarski archivi. Protokoli. Stenogrami. Dnevnicí. Pisma. Sofia 2002. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 91, 2005, 3, 339
1729. VELEVRAVNÁ ukrajinská hra. [Herasymčuk, Valerij: V zajatí salamander.] = *M. Nev. = Nevrlý, Mikuláš*; 89, 2003, 4, 509–510
1730. VELJANOVSKI, Novica – RYCHLÍK, Jan (eds.): Čechoslovački diplomatski dokumenty za Makedonija 1976–1989. Kniga 4. Skopje 2010. = *Burešová, Jana*; 97, 2011, 1–2, 15–16
1731. VENCOVSKÝ, František – JINDRA, Zdeněk – NOVOTNÝ, Jiří – PŮLPÁN, Karel – DVOŘÁK, Petr a kol.: Dějiny bankovníctví v českých zemích. Praha 1999. = *PP = Prokš, Petr*; 87, 2001, 2, 239
1732. VICKERS, Miranda: Between Serbs and Albanians: A History of Kosovo. London 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 84, 1998, 4, 404
1733. VIȘOIANU, Constantin: Misiunile mele. București 1997. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 84
1734. VITTEKER, Cintija Ch.: Graf Sergej Semenovič Uvarov i jeho vremja. Sankt-Petěrburg 1999. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 87, 2001, 3, 311–312
1735. VITKUS, Aleksandras: Lietuvos istorijos įvykių chronologija 1795–1918. Kaunas 1998. = *L. Š. = Švec, Luboš*; 84, 1998, 4, 404–405
1736. VOCILE exiului. București 1998. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 86, 2000, 1, 153
1737. VOJINOVIĆ, Aleksandar: NDH u Beogradu. Zagreb 1995. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 85, 1999, 1, 99
1738. VOJTĚCHOVSKÝ, Ondřej: Z Prahy proti Titovi. Jugoslávská prosovětská emigrace v Československu. Praha 2012. = *Tejchman, Miroslav*; 99, 2013, 1–2, 216
1739. VONDRÁŠEK, Václav – PEŠEK, Jan: Slovenský poválečný exil a jeho aktivity 1945–1970. Mýty a realita. Bratislava 2011. = *Vaculík, Jaroslav*; 99, 2013, 3–4, 321–322
1740. VORÁČEK, Emil and Others: The Disintegration of Czechoslovakia in the End of 1930s. Policy in the Central Europe. Prague 2009. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 4, 500
1741. VYDRA, Zbyněk: Židovská otázka v carském Rusku. Pardubice 2006. = *Kopřivová, Lenka*; 95, 2009, 3, 423–424

1742. VZTAHY České republiky se Srbskem a Černou Horou. Sešity Rady pro mezinárodní vztahy. Praha 2004. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 92, 2006, 4, 624
1743. WALENTYNOWICZ, Anna – BASZANOWSKA, Anna: Cień przyszłości. Kraków 2009. = *Jakubec, Pavol*; 97, 2011, 1–2, 197
1744. WANDYCZ, Piotr: Aleksander Skrzyński, minister spraw zagranicznych II Rzeczypospolitej. Warszawa 2006. = *J. F. = Friedl, Jiří*; 93, 2007, 1, 121
1745. WANNER, Jan: George C. Marshall. Tvůrce armád a aliancí. Praha – Lito-myšl 1998. = *Lit. = Litera, Bobuslav*; 85, 1999, 2, 148
1746. WANNER, Jan: Krvavý zrod moderního Turecka. Ankara mezi Londýnem a Moskvou. Praha 2009. = *Tejchman, Miroslav*; 96, 2010, 3–4, 387
1747. WARUNKI i perspektywy międzynarodowych stosunków gospodarczych w Polsce i w Rosji. Warszawa 1997. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 4, 472
1748. WINGFIELD, Nancy M.: Flag Wars and Stone Saints. How the Bohemian Lands Became Czech. Cambridge 2007. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 4, 542
1749. WILAMOWSKI, Maciej – WNEK, Konrad – ZYBLIKIEWICZ, Lidia A.: Leksykon polskich powieści historycznych. Kraków 1998. = *-java- = Valenta, Jaroslav* (Slovník okřídlených polských vět); 87, 2001, 3, 372
1750. WILLOWEIT, Dietmar – LEMBERG, Hans (Hrsg.): Reiche und Territorien in Ostmitteleuropa. Historische Beziehungen und politische Herrschaftslegitimation. München 2006. = *Cibulka, Pavel*; 96, 2010, 1–2, 86
1751. WŁODARSKI, Józef: Polityka pruska elektora brandenburskiego Fryderyka Wilhelma I w latach 1640–1660. Gdańsk 2000. = *Li. S. = Svoboda, Libor*; 88, 2002, 2, 231–232
1752. WOLIKOWSKA, Izabela: Roman Dmowski. Człowiek, Polak, przyjaciel. Wrocław 2007. = *Kadlec, Jaroslav*; 96, 2010, 3–4, 473
1753. WRONA, Janusz: System partyjny w Polsce 1944–1950. Miejsce – funkcje – relacje partii politycznych w warunkach budowy i utrwalania systemu totalitarnego. Lublin 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 532
1754. WYBORY wartości. Inteligencja polska u schyłku XIX i na początku XX wieku. Lublin 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 3, 364
1755. WYCZAŃSKI, Andrzej: Nauka – między przeszłością a przyszłością. Warszawa 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 532–533
1756. WYRWICH, Mateusz: Łagier Jaworzno. Z dziejów czerwonego terroru. Warszawa 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 85, 1999, 4, 473–474

1757. ZALEWSKA, Gabriela: Ludność żydowska w Warszawie w okresie międzywojennym. Warszawa 1996. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 90, 2004, 2, 344
1758. ZELENKOVÁ, Anna: Medzi vzájomnosťou a nevzájomnosťou. Sondy do česko-slovenských a slovensko-českých literárnych vzťahov. Praha – Nitra 2009. = *Černý, Marcel*; 99, 2013, 1–2, 77
1759. ZENDEROWSKI, Radosław (ed.): Europa Środkowa: wspólnota czy zbiorowość? Wrocław – Warszawa – Kraków 2004. = *Mat. Gniazd. = Gniazdowski, Mateusz*; 92, 2006, 2, 223–224
1760. ZE SOVĚTSKÉHO zajetí do polské armády. Vzpomínky Józefa Franka. Praha 2010. = *Baron, Roman* (Zasvěcený pohled do světa českých Poláků); 96, 2010, 3–4, 450
1761. ZÍDEK, Petr – SIEBER, Karel: Československo a Blízký východ v letech 1948–1989. Praha 2009. = *Prokš, Petr*; 95, 2009, 4, 482
1762. ZÍDEK, Petr: Československo a francouzská Afrika 1948–1968. Praha 2006. = *PP = Prokš, Petr*; 92, 2006, 4, 532
1763. ZIELIŃSKI, Eugeniusz: Współczesna Rosja. Studium polityczno-ustrojowe. Warszawa 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 86, 2000, 2, 288
1764. ZIELIŃSKI, Zygmunt: Kościół i naród w niewoli. Lublin 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 4, 560
1765. ZIENTARA, Benedykt: Dawna Rosja. Despotyzm i demokracja. Warszawa 1995. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 88, 2002, 3, 310
1766. ZIMIN, Igor Viktorovič: Povsedněvnaja žizň Rossijskogo imperatorskogo dvora. Vtoraja četvert' XIX – načalo XX v. Vzroslyj mir imperatorskich rezidencij. Moskva 2010. = *Vydra, Zbyněk*; 98, 2012, 1–2, 116
1767. ZINKEWYCH, Osyp (ed.): Resistance Movement in Ukraine 1960–1990. Kyjiv 2012. [Рух опору в Україні 1960–1990. Енциклопедичний довідник.] = *Nevrly, Mikuláš*; 99, 2013, 3–4, 256
1768. ZUB, A. – CIOFLÂNCĂ, A. (eds.): Cultură politică și politici culturale în România modernă. Political Culture and Cultural Politics in Modern Romania. Iași 2005. = *M. T. = Tejchman, Miroslav*; 92, 2006, 4, 623
1769. ZUB, Alexandru – CIONFLÂNCĂ Adrian (eds.): Cultură politică și politici culturale în România modernă: Culegere de studii. Iași 2005. = *Nicol. Fran. = Franckx, Nicolas*; 94, 2008, 4, 643–644
1770. ZÜRCHER, Erik J.: Turkey. A Modern History. London – New York 2003. = *P. Nov. = Novák, Petr*; 91, 2005, 1, 152

1771. ŽEGOTA-JANUSZAJTIS, Marian: Życie moje tak burzliwe... Wspomnienia i dokumenty. Warszawa 1993. = *J. V. = Vykoukal, Jiří*; 89, 2003, 3, 439–440
1772. ŽIGA Herberstein odkritelj Rusije, XVI. stoletje v Rusiji in slovenskih deželah. Ljubljana 1999. = *M. Wan. = Wanner, Michal*; 86, 2000, 3, 439–440
1773. ŽICHAREVIČ, B. S. a kol.: Strategii razvitija regionov Dalnego Vostoka Rossiji. Moskva 2005. = *Maršalková, Kristina*; 95, 2009, 1, 112–113
1774. ŽUKOV, Georgij Konstantinovič: Vzpomínky a úvahy, část první. Praha 2005. = *Mar. Čiž. = Čížek, Martin*; 92, 2006, 1, 85–86
1775. 1905 god – načalo revoljucionnych potrjasenij v Rossii XX veka. Materialy meždunarodnoj konferencii. Moskva 1996. = *-rv- = Vlček, Radomír*; 84, 1998, 2, 134

Za užitečné podkladové materiály děkuji vážené paní Drahomíře Jelečkové.

A

ADAMEC, Jan – 701., 811., 999., 1632., 1697.
ADIN, Ljuca – 33.
AGIČIĆ, Damir – 1.
ALEXANDROVA, Jelena – 176.
ANDRLE, Jakub – 1156., 1248., 1291., 1302., 1400.

B

BABKA, Lukáš – 2., 265., 340., 445., 450., 464., 474., 493., 526., 527., 549., 550., 597., 735., 752., 767., 874., 883., 971., 980., 997., 1339.
BAKICH, Olga – 266.
BALÍK, Stanislav – 789.
BALLA, Petr – 1191., 1370., 1593., 1724.
BARAN, Ivo – 3., 4., 602., 677., 868.
BARON, Roman – 341., 570., 629., 784., 794., 969., 1377., 1760.
BATOROVÁ, Darina – 819., 1140.
BEDNÁROVÁ, Marcela – 5.
BĚLONOŽNÍK Zdeněk – 7., 981.
BENEŠ, Samuel – 6., 581., 610., 739., 740., 872., 896., 897.
BENÍK, Michal – 342., 728.
BICANOVÁ, Kateřina – 8.
BÍGL, Richard – 418.
BINAR, Aleš – 564.
BLAŽEJ, Adam – 1258., 1031., 1258., 1552., 1577., 1674.
BLAŽEK, David – 279.
BLECHOVÁ, Lenka – 9., 633.
BORÁK, Mečislav – 425., 513., 864.
BOUČEK, Jaroslav – 10., 11.
BRUMMER, Alexandr – 12., 13., 14., 591., 1072., 1127., 1178., 1183., 1289., 1356.
BUKELEVIČIŮTĚ, Dalia – 267.
BUREŠOVÁ, Jana – 974., 975., 976., 1730.

C

CIBULKA, Pavel – 863., 944., 1419., 1476., 1543., 1627., 1750.
CIBULKOVÁ, Petra – 698., 1251., 1259., 1522.
CINGEROVÁ, Nina – 611., 835.
COSTEL, Coroban – 15.

Č

ČADKOVÁ, Anna – 410.
ČERNÝ, Adolf – 268.
ČERNÝ, Marcel – 595., 1129., 1360., 1667., 1758.
ČERNÝ, Mikuláš – 1026., 1050., 1103., 1457., 1557., 1681.
ČIERNA-LANTAYOVÁ, Dagmar – 16.
ČÍŽEK, Martin – 688., 1774.

D

DANIEL, Ondřej – 343.
DEJMEK, Jindřich – 17., 18., 269., 344., 759., 760., 947., 1020.
DIMIĆ, Ljubodrag – 19.
DOFKOVÁ, Petra – 599.
DOROVSKÝ, Ivan – 414., 902., 977., 994.
DOUBEK, Vratislav – 924.
DRBAL, Alexandr – 270.
DRŠKA, Václav – 1004.
DVOŘÁK, Jan – 995.

E

EICHLER, Patrik – 588.
EXNEROVÁ, Věra – 20.

F

FANTLOVÁ, Tereza – 614., 982., 1325., 1494., 1696.
FERIANCOVÁ, Alena – 21.
FRANCKX, Nicolas – 689., 836., 1123., 1151., 1407., 1470., 1502., 1769.
FRANĚK, Jiří – 1007., 1008.

FRIED, István – 695.
FRIEDL, Jiří – 22., 23., 271., 272., 273.,
274., 446., 448., 542., 602., 747., 797.,
818., 826., 857., 943., 946., 1136.,
1139., 1168., 1213., 1233., 1269.,
1290., 1332., 1340., 1351., 1361.,
1397., 1437., 1524., 1544., 1636.,
1699., 1744.

G

GAŚIOR, Grzegorz – 275.
GEANEY, Kathleen – 833.
GEBHART, Jan – 1723.
GILL, Graeme – 24.
GNIAZDOWSKI, Mateusz – 1057.,
1205., 1475., 1572., 1598.,
1759.
GNOINSKA, Margaret K. – 25.
GOLUBEV, Alexandr Vladimirovič – 26.
GONĚC, Vladimír – 440., 497., 744.,
778., 1007., 1008., 1021.

H

HÁJEK, Jan – 891.
HARNA, Josef – 471.
HAVLÍKOVÁ, Lubomíra – 27., 28., 280.,
345., 346., 347., 348., 349., 350., 351.,
352., 353., 412., 443., 447., 483., 504.,
558., 594., 687., 706., 724., 725., 726.,
754., 755., 829., 853., 854., 886., 889.,
931., 965., 1049., 1062., 1066., 1079.,
1200., 1306., 1425., 1459., 1547.,
1553., 1637., 1649., 1688.
HAVRILA, Marek – 29., 1483.
HLADKÝ, Ladislav – 30., 31., 32., 33.,
34., 35., 36., 276., 277., 278., 279.,
311., 428., 433., 442., 460., 486., 489.,
525., 532., 561., 563., 571., 719., 720.,
855., 967., 1368.
HLAVÁČEK, František – 281.
HLAVAČKA, Milan – 424.
HOLÁT, Pavel – 608.

HOLMEROVÁ, Tereza – 814., 986.,
1484., 1583., 1605.
HORÁK, Slavomír – 37.
HORČÁKOVÁ, Václava – 38.
HOSTIČKA, Vladimír – 491.
HOUSKA, Ondřej – 39., 40., 516., 643.,
697., 516., 643., 697., 894., 918., 919.,
1478., 1487., 1640., 1689.
HRABÁKOVÁ, Marta – 472., 551.
HRABCOVÁ, Jana – 41., 42., 466., 489.,
515., 1270.
HRADEČNÝ, Pavel – 43.
HROCH, Miroslav – 624.
HUBENÝ, David – 630., 908.
HURBANIČ, Martin – 44.
HUREM, Rasim – 45.

CH

CHROBÁK, Tomáš – 46., 47., 277., 354.,
429., 485., 517., 534., 578., 601., 686.,
690., 693., 827., 865., 879., 957., 1228.,
1426.

I

ILMJÄRV, Magnus – 48.
IRMANOVÁ, Eva – 49., 50., 51., 52., 53.,
54., 55., 56., 57., 282., 283., 355., 432.,
467., 521., 576., 577., 607., 699., 703.,
812., 1282., 1434., 1566., 1628., 1665.

J

JAKOUBEK, Marek – 356.
JAKUBEC, Pavol – 58., 480., 615., 664.,
678., 743., 817., 828., 1323., 1421.,
1743.
JANÁK, Dušan – 357.
JANČÁRKOVÁ, Taťána – 1027., 1319.,
1401., 1411., 1481., 1548.
JANEK, István – 59., 60., 61., 62., 63., 64.
JAŠKOVÁ, Kristýna – 65., 66., 860., 1109.
JAWORSKI, Paweł – 940.
JIREČEK, Miroslav – 592., 736., 737.

JOKEŠ, Petr – 67.
JURČIŠINOVÁ, Nadežda – 68., 358.

K

KADLEC, Jaroslav – 514., 787., 1238.,
1318., 1350., 1752.
KADLEC, Vladimír – 1045., 1102.,
1365., 1673.
KALETA, Petr – 69., 359., 618., 906.,
1380., 1514., 1529.
KALOUSEK, Jan – 1656.
KALOUSKOVÁ, Světlana – 654., 1683.
KAMIŇSKI, Marek Kazimierz – 808.
KARAFIÁTOVÁ, Sylva – 1243., 1266.,
1622.
KASHAPOV, Timur – 70.
KELLER, Petr – 1294.
KISELKOVOVA, Natalija – 284.
KISS SZEMÁN, Róbert – 361.
KISS, Csaba Gy. – 360.
KLABJAN, Borut – 71.
KNĚŽOURKOVÁ, Lucie – 824.
KNOLL, Adolf – 476.
KOLÁŘ, Josef – 72., 73.
KOLENOVSKÁ, Daniela – 74., 75.
KOMENDOVÁ, Jitka – 795., 915.
KOPAJOVÁ, Zuzana – 589., 682., 937.,
1184., 1402., 1521.
KOPŘIVOVÁ, Lenka – 612., 1138.,
1448., 1480., 1516., 1582., 1741.
KOSKA, Adam – 933.
KOSMAN, Marcell – 362., 363.
KOSTKOVÁ, Pavlína – 546.
KOTYK, Václav – 809.
KOVINSKI, Denis – 76.
KOZÁR, Aleš – 709.
KRAFL, Pavel – 667., 920., 1677.
KRÁLOVÁ, Kateřina – 77., 78., 490.,
523., 710.
KRATOCHVÍLOVÁ, Martina – 1080.,
1423., 1709.
KŘEŠŤAN, Jiří – 1391., 1603.

KRIŽANOVÁ, Andrea – 620.
KRJUČKOV, Igor Vladimirovič – 79.
KRPEC, Petr – 713., 730., 1110., 1379.,
1650.
KRYČEROVÁ, Lenka – 988., 1106.,
1338., 1562., 1717.
KRYL, Miroslav – 285., 364., 796., 942.
KUBÁT, Michal – 781.
KUČERA, Martin – 417., 553., 575.,
681., 867., 892., 1376.
KUFNEROVÁ, Zlata – 365.
KUKLÍK, Jan – 286.
KŮŽELOVÁ, Michaela – 80.
KVĚTINA, Jan – 81.

L

LACKO, Martin – 287.
LAINOVÁ, Radka – 366.
LEICHTOVÁ, Magda – 82.
LETOCH, Milan – 959.
LEWANDOWSKI, Józef – 1008.
LHOTÁKOVÁ, Veronika – 779.
LIPATOV, A. V. – 367.
LIPTÁK, Tomáš – 508.
LITERA, Bohuslav – 83., 84., 85., 86., 87.,
88., 89., 288., 306., 714., 985., 1263.,
1455., 1568., 1745.
LOEWENSTEIN, Bedřich – 1008.
LUKÁČOVÁ, Anastázia – 463., 468., 548.
LUKOVIĆ, Miloš – 90.
LUSHNYCKY, Alexander – 289.

M

MACEK, Ivan – 762., 840., 876., 917., 952.
MACH, Jaromír – 290.
MAŁKIEWICZ, Andrzej – 67.
MALÝ, Ivan – 1679.
MAŁYSZ, Bohdan – 683.
MAQUIRE, Diarmuid – 24.
MAREČKOVÁ, Marie – 593.
MAREK, Martin – 91., 92., 291., 368.,
435., 580., 603., 606.

MAREŠ, Michal – 810., 1175., 1188.,
1257., 1299., 1441., 1486., 1561.,
1690.
MARHOLEVA, Krasimira – 93.
MAR'JINA, Valentina Vladimirovna – 94.
MARŠÁLKOVÁ, Kristina 1051., 1471.,
1549., 1551., 1773.
MARTINEK, Libor – 369., 441.
MATULA, Pavol – 95.
MAUR, Eduard – 972.
MĚŠŤAN, Antonín – 665., 771., 785.,
813., 815., 1155., 1450.
MICHELA, Miroslav – 97.
MIČIANIK, Pavel – 96.
MIČKO, Peter – 1329., 1398.
MINČEV, Enčo – 98.
MORAVEC, Milan – 837.
MOTEJLKOVÁ, Ludmila – 99.
MOULIS, Vladislav – 370., 371., 560.,
669., 901., 1007., 1009., 1071., 1194.,
1625.
MRÁZKOVÁ, Marie – 100.
MUJANOVIĆ, Mihad – 101., 898.

N
NAXERA, Vladimír – 856.
NĚMEČEK, Jan – 102., 103., 286., 292.,
293., 416., 420., 424., 446., 462., 465.,
510., 543., 554., 1006., 1244., 1341.,
1641., 1682.
NĚNAŠEVA, Zoja Sergejevna – 294.
NEUPAUER, František – 529.
NEVRLÝ, Mikuláš – 295., 372., 373., 438.,
502., 509., 530., 565., 566., 572., 573.,
585., 648., 653., 656., 659., 676., 770.,
843., 859., 869., 871., 923., 930., 934.,
935., 979., 1278., 1311., 1438., 1453.,
1488., 1589., 1729., 1767.
NIKOLIĆ, Kosta – 104.
NOVÁK, Petr – 105., 106., 107., 108.,
641., 1245., 1770.
NOWINOWSKI, Sławomir M. – 296.

O
ORAVEC, Radek – 1085., 1624., 1668.
OTTOMANSKÝ, Miroslav – 1171.

P
PAEYS, Piotr – 109.
PÁNEK, Jaroslav – 110., 430.
PAŠTRNÁKOVÁ, Iva – 632.
PATEK, Artur – 111., 297., 616.
PAVLÁSEK, Michal – 112.
PAVLENKO, Oľga Vjačeslavovna – 113.
PEJŠA, Robert – 574.
PEKAŘ, Radovan – 374.
PEKNÁ, Beata – 621.
PELC, Martin – 375.
PELIKÁN, Jan – 114., 115., 116., 117.,
118., 119., 120., 121., 277., 298., 299.,
300., 627., 637., 691., 702., 746., 748.,
772., 838., 851., 873., 922., 1002.,
1503., 1578.
PERNIŠ, Jaroslav – 376., 377., 378., 379.
PERUNOVÁ, Kateřina – 888.
PETRUŽÁLEK, Jan – 655., 1137., 1284.,
1711.
PFAFF, Ivan – 125., 124., 123., 122.
PICKOVÁ, Dana .126., 421., 798., 916.,
921., 939., 1010., 1018.
PIKAL, Kamil – 127.
PITLÍKOVÁ, Jana – 128.
PLACHÝ, Jiří – 301., 302., 380., 1143.
POLÍVKA, Miloslav – 756.
PORCALOVÁ, Pavla – 953.
PRAGEROVÁ, Marija – 457., 458.
PRAŽÁK, Richard – 788.
PRAŽÁKOVÁ, Kateřina – 303., 800.,
801.
PŘÍHODA, Marek – 925.
PROKŠ, Petr – 129., 130., 131., 132.,
133., 134., 135., 136., 137., 138., 139.,
140., 141., 142., 143., 144., 145., 146.,
147., 148., 149., 304., 415., 583., 668.,
670., 715., 716., 775., 842., 945., 949.,

950., 1003., 1033., 1054., 1055., 1075.,
1076., 1081., 1096., 1098., 1108.,
1115., 1117., 1124., 1141., 1163.,
1165., 1170., 1176., 1185., 1186.,
1187., 1193., 1201., 1203., 1208.,
1211., 1215., 1221., 1224., 1226.,
1227., 1247., 1250., 1254., 1255.,
1264., 1265., 1273., 1300., 1301.,
1309., 1314., 1335., 1349., 1363.,
1366., 1381., 1382., 1383., 1386.,
1390., 1392., 1394., 1408., 1414.,
1416., 1418., 1420., 1442., 1451.,
1495., 1496., 1497., 1498., 1500.,
1509., 1515., 1520., 1535., 1538.,
1539., 1540., 1546., 1575., 1588.,
1592., 1606., 1609., 1612., 1613.,
1626., 1687., 1694., 1707., 1726.,
1731., 1740., 1748., 1761., 1762.
PRŮKOVÁ, Martina – 381.
PTICYN, Andrej Nikolajevič – 79.

Q
QUAGLIATOVÁ, Vlasta – 305.

R
RADU, Sorin – 150.
REIMAN, Michal – 151., 152., 306., 987.,
1015.
ROMAN, Michal – 295., 408., 409., 495.,
636., 704., 711., 790., 858., 861., 881.
ROSŮLEK, Přemysl – 153., 909.
ROUBAL, Petr – 1576., 1652.
RUCHNIEWICZ, Krzysztof – 67.
RŮŽIČKA, Jan – 1304., 1633.

Ř
ŘEHÁKOVÁ, Alexandra – 514., 1253.,
1406., 1530.
ŘEZNÍK, Miloš – 154., 155., 382., 449.,
512., 638., 645., 660., 966., 991.

S
SCHEINOST, Vojtěch – 753.
SEDLÁKOVÁ, Monika – 307.
SELINIČ, Slobodan – 156.
SERAPIONOVA, Jelena – 383.
SIEGL, Erik – 750., 978.
SIMON, Attila – 157.
SKÁLA, Milan – 475.
SKŘIVAN, Aleš ml. – 158., 459.
SLÁDEK, Zdeněk – 309., 609., 646., 671.,
694., 727., 729., 773., 792., 793., 848.,
870., 884., 885., 899., 905., 910., 911.,
964., 1007., 1016., 1029., 1126., 1145.,
1231., 1232., 1252., 1261., 1283.,
1285., 1346., 1409., 1417., 1447.,
1532., 1569., 1591., 1594., 1618.,
1620., 1658., 1698.
SLAVÍK, Daniel – 757., 832.
SOROKIN, Anton – 758.
SOULEIMANOV, Emil – 159., 160.,
161., 162., 163., 384.
SOVILJ, Milan – 310., 852.
SPECTOR, Scott – 164.
STAMOVA NIKOLOVA, Marijana –
165., 167.
STAMOVA, Marijana – 166.
STEHLÍK, Petr – 168., 169., 170., 171.,
172., 311., 413., 1422., 1706.
STELLNER, František – 173., 385., 386.,
454., 496., 662., 764., 893., 1012.,
1202.
STEPANYUK, Viktoria – 782.
STRAKA, Michal – 175.
SUČANSKÁ, Mária – 802.
SUPPAN, Arnold – 182.
SVĚŠNIKOV, Anton – 176.
SVITÁK, Matěj – 1044., 1173.
SVOBODA, David – 177., 178., 712.,
825., 983.
SVOBODA, Karel – 179., 180., 181.,
733.
SVOBODA, Libor – 738., 1229., 1751.

SÝKOROVÁ, Kateřina – 1064., 1343.,
1526.
SYRNÝ, Marek – 763.
SZCZEPAŃSKA, Anna – 941.
SZYMAŃSKA, Julia – 1615.
SZYMCZAK, Damian – 183.
SZYMIKOWSKI, Dariusz – 439.,
520.

Š

ŠAFRATOVÁ, Jitka – 457.
ŠATAVA, Leoš – 184., 387., 831.
ŠAUR, Josef 185., 186., 388., 598., 628.,
672., 700., 769., 820., 844., 912., 927.,
948., 984., 1354.
ŠEBEK, Jaroslav – 455., 533.
ŠEBESTA, Adam – 1084., 1209., 1505.,
1616., 1703.
ŠEDIVÝ, Miroslav – 187., 188.
ŠEPTÁK, Miroslav – 189., 190., 431.
ŠESTÁK, Miroslav – 312., 313., 487.,
707., 878., 1000., 1525., 1563.
ŠIMEČEK, Zdeněk – 821., 998.
ŠÍNOVÁ, Lenka – 1038.
ŠÍR, Jan – 191.
ŠISLER, Filip – 192., 314., 766., 841.,
913., 1646.
ŠÍSTEK, František – 193., 194., 195., 196.,
315., 419., 423., 434., 540., 587., 622.,
626., 650., 663., 674., 708., 717., 732.,
741., 742., 749., 791., 816., 823., 846.,
866., 887., 929., 961., 962., 1024.,
1198., 1461., 1534., 1579., 1580.,
1581., 1670., 1680., 1686.
ŠMERDA, Milan – 600., 1032., 1364.
ŠMIGEL, Michal – 488., 494., 780., 786.,
1398.
ŠRUBAŘ, Michal – 1267.
ŠTEMBERK, Jan – 389.
ŠTĚPÁN, Jiří – 478.
ŠTĚPÁNEK, Kamil – 1172., 1506.
ŠTĚPÁNEK, Václav – 938.

ŠTINDL, Ladislav – 1009.
ŠŤASTNÝ, Vladislav – 197., 437., 499.,
500., 503.
ŠŤOVÍČEK, Ivan – 307.
ŠUMAN, František – 1019., 1195.,
1501.
ŠVANKMAJER, Milan – 562., 1489.,
1490., 1533.
ŠVEC, Luboš – 198., 199., 316., 390., 422.,
541., 559., 568., 673., 679., 805., 1028.,
1060., 1182., 1322., 1403., 1735.
ŠVÍK, Peter – 200.

T

TCHOUKARINE, Igor – 208.
TEJCHMAN, Miroslav – 201., 202., 203.,
204., 205., 206., 318., 319., 320., 321.,
322., 323., 391., 392., 393., 394., 395.,
396., 411., 426., 479., 482., 484., 506.,
524., 528., 537., 538., 539., 556., 642.,
895., 951., 992., 993., 1022., 1023.,
1025., 1041., 1043., 1047., 1058.,
1059., 1061., 1065., 1073., 1074.,
1077., 1078., 1087., 1093., 1112.,
1113., 1116., 1118., 1119., 1120.,
1122., 1135., 1142., 1144., 1146.,
1147., 1152., 1153., 1154., 1158.,
1159., 1164., 1167., 1180., 1181.,
1192., 1196., 1199., 1210., 1212.,
1214., 1216., 1219., 1222., 1260.,
1268., 1271., 1274., 1276., 1279.,
1281., 1298., 1303., 1305., 1308.,
1312., 1326., 1334., 1337., 1344.,
1355., 1362., 1371., 1388., 1396.,
1405., 1413., 1430., 1431., 1432.,
1433., 1439., 1445., 1460., 1462.,
1493., 1507., 1513., 1527., 1536.,
1541., 1550., 1556., 1558., 1560.,
1564., 1565., 1567., 1574., 1584.,
1585., 1590., 1596., 1601., 1608.,
1617., 1623., 1629., 1635., 1639.,
1645., 1653., 1654., 1657., 1659.,

- 1671., 1692., 1693., 1704., 1705.,
1722., 1725., 1728., 1732., 1733.,
1736., 1737., 1738., 1742., 1746.,
1768.
- TÉRA, Michal – 207., 651., 776., 834.,
963.
- TESÁREK, David – 1125.
- TOMASZEWSKI, Jerzy – 209., 324.,
325., 326., 932., 745., 1160.
- TÓTH, Andrej – 210., 211., 212., 213.,
214., 215., 216., 217., 218., 219.
- TSIVOS, Kostas – 220., 221.
- TUMIS, Stanislav – 765., 1086.
- TYRPÁKOVÁ, Lenka – 722.
- U**
- UHRIN, Marián – 529.
- UMANCOVÁ, Barbora – 696., 1042.,
1166., 1242., 1456., 1463., 1599.,
1695.
- URBÁNEK, Jiří – 799.
- V**
- VACEK, Jiří – 444.
- VACULÍK, Jaroslav – 397., 456., 461.,
469., 470., 555., 652., 839., 1035.,
1063., 1130., 1131., 1133., 1262.,
1295., 1310., 1374., 1384., 1393.,
1427., 1630., 1643., 1675., 1678.,
1702., 1721., 1739.
- VÁCHA, Dalibor – 222., 398., 399.
- VACHEK, Jiří – 1150., 1217., 1296.,
1316., 1333., 1347.
- VALENTA, Jaroslav – 223., 224., 225.,
226., 327., 328., 329., 427., 582., 617.,
619., 640., 644., 657., 666., 721., 723.,
731., 761., 783., 803., 804., 807., 847.,
849., 850., 904., 914., 928., 954., 955.,
956., 958., 990., 1001., 1104., 1114.,
1128., 1134., 1197., 1207., 1277.,
1378., 1443., 1508., 1517., 1727.,
1749.
- VEBER, Václav – 227., 400., 401., 501.,
545., 862., 1005., 1007., 1011., 1587.
- VELEK, Luboš – 436.
- VELJANOVSKI, Novica – 228., 229.,
1013.
- VINŠ, Přemysl – 230.
- VINŠOVÁ, Lenka – 1404.
- VÍTOVÁ, Lenka – 505.
- VLČEK, Radomír – 231., 232., 233., 402.,
442., 451., 452., 453., 481., 492., 522.,
525., 552., 563., 623., 625., 647., 649.,
658., 692., 751., 768., 777., 830., 903.,
968., 970., 973., 1007., 1067., 1083.,
1101., 1107., 1148., 1157., 1190.,
1225., 1237., 1272., 1275., 1286.,
1287., 1288., 1307., 1315., 1352.,
1415., 1428., 1491., 1510., 1554.,
1559., 1573., 1600., 1611., 1619.,
1621., 1642., 1655., 1676., 1685.,
1700., 1701., 1712., 1713., 1714.,
1715., 1716., 1718., 1719., 1720.,
1734., 1775.
- VLČKOVÁ KRYČEROVÁ, Lenka –
519., 1052., 1369.
- VOJTA, Tomáš – 1256.
- VOJTĚCHOVSKÝ, Ondřej – 330., 536.,
579., 635., 734., 880.
- VORÁČEK, Emil – 234., 235., 236., 331.,
332., 333., 334., 335., 336., 416., 424.,
473., 477., 507., 518., 544., 547., 552.,
557., 567., 996.
- VOREL, Stanislav – 605., 1387.
- VORLOVÁ, Tereza – 1056., 1297., 1399.,
1458., 1512., 1610., 1669.
- VOSMÍKOVÁ, Nikol – 631., 1132.
- VRÁBEL, Ferdinand – 237., 337.
- VYDRA, Zbyněk – 238., 403., 404., 405.,
406., 584., 586., 590., 613., 634., 639.,
661., 675., 680., 684., 685., 705., 718.,
774., 806., 845., 875., 877., 900., 907.,
926., 960., 1053., 1089., 1095., 1097.,
1100., 1179., 1189., 1218., 1313.,

- 1320., 1324., 1336., 1348., 1358.,
1375., 1479., 1537., 1604., 1651.,
1691., 1766.
- VYKOUKAL, Jiří – 239., 240., 241., 242.,
243., 244., 245., 246., 247., 248., 249.,
250., 251., 252., 253., 254., 255., 256.,
569., 596., 1030., 1034., 1036., 1037.,
1039., 1040., 1046., 1048., 1068.,
1069., 1070., 1082., 1088., 1090.,
1091., 1092., 1094., 1099., 1105.,
1111., 1121., 1149., 1161., 1162.,
1169., 1174., 1177., 1204., 1206.,
1220., 1230., 1234., 1235., 1236.,
1239., 1240., 1241., 1246., 1249.,
1280., 1292., 1293., 1317., 1321.,
1327., 1328., 1330., 1331., 1342.,
1353., 1357., 1359., 1367., 1372.,
1373., 1385., 1389., 1395., 1410.,
1412., 1424., 1429., 1435., 1436.,
1440., 1444., 1446., 1449., 1452.,
1454., 1465., 1466., 1467., 1468.,
1469., 1472., 1473., 1474.,
1477., 1482., 1492., 1504., 1511.,
1518., 1519., 1523., 1528., 1531.,
1542., 1545., 1555., 1571., 1586.,
1595., 1597., 1602., 1607., 1631.,
1634., 1638., 1647., 1648., 1660.,
1661., 1662., 1663., 1664., 1666.,
1672., 1684., 1708., 1710., 1747.,
1753., 1754., 1755., 1756., 1757.,
1763., 1764., 1765., 1771
- W**
WANNER, Jan – 257., 258., 259., 260.,
338., 511., 890., 989.
WANNER, Michal – 1772.
WAPIŃSKI, Roman – 339.
- Y**
YOUNG, David M. – 261.
- Z**
ZAJÍCOVÁ, Helena – 1464., 1485.
ZÁKOUCKÁ, Jitka – 1614.
ZILYNSKYJ, Bohdan – 498., 936.
ZOUFALÁ, Kateřina – 407.
ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica – 531.,
535., 882.
- Ž**
ŽÍLA, Ondřej – 262., 604., 822.
ŽUPANIČ, Jan – 263., 264.

SEZNAM AUTORŮ

PhDr. Marcel Černý, Ph.D.

Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.
Valentinská 1, 110 00 Praha 1
cerny@slu.cas.cz

PhDr. Eva Irmanová, CSc.

Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Prosecká 76, 190 00 Praha 9
irmanova@hiu.cas.cz

doc. PhDr. Jiří Friedl, Ph.D., DSc.

Historický ústav AV ČR, v. v. i.
pobočka Brno,
Veveří 97, 602 00 Brno
friedl@hiu.cas.cz

doc. PhDr. Radomír Vlček, CSc.

Historický ústav AV ČR, v. v. i.,
pobočka Brno,
Veveří 97, 602 00 Brno
vlcek@brno.avcr.cz

doc. PhDr. Ladislav Hladký, CSc.

Historický ústav AV ČR, v. v. i.,
pobočka Brno,
Veveří 97, 602 00 Brno
hladky@brno.avcr.cz

PhDr. Emil Voráček, DrSc.

Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Prosecká 76, 190 00 Praha 9
voracek@hiu.cas.cz

Journal for the History of Central, Eastern and Southeastern Europe

Redakce / Editorial Board:

Vedoucí redaktoři / Editors-in-chief: Ladislav Hladký – Radomír Vlček

Výkonný redaktor / Managing Editor: Jiří Friedl

Redakční kruh / Associate Editors:

Roman Baron, Eva Irmanová, František Šístek

Redakční rada / Editorial Council:

Lukáš Babka, Pavel Boček, Mečislav Borák, Marcel Černý, Vladimír Goněc, Petr Kaleta, Bohuslav Litera, Nicolas Maslowski, Jan Němeček, Jiří Padevět, Jan Pelikán, Přemysl Rosůlek, Václav Štěpánek, David Svoboda, Jaroslav Vaculík, Emil Voráček, Zbyněk Vydra, Jiří Vykoukal

Vědecká rada / Scholarly Advisory Board:

Jaroslav Pánek (Praha), Svatava Raková (Praha), Miroslav Tejchman (Praha), Václav Veber (Pardubice), Irena Gantar Godina (Ljubljana), Tatiana Ivantyšinová (Bratislava), Piotr Maciej Majewski (Warszawa), Michal Reiman (Berlin), Miloš Řezník (Warszawa), Jelena Pavlovna Serapionova (Moskva)

Vydává Historický ústav AV ČR, v. v. i. | Published by the Institute of History of AS CR, v. v. i.

Časopis vychází třikrát ročně / The journal is published three times a year

Adresa / Address: Prosecká 76, 190 00 Praha 9 – Nový Prosek

Tel.: +420 532 290 509; E-mail: friedl@hiu.cas.cz

Pokyny pro autory / Submission Guidelines for Authors:

<http://www.hiu.cas.cz/nakladatelstvi/periodika/slovansky-prehled.ep>

ISSN 0037–6922

Slovanský přehled, ročník 101.

Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele Česká pošta, s.p.,

Politických vězňů 909/4, 225 99 Praha 1.

Příjem objednávek: telefonicky na bezplatné lince zpracovatele 800 300 302; na webu zpracovatele www.postabo.cz; písemně na adrese Česká pošta, s.p., oddělení předplatného tisku, Olšanská 38/9, 130 00 Praha 3; e-mail: postabo.prstc@cpost.cz.

Objednávky přijímá též:

Suweco CZ, s. r. o. (www.suweco.cz)

Kosmas, s. r. o. (www.kosmas.cz)

Jednotlivá čísla je možné koupit též
v Knihkupectví Academia nebo přímo
v Historickém ústavu AV ČR, v.v.i.,

Prosecká 76, 190 00 Praha 9,

tel. 286 882 121, l. 230

e-mail: j.kozohorska@hiu.cas.cz.

Cena výtisku 100 Kč.

Výrobu zajišťuje nakladatelství

Aleš Skřivan ml., Praha 9 – Letňany

ISSN 0037-6922

9 770037 692004